

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

GÖÇ VE SİYASAL KATILMA DAVRANIŞI: KONYA ÖRNEĞİNDE
KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA

Rıfat KARAKOÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR

KONYA-2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

GÖÇ VE SİYASAL KATILMA DAVRANIŞI: KONYA ÖRNEĞİNDE
KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA

Rıfat KARAKOÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR

Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 10103004 nolu Yüksek Lisans tez projesi olarak desteklenmiştir.

KONYA-2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rıfat KARAKOÇ		
	Numarası	074228001015		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU YÖNETİMİ/KAMU YÖNETİMİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora ☐
Tezin Adı		GÖÇ VE SİYASAL KATILMA DAVRANIŞI: KONYA ÖRNEĞİNDE KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

(İmza)

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	RİFAT KARAKOÇ		
	Numarası	074228001015		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU YÖNETİMİ / KAMU YÖNETİMİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. M. AKİF GÜKURGAÇI		
Tezin Adı		604 VE SİYASAL KATILMA DAVRANIŞI : KONYA ÖRNEĞİNDE KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma .01.../.07.../2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler
Doç. Dr. M. AKİF GÜKURGAÇI	
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Göküş	
Yrd. Doç. Dr. Erdal BAYRAKCI	

İmza

[Signature]

[Signature]

[Signature]

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	Rıfat KARAKOÇ
Numarası	074228001015
Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU YÖNETİMİ/KAMU YÖNETİMİ
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Doç. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR
Tezin Adı	GÖÇ VE SİYASAL KATILMA DAVRANIŞI: KONYA ÖRNEĞİNDE KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA

ÖZET

Göç, tarih boyunca bireylerin hayatlarına etki eden en önemli olgulardan biridir. Bireyler daha iyi hayat şartlarına sahip olmak, daha iyi ekonomik refah seviyelerine ulaşmak için göç ederler. Ancak göç eden bireylerin bu amaçlarına ulaşmalarını ve gittikleri yerde kendilerini mutlu hissetmelerini etkileyen en önemli faktör ise kentsel bütünleşmedir.

Kentsel bütünleşme bireylerin yaşadıkları yere uyum sağlayabilmeleri ve kentin gerektirdiği niteliklere sahip olmasını bir başka deyişle kentlileşmelerini gerektirir. Kentlileşme ise bireylerin yaşamlarında iki temel alanda ortaya çıkan değişimle kendini göstermektedir. Bunlar; ekonomik ve sosyal değişimlerdir. Ekonomik anlamda kentlileşme; bireylerin geçimlerini kente özgü işlerde çalışarak sağladıkları gelir ile karşılamalarıdır. Sosyal anlamda kentlileşme ise; bireylerin kente özgü davranış ve normlara sahip olması anlamına gelir.

Yönetim birimlerinin uygulayacakları faaliyetler ya da yürütülen etkinliklerin “meşruluk” temelinde sunulması demokratik rejimler için kaçınılmazdır. İşte bu meşruluğu sağlayacak olan ise “katılım” yani siyasal katılımdır. Yurttaşlar siyasal katılma sayesinde sunulacak hizmetleri ve bu hizmetlerin önceliklerini belirleme ve bu hizmet ve etkinliklere yön verme şansına sahip olacaklardır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal olarak göç kavramı açıklanmış, göç biçimlerine değinilmiş ve göçün neden ve sonuçları açıklanarak Türkiye’de görülen göçlerin özellikleri ortaya konulmuştur. İkinci bölümde; siyasal katılma kavramı açıklanmış siyasal katılma düzeyleri ve biçimlerine değinilmiş ve göç edenlerin siyasal davranışları temelinde siyasal katılma davranışları irdelenmiştir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise; Konya örneğinde göç, kentsel bütünleşme ve siyasal katılma ilişkisi üzerinde ampirik bir çalışma yapılmıştır.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rıfat KARAKOÇ		
	Numarası	074228001015		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU YÖNETİMİ/KAMU YÖNETİMİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR		
Tezin İngilizce Adı		Migration and Behaviour of Political Participation: Urban Integration and Political Participation in Konya Case		

SUMMARY

Migration, one of the most important issues those influents the life of and individuals. Individuals migrate to have better life and reach higher wealth. However, the fact that affects the possibility to reach those goals and helps people at where they migrate is urban integration.

Urban integration requires individuals to accommodate where they live and to gain the qualities that urban requires. In other words, they need to urbanize.

Urbanize rises by the change of two different aspects of lives of individuals. Those are economical and social changes. Urbanization in economical meaning is that individuals' affording the needs by urban jobs. Social urbanization is that individuals' having behaviours and attitudes that conforms to urban norms.

It is unavoidable for democratic regimes to present the activities and operations of administrative units in a legitimate manner. What legitimizes those activities and operations is –political- participation. Citizens will have the right to determine the services, prominence of the services and chance to direct the services and activities.

Our study consists of three chapters. In first chapter, migration is explained conceptually, sorts of migration is mentioned and causes and consequences of migration thereby features of the migrations in Turkey is exposed. In chapter two, the concept political participation is explained, political participation levels and formats are mentioned and the political participations of the immigrants are examined on political behaviour basis. In the third and last chapter of the study, an empirical research is carried out on the relationship between urban integration and political participation of Konya case.

İÇİNDEKİLER

S. No

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER	III
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
GRAFİKLER LİSTESİ.....	IX
TABLOLAR LİSTESİ.....	X
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	XI
KULLANILAN KISALTMALAR LİSTESİ	XIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ ve GÖÇÜN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1.1. Göçün Tanımı	5
1.1.2. Göç Çeşitleri	8
1.1.2.1. Nüfus Hareketinin Yöneldiği Siyasal Alana Göre Göç Çeşitleri .8	
1.1.2.1.1. İç Göç.....	9
1.1.2.1.2. Dış Göç	14
1.1.2.2. Nüfus Hareketini Sağlayan Faktörlere Göre Göç Çeşitleri	22
1.1.2.2.1. Serbest Göç	22
1.1.2.2.2. Güdümlü Göç.....	23
1.1.2.3. Zaman Etkenine Göre Göç Çeşitleri	25
1.1.2.3.1. Mevsimlik Göç	25
1.1.2.3.2. Daimi Göç.....	25
1.1.3. Göç Teorileri.....	26
1.1.3.1. Ravenstein'in Göç Kanunları.....	26
1.1.3.2. Kesişen Fırsatlar Teorisi	28
1.1.3.3. İtme-Çekme Teorisi	29
1.1.3.4. Merkez-Çevre Teorisi	31

1.1.3.5. Ağ (Network) Teorisi.....	32
1.2. GÖÇ NEDENLERİ	35
1.2.1. Güvenlik Sorunu	39
1.2.2. İstihdam İmkânlarının Yaratılamaması	39
1.2.3. Ekonomik Nedenler	40
1.2.4. Teknolojik Nedenler	43
1.2.5. Nüfus Artışı.....	44
1.2.6. Siyasal Nedenler	46
1.2.7. Sosyo-Psikolojik Nedenler	47
1.3. GÖÇÜN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR	50
1.3.1. Göçün Ortaya Çıkardığı Başlıca Sorunlar	53
1.3.1.1. Göçün Çalışma Hayatı Üzerindeki Etkileri	54
1.3.1.2. Göçün Aile Hayatı Üzerindeki Etkileri	56
1.3.1.3. Göçün Toplum Hayatı Üzerindeki Etkileri.....	58
1.3.1.4. Göçün Kentleşme Hayatı Üzerindeki Etkileri	63
1.4. TÜRKİYE’DE GÖRÜLEN GÖÇ HAREKETLERİNİN ÖZELLİKLERİ	74

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASAL KATILMA ve GÖÇ EDENLERİN SİYASAL DAVRANIŞLARI

2.1. SİYASAL KATILMA: TANIM.....	76
2.1.1. Siyasal Katılma Düzeyi ve Biçimleri.....	79
2.1.1.1. Siyasal Katılma Düzeyi	80
2.1.1.2. Siyasal Katılma Biçimleri.....	83
2.1.2. İnsanlar Neden Siyasete Katılırlar?	86
2.1.3. Siyasal Katılma ve Siyasal Kaynaklar	88
2.1.3.1. Cinsiyet	89
2.1.3.2. Yaş	91
2.1.3.3. Kentleşme	94
2.1.3.4. Eğitim.....	96
2.1.3.5. Meslek.....	98
2.1.3.6. Kitle İletişim Araçlarını İzleme	100

2.1.3.7. Örgüt Üyeliği	102
2.1.3.8. Gelir	104
2.2. GÖÇ EDENLERİN SİYASAL DAVRANIŞLARI.....	108

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA'DA GÖÇ, KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA KONULU ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. ALAN ARAŞTIRMASININ KONUSU, KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	113
3.1.1. Araştırmanın Amacı.....	113
3.1.2. Araştırma Evreni.....	113
3.1.3. Araştırma Yöntemi, Veri Toplama Teknikleri ve Çözümleme	113
3.2. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	114
3.2.1. Deneklerin Cinsiyet Dağılımı	114
3.2.2. Deneklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	114
3.2.3. Deneklerin Eğitim Durumları	115
3.2.4. Deneklerin Gelir Durumları.....	115
3.2.5. Deneklerin Mesleklere Göre Dağılımı.....	116
3.2.6. Deneklerin Hanede Yaşayan Kişi Sayıları.....	117
3.2.7. Deneklerin Kaç Yıldır Konya'da İkamet Ettikleri.....	117
3.2.8. Deneklerin Konya'ya Hangi İlden Göç Ettikleri	118
3.2.9. Deneklerin Konya'ya Gelmeden Önceki Yaşadıkları Yerin Türü.....	119
3.2.10. Deneklerin Konya'ya Geliş Nedenleri.....	119
3.2.11. Deneklerin Oturdıkları Konutların Mülkiyet Durumları	120
3.2.12.1. Deneklerin Konya'dan Başka Bir Yere Göç Etme Düşünceleri.....	120
3.2.12.2. Deneklerin Konya'da Kalış Süresine Göre Başka Yere Göç Etme İsteği	
Durumları.....	121
3.2.13. Deneklerin Konya'ya Geldikten Sonraki Ekonomik Durumları	122
3.2.14. Deneklerin Kendilerini Konyalı Olarak Görüp Görmemeleri Durumu	123
3.2.15. Deneklerin Tekrar Seçim Yapma İmkânları Bulunması	

Durumunda Konya'yı Tercih Etme Durumları.....	123
3.2.16. Deneklerin Konya'yı Sahiplenme Duygusu	124
3.2.17. Deneklerin Semtleri İle İlgili Dernek, Vakıf veya Herhangi Bir Başka Kuruluşun Faaliyetlerine Katılma Durumları	124
3.2.18. Deneklerin herhangi bir Dernek, Vakıf veya Herhangi Bir Kuruluşa Üyelik Durumları	125
3.2.19. Dernek, Vakıf veya Herhangi Bir Kuruluşa Üye Olan Deneklerin Üye Oldukları Kuruluşların Türleri	126
3.2.20. Deneklerin Siyasi Partilere Üyelik Durumları.....	127
3.2.21. Siyasi Partilere Üye Olmayan Deneklerin Siyasi Partilere Üye Olmama Nedenleri.....	127
3.2.22. Siyasi Partilere Üye Olan Deneklerin Siyasi Partilere Üye Olma Nedenleri.....	128
3.2.23.1. Deneklerin Komşuluk İlişkileri	128
3.2.23.2. Deneklerin Konya'da Kalış Süresine Göre Komşuluk İlişkileri	129
3.2.24. Deneklerin Komşuları ile Görüşme Sıklıkları	130
3.2.25. Deneklerin Yerel Siyaset Bilgi Durumları.....	130
3.2.26.1. Deneklerin Kentli İnsanı Algılama Biçimleri	131
3.2.26.2. Eğitim Durumuna Göre Kentli İnsanı Algılama Biçimi.....	132
3.2.27. Deneklerin Kent Hayatının Gelenek Görenekler Üzerindeki Etkisine Bakışları	133
3.2.28. Deneklerin Konya'ya Geldikten Sonra Alışkanlık ve Yaşam Biçimlerinde Değişiklik Durumları	133
3.2.29. Deneklerin Sinema ya da Tiyatroya Gitme Alışkanlıkları.....	134
3.2.30. Deneklerin Türkiye'nin Yönetiminde En Etkili Gördükleri Grup.....	135
3.2.31. Deneklerin Siyaset ve Hükümetle İlgili İşleri Takip Etme Durumları ...	135
3.2.32. Siyaset ve Hükümetle İlgili İşleri “Hiç Takip Etmeyen” deneklerin Siyaset ve Hükümetle İlgili İşleri Takip Etmeme Nedenleri	136
3.2.33. Deneklerin Siyasal Konulara ve Olaylara İlişkin Haberlere Ulaşma Araçları	136
3.2.34. Deneklerin Siyasal Düşüncelerinin Kimler Tarafından Etkilendikleri...	137
3.2.35. Deneklerin Konya'ya Gelmeden Önce Yerel veya Milletvekili	

Seçimlerinde Oy Kullanma Durumları	138
3.2.36. Deneklerin Konya’ya Göç Ettiikten Sonra Yerel veya Milletvekili Seçimlerinde Oy Kullanma Durumları	138
3.2.37.1. Deneklerin Konya’ya Göç Ettiikten Sonra Oy Verdikleri Partiyi Değiştirme Durumları	139
3.2.37.2. Deneklerin Eğitim Durumlarına Göre Oy Verdikleri Partinin Konya’ya Göç Ettiikten Sonra Değişme Durumu	140
3.2.37.3. Cinsiyete Göre Konya’ya Göç Ettiikten Sonra Oy verilen Partinin Değişmesi Durumu.....	141
3.2.38. Deneklerin evresindekilerle (Akraba-eş-dost/arkadaş) Siyaset Hakkında Konuşma Sıklıkları.....	142
3.2.39. Deneklerin Belediyenin Alacağı Kararlar zerinde Etkili Olup-Olmamaları Konusundaki Düşünceleri	143
3.2.40. Deneklerin Siyasetle Uğraşanların Amaçlarına Bakışları	143
3.2.41. Deneklerin, Vatandaşların Hkmeti Veya Belediyeyi Etkilemek İçin Ne Yapılması Gerektiği Konusundaki Düşünceleri	144
3.2.42. Deneklerin Kamu Kurumlarında İşlerini Halletme Biçimleri	145
3.2.43. Deneklerin Siyasi Yelpazede Kendilerini Gördükleri Yer	146
3.2.44.1. Deneklerin Kendilerini Konya’da Güvende Hissetme Durumları.....	147
3.2.44.2. Cinsiyete Göre Deneklerin Konya’da Kendilerini Güvende Hissetme Durumları	147
3.2.45. Deneklerin Konya İle İlgili Haberlere Ulaşmada Kullandıkları Kaynaklar	148
3.2.46. Deneklere Göre Türkiye’nin En önemli üç Sorunu	149
3.2.47. Deneklere Göre Konya’nın En önemli üç Sorunu	150
3.3. DEğERLENDİRME	151
SONUÇ	154
KAYNAKÇA	156
EK 1: Anket Formu	169

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil- 1: Yaşanan ve Gidilecek Yerdeki Faktörler ve Bunların Etkileşimi	27
Şekil- 2: Genel olarak Siyasal Katılma-Yaş İlişkisi	89

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Göç Eden Nüfusun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (1975–2000	7
Grafik-2: Göç Eden Nüfusun Göç Etme Nedenleri	44
Grafik- 3: Sayım Yıllarına Göre Kentsel ve Kırsal Nüfus Değişimi	62
Grafik-4.1: Yıllar- Gecekondu Sayısı	65
Grafik- 4.2: Yıllar- Gecekondu Nüfus	66
Grafik- 4.3: Yıllar- Gecekondu Nüfusun Kentsel Nüfustaki Payı	66
Grafik-5.1. Yıllara Göre Kayıtlı Seçmen Sayısı ve Oy Kullanan Seçmen Sayısı	103
Grafik-5.2. Yıllara Göre Seçimlere Katılım Oranı	104

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo- 1: Göç Eden Nüfusun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (1975-2000).....	7
Tablo- 2: Ülkeden Ülkeye Göçün Avantaj ve Dezavantajları	17
Tablo- 3: Türkiye’ye Gelen Dış Göç Bazında Ülke Sıralaması	18
Tablo- 4: Yıllara Göre Türkiye’de Kadın- Erkek ve Toplam Nüfus	42
Tablo-5: Sayım Yıllarına Göre Kentsel ve Kırsal Nüfus Değişimi	62
Tablo- 6: Türkiye’de Gecekondulu ve Gecekondulu Nüfus... ..	65
Tablo- 7: Siyasal Katılma Düzeyleri ve İçerdikleri Faaliyetler	80
Tablo-8: Seçim Yılına Göre Kayıtlı Seçmen, Oy Kullanan Seçmen Sayısı ve Katılım Oranı	103

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: Deneklerin cinsiyet dağılımı.....	111
Çizelge 2: Deneklerin yaş grupları dağılımı	111
Çizelge 3: Deneklerin eğitim durumları dağılımı	112
Çizelge 4: Denekleri aylık gelir durumları dağılımı	112
Çizelge 5: Deneklerin meslek gruplarına dağılımı	113
Çizelge 6: Deneklerin Hanede yaşayan kişi sayıları.....	114
Çizelge 7: Deneklerin Kaç yıldır Konya’da ikamet ettikleri	114
Çizelge 8: Deneklerin Konya’ya göç ettikleri illerin dağılımı	115
Çizelge 9: Denekleri Konya’ya gelmeden önce ikamet ettikleri yerleşim yeri türlerinin dağılımı.....	116
Çizelge 10: Deneklerin Konya’ya Gelme nedenlerinin dağılımı.....	116
Çizelge 11: Deneklerin oturdukları konutların mülkiyet durumları	117
Çizelge 12: Denekleri Konya’dan başka bir yere göç etme düşünceleri	117
Çizelge 13: Deneklerin Konya’da kalış süresine göre başka yere göç istekleri	118
Çizelge 14: Deneklerin Konya’ya geldikten sonraki ekonomik durumlarındaki değişim durumları	119
Çizelge 15: Deneklerin Kendilerini Konyalı Olarak Görüp Görmemeleri Durumu	120
Çizelge 16: Deneklerin Tekrar Seçim Yapma İmkânları Bulunması Durumunda Konya’yı Tercih Etme Durumları.....	120
Çizelge 17: Deneklerin Konya’yı Sahiplenme Duygusu.....	121
Çizelge 18: Deneklerin Semtleri İle İlgili Dernek, Vakıf veya Herhangi Bir Başka Kuruluşun Faaliyetlerine Katılma Durumları	121
Çizelge 19: Deneklerin herhangi bir Dernek, Vakıf veya Herhangi Bir Kuruluşa Üyelik Durumları	122
Çizelge 20: Deneklerin Dernek, Vakıf veya Herhangi Bir Kuruluşa Üye Olan Deneklerin Üye Oldukları Kuruluşların Türleri	123
Çizelge 21: Deneklerin Siyasi Partilere Üyelik Durumları	124
Çizelge 22: Siyasi Partilere Üye Olmayan Deneklerin Siyasi Partilere Üye Olmama Nedenleri	124

Çizelge 23: Siyasi Partilere Üye Olan Deneklerin Siyasi Partilere Üye Olma Nedenleri	125
Çizelge 24: Deneklerin Komşuluk İlişkileri	125
Çizelge 25: Deneklerin Konya’da Kalış Süresine Göre Komşuluk İlişkileri	126
Çizelge 26: Deneklerin Komşuları ile Görüşme Sıklıkları	127
Çizelge 27: Deneklerin Yerel Siyaset Bilgi Durumları	127
Çizelge 28: Deneklerin Kentli İnsanı Algılama Biçimleri	128
Çizelge 29: Eğitim Durumuna Göre Kentli İnsanı Algılama Biçimi.....	129
Çizelge 30: Deneklerin Kent Hayatının Gelenek Görenekler Üzerindeki Etkisine Bakışları	130
Çizelge 31: Deneklerin Konya’ya Geldikten Sonra Alışkanlık ve Yaşam Biçimlerinde Değişiklik Durumları	130
Çizelge 32: Deneklerin Sinema ya da Tiyatroya Gitme Alışkanlıkları	131
Çizelge 33: Deneklerin Türkiye’nin Yönetiminde En Etkili Gördükleri Grup	132
Çizelge 34: Deneklerin Siyaset ve Hükümetle İlgili İşleri Takip Etme Durumları.....	132
Çizelge 35: Siyaset ve Hükümetle İlgili İşleri “Hiç Takip Etmeyen” deneklerin Takip Etmeme Nedenleri	133
Çizelge 36: Deneklerin Siyasal Konulara ve Olaylara İlişkin Haberlere Ulaşma Araçları	133
Çizelge 37: Deneklerin Siyasal Düşüncelerinin Kimler Tarafından Etkilendikleri	134
Çizelge 38: Deneklerin Konya’ya Gelmeden Önce Yerel veya Milletvekili Seçimlerinde Oy Kullanma Durumları	135
Çizelge 39: Deneklerin Konya’ya Göç Ettikten Sonra Yerel veya Milletvekili Seçimlerinde Oy Kullanma Durumları	135
Çizelge 40: Deneklerin Konya’ya Göç Ettikten Sonra Oy Verdikleri Partiyi Değiştirme Durumları	136
Çizelge 41: Deneklerin Eğitim Durumlarına Göre Oy Verdikleri Partinin Konya’ya Göç Ettikten Sonra Değişme Durumu	137
Çizelge 42: Cinsiyete Göre Konya’ya Göç Ettikten Sonra Oy verilen Partinin Değişmesi Durumu.....	138
Çizelge 43: Deneklerin Çevresindekilerle (Akraba-eş-dost/arkadaş) Siyaset Hakkında Konuşma Sıklıkları.....	139

Çizelge 44: Deneklerin Belediyenin Alacağı Kararlar Üzerinde Etkili Olup-Olmamaları Konusundaki Düşünceleri	140
Çizelge 45: Deneklerin Siyasetle Uğraşanların Amaçlarına Bakışları	140
Çizelge 46: Deneklerin, Vatandaşların Hükümeti Veya Belediyeyi Etkilemek İçin Ne Yapılması Gerektiği Konusundaki Düşünceleri	141
Çizelge 47: Deneklerin Kamu Kurumlarında İşlerini Halletme Biçimleri	142
Çizelge 48: Deneklerin Siyasi Yelpazede Kendilerini Gördükleri Yer	143
Çizelge 49: Deneklerin Kendilerini Konya’da Güvende Hissetme Durumları	144
Çizelge 50: Cinsiyete Göre Deneklerin Konya’da Kendilerini Güvende Hissetme Durumları	144
Çizelge 51: Deneklerin Konya İle İlgili Haberlere Ulaşmada Kullandıkları Kaynaklar	145
Çizelge 52: Deneklere Göre Türkiye’nin En Önemli Üç Sorunu	146
Çizelge 53: Deneklere Göre Konya’nın En Önemli Üç Sorunu	147

KULLANILAN KISALTMALAR

v.b. :	ve bunun gibi
C:	Cilt
S:	Sayı
s:	Sayfa
a.g.m. :	Adı geçen makale
a.g.e. :	Adı geçen eser
bkz:	Bakınız
D.P.T. :	Devlet Planlama Teşkilatı
A.Ü.S.B.F. :	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
P.A.Ü. :	Pamukkale Üniversitesi
Çev:	Çeviren
Ed:	Editör(ler)
S.D.Ü. :	Süleyman Demirel Üniversitesi
D.P.Ü. :	Dumlupınar Üniversitesi
M.E.B. :	Milli Eğitim Bakanlığı
D.İ.E. :	Devlet İstatistik Enstitüsü
İ.İ.B.F. :	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Haz:	Hazırlayan
v.d. :	ve diğerleri
TÜBİTAK:	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
İ.Ü.İ.F. :	İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

GİRİŞ

Göç tarih boyunca hemen hem tüm toplumların karşılaştığı bir olgudur. Toplumların geçirdikleri dönüşümlerin en önemli dinamiklerinden biri olan göç olgusu insanlığın ilk dönemlerinden günümüze kadar birçok farklı nedenden kaynaklanmış ve bireylerin hayatları üzerinde büyük etkiler yaratmıştır. Bununla birlikte birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bunlardan gerek toplumsal yapı gerekse birey için belki de en önemlisi yeni yerleşilen yerdeki uyum sorunudur.

Kentlere bazen “göçmen”, bazen “yabancı”, bazen “doğulu”, bazen “batılı” olarak gelen “yeniler” bırakıp geldikleri yerlerin özelliklerinden kolay şekilde vazgeçememektedir. Bu da bireyin yeni yaşam yerine uyumunu zorlaştırmaktadır. Bu zorluğu aşabilenler yeni yerleştikleri yerin bir ögesi olarak hayatlarına devam ederken, uyum sürecinde başarısızlık yaşayanlar “tutunamayanlar” olarak yaşamlarını sürdürürler.¹

Bugün Türkiye’de “tutunamayanlar” özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde oldukça fazla sayıdadırlar. Bunlar, kentlerde genellikle marjinal, ikincil sektörlerde çalışmakta ve “gecekondu” adı verilen yoksulluk yuvalarında yaşamlarına devam etmektedirler.

Göç sonucunda ortaya çıkan bu durumla, birey kendi hayatında birçok sorunla karşılaşırken, planlamadan uzak şekilde düzenlenmiş kentlerde de birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Bunlardan en önemlileri “kentleşme” ve “kentlileşme” sorunlarıdır.

Kentleşme sorunları içerisinde alt yapı sorunları, yeşil alanların azalması, sağlıksız konutların çoğalması gibi birçok farklı sorun alanı bulunmaktadır.

Kentlileşme, bireyin ekonomik anlamda kente özgü işlerde çalışmasını ve geçimini bu işlerden sağladığı gelirle sağlaması iken, sosyal anlamda bireyin kente özgü davranış kalıp ve normlarına sahip olması anlamını taşır. Ancak birey şüphesiz

¹ M. Akif Çukurçayır, “Kentlerin Konup-Göçenleri ve “Tutunamayanları”, **Yeni Meram**, 03.04.2010.

ki yalnızca ekonomik ve sosyal alanlarda bir değişim geçirmeyecektir. Bununla birlikte bir de “siyasal” anlamda değişim süreci yaşayacaktır. Çünkü “sosyal çevre” bireylerin birçok değişimine etki etmekle birlikte siyasal davranışları üzerinde de etkiler yaratacaktır. Bu bağlamda konumuz itibariyle üzerinde duracağımız değişme alanı ise bireylerin “siyasal katılma” durumlarındaki değişmelerdir.

Bu kapsamda çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm: GÖÇ ve GÖÇÜN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

Göç birçok farklı nedenden kaynaklanabilmektedir. Bu nedenler başlıca; Güvenlik Sorunu, istihdam imkânlarının yaratılamaması, ekonomik nedenler, teknolojik nedenleri, nüfus artışı, siyasal nedenler ve sosyo-psikolojik nedenler olarak sıralanabilir. İşte sayılan bu nedenlerden kaynaklanan göç olgusu bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, ortaya çıkan göç olgusu birçok farklı sorunu doğuran bir neden haline gelmektedir.

İşte çalışmamızın bu bölümünde ilk olarak “göç” kavramı üzerinde durulacak ve göçün kavramsal çerçevesi açıklanmaya çalışılacaktır.

Daha sonra ise göçün nedenleri ve sonrasında da göçün ortaya çıkardığı sorunlar üzerinde durulacaktır.

İkinci bölüm: SİYASAL KATILMA VE GÖÇ NEDENLERİN SİYASAL DAVRANIŞLARI

Çağdaş demokrasilerin en temel kriterlerinden ve göstergelerinden biri siyasal katılma. Siyasal katılma modern toplumu geleneksel toplumdan ayıran temel ölçütlerden biridir. Siyasal katılma davranışını belirleyen en önemli etken ise modernleşmedir. Modernleşme ile birlikte kentleşme oranının artışı, başka bir deyişle kentlerde yaşayan nüfusun artması, bireylerin bilgiye daha kolay ulaşmasını sağlayacak olan iletişim araçlarının artması, hayat görüşünü önemli ölçüde etkileyecek olan eğitim kurumlarından faydalanması ve daha birçok etkeni de beraberinde getirmektedir. Bu kaynaklar ise bireylerin siyasal katılma konusundaki tutumlarını belirleyecektir. Bu bağlamda birey göç ettikten sonra siyasal alanda bir değişim yaşayacaktır. Çünkü kentlileşme bireyin siyasallaşmasını sağlayacaktır.

Bu bağlamda çalışmamızın bu bölümünde öncelikle siyasal katılmanın kavramsal çerçevesi, daha sonra ise sırasıyla siyasal katılma düzeyi ve biçimleri, siyasal

katılmaya etki eden siyasal kaynaklar ve göç edenlerin siyasal davranışları incelenecektir.

Üçüncü bölüm: KONYA'DA GÖÇ, KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA KONULU ALAN ARAŞTIRMASI

Çalışmamızın bu bölümünde yapılan anket çalışmasıyla, temel olarak, Konya'ya göç etmiş bireylerin siyasal katılma davranışlarındaki değişimler incelenecektir. Bununla birlikte Konya'ya göç etmiş bireylerin kentsel bütünleşme durumları içerisinde kenti benimseme durumları, komşuluk ilişkileri, dernek/vakıf veya herhangi bir kuruluşa üyelik durumları gibi özellikleri incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ ve GÖÇÜN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan göç olgusu, tarih boyunca hemen hemen tüm toplumları sosyal, ekonomik, siyasal vb. alanlarda etkilemiştir. Toplumların geçirdiği birçok değişim üzerinde büyük bir etkisi olan göç, basit bir tanımla farklı iki yer arasında yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir. Bu yer değiştirme hareketi, sadece fiziksel anlamda bir değişim hareketi olmamakla beraber, bununla birlikte, gerek bireylerin gerekse terk edilen ve gidilen yerdeki topluluk yapısında da birçok değişime neden olan bir etkidir. Bu sebeple denilebilir ki; kendisi birçok nedenden kaynaklanabilen göç, birçok değişim ve sorunun da temel nedenlerinden biri olabilmektedir. Bu bağlamda toplumların tarihsel süreçte geçirdikleri değişim ve sorunlara da kaynaklık etmiştir. Bu sebeple, göçün hangi kaynaklardan beslendiği ve hangi sorunları doğurduğunu ortaya koymak önem taşımaktadır.

1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Göç, her dönemde toplumların ve bilim adamlarının farklı yöntemlerle tanımlayarak çözümlemeye çalıştıkları bir olgudur. Ancak göç, hem içerdiği anlam itibarıyla hem de neden ve sonuçlarıyla, yöntemsel ve kuramsal açıdan zor bir inceleme konusudur. Bu nedenle, literatürde, üzerinde tam bir oydaşma sağlanan bir tanımlı mevcut değildir. Bundan ötürü, çalışmamızın bu bölümünde ilk olarak farklı perspektiflerden yapılan göç tanımlarına, daha sonra göç olgusunun kendi içerisinde gösterdiği farklılıklar nedeniyle göç tiplerine, hangi kaynaklardan beslendiğini ve hangi sorunlara kaynaklık ettiğini daha iyi açıklayabilmek için göç nedenlerine ve göçün ortaya çıkardığı sorunlara, son olarak da, Türkiye’de görülen göç hareketinin temel özelliklerine değinilecektir.

1.1.1. Göçün Tanımı

Bireylerin ya da toplulukların içinde yaşadıkları coğrafi mekân veya sosyo-kültürel çevreyi bırakarak başka bir coğrafi alana veya sosyo-kültürel çevreye girmesi olarak tanımlanabilecek olan göç, tarih boyunca toplumların karşılaştığı sosyolojik bir olgudur. Göç olgusu toplumsal, ekonomik ve siyasal nedenlerden kaynaklanabileceği gibi, göçün kendisi de aynı zamanda kimi toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelerin nedeni ya da bu gelişmelere hız katan bir etmen olabilir.² Şöyle ki; göç, toplumsal ve ekonomik dönüşümlerin bir sonucu olarak ortaya çıkması şeklinde değerlendirildiğinde, bir sonuç olarak karşımıza çıkarken, diğer taraftan göçün kendisinin de toplumsal ve ekonomik dönüşümlere katkıda bulunan bir etken olduğu düşünülürse, bir neden olarak karşımıza çıkar.³ Yukarıda da değinildiği gibi kendisi sosyo-ekonomik, politik, teknolojik, vb., gelişmelerin bir ürünü olan göç, zamanla özerk bir güç haline gelerek birçok değişimin nedeni olma özelliğini kazanmıştır. Bu bağlamda gerek iç göç, gerekse dış göç, birçok toplumun olduğu gibi Türkiye'nin de toplumsal, kültürel ve siyasal yapısını şekillendiren en önemli ve en büyük kitlesel olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴ Bu sebeple denilebilir ki; bir asra yakın Cumhuriyet tarihi, iç ve dış göçlerin tarihi olarak yazılabilir. Çünkü Cumhuriyet tarihi boyunca başka hiçbir toplumsal olgu Türk toplumunu, dolaylı ya da dolaysız olarak iç ve dış göçler kadar etkileyememiştir.⁵

İşte toplumlar açısından bu kadar büyük bir öneme sahip olan göç olgusu, sosyolojiden coğrafyaya, tarihten iktisada kadar birçok bilim dalının inceleme alanına girmiş ve her bilim dalı kendi bakış açısı ile tanımını yapmıştır.⁶ Bu tanımlardan bazıları şöyledir:

² Hacı Kurt, "Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri", **Ç.O.M.Ü. İ.İ.B.F. Yönetim Bilimleri Dergisi**, C: 4, S: 1, 2006, s.136.

³ Ahmet İçduygu, Turgay Ünal, "Türkiyede İçgöç Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri", **Türkiye'de İç Göç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.39.

⁴ Kadir Canatan, **Göçmenlerin Kimlik Arayışı**, Endülüs Yayınları, İstanbul, 1990, s.131.

⁵ Ahmet İçduygu, İbrahim Sirkeci, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç hareketleri", **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s.249.

⁶ KURT, a.g.m., s.136.

“En basit şekliyle göç veya göç hareketi, iyi tanımlanmış coğrafik bölgeler ve/ veya idari alanlar arasındaki yerleşim yeri (ikametgâh) değişiklikleri olarak tanımlanabilir.”⁷

Keleş, Kentbilim Terimleri Sözlüğü’nde göçü; “genellikle yerleşmek amacıyla, bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine, bir ülkeden bir başka ülkeye gitme eylemi” olarak tanımlamıştır.⁸

Akgür’e göre göç; “dinamik bir süreç olup, bir yerleşmede yaşayan nüfusun belli bir kesiminin çeşitli nedenlerle bulunduğu yerden kalkıp başka bir yere yerleşmek üzere ya da nispeten sürekli olarak gitmesidir.”⁹

Pazarlıoğlu’na göre, göç; “daha iyi bir yaşam beklentisi nedeniyle bireylerin ya da toplulukların yaşadıkları ortamları bırakıp geçici veya sürekli olarak yeni yerleşim yerlerine gitmeye karar verme eylemidir.”¹⁰

Marshall’a göre, göç; “bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içeren bir olgudur.”¹¹

Tekeli’ye göre, göç; “belli bir zaman dilimi içerisinde belli bir yerleşme alanında yaşayanların, kendi iradeleriyle yaşam yerlerini söz konusu yerleşme alanının dışına taşıyanların miktarıdır.”¹²

Diken’e göre, göç; “düzenli ve saf olarak algılanan sabit sınırları aşan bir akıştır.”¹³

Balcıoğlu’na göre göç; “iktisadi, sosyal veya siyasal sebeplerin etkisiyle bireylerin yer değiştirmesidir.”¹⁴

⁷ Turgay Ünalın, “Türkiye’ de İçgöçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi”, **Türkiye’de İçgöç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.91.

⁸ Ruşen Keleş, **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, 2.Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1998, s.58.

⁹ Zeynep G. Akgür, **Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgelerarası Dengesizlik (1970-1993)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997, s.41.

¹⁰ M. Vedat Pazarlıoğlu, “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”, **C.B.Ü. İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, C:14, S:1, 2007, s.121.

¹¹ Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, s.685.

¹² İlhan Tekeli, “Türkiye’de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi”, **Türkiye’de İçgöç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1998, s.9.

¹³ Bülent Diken, “Göç: Eleştiri ve Politika Ötesi”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.42.

Akkayan’a göre, göç; “kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, tamamen yahut geçici bir süre için bir iskân ünitesinden diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirmedir.”¹⁵

En basit anlamda iki farklı coğrafi mekân arasında yer değiştirme hareketi olan göç konusunda tüm bu tanımları da içine alan bir tanım ise, Yalçın şu şekilde yapmıştır. “Göç; ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.”¹⁶

Bu tanımlamalardan sonra şunu belirtmek gerekir ki; göçle ilgili tanımlamaların bazı farklılıklar içermelerine rağmen ortak unsurlarının “yer değiştirme” olduğu görülmektedir. Bu yer değiştirme, aynı semt içerisinde çok kısa mesafeli olabileceği gibi, ülke sınırları dışına uzanacak kadar da uzun mesafeli olabilmektedir.¹⁷ Bununla birlikte tanımların içerdiği bir diğer ortak nokta ise, göç ister kısa dönemli, ister uzun dönemli olsun, ya da ister ülke sınırları içerisinde çok yakın birimler arasında olsun ister ülke sınırlarını aşan bir biçimde gerçekleşsin bu hareketin temel unsuru bireydir.¹⁸ Göç eden birey, göçün niteliği ne olursa olsun gerçekleştirdiği bu hareket sonucunda hem kendi etkilenecek ve bir takım değişiklikler geçirecek, hem de terk ettiği ve gittiği yerde etkiler yaratarak bazı değişimlere neden olacaktır.

1980’li yılların ardından özellikle 1990’lı yıllarda her alanda geniş ve derin çaplı bir değişimin yaşandığı dünyada, sanayi toplumundan bilgi toplumuna, fordist üretim rejiminden esnek üretim rejimine, modernizmden post-modernizme, ulus devletler dünyasından, küreselleşmiş bir dünyaya geçiş yaşanmaktadır. Bu dönüşümler nüfusun mekânsal dağılımının yeniden belirlenmesine neden olmaktadır. Dünya, yeni bir uyum süreci, dolayısıyla yeni nüfus ve göç hareketleri yaşayacaktır.¹⁹ Ancak bazı yer değiştirmeler gerek toplumsal nedenleri, gerekse

¹⁴ İbrahim Balcıoğlu, **Sosyal ve Psikolojik Açıdan Göç**, Elit Kültür Yayınları, İstanbul, 2007, s.55.

¹⁵ Taylan Akkayan, **Göç ve Değişme**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 2573, İstanbul, 1979, s.21.

¹⁶ Cemal Yalçın, **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004, s.13.

¹⁷ Yalçın, **a.g.e.**, s.13.

¹⁸ Yusuf Akan ve İbrahim Arslan, **Göç Ekonomisi**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2008, s.3.

¹⁹ Tekeli, **a.g.m.**, s.8.

toplumsal etkileri bakımından çok daha önemli, kapsamlı, karmaşık ve köklü değişmelerin habercisidir. İşte Türkiye’de yaşanan kırdan kente göç ya da kentleşme bu tür bir göç sürecidir.²⁰

Ekonomik, sosyal, siyasi, teknolojik, psikolojik ve küresel değişkenlerin etkisiyle artan göçler, aynı zamanda farklı göç tiplerini de ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle göç çeşitlerine değinmek yararlı olabilecektir.

1.1.2. GÖÇ ÇEŞİTLERİ

Göç çeşitleri genel olarak üç ana başlık altında toplanabilir. Bunlar; nüfus hareketinin yöneldiği siyasal alana göre göç çeşitleri, nüfus hareketini sağlayan faktörlere göre göç çeşitleri ve zaman etkenine göre göç çeşitleridir.

1.1.2.1. Nüfus Hareketinin Yöneldiği Siyasal Alana Göre Göç Çeşitleri

Nüfus hareketlerinin ülke sınırlarını aşıp aşmamasına göre göçleri; bir ülke içinde yerleşmek üzere yer değiştirme hareketi, yani; iç göç ve bir ülkeyi terk ederek bir başka ülkeye yerleşme süreci, yani; dış göç olarak gruplandırabiliriz.²¹ Göç çalışmalarının sınıflandırılmasının en temel ayrımlarından birisi hiç şüphesiz ki ulusal sınırlar içerisindeki göç (içgöç) ile uluslar arası göç (dış göç) arasındaki ayrımdır. Yapısal birçok benzerliklerin yanı sıra, bu iki göç türü arasında belirtilmesi gereken farklılıklar da vardır. Göç veren ve göç alan birimler arasındaki farklı düzeylerdeki “uzaklık”; (fiziksel olduğu kadar, ekonomik ve kültürel uzaklık); siyasal anlamda göç hareketinin kontrolünün daha belirgin olması ve göç edenlerin uyum sorunlarının farklı boyutları gibi noktalar, dış göç ile iç göç arasındaki en belirgin farklı yönleridir.²²

²⁰ Sema Erder, **Refah Toplumunda Getto**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s.15.

²¹ Anthony Giddens, **Sosyoloji**, Yayına Hazırlayan: Cemal Güzel, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2008, s.569.

²² İçduygu, Sirkeci, **a.g.m.**, s.250.

1.1.2.1.1. İç Göç

Ülke sınırları içerisindeki nüfus hareketleri²³ olarak tanımlanan iç göçler, kırdan kıra, kırdan kente, kentten kente ve kentten kıra yapılan göçler olarak bir gruplandırmaya tabi tutulabilir.²⁴ Kırdan kente yapılan göçlerin temelinde, genellikle, kırdaki geçim şartlarının (iklim şartları, toprak azlığı, mülkiyet rejimi vb. nin etkisine bağlı olarak) güçlüğüne karşılık kentsel yerleşmelerin, özellikle geçim şartları, bakımından cazibeleri yatmaktadır. Bu tip göçlerde büyük bir oranda olmamak üzere varlıklı ailelerin de kent hayatının cazibesine katılması söz konusudur. Kırdan kıra, bir başka deyişle tarım sahalarından tarım sahalarına doğru gerçekleşen göçler ise, tarıma yeni açılacak olan sahalara sahip olan ülkelerde, bazı durumlarda da, tarımda köklü değişikliklerin meydana geldiği bölgelerde görülür. Kentten kente yapılan göçler ise genellikle ileri ekonomik yapıya sahip, yani sanayileşmesini gerçekleştirmiş olan ülkelerde görülür.²⁵

Türkiye’de genellikle kırdan-kente göçlerin daha yaygın olduğu şeklinde bir görüş hâkimdir. Bunun aksine Türkiye’de yerleşim birimleri arasındaki göçlerin temel özelliği göçlerin yarıdan fazlasının kentten-kente şeklinde olmasıdır.²⁶

Aşağıdaki tablo ve grafikte de Türkiye’deki iç göçlerin bu şekli açıkça görülmektedir.

²³ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.16.

²⁴ Yalçın, **a.g.e.**, s.19.

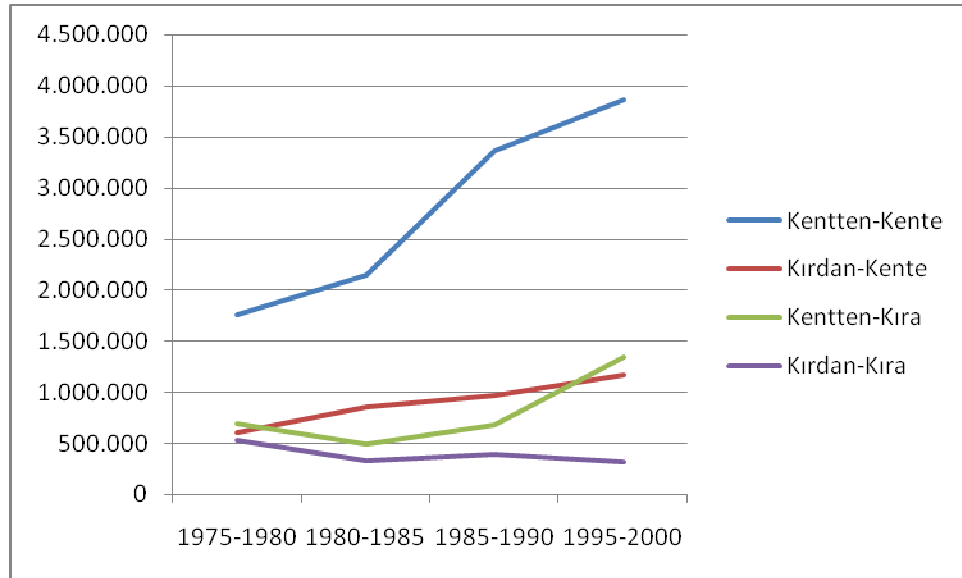
²⁵ Erol Tümerterkin, **Türkiye’de İç Göçler**, İstanbul Üniversitesi Yayınları: 1371, İstanbul, 1968, s.35.

²⁶ Tuncer Kocaman, **Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)**, DPT Yayınları, Ankara, 2008, s.18.

Tablo- 1: Göç Eden Nüfusun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (1975-2000)

Yerleşim yeri	1975–1980	1980–1985	1985–1990	1995–2000
Toplam	3.584.421	3.819.910	5.402.690	6.692.263
Kentten-Kente	1.752.817	2.146.110	3.359.357	3.867.979
Kırdan-Kente	610.067	860.438	969.871	1.168.285
Kentten-Kıra	692.828	490.653	680.527	1.342.518
Kırdan-Kıra	528.709	322.709	392.935	313.481

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (10.12.2009)

Grafik 1: Göç Eden Nüfusun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (1975–2000)*

* Tablo 1’deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablo ve grafikte de görüldüğü gibi, 1975-2000 yılları arasında kapsayan dönemde ülke içerisinde gerçekleşen göçlerde ilk sırayı kentten-kente yapılan göçler almaktadır. Bunu sırasıyla, kırdan-kente, kentten-kıra ve son olarak da kırdan-kıra yapılan göçler izlemektedir.

Türkiye’deki iç göçlerin kent ağırlıklı olmasının nedenleri ise şunlardır;²⁷

— Eğitim örgütlerinin kentlerde yaygınlaştırılması; kasaba- köy gibi yerleşmelerdeki nüfusun eğitim talebinin artması; kentlerde eğitime ulaşmanın kolaylaşması, ailenin eğitim harcamalarının azalması, giderek tüm çocuklar için eğitim kurumunun yararlanılabilir hale gelmesi,

— Kamu otoritesinin, ekonomi politikaları ve yatırımı özendirici önlemleri nedeniyle, köyle birkaç büyük kent arasında ara engellerin oluşması ve aşamalı göçün başlaması,

— Türkiye’de göç veren bölgelerdeki kentsel yapıların kırsal özellik taşıması,

— 1960’lı yıllarda başlayan dış göçe katılanların yurtdışında kazandıkları tasarruflarının başlangıçta kalkış noktasına yönelmesi; ancak zaman içinde, bunların hem tasarruflarını daha iyi değerlendirmek, hem de çocuklarını daha iyi yetiştirmek için aşamalı göçe katılmaları,

— Az nüfuslu kentsel yerleşmelerdeki sermaye sahiplerinin, bu mekândaki paranın dönüş hızının yetersiz kalması nedeniyle, bir üst denetim merkezindeki olanakları değerlendirme arzusu ile kentten kente olan göçe katılmaları.

Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus ise, Türkiye’de kırdan ayrılıp kente yerleşmenin belli aşamalarla gerçekleştiğidir. Bir kişi göç ederken birden çok kişi tarafından birden çok karar verilir. Kişinin başarılı, (beklentilerini gerçekleştirmiş) bir göç gerçekleştirebilmesi için, ilk olarak göç etmeye kendisi karar vermeli, daha sonra gidebileceği farklı yerlerdeki fırsatlardan birini seçmeli ve son olarak da kişinin seçtiği fırsatlar için yarışarak bu yarışmayı kazanması gerekmektedir (bu konudaki kararı işveren verecektir).²⁸ Yukarıdaki karar aşamalarının üçünde de başarılı olan kişi daha sonra ise şu aşamaları geçirir;²⁹

İlk aşama; kente göçle başlayan, kentin yaşam koşullarının araştırılması, akraba ve tanıdıklar vasıtasıyla barınma ihtiyacını karşılayacak bir yer bulunmasıdır.

²⁷ Mümtaz Peker, “Türkiye’de İçgöçün Değişen Yapısı”, **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s.297.

²⁸ İlhan Tekeli, Leila Erder, “Göç Teorileri ve Politikaları Arasındaki İlişkiler”, **Göç ve Ötesi**, İlhan Tekeli Toplu Eserler-3, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008, s. 28-29.

²⁹ Meltem Semay, Oğuz Arı, “İbrahim YASA’nın Ankara’da Gecekondu Aileleri Kitabı Üzerine Bir İnceleme”, **Prof. Dr. İbrahim Yasa’ya Armağan**, A.Ü.S.B.F. Yayınları, No:519, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1983, s.194.

İkinci aşama ise; iş bulmadır. İlk bulunan işler ekonomik bakımdan güvenlik sağlamayan, kesintili, güvensiz, düzensiz, yetersiz kazançlı işlerdir. Ancak köy ile kent yaşantısını, kentteki kazanç koşullarını karşılaştırınca bu kimseler sefalet katlanır ve uzun sürecek bir maceraya atılırlar.

Üçüncü aşama ise; ailelerin köyden getirilmesi, bekârların evlenme ile kente tam olarak yerleşmesidir. Bu dönemde ailelerin maddi ve manevi bakımdan birbirine sıkı sıkı bağlanmasıyla kent yaşayışına uymadaki güçlük bir oranda azalır, ürkeklik, çekingenlik hafifler.

Türkiye’deki iç göç olgusu genel olarak değerlendirildiğinde denilebilir ki; kırsal alandaki fazla iş gücünün öncelikle kentlere yönelmesi, bir süre sonra kentlerdeki iş gücü açığının belli bir doyma noktasına ulaşmasını sağlamıştır. 1980’den sonraki veriler göçün kentten kente öncelik taşıdığını, kırdan kente göçün hızının azaldığını göstermektedir. Bu da üretim yapacak birimlerin ve bu üretim için ihtiyaç duyulan emeğin yer seçimlerinin, bundan böyle daha rasyonel gerçekleşeceğini göstermektedir. Kentler arası göç, çoğunlukla nitelikli iş gücünün göçüdür. Bu bağlamda denilebilir ki; piyasa kurallarına göre sermaye ve emek kendileri için en uygun alana yani kentlere yönelmekte ve buralarda karşılaşmaktadırlar. Bu gelişmeler liberal ekonomi politikalarının belli ölçüde uygulanmasının bir sonucudur. Aslında, göç doğal ve hatta gerekli bir olgudur. Emeğin toplam üretimi daha verimli kılmak için rasyonel bir biçimde yayılması göç sayesinde gerçekleşir. Sermaye, ihtiyaç duyduğu iş gücüne göç sayesinde ulaşır. Bu kapsamda göç ekonomik gelişmenin bir dinamiğidir. Ancak Türkiye’de kırdan kente yönelen çok hızlı ve düzensiz göç dalgaları sorunlar yarattığı için göçe yüklenen anlam genelde olumsuz olmuştur. Göç edenlerin istihdam edilebildiği ortamlarda ise göç olumlu anlamlar içerir.³⁰

Türkiye’de iç göç, yapısal değişimin ürünüdür. Endüstrileşme süreci, kır-kent dengesizliği, iş gücünün yüksek düzeyde arzı, ücret politikalarındaki farklılık, göç veren yerlerin negatif şartları; buna karşılık varılan yerdeki pozitif şartlar vb. iç göç olgusunun arka planındaki belirleyicilerdir.³¹ Bireyler, bu arka plandaki belirleyicileri göz önüne alarak, tıpkı fayda-maliyet analizinde olduğu gibi

³⁰ Hüseyin Bal, **Kent Sosyolojisi**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2002, s.81.

³¹ Balcıoğlu, **a.g.e.**, s.37.

değerlendirme yapmaktadırlar. İtici faktörler olarak tanımlanan bulundukları yerin olumsuz özellikleri ile çekici faktörler olarak nitelendirilen gideceği yerin olumlu özelliklerini karşılaştırırlar. Göç ile beklenen fayda, bulunduğu yerde kalmanın getireceği maliyetinin üzerinde ise birey göç kararını vermektedir.³²

Gelişmiş bölgeler, genellikle, kapitalist üretim biçimi aşamasına ulaşmış, sanayileşmiş, kentleşme dereceleri yüksek, başka bölgelerden ve ülkeden daha hızlı kalkınan zengin bölgelerdir. Bu bölgelerde üretilen mallardan azda olsa bir kısmı, yeni mallar için yatırıma ayrılır. Az gelişmiş bölgeler ise, feodal ve yarı-feodal, bir başka deyişle kapitalizm öncesi üretim ilişkilerine dayanan, karın tokluğuna çalışma koşullarının egemen olduğu, sanayileşmemiş, köysel ve tarımsal nitelik taşıyan, az kentleşmiş yoksul bölgelerdir. Türkiye’de de bu şekilde bir bölgeler arası dengesizlik söz konusudur. Bu nedenle az gelişmiş bölgelerin nitelikli, genç ve verimli insan gücü, birikmiş sermaye ile beraber gelişmiş bölgelere çekilir.³³ Bunun sonucunda da göç veren yerler, hem insan gücünü hem de göç edenlerin yanlarında götördükleri mal varlıklarını, sermayelerini de kaybetmektedirler. Göç ve onun sonucunda oluşan kentleşme, nüfus, genç işgücü, sermaye, beceri ve girişimcilerin kaybedilmesiyle göç veren yerlerin fakirleşmesine yol açmaktadır. Bu durum özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri bağlamında, “yoksulluk” şeklinde ekonomik niteliğiyle gündeme gelmekte ve nüfus kaybeden alanlardaki köyler, kadın, çocuk, yaşlı nüfus gibi bağımlı nüfusu barındıran yerler haline dönüşmektedir.³⁴

İşte bu sebeplerle Türkiye’de göçe yüklenen anlam genellikle olumsuz olmaktadır. Çünkü göçle birlikte bölgelerarası dengesizlikler artmakta –ki bu dengesizlikler ekonomik anlamda olduğu kadar kültürel, sosyo-psikolojik, vb., alanlarda da mevcuttur-, bazı bölgelerde çok büyük istihdam olanakları yaratılabilirken, bazı bölgelerde ise istihdam olanakları yok denilebilecek kadar az seviyelerde kalmaktadır. Bu da Türkiye’nin yaşadığı birçok soruna kaynaklık etmektedir. Öyle ki; Türkiye’nin 30 yıla yakın bir zaman dilimi içerisinde yaşadığı terör sorunu bile bu durumdan faydalanmaktadır denilebilir.

³² Pazarlıoğlu, **a.g.m.**, s.122.

³³ Ruşen Keleş, **100 Soruda Türkiye’de Kentleşme, Konut ve Gecekondu**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1978, s.51.

³⁴ Mustafa Öztürk, Nihat Altuntepe, “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, **Journal of Yaşar University**, 3 (11), 2008, s.1592.

1.1.2.1.2. Dış Göç

Uzun süre kalmak ve çalışmak ya da yerleşmek amacıyla bir ülke sınırlarını her iki yönden aşarak yapılan nüfus hareketlerine dış göç denilmektedir.³⁵

Göç hareketleri insanlık tarihi kadar uzundur. Ancak her toplum kendi biçimlendirdiği tarihte, yeni yaşam alanları bulma, yeni topraklara veya kazanç imkânlarına kavuşma bakımından göç hareketlerine eşit bir ölçüde değer tanımamıştır. Türk toplumu da bu kavramla geniş ölçüde ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tanışmıştır.³⁶

1950'lerden beri Türkiye, nüfusun yerleşme biçimi bakımından temel nitelikte bir değişme süreci yaşamaktadır. Toplumsal ve ekonomik birimler olarak köyler, kasabalar ve kentler bu süreç içinde değişiklikler geçirmişler; nüfusun çeşitli tiplerdeki yerleşme birimleri arasındaki dağılımı kentsel topluluklara ağırlık kazandırıcı bir yön almıştır ve Türkiye'deki nüfus yüksek sayılabilecek derecede bir hareketlilik kazanmıştır.³⁷ Bunun sonucu olarak da 1950'li yıllardan sonra Türk toplum yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle kırsal kesimde toprağa bağlı olarak yaşayan kimseler, kentlere göç ederek –belli bir uzmanlıkları olmadığı için- kısmen fabrikalarda, büyük bir kısmı da marjinal işlerde (işportacılık, tombalacılık, ayakkabı boyacılığı vb.) çalışmaya başlamışlardır. Kırsal kesimlerden kentlere göç; daha sonraları Türkiye'den Batı Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerine yığınlar halinde ve sürekli bir hal almıştır.³⁸ Yani göç bir aşamalı olarak gerçekleşmiştir.

Bugün hala, gerek yasal yollarla gerekse yasadışı olarak devam eden, 1960'lı yıllarda başlayan dış göçün (özellikle Avrupa'ya) temeline bakıldığında ise; artan

³⁵ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s. 22.

³⁶ Nermin Abadan Unat, **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002, s.XIX.

³⁷ Ruşen Keleş, "Bölgesel Gelişme ve Yurtdışına Göç", **Göç ve Gelişme: Uluslararası İşgücü Göçünün Boğazlıyan İlçesi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma**, Haz:Nermin Abadan Unat, vd., Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1975, s.149.

³⁸ Birsal Ersel, "Türkiye'den Yurt Dışına İşçi Göçü Akımı ve Ortaya Çıkardığı Sosyal Politika Sorunları", **Kentleşme Göç ve Yoksulluk**, 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı, Ed. Ahmet Alpay Dikmen, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2002, s.55.; Zerrin Toprak Karaman, **Kent Yönetimi ve Politikası**, 3. Baskı, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1995, s.19.

oranda genç nüfusun ve sürekli hal alan işsizlik probleminin bu göç eğilimlerini teşvik ettiği söylenebilir.³⁹

1960'ların ilk yarısından itibaren Batı Avrupa'ya iş gücü ihraç eden bir ülke haline gelen Türkiye'nin, Batı Avrupa'ya yönelen işgücü göçü önce Almanya ile başlamış, daha sonra Avusturya, Hollanda, Belçika, Fransa, İsveç, Avustralya, Libya ile devam etmiştir.⁴⁰ Bunun temeline bakıldığında ise, bir taraftan Avrupa ülkelerinin sunduğu iş, sosyal olanaklar ve görece yüksek gelir gibi "çekici" faktörler, diğer yandan da işgücü veren ülkelerdeki işsizlik, yoksulluk, düşük gelir ve sosyal olanakların yetersizliği gibi "itici" faktörlerin etkin olduğu görülecektir. Bu durum binlerce insanı toprağından sökerek uluslararası göçe başka bir deyişle dış göçe zorladığı⁴¹ gibi Türkiye'deki insanları da buna zorunlu kılmıştır.

1960'ların son yıllarına kadar, büyük ölçüde hükümetlerin de desteklediği özellikle işçi göçü bağlamındaki dış göçün, ülke adına yararlı olacağına inanılmaktaydı. Yurtdışına işçi göçü göçerliği, bu ülkelerdeki yüksek oranlardaki istihdam açığı ve hızlı kentleşme olgularının birlikte oluşturdukları sosyal gerilimi azaltacak, istihdam olanaklarındaki darlığı da hafifletecek; diğer yandan da ödemeler dengesindeki açığı kapatmak için son derece ihtiyaç duyulan döviz sağlayacak sanılmaktaydı.⁴² Bu bağlamda birçok toplumsal sorunun çözüm yolu olarak görülen dış göç, her şeyden önce, ülkenin işsizlik sorununa kısmi bir çözüm olarak düşünülmüştür.⁴³ Bu düşüncenin temelinde ise göçlerin, insan kaynaklarını, sosyal marjinal hasılanın genellikle sıfır kabul edildiği Türkiye gibi yerlerden, sermaye birikimi ve teknolojik gelişme yoluyla hızla artan yerlere doğru kaydırmakta olduğu fikri yatmaktadır.⁴⁴ Ancak, yaşanan bu işgücü göçü bağlamındaki dış göç ülkeler arasındaki bağımlılık sorununu açığa çıkarmış, bu kapsamda iş gücü gönderen ülkelerle, dışarıdan iş gücü alan ülkeler arasındaki asimetrik ilişkiler, iş gücü alan

³⁹ Bülent Açma, "Economic Consequences of International Migration: Case of Turkey", www.allacademic.com, (1.9.2009)

⁴⁰ Müzeyyen Gönüllü, "Dış Göç", **P.A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, S:1, 1996, s.99.

⁴¹ Canatan, **a.g.e.**, s.13-14.

⁴² Nermin Abadan Unat, " Akdeniz Ülkelerinden Yurtdışına İşçi Göçü" **Göç ve Gelişme: Uluslararası İşgücü Göçünün Boğazlıyan İlçesi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma**, Haz: Nermin Abadan Unat, vd., Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1975, s.2.

⁴³ Canatan, **a.g.e.**, s.24.

⁴⁴ Birsan Gökçe, **Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar**, Savaş Yayınevi, Ankara, 1996, s.87.

Ülkelerin iş gücü alımında tekel kurabilmelerini sağlamış, bu da gerek Türkiye’de olsun gerekse diğer iş gücü gücü veren ülkelerde olsun, işgücü gücünden kimin kazançlı çıktığını kesinlikle ortaya koymuştur.⁴⁵

Azgeleşmiş dünyaya ait ülkelerden (ağırlıklı olarak kırsal ve köylü nüfusa sahip ülkeler) geleşmiş dünya ülkelerine (kentsel nüfus ve endüstriyel uygarlığın hakim olduğu ülkeler) doğru gerçekleşen dış gücü hareketleri⁴⁶, gücü veren ve alan ülkelerin arasında fiziksel olarak birbirlerinden uzak olmalarının yanı sıra, bu ülkeler ve Türkiye arasında aynı zamanda ekonomik, tarihsel ve kültürel anlamlarda da keskin farklılıklar olduğunu ortaya koymuřtur⁴⁷ ve bu ülkelere giden gcmenler bu farklılıklardan ötürü büyük uyum sorunları yaşamışlardır. Gcmenler kendileri bu uyum sorunlarını yaşarken, iki kültür arasında sıkışan gcmen ailelerin çocukları da bir takım sorunlar yaşamışlardır. Bunlar;⁴⁸

— Dil Sorunu,

— Bazı eyaletlerin yabancı uyruklu çocukları normal okullara almayıp, onları ayrı eğitim kurumlarında okutmaları,

— Çocuğun ailesinden ve çevresinden tamamen kopup yabancılaşmasına neden olan çocuğa anadilinin hiç öğretilmediği tmc bütünleşme modelinin uygulanması,

—ğrencilerin yetenek ve başarılarının sürekli olarak değerlendirilmesi gereğine verilen büyük ağırlıktır.

Bu sorunların yanı sıra şunu da belirtmek gerekir ki, günümüzde Türk çocukları gittikleri ülkelerin mevcut eğitim olanaklarından faydalanmaktadırlar. Bunun yanında Türk çocuklarının eğitiminde kendi anadillerine, kültür ve tarihlerinin öğretilmesine de özel önem verilmektedir. Bu kapsamda Türkiye, Türk gcmenlerin yoğun yaşadığı ülkelere, ilgili ülkelerin sorumlu makamlarından izin alarak, kaliteli

⁴⁵ Nermin Abadan Unat, “Siyasal Partilere, Sendikalara, İşveren Kuruluşlarına ve Bürokrasiye Göre İşgücü Gücü Olgusu”, **Gücü ve Geleşme: Uluslararası İşgücü Gücünün Boğazlıyan İlçesi zerindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma**, Haz:Nermin Abadan Unat, vd., Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1975, s.47.

⁴⁶ Abdelmelek Sayad, “Çifte Yokluk: Gücü Ederken Kurulan Hayallerden Gcmen Olmanın Acılarına”, Çev: Bediz Yılmaz, **Toplumbilim Dergisi**, Gücü Sosyolojisi zel Sayısı, S: 17, Ekim 2003, s.25.

⁴⁷ Iain Chambers, **Gücü, Kültür, Kimlik**, Çev: İsmail Türkmen ve Mehmet Beşikçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005, s.10.

⁴⁸ Nermin Abadan Unat, “Batı Avrupa ve Ortadoğu’ya Gücü Eden Türk İşgücünün Sosyal Yasalar ve Toplum Yapısı zerindeki Etkisi”, **Prof. Dr. İbrahim Yasa’ya Armağan**, A..S.B.F. Yayınları, No:519, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1983, s.390.

ve eğitimli öğretmenleri, çocukların anadilleri, kültür ve tarihlerini öğretmek üzere göndermektedir.⁴⁹ Ancak gönderilen bu öğretmenler birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Bunlar;⁵⁰

— Gittikleri ülkelerin dillerini yeterince bilmemeleri nedeniyle oradaki eğitimci ve öğretmenlerle iletişim kuramamaktadırlar.

— Bu öğretmenler yerli öğretmenlerle eşit haklara sahip değildir. Bunların eğitim sistemi içerisinde belli bir statüleri yoktur. Bu nedenle birçok haktan mahrumdurlar.

— Bulundukları ülkenin eğitim sistemine ve toplumsal yapılarına uyum sağlayamamaktadırlar.

— Dönüş yaptıklarında kendi çocuklarının okul ile ilgili sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu çocukların kendi ülkelerindeki eğitim sistemine ve topluma uyum sorunları doğmaktadır.

— Maaşlarının bulundukları ülkeye naklinde çeşitli sorunlar yaşanmaktadır.

Yapılan bu değerlendirmelerden sonra genel anlamda bakıldığında 1960'lı yıllardan bu yana Türk dış göçü sekiz ana başlık altında incelenebilir. Bunlar;⁵¹

1.Çoğunlukla bekâr erkeklerin oluşturduğu ilk işçi göçü akımları. Bu akımda ilk göçmen işçilerin evli olmaları durumunda, eşleri Türkiye'de kalmakta ve zaten yapılan anlaşmalar gereği erkek işçilerin bir-iki yıl içinde gerekli parayı biriktirip geri dönecekleri düşünülmekteydi.

2. Belirli şartlar altında gerçekleşen aile birleşmesi yoluyla, Türkiye'de kalan eşlerin ve çocukların Batı Avrupa'ya göçü.

3. 1973'ten sonra tekstil, elektronik ve gıda gibi sektörlerde daha az kalifiye ve ucuz işgücüne duyulan gereksinimden dolayı Türk kadınlarının da yabancı işçi göçüne katılması.

4. Petrol zengini Arap ülkelerine yönelik erkek göçmen akımları.

5. 1980 askeri müdahalesinden sonra artan oranda görülen sığınmacıların göçü.

⁴⁹ Açma, a.g.m., s.8.

⁵⁰ Mahmut Tezcan, **Dış Göç ve Eğitim**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000, s.88.

⁵¹ Şebnem K. Akçapar, "Batı Avrupa'da Yaşayan Türk 'İthal Gelinler' ve Entegrasyon Sorunları: Belçika Örneği", **Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.401-402.

6. Aile birleşmesinin büyük ölçüde tamamlanması ile birlikte, Batı Avrupa’da yaşayan Türk vatandaşlarımızda görülen evlilik göçü.

7. Yeni pazarları keşfetmek ve yatırım amacıyla Orta Asya ve Doğu Avrupa’ya yönelen göç.

8. Özellikle İngiltere ve ABD’ye yönelen beyin göçü ve Türk Öğrenci akımıdır.

Bu göç akımlarının ardından günümüzdeki duruma bakıldığında ise; yaklaşık 4 milyonu AB ülkelerinde, 300.000’i Kuzey Amerika’da, 200.000’i Orta Doğu’da, 150.000’i de Avustralya’da olmak üzere, 5 milyon civarında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının yabancı ülkelerde yaşadıkları görülmektedir.⁵² Yurtdışında yaşayan Türklerin durumuna bakıldığında Türk göçmenlerinin, özellikle işçilerin, gittikleri ülkelerin ekonomik kalkınmalarına büyük katkılar sağladıkları bilinmektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki; bugün birçok Türk vatandaşı sadece işçi olarak değil aynı zamanda akademisyen, araştırmacı, bilim adamı, doktor, gazeteci, işadamı, aktör ve profesyonel iş alanlarındaki etkin kişiler olarak gittikleri ülkelerde sosyal ve ekonomik hayata katılmaktadır.⁵³

Günümüz dış göç olgusuna dünya genelinde bakıldığında ise, karşımıza çıkan durum şudur; sanayi ötesi toplum aşamasını yaşayan ve ileri teknolojinin egemen olduğu alanlarda istihdam edecek eleman bulmakta güçlük çeken ülkeler, iyi yetişmiş yabancı işgücü almaya devam etmektedirler.⁵⁴ Özellikle Avrupa ülkelerinde nüfus artış hızının çok yavaşladığı, hatta kimi ülkelerde negatif olduğu ve nüfusun mutlak anlamda gerilediği gerçeği göz önüne alınırsa, genç nüfusun toplam nüfus içindeki payı azalırken, yaşlı nüfusun payının artmasının işgücü piyasaları açısından önemli sonuçlar doğuracağı aşikârdır. Bununla beraber halen yüksek işsizlik oranları işgücü piyasalarına damgasını vursa da, 21. yüzyılın ilkyarısında işgücü açığının büyümesi

⁵² http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_tr.mfa (10.9.2009)

⁵³ Açma, a.g.m.

⁵⁴ Mehmet Arslan, “Yurtdışı İşçi Göçü Bağlamında Almanya’daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim ve Uyum Sorunları”, **Kentleşme Göç ve Yoksulluk**, 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı, Ed. Ahmet Alpay Dikmen, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2002, s.82.

kaçınılmaz addedilmekte ve bu açığın kapatılmasında işgücü göçü önemli bir araç olmaya aday gözükmektedir.⁵⁵

Bu değerlendirmelerden sonra denilebilir ki; günümüzde genel anlamda bütün ülkeler bir dış göç sorunu ile karşı karşıyadır. Bu sebeple dış göçlerin sebeplerini incelemek önem arz etmektedir. Bu sebepler ise şunlardır.⁵⁶

- Ekonomik nedenler,
- İşsizlik oranının yüksek olması,
- Tabi afetler,
- Savaşlar,
- Ülkelerde rejim değişikliği,
- Etnik nedenler,
- Sınırların değişmesi,
- Uluslararası anlaşmalarla sağlanan nüfus değişmesidir.

Sayılan bu sebeplerden sonra başka bir açıdan bakıldığında globalleşen hayatın, çağdaş sosyal ve ekonomik bir özelliği haline gelen ve bünyesinde olumlu ve olumsuz özellikler barındıran uluslararası göçün, gerek bireyler için gerekse ülkeler için fırsatlar içerdiği görülmektedir.⁵⁷ Bunlar;⁵⁸

- Göç edilen ülkede nüfus artar, göç veren ülkede ise azalır.
- Ülkeler arasında ekonomik ilişkiler gelişir,
- Ülkeler arası kültürel ilişkiler gelişir,
- Ülkeye giren işçi dövizini arttırır,
- Ülke turizminin gelişmesini sağlar,
- Artan nüfusun işsizlik sorununa kısmen çözüm getirir.

Bu bakımdan daha geniş bir çerçeve ile ele alınırsa, dış göçün ya da diğer adıyla uluslararası göçün avantajlarını ve dezavantajlarını şu şekilde tablolastırmak mümkündür.

⁵⁵ Gülay Toksöz, “Göç Alan Ülkelerin İşgücü Piyasalarındaki Gelişmeler ve Göçmen İşgücüne Talep: Almanya Örneği”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.135.

⁵⁶ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.25.

⁵⁷ Nicola Piper, “Gender and Migration”, A Paper Prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration, 2005. www.gcim.org (9.12.2009)

⁵⁸ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.25-26.

Tablo- 2: Ülkeden Ülkeye Göçün Avantaj ve Dezavantajları

	Potansiyel Avantajlar	Potansiyel Dezavantajlar	Potansiyel Avantajlar	Potansiyel Dezavantajlar
Göçmenler veya göç alan ülkedeki bireyler için	-İstihdam -Daha fazla gelir -Mesleki veya örgün eğitim -Yeni kültürel tecrübeler -Yeni insanlarla tanışmak	-Kötü çalışma koşulları -Daha uzun çalışma saatleri -Daha düşük statülü işler -İrkçılık veya ayrımcılık -Aileden ayrı kalmak	-Kadınların işgücüne katılımını serbestleştirecek hizmetler -Daha ucuz mal ve hizmetler -Daha üst statülü işlere sıçrama fırsatı -Daha zengin bir kültürel hayat -Diğer ülkeler hakkında bilgi sahibi olmak	-İş bulmak için artan rekabet -Daha düşük yerel ücretler -Değişik diller ve gelenekler -Göçmen gecekondulaşması
Girişimciler için	-Geriye dönen göçmenlerin vasıflarından yararlanmak -İletişim veya seyahat firmaları için ekstra iş yaratma olanağı	-Vasıflı işgücü kaybı -İşgücü kaybının getirdiği ücretlerdeki artma baskısı	-İşgücü eksikliğini kapatabilmek -Daha ucuz ve esnek işgücü -Daha büyük ölçekli ve pazarlı bir ekonomi	-Dilbilgisi veya başka tür bir eğitim verme durumu -Bazı işlerde yabancı işgücüne bağımlı kalmak
Toplum için	-Daha düşük işsizlik -Geri dönenlerden edinilen bilgi ve vasıf kazanımı -Uluslararası bir toplum yaratma -İşçi döviz girdisi -Nüfus artışı baskısının azalması	-Ani dönüşlerle başa çıkma baskısı -Beyin göçü ve daha iyi işçilerin kaybı -Göç vermeden kaynaklanan kültürel kayıp -Genç birey kaybı	-Daha düşük enflasyon -Önceden eğitilmiş işgücü kazanımı -Daha ayrılmış ve dinamik bir nüfus -Göçmen yatırımcılardan gelen sermaye -Genç göçmenlerden alınan vergi geliri -Gençleşen nüfus	-Teknolojik yeniliklerde yavaşlama -Dilbilgisi veya başka türlü eğitim için artan maliyetlere katlanma -Sosyal düzensizlik olasılığı -İşçi döviz çıkışı ile yaşanan ödemeler dengesi bozuklukları -Sosyal hizmetlerin maliyetleri

Kaynak: Oğul Zengingönül, **Küreselleşme: Yoksulluk Gelişmişlik ve İşgücü Piyasaları**

Ekseninde, Adres Yayınları, 2004, s.62.' den aktaran: Mustafa Acar, **Düzleştirici ve Özgürleştirici**

Bir Süreç Olarak Küreselleşme, Orion Kitabevi, Ankara, 2009, s.42.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere uluslararası göç, birçok avantaj ve dezavantajı içerisinde barındırmaktadır. Ancak bu değerlendirmelerle birlikte göçün, en belirgin avantajının ekonomik anlamda sağladığı fayda olduğu söylenebilir. Öyle ki; büyüme hızının görece düşük olduğu ülkelere daha gelişmiş ülkelere yapılan göç, hem emek gücü ihtiyacı az olan birinci ülkedeki istihdam baskısını, hem de toprak /emek oranını ve dolayısıyla verimliliği olumlu yönde etkilemekte, hem de ikinci ülkenin gereksinim duyduğu işgücünü sağlamaktadır.⁵⁹

Yukarıda da değinildiği gibi Türkiye birçok nedenden dolayı dış göç vermektedir. Ancak Türkiye sadece dış göç veren bir ülke değildir, aynı zamanda kendisi de dışarıdan göç almaktadır. Türkiye'ye dış göç veren ülkeler sıralamasında 2000 yılı itibariyle ilk on ülke ise şöyledir;

Tablo- 3: Türkiye'ye Gelen Dış Göç Bazında Ülke Sıralaması

Ülke	Kişi Sayısı	Ülke	Kişi Sayısı
1.Almanya	73.736	6.Hollanda	8.013
2.Bulgaristan	27.470	7.Fransa	7.746
3.KKTC	13.844	8.ABD	7.561
4.Azerbaycan	9.127	9.S. Arabistan	6.334
5.Rusya	8.626	10.İngiltere	5.708

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr> (12.12.2009)

Yukarıdaki tabloda da görüleceği gibi Türkiye, ekonomik anlamda kendisinden zayıf veya güçlü olsun birçok farklı coğrafyadan göç almaktadır.

Dış göç, diğer adıyla uluslararası göç konusunda son olarak şunu da belirtmek gerekmektedir ki, yoğun olarak göç alan ülkelerde bu göç hareketlerine karşı, iki tür bakış açısı bulunmaktadır. Bunlardan ilki konuya olumlu bakanlardır. Bu görüşü savunanlar; göçle birlikte oluşan etnik ve ırksal heterojenitenin, toplumların kültürel dokusunu zenginleştirdiğini ve yakında Avrupa devletlerinin genelinde artacak olan yüksek emekli nüfusa karşın böyle bir genç işgücünün ekonomik yararlar getireceğini düşünmektedirler. Diğer taraftan konuya olumsuz bakanlar ise; göçlerin Avrupa nüfusunun etnik, ırksal ve dinsel bileşimine zarar vereceğini ve yeni

⁵⁹ Melih Ersoy, **Göç ve Kentsel Bütünleşme**, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı, Yayın No:2, Ankara, 1985, s.8.

toplumsal gerilimler ortaya çıkaracağını savunmaktadırlar.⁶⁰ Her iki bakış açısının kendi içerisinde haklı ve haksız yönleri bulunmasıyla birlikte, sonuç olarak, göçün insanlık tarihiyle birlikte varolduğu ve insanlık varoldukça da devam edeceği söylenebilir.

1.1.2.2. Nüfus Hareketini Sağlayan Faktörlere Göre Göç Çeşitleri

Bu göç tipinin temel ayrım noktası bireylerin göçe kendi istekleri ile mi, yoksa farklı birçok etkenin zorlamasıyla mı katıldıklarıdır. Bu bağlamda

Göç, bireylerin kendi inisiyatifleriyle gerçekleştirebilecekleri, serbestçe oluşan bir mobilite olabileceği gibi, bireylerin istekleri dışında çeşitli kuvvetlerin etkisi ile de gerçekleşebilir.⁶¹ İşte bu kapsamda göçün oluşmasında rol oynayan, nüfus hareketini sağlayan faktörler açısından göç çeşitlerini; savaşlar, iç savaşlar ve insan hakları ihlalleri gibi nedenleri içeren zorunlu (zorlama, güdümlü) göçler ve daha iyi yaşama, eğitim, sağlık ve çalışma koşullarının iyileştirilmesinin istenmesi gibi nedenleri içeren serbest (gönüllü) göçler olarak ikiye ayırabiliriz.⁶²

1.1.2.2.1. Serbest Göç

Bu göç tipi, bireylerin herhangi bir zorlamaya maruz kalmadan gerçekleştirdikleri göç hareketlerini içermektedir.

Bireyler, içinde yaşadıkları durumdan hoşnut olmadıklarında, yaşam koşullarını iyileştirmek ve çeşitli konulardaki değişik beklentilerini gerçekleştirmek için göç ederler.⁶³ Bu kapsamda daha iyi hayat standartları, iş imkânları, mali olanaklar, emniyet, istikrar ve çeşitli sosyal imkânlar elde edebilmek amacıyla serbestçe göç edebilirler. İşte bu göç tipine serbest göç denmektedir.⁶⁴ Serbest göç olumlu bir

⁶⁰ Aida Paskeviciute, Christopher J. Anderson, "Immigrants, Citizenship and Political Action: A Cross-National Study of 21 European Democracies", Annual Meeting of the American Political Science Association (APSA) in Chicago, IL, August 30-September 2, 2007, www.allacademic.com (9.9.2009)

⁶¹ Akkayan, **a.g.e.**, s.22.

⁶² Mustafa Acar, **Düzeltilici ve Özgürleştirici Bir Süreç Olarak Küreselleşme**, Orion Kitabevi, Ankara, 2009, s.42.

⁶³ Akgür, **a.g.e.**, s.55.

⁶⁴ Akkayan, **a.g.e.**, s.22-23.

tanımlamayı içermektedir. Bireylerin yeni yerler görmek, maddi durumlarını düzelterek refah düzeyini arttırmak, ailelerin ve çocuklarının geleceğini garanti altına almak gibi kişisel isteklerini tatmin amacıyla yapılan göçler serbest göçlerdir.⁶⁵

Resmi otoritenin herhangi bir baskısı olmadan gerçekleşen yer değiştirmeleri olan serbest göçlere ya da diğer adıyla gönüllü göçlere örnek ise; büyük sanayi toplumlarında kırdan kente doğru sürekli şekilde devam eden insan akınları verilebilir. Gönüllü ve tek yönlü olan bu göç türü iradeli ve seçime dayanmaktadır ve daha çok gençler arasında görülür. Göç eden insanlar daha çok ticaret ve ağır sanayi bölgelerini tercih ederler.⁶⁶

Göçler isteğe bağlı ise, gönüllü göç olarak adlandırılır. Ancak, çoğunlukla göçlerde “zorunluluk” olduğu da bir gerçektir. Siyasi ya da dini baskılar sonucu yapılan toplu göçler ya da ekonomik nedenlerle, bulunduğu koşullardan memnun olmadığı için, yaşam koşullarını iyileştirmek için gerçekleştirilen göçler, aslında isteğe bağlı olarak nitelense bile, bir bakıma zorlayıcı etkeni olan göçlerdir.⁶⁷ Bu nedenle denilebilir ki; göçler ister serbest göç olarak adlandırılsın ister güdümlü göç olarak adlandırılsın hemen hemen hepsinin temelinde zorlayıcı bir takım etkenler yatmaktadır.

1.1.2.2.2. Güdümlü Göç

Bu tip bir göç sınıflandırması, gerçekleştirilen hareketin bireyin kendi isteği dışında mecbur kalarak gerçekleştirdiği bir göç niteliğine dayanmaktadır.

Bu göç tipinde, bireyler kendi arzuları dışında çeşitli güçlerin etkisiyle göç etmek zorunda kalırlar. Örneğin; devletlerin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik gibi konularda aldıkları kararların uygulanması sonucunda nüfusta yarattıkları mobilite güdümlü göçü oluşturur.⁶⁸

Belirli bir bölgenin sosyal, ekonomik, kültürel ya da doğal ortamı, o bölgede yaşamayı olanaksız kılmış, insanların yaşamasına imkân tanımayacak bir durum ortaya çıkmışsa, bu bölgeden dışarıya gerçekleşecek göç isteğe bağlı olmayan göçtür.

⁶⁵ Akgür, **a.g.e.**, s.52.

⁶⁶ Metin İşçi, **Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme**, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s.72.

⁶⁷ Gönüllü, **a.g.m.**, s.95.

⁶⁸ Akkayan, **a.g.e.**, s.23.

İsteğe bağlı olmayan göçler, nüfusun yerleşim alanlarından zorla atılması ya da yaşanan bölgenin koşullarından dolayı ortaya çıkan bir göç türüdür ve göç eden insanın iradesi dışında gerçekleşmektedir. Bu göç hareketi, zorlama göç, zorunlu göç veya güdümlü göç olarak tanımlanmaktadır.⁶⁹

Güdümlü veya diğer adıyla zorunlu göçlerin üç farklı kaynağı olabilir. Bunlar; devletin belli amaçlarını gerçekleştirmek, savaşlar sonucunda yeniden uyum ve doğal afetlerin sonuçlarından kaçınmak olarak sıralanabilir. İlk iki nedenin devletle ilişkili olduğu görülmektedir, fakat üçüncüsünün kaynağında devlet bulunmasa da çözümü devletten beklenir. Bu tablo göstermektedir ki, her zaman zorunlu yer değiştirme olgularının bir yanında devlet, diğer yanında birey bulunmaktadır.⁷⁰

İnsanların kendi istekleri dışında baskı ile bir yerden ötekine göç ettirilmeleri olarak da tanımlanan güdümlü göçler⁷¹; terör, asayişsizlik, kan davası gibi toplumsal rahatsızlıklar, cezalandırılma korkusu, baskı gibi kişisel özgürlüklerin sınırlandırılmasıyla bireyleri kendilerine daha güvenli bir yer aramaya iten göçlerdir.⁷²

Bilindiği gibi terör, hukuk dışı davranışlarla toplumda güvensizlik ortamı meydana getiren eylemlerdir. Terör ve göç kavramları birbirinden uzak alanları kapsıyor olsa da sonuçları itibariyle ikisi arasında nedensel bir ilişki vardır.⁷³ Bu bağlamda denilebilir ki, Türkiye’de 1984 yılından sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan terör hareketleri kentlere göçü hızlandırmıştır.⁷⁴ Bölgede, hem can- mal güvenliğinin olmaması hem de bölgede süren terör hareketleri nedeniyle, binlerce insan göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç çerçevesinde önemli oranda bir nüfus, önce daha güvenli gibi görünen Diyarbakır, Van gibi civar illere, sonra da İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Mersin başta olmak

⁶⁹ Şefika Gürbüz, “Kırdan Kente Zorunlu Göçün Nedenleri ve Sonuçları”, **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Sistem Matbaacılık, İstanbul, 2006, s.211.

⁷⁰ İlhan Tekeli, “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskân Sorunu, **Göç ve Ötesi**, İlhan Tekeli Toplu Eserler- 3, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008, s.141.

⁷¹ Mustafa Gündüz, Nalan Yetim, “Terör ve Göç”, **Toplum ve Göç**, 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1997, s.110.

⁷² Akgür, **a.g.e.**, s.52.

⁷³ Pazarlıoğlu, **a.g.m.**, s.123.

⁷⁴ Muharrem Es, Hamza Ateş, “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S: 48, İ.Ü.İ.F. Yayını, İstanbul, 2004, s.218.

üzere Batı ve Orta Anadolu'ya göç ederek, söz konusu yerleşim yerlerinin zaten var olan kentsel sorunlarını olağan üstü boyutlarda yoğunlaştırmıştır.⁷⁵

Yukarıda değinildiği gibi, göçlerin hemen tamamı ister ekonomik, siyasal, etnik, dinsel nedenler isterse terör veya doğal afetlerden kaynaklansın güdümlü nitelik taşımaktadır. Çünkü hemen bütün göçlerin temelinde yoksulluk, yoksunluk ve sosyal ekonomik ve politik dışlanmışlık zorlayıcı etkenler yatmaktadır.⁷⁶

1.1.2.3. Zaman Etkenine Göre Göç Çeşitleri

Göç eden kimselerin göçtükleri yerdeki kalış süreleri farklılık arz etmektedir. Bu bakımdan zaman etkenine göre göçler; mevsimlik göç ve daimi göç olarak gruplandırılabilir.

1.1.2.3.1. Mevsimlik Göç

Bu göç tipinde göç edilen yörenin ekonomik faaliyetinin yoğun olduğu süre dışındaki zamanlarda kişilerin yerlerini gelecek döneme kadar terk edip, diğer bölgelere çalışmaya gitmeleri söz konusu olup, önemli olan göçe katılanların gittikleri yerlerde ne kadar süre kalacaklarını önceden bilmeleridir.⁷⁷ Türkiye'de belli dönemlerde birçok bölgeden, başka bir bölgeye çalışmak amacıyla gerçekleştirilen mevsimlik göçlere rastlanabilmektedir. Örneğin; Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesinden birçok vatandaşımızın, çay veya fındık gibi ürünlerin toplanması amacıyla Karadeniz bölgesine belli dönemlerde göçtükleri bilinmektedir.

1.1.2.3.2. Daimi Göç

Bu göç tipinde belirli bir süre söz konusu değildir, daimi yerleşme arzusu ile göç gerçekleştirilmektedir.⁷⁸ Yani; kişiler, daha önce ikamet ettikleri yeri terk edip yeni

⁷⁵ İçduygu ve Sirkeci, **a.g.m.**, s.253.

⁷⁶ Ayhan Kaya, **Türkiye'de İç Göçler Bütünleşme mi Geri Dönüş mü?** , İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009, s.24.

⁷⁷ Gönüllü, **a.g.m.**, s.96.

⁷⁸ Akkayan, **a.g.e.**, s.24.

bir yere daimi olarak yerleşmektedir. Bu göç tipine örnek olarak ise; emekli olan bir çalışanın herhangi bir tatil yöresine veya kendi memleketine yerleşmesi verilebilir.

1.1.3. GÖÇ TEORİLERİ

Üzerinde birçok çalışma yapılan göç olgusuyla ilgili, burada konumuzla ilgili olarak üzerinde duracağımız teoriler sırasıyla; Ravenstein’ın Göç Kanunları, Kesişen Fırsatlar Teorisi, İtme-Çekme Teorisi, Merkez-Çevre Teorisi, Ağ (Network) Teorisi’dir.

1.1.3.1. Ravenstein’ın Göç Kanunları

Günümüzde birçok yazılı eserin varolmasına karşın, sosyal bir gerçeklik olan göç olgusu ile ilgili ilk bilimsel çalışma Ravenstein tarafından 1885 yılında yayınlanmış olan “Göç Kanunları” (The Laws of Migration) adlı makaledir.⁷⁹ Daha sonra yazılacak olan göç kuramlarına ve modellerine öncülük ettiği için değerli olarak nitelendirilen bu çalışmasını Ravenstein, 1871 ve 1881 İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinin verileri üzerine kurmuş ve bu verilerden hareketle yedi göç kanunu belirlemiştir.⁸⁰

Bunlar şöyle sıralanabilir.

1. Göçmenlerin çoğu sadece kısa mesafeli bir yere göçerler. Bu ise gidilen yerde göç dalgaları yaratan bir nüfus yer değişimi ile sonuçlanır. Yaratılan göç dalgalarının yönü, göçmenleri içine alacak büyük endüstri ve ticaret merkezlerine doğrudur.

2. Bir kentte meydana gelen hızlı ekonomik gelişme karşısında, kentin yakın çevresinden göçmenler hızla bu kente gelirler. Böylece kırsalda meydana gelen nüfus azalması daha uzak bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulur. Bu durum hızlı

⁷⁹ Yalçın, **a.g.e.**, s.23.

⁸⁰ Savaş Çağlayan, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S:17, 2006, s.68.

gelişen kentin kendisini tüm ülkeye hissettirmesine kadar basamaklı şekilde devam eder ve sonucunda göç tüm ülkede hissedilir.

3. Bu yayılma süreci kendisini yutan sürecin tersi şeklinde olsa da onunla benzer özellikler gösterir. Bu iki süreci benzer kılan ise, onların ulaşmak istedikleri amaçtır. Göç kendi başına amaç olamaz; yani, bireyler göç amacıyla yer değiştirmezler. Kentte gelişen ekonomi ve ticaret olanaklarından faydalanmak, göç edecekler için amaçtır. Bu nedenle, hem göç sonucunda oluşan yayılma süreci hem de bu yayılmayı yutan süreç amaç bakımından uyum göstermektedir. Her iki süreç ancak göçle amacına ulaşabilir. Kentte gelişen ekonomi, göç sayesinde ihtiyaç duyduğu işçilere kavuşacak ve bireylerde göç sonucunda bu işlere yerleşebilecektir.⁸¹

4. Her ana göç akımı bu akımı telafi eden bir karşı göç yaratır. Yani göç alan yerler aynı zamanda göç verirler.

5. Uzun mesafeyi aşan göçmenler genellikle büyük ticaret ve sanayi merkezlerini tercih ederler.

6. Kentlerin yerlileri, kırsal kesim yerlilerine göre, göçe daha az eğilimlidirler.

7. Kadınlar erkeklere göre daha fazla göç eğilimindedirler.⁸²

Türkiye'deki iç göçler düşünüldüğünde, yukarıda sıralanan maddelerin birebir uymadığı görülmektedir. Örneğin Türkiye'deki iç göçlerin çoğu kesinlikle kısa mesafeli değil uzun mesafelidir. Ayrıca Türkiye'deki göç, basamaklı bir şekilde de olmamıştır.

Kadınların erkeklerden daha fazla göç eğiliminde olması, bizim geleneksel anlamda erkeğin her konuda karar verme özelliğiyle bağdaşmıyormuş gibi görünse de bu konu tartışmalıdır. Bu konuya kadınların göç kararı alınmasındaki rolleri açısından bakıldığında ise; özellikle köylerde aile büyükleri ile aynı evde yaşayan kadınlar, eşlerinin göç kararı almasında önemli rol oynamaktadırlar. Bunun temel nedeni ise; göçle birlikte gelecek olan özgürlüğe duyulan ihtiyaçtır. Sonuç olarak

⁸¹ Ravenstein, E.G., "The Laws of Migration", **Journal of the Royal Statistical Society**, Vol.52., No.2, s.198-199, 1985.'den aktaran Cemal Yalçın, **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004, s.23-24.

⁸² Ravenstein, E.G., "The Laws of Migration", **Journal of the Statistical Society of London**, Vol.48., No.2, 1985, s.199.

kadının göçle ilgili rolü ve katkısı büyük ölçüde erkeği ikna şeklindedir.⁸³ Bunun temelinde ise kadının, köyde birlikte yaşadığı aile büyüklerinin baskısından kurtularak şehirde daha özgür bir hayat yaşayacağı gibi bir kanaate sahip olduğu yatıyor denilebilir.

1.1.3.2. Kesişen Fırsatlar Teorisi

Ravenstein'in kuramından sonra konumuzla ilgili olarak üzerinde durulacak bir diğer kuram da Stouffer'in Kesişen Fırsatlar Kuramı'dır. Bu kurama genel olarak bakıldığında, mikro bazda, göç konusunda bireylerin kararları ve bu kararlara iten sebepler üzerine yoğunlaşan ve sosyal aktör olarak göçmeni ön plana çıkaran bir kuram olduğu gözlenmektedir. İlk olarak 1940'da bahsettiği kuramında Stouffer, Cleveland'ın anakent bölgesine ait nüfus istatistiklerini kullanmış ve bu istatistiklere göre evlerinden taşınan kişileri veri kabul ederek çalışmasını geliştirmiştir.⁸⁴

Bu teoriye göre; belli bir uzaklığa göç eden insanların sayısı, gittikleri yerdeki fırsatların çokluğuyla orantılıdır.⁸⁵ Yani; gidilecek yerde iş bulma fırsatı fazla ise oraya göç edecek insanların sayısı da fazla olacaktır.

Çok geniş kapsamlı ve yaygın kullanılan bir kuram olmamakla birlikte, bu kuramın özellikle ekonomik temelli göçlerde ve işçi göçü çalışmalarında daha sıklıkla kullanılabileceği görülmektedir. Buna göre, bir bölgede yaratılan iş imkânı ve bu iş imkânlarının yarattığı cazibe, kuramın temel işleyiş mantığını oluşturur. Yaratılan iş fırsatlarının sayısal çokluğu ve bu işleri talep eden yerleşim içindeki yerleşik işçilerin sayısı, yaşanacak olan göçün büyüklüğünü belirleyecektir.⁸⁶

Türkiye açısından değerlendirilecek olursa, büyük kentlere göç, tam olarak bu teorinin önerdiği anlamda olmasa da göçenlerin gidilecek yerdeki fırsatların fazla olduğunun bir şekilde bilindiği anlamını taşımaktadır. Fırsat sayısı kavramı teorinin bahsettiği şekliyle mekanik ya da sabit değil dinamik bir yapı sergiler. Göçenlerin kendileri bile bir süre sonra içinde bulundukları ekonomik örgütlenme ve ilişkiler

⁸³ Yalçın, **a.g.e.**, s.26-28.

⁸⁴ Çağlayan, **a.g.m.**, s.77.

⁸⁵ Jansen, C. J., "Migration: A Sociological Problem", **Readings in the Sociology of Migration**, Ed. Clifford J. Jansen, Pergamon Pres, New York, 1970, s.11.'den aktaran Cemal Yalçın, **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004, s.28.

⁸⁶ Çağlayan, **a.g.m.**, s.78.

aracılığıyla işyeri sahibi olup, işçi çalıştırarak yeni fırsatların yaratıcıları olabilmektedirler.

Yine de birçok şartta göçe eğilimli kişilerin, kalıp kötü hayat şartları ile mücadele etmek veya başka bir yerde bir fırsat yakalamak tercihleri arasında göç etmekten başka çıkar yol bulamamaları, göç sürecinde önemli nedenlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁷ Yani denilebilir ki; birey içinde yaşadığı yerdeki şartlarla mücadele etmek yerine, kendisine bir takım menfaatler sağlayabileceğine inandığı için, içerisinde fırsatlar barındırdığına inandığı başka bir yere göç etmeyi tercih edecektir.

1.1.3.3. İtme-Çekme Teorisi

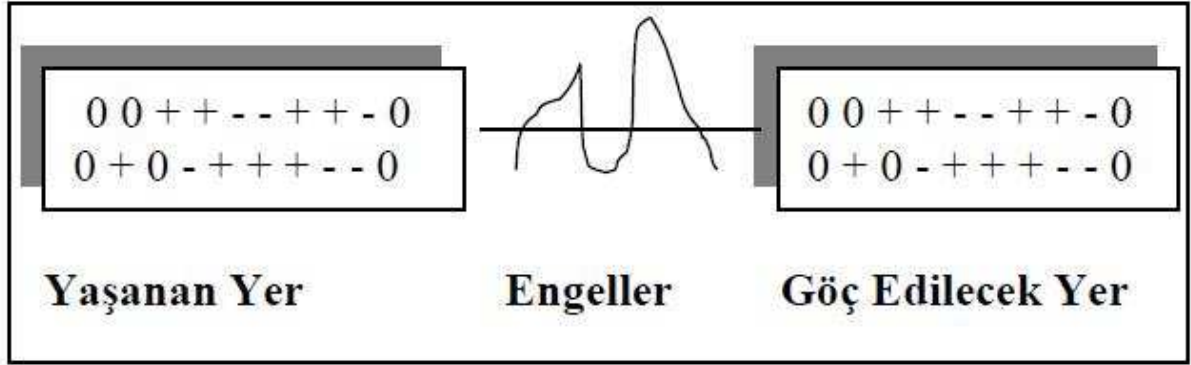
Yukarıda bahsedilen iki teoriyi, etkisi günümüzde de hissedilen ve bir çok araştırmaya konu olan itme-çekme (push-pull) teorisi izlemiştir. Bu teorinin formülasyonunu Everett Lee, 1966'da yayınlanan “Bir Göç Teorisi” (A Theory of Migration) makalesinde yapmıştır. Lee'ye göre göç olayında dört temel faktör vardır. Bunlar;⁸⁸

- 1- Yaşanan yerle ilgili faktörler,
- 2- Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
- 3- İşe karışan engeller,
- 4- Bireysel faktörlerdir.

⁸⁷ Yalçın, **a.g.e.**, s.29.

⁸⁸ Lee, Everett, S., “A Theory of Migration”, **Migration**, Ed. J.A. Jackson, Cambridge University Press, London, 1969, s. 285-286,'dan aktaran: Cemal Yalçın, **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 30.

Şekil- 1: Yaşanan ve Gidilecek Yerdeki Faktörler ve Bunların Etkileşimi

Kaynak: Savaş Çağlayan, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S:17, 2006.

İtme çekme kuramına göre, hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde, itici ve çekici faktörler vardır. Hem itici hem çekici faktörlerin birliği bir bütünlük oluşturmaktadır. Şekil 1.’de görüldüğü haliyle, göç için “0”lar nötr, “+”lar olumlu ve “-”ler de olumsuz etkenleri temsil etmektedir. Kurama ait nötr değerler, herkes için aynı olan ve göçe herhangi olumlu ya da olumsuz bir katkısı olmayan etkenleri ifade etmektedir. Olumlu faktörler göçe yönelik çekmeyi temsil ederken, olumsuz etkenler ise itmeye karşılık gelmektedir. Bu birlikteliğin ortaya koymuş olduğu bütünlük, açıkça göstermektedir ki, yaşanan yerin de göç edilecek yerin de olumlu ve olumsuz etkenleri, yani itme ve çekme faktörleri vardır.⁸⁹ İtme faktörleri; savaş, kıtlık, siyasi baskı ya da nüfus baskıları gibi insanları göçe zorlayan kaynak ülke içerisindeki dinamikler iken, çekme faktörleri ise; gidilen ülkelerin göçmenleri çeken özellikleridir; örneğin gelişen emek pazarı, daha iyi yaşama koşulları ve düşük nüfus yoğunluğu başka bölgelerdeki göçmenleri çekebilmektedir.⁹⁰

Lee’ye göre, hem yaşanan hem de göç edilmesi düşünülen yerlerde itici ve çekici faktörler vardır. İtici ve çekici faktörlerin bazılarının çok etkileyici olduğu vurgulanmış, bunun yanında o bazı faktörlerin duruma göre kimi insanlar üzerinde etkili olacağını, kimileri üzerinde ise bir etkisi olmayacağına da değinir. Örneğin; bir babaya çocukları için gidilecek yerdeki iyi eğitim olanakları çok çekici gelebilecekken, çocuksuz bir ailenin bu faktörle aşırı derecede ilgilenmesi beklenen bir durum değildir.

⁸⁹ Çağlayan, **a.g.m.**, s.73.

⁹⁰ Giddens, **a.g.e.**, s.570.

Türkiye açısından durum incelendiğinde, göçün bazı yönleriyle teoriyle uyum sağladığı görülür. Gerek iç göç kararında gerekse dış göç kararında, insanların itici ve çekici faktörleri mukayese ettikleri, bunun yanında engellerle nasıl başa çıkabileceklerini düşündükleri ve çıkar yol bulurlarsa göç etmeye yanaştıklarını varsaymak yanlış olmayacaktır. Yalnız bunun yanında, yaşanan yerle kurulu olan duygusal bağın çok güçlü olması ve ata toprağı, baba ocağı gibi kavramların özellikle yaşlı insanlar üzerinde nasıl etkili olduğu ve çekici faktörlerin her ne şekilde olursa olsun işe yarayamayacağı durumların varlığı da bilinmektedir. Öyle ki, başka yerlere göç eden insanların çoğunlukla baba, dede toprağına öldüklerinde gömülmeyi vasiyet etmeleri bunun en açık göstergelerindendir.⁹¹

Kuramın temel çerçevesini oluşturan ve işlerliğini sağlayan önemli bir diğer nokta da, yaşanan yer ile göç edilecek yerdeki olumlu ve olumsuz faktörlerin birbirlerinden ayrı olarak değerlendirilmesi gerekliliğidir. Yani; yaşanan yerdeki itme çekme faktörleri kendi içerisinde bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla kurama göre, hiçbir bağlam ve düzlemde mutlak itme ve mutlak çekme faktörü yoktur. İtme ve çekme faktörlerinin içeriğinin belirlenmesi birçok etkene bağlıdır.⁹²

1.1.3.4. Merkez-Çevre Teorisi

Göç teorilerinden bir diğeri de, çok yaygın olarak kullanılmış olan ve gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerin konu edildiği merkez-çevre (center-periphery) teorisidir.⁹³

Teoriye göre; yurt dışına istihdam imkânı sağlanan işçi göçü, genel olarak kalifiye ve yarı kalifiye işçileri kapsamaktadır. Nitelikli işçiler yurt dışına gittiğinden göç veren ülkede nitelikli işgücü açığı doğar. Bu da ekonomik gelişmeyi olumsuz etkiler. Diğer bir söyleyişle, ekonomik gelişmeyi hızlandırmak bir yana geriletir.

Teoriye göre göçün temel sebebi; kapitalist metropol devletlerle onların çevrelerinde bulunan devletler arasındaki tabiiyet ilişkileridir. Kapitalist merkez

⁹¹ Yalçın, **a.g.e.**, 33-35.

⁹² Çağlayan, **a.g.m.**, s.73-74.

⁹³ Yalçın, **a.g.e.**, s.35.

Ülkelerin demografik durumu ve kapital birikimi arasındaki ters orantı, yani istihdam imkânlarının fazla olmasına karşın istihdam edilebilecek genç nüfusun bunu karşılayacak büyüklükte olmaması, işçi göçüne yol açmıştır. İşçi göçü veren çevre ülkelerdeki durum ise tam tersinedir. Bu ülkelerdeki işgücü fazlalığı ve işsizlik, sermaye eksikliğine bağlı ekonomik gerilikten kaynaklanır.

Teorinin bir diğer hususu ise; göç alan ülkeler açısından yabancı istihdamını çekici kılan etkenler ise, hem işgücünün yetiştirme maliyetine katkıda bulunmamış olması, hem de yabancılara yönelik sosyal altyapı hizmetlerinin düşük düzeyde kalması hususlarının oluşturduğu görülmektedir.⁹⁴

Türkiye açısından durum değerlendirilecek olursa; rneğin, Türkiye'nin umutlarından birisi olan dışarıya giden niteliksiz işgücünün yurtdışında yarı nitelikli ya da nitelikli işgücü olduktan sonra yurda dönecekleri düşüncesi tam bir hayal kırıklığıyla sonuçlanmıştır. Türkiye'ye göre ücretlerin daha yüksek olduğu yurtdışı pazarına niteliksiz işgücü göndermek bir yana, Türkiye ne yazık ki, elindeki nitelikli işgücünü koruma konusunda bile başarılı olamamış, onları yurt dışına kaptırmanın yanında bir de niteliksiz işlerde çalıştırılıp kendi mesleklerinden olmalarına da müdahale edememiştir.⁹⁵

1.1.3.5. Ağ (Network) Teorisi

Bu teori, herhangi bir yere olan göç akımının devam etmesinde, bizzat göç eden grupların gittikleri yerlerde oluşturdukları ağların etkisi üzerinde durmaktadır. Teorinin ilk olarak vurguladığı nokta; gidilen yerde göçmenlerce oluşturulan bu ağların hemen hemen her türden sosyal değişkenlere dayalı olabileceğidir.

Uluslararası göçler de dâhil olmak üzere, önemli göç alan yerlerde göçmenlerin daha başlangıçta yerleşim yeri olarak kendi benzerlerine yakın yerleri tercih ettikleri bilinen bir gerçektir. Türkiye'de de büyük kentlerde bu tür yerleşimler olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda, gideceği ülke veya kentte kendisine yardımcı olacak akraba veya eş-dost olduğunu bilen bir göçmenle, bu konuda kendisine

⁹⁴ İstanbul Büyükşehir Belediyesi APK Daire Başkanlığı Araştırma Müdürlüğü, **İstanbul'u Bekleyen Sosyal Riskler Araştırması: 2, İstanbul'a Muhtemel Göç Dalgaları**, Gökçe Ofset, İstanbul, 2004, s.38-39.

⁹⁵ Yalçın, **a.g.e.**, s.37.

yardımcı olacak kimsesi olmayan başka bir göçmen arasında trajik farklar vardır. Örneğin; ülke dışına yapılan bir göç de, öncü göçmenler dil sorunundan, yerleşim sorununa kadar birçok sorun yaşamaktadırlar. Fakat bu sorunlar öncü göçmenler içindir. Bu grup gittikleri ülkede yerleşip oradaki olanaklardan haberdar olduklarında ve çevreyi tanıdıklarında, artık yeni gelenler için önemli yardımlarda bulunurlar. Bu yardımlar yeni göçmenleri hem psikolojik hem de maddi anlamda önemli ölçüde rahatlatır.

Göçmen ağlarının olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Öyle ki bu ağlar; kendilerine katılanları, içinde bulundukları ülkenin toplumundan yalıtmada önemli araçlar sağlarlar. Örneğin bazı durumlarda bir göçmen ağı çok güçlü bir ekonomik yapılanma sergileyebilir ve kendi üyelerine iş imkânlarını kendisi yaratabilir. Bu ise yeni gelen göçmenlerin kendi benzerleri arasında çalışacağı ve onlarla birlikte zaman geçireceği anlamına gelir. Bu durum, dil ve kültür olarak içinde yaşadıkları ülkenin toplumuyla ilişkilerinin sınırlanması sonucunu doğuracaktır. Böylesi durumlarda göçmenler zorunlu olmadıkça yaşamlarını kendi grupları içerisinde sürdürecektir ve yabancı toplumla ilişkileri zayıf ve o toplumla bütünleşmeleri daha zor olacaktır.⁹⁶

Olumlu ve olumsuz yönleri bulunan bu kuramın dayandığı temel varsayımlar ise şunlardır;⁹⁷

— Göçmen ilişkiler ağları, göç hareketini özendirmek suretiyle göç etme isteğini sürekli yaygınlaştırmaktadır.

— Ücret farklılığı önemini kaybetmekte, çünkü göçmen ilişkiler ağları göçün yol açtığı masrafları ve taşıdığı riskleri azaltmaktadır.

— Göçmen ilişkiler ağları, kurumsallaştıkları ölçüde sosyo-ekonomik açıdan daha az seçici olmakta, gönderen bölge topluluğunu daha fazla temsil etmektedir.

— Göçmen ilişkiler ağları, kurulduktan sonra, göç edilen yerdeki yönetimler bu akımı denetlemekte büyük zorluklar yaşamaktadır. Uygulanan göçmen politikaları ne olursa olsun, göçmen örüntüler oluşturmakta devam etmektedir.

— Göçmenlerle ailelerin birleşmesini hedefleyen politikalar göçmen ilişkiler ağlarını güçlendirmekte, zira belli bir ilişkiler ağına mensup olan üyelerinin aile bireylerine özel giriş hakkı tanımaktadırlar.

⁹⁶ Yalçın, **a.g.e.**, s.49-54.

⁹⁷ Unat, **Bitmeyen...**, s.19-20.

Kurama genel olarak bakıldığında, oluşan göçmen ağlarının göç eden kimseler üzerinde olumlu ve olumsuz işlevleri olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, göçmen ağlarının altı önemli işlevi vardır. Bunlar;⁹⁸

— Göçmenleri göçün verdiği rahatsızlık ve masraflar konusunda önemli ölçüde rahatlatırlar.

— Göçmenleri içine girdikleri toplumdan yalıttırlar ve onların kendi memleketleriyle ilişkilerinin devamını sağlarlar.

— Göçün başlangıcını ve hedef yerini etkileyerek, kimlerin göçeceğini önemli ölçüde belirlerler.

— Göçmenlerin gittikleri yere uyumları için kolaylık sağlarlar.

— Kendi memleketlerindeki potansiyel göçmenler ve ağa yeni katılanlar için yabancı toplumdaki fırsatlar ve resmi yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verirler.

— Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli oranda belirlerler.

Dünyanın her yerinde insanlar farklı ihtiyaçlarını karşılamak için toplumsal ağlar kurarak, bu ağlarla geliştirdikleri ilişkilerden faydalanmaktadır. Göçmenlerin durumunda ise toplumsal ağlar hayatta kalmak veya göçü devam ettirebilmek, resmi kurumların sağlamadığı hizmetleri oluşturmak için kullanılmaktadır. Ağlar akrabalık, etnik, dini veya ticari bağlar veya modern bir örgütün ya da hayali bir cemaatin üyesi olmak gibi toplumsal ilişkiler çeşitliliğine dayanan bağlar üzerine inşa edilmiştir. Göçmen ağları, göçmenlerin sosyo-ekonomik eklemlenmeleri için önemli bir araç görevi görmektedir.⁹⁹

Göçmen ağlarının yarattığı etki ekseninde Türkiye açısından bir değerlendirme yapılacak olursa, Türkiye’de en başından bu yana yaşanan göçlerde ağ türü ilişkilerin büyük yer aldığını görürüz. Bu ilişki ağları sayesinde kente gelen göçmenler, yabancı oldukları kentte kendilerine korunaklı sayılabilecek ortamlar yaratabilmişlerdir. Bu ilişki ağları göçmenleri, kentin anonimleştirici etkileri

⁹⁸ Douglas T. Gurak, Fe Cases, “Migration Network and the Shaping of Migration Systems”, **International Migration Systems: A Global Approach**, Ed. Mary M. Kritz, Lin Lean Lim ve Hania Zltnik, Clarendon Pres, Oxford, 1992, s.153’den aktaran Cemal Yalçın, **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 51-52.

⁹⁹ A. Didem Danış, “İstanbul’daki Iraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar”, **Türkiye’ye Uluslararası Göç**, Ed: Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski, Çev: Mutlu Çomak-Özbatur, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010, s.218.

karşısında kaybolmaktan kurtarmış, kentte var kalabilmenin temel koşulu olan iş ve konut piyasasında tutunabilme fırsatları yarattığı gibi, göçmenlere yükselebilecek ve refahlarını arttırabilme umudu sağlamıştır.¹⁰⁰ Yani göç eden birey, göç ettiğinde karşılaşılabileceği birçok problemi bu ağlar sayesinde direk olarak egale edebilme şansını yakalamıştır denilebilir. Bu da göçün devamını sağlamak açısından fayda sağlayabilir.

1.2. GÖÇ NEDENLERİ

Daha önce de değindiğimiz gibi göçler, tarih boyunca toplumları etkileyen en önemli olgulardan biridir ve her toplumun kendi durumundan hareketle farklı nedenlerle ortaya çıkabilmektedir.

Yaşanılan yerin değiştirilmesi olarak tanımlanabilecek göçlerin, kaynağı genellikle ekonomik nedenler veya dinsel, ırksal ve siyasal baskılardır. Eski çağlarda göçler, ancak büyük kuraklık, kıtlık ya da savaş gibi nedenlerle ve çok uzun bir dönemde gerçekleşebilirken, günümüzde ise; göç, ulaşım teknolojisinin gelişmesinden ve özellikle dünya pazarının büyümesinden sonra, bazı itici ve çekici nedenlere bağlı olarak büyük bir hızla oluşabilmekte ve çok büyük kitleleri kapsayabilmektedir.¹⁰¹

Sanayileşmiş ülkelerde 18. Y.Y. sonlarına doğru başlayan kentleşme ve buna bağlı olarak göç hareketleri, gelişmekte olan ülkelerde 20. Y.Y. ortalarından sonra gündeme gelmiştir. 1923–1950 yılları arasında güçlü bir kentleşme ve göç hareketine rastlanmayan Türkiye’de,¹⁰² içerisinde etkisini günümüzde de hissettiren birçok sorun barındıran göç süreci ile ciddi anlamda ilk kez 1950’lilerden sonra karşılaşmıştır.¹⁰³

Sosyal yapıların, ekonomik, politik ve kültürel içeriklerinde ve bu içeriklerin içindeki ilişkiler sisteminde yaşanan değişimlerin sonucunda ortaya çıkan göç, söz

¹⁰⁰ Oğuz Işık ve M. Melih Pınarcıoğlu, **Nöbetleşe Yoksulluk: Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s.96.

¹⁰¹ Barlas Tolun, **Toplum Bilimlerine Giriş**, 3. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 1983, s.212.

¹⁰² Öztürk, Altuntepe, **a.g.m.**, s.1591.

¹⁰³ Yalçın, **a.g.e.**, s.109.

konusu içerikler üzerinde önemli değişimlere yol açan mekânsal bir yer değiştirme hareketidir. İnsanlık tarihi boyunca yaşanan göçler, mekanda eşitsiz biçimde dağıtılmış ekonomik fırsatlardan yararlanma isteğinin bir sonucu olabildiği gibi, doğadan kaynaklanan zorunluluklar (deprem, sel, vb. doğal afetler) ya da devlet otoritesinin gündeme getirdiği sürgünler, mecburi iskanlar ve savaşlar nedeniyle de ortaya çıkabilmektedir.¹⁰⁴ Sayılan bu unsurlar, dünya üzerinde hemen hemen her toplumun karşılaştığı her göç türü için kaynaklık edebilecek niteliktedir. Yalnız bu olgunun her ülkenin kendi şartları açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, 20. yüzyılın ikinci yarısıyla beraber hızlı bir ulusal ve uluslararası göç olgusu ile karşılaşan Türkiye'nin, bu durumunu açıklarken sosyolojinin 'itici' ve 'çekici' olarak tanımladığı faktörler karşımıza çıkmaktadır.¹⁰⁵ Bir nüfus hareketi olarak göçte karşımıza çıkan itici etkenler; toplulukları doğdukları yerden kopmaya ve uzaklaşmaya zorlayan çevresel, ekonomik ve toplumsal şartlarken, çekici etkenler ise; toplulukları belli bir coğrafi alana cezbeden iktisadi ve sosyal şartlardır.¹⁰⁶ Bu kapsamda Türkiye açısından bir durum değerlendirmesi yapılacak olursa görülecektir ki; kır çeşitli yoksunluklarla büründürülürken kent birçok varlıkla bezetilmektedir.¹⁰⁷ Şöyle ki; kentlerimizin çekici şartları arasında; kentlerdeki iş olanaklarının fazla olması ve yüksek ücretler, kentlerin kültürel olarak daha iyi şartlara sahip olması ve kentlerin eğitim ve sağlık konularındaki olanakları sayılabilirken¹⁰⁸ köyler bu şartların çoğundan mahrum kalmış, bu da Türkiye'nin yaşadığı göç olgusuna önemli oranda kaynaklık etmiştir.

Hem endüstrileşme yönündeki çabalar ve tarımda mekanizasyon hem de kent yaşamının sağlık, eğitim gibi olanaklarının nitelik ve nicelik olarak üstünlüğü gibi birçok neden ulusal düzeyde ortaya çıkan göçlerin Türkiye'deki temel niteliklerinden bazıları olarak sıralanabileceği gibi,¹⁰⁹ kentteki çekici etkenlerin baskın neden olduğu görüşüne zıt olan bir başka bakış açısı ile göç, kentlerdeki sanayileşmenin değil, kırsal yapıdaki köklü değişimin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu görüşe göre;

¹⁰⁴ Sevilay Kaygalak, **Kentin Mültecileri (Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme)**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2009, s.9.

¹⁰⁵ Kaya, **a.g.e.**, s.3.

¹⁰⁶ Balcıoğlu, **a.g.e.**, s.109.

¹⁰⁷ Baki Öz, **Türkiye'de Göç Olgusu, Sorunları ve Çözümü**, Gençlik Basımevi, İstanbul, 1978, s.31.

¹⁰⁸ Emre Kongar, **21. Yüzyılda Türkiye**, 38. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006, s.553.

¹⁰⁹ Kaya, **a.g.e.**, s.3.

kırdan kente göç olgusu, en başta ve belki de en önemlisi, kırlık alanlardaki demografik ve ekonomik evrimin; sonra da kentlerdeki bir çekimin değil kırlardaki bir itimin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Kentlerdeki çekim ise kırlardaki itim sonucu göçün nedeni olarak ortaya çıkar. Bu itim ise, üretimde eşdeğerde bir ilerlemenin karşılayamadığı demografik bir artmadan ileri gelir.¹¹⁰

Tarımdan ve topraktan koparak ulusal sınırlar içindeki kentsel alanlara göç eden kitlelerin kentlere yerleşmeleri süreci, büyük ölçüde, kırdan kente göçün gerçekleştiği toplumun genel niteliklerine bağlı olmaktadır. Bu nedenle, bugünkü gelişmiş toplumların daha önce geçirmiş oldukları kırdan kente göç olgusu ile Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki kırdan kente göç olgusu arasında, etkileri ve sonuçları yönünden gerek mekânsal gerekse toplumsal ölçekte birçok farklılıklar görülmektedir.¹¹¹

Bu bağlamda Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde göç olgusunun Batı'daki gibi sanayileşmeye koşut olarak ortaya çıkmadığı bir gerçektir. Kırsal bölgelerdeki nüfus baskısı, toprağın parçalanması ve tarıma mekanizasyonun girmesi gibi “itici etkenler” kent kesimine özgü “çekici etkenler” den baskın bir görüntü sergilemektedir. Bir başka deyişle göç olgusu tarım kesimindeki ekonomik, teknolojik ve nüfusbilimsel gelişmelerin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal göç akımını harekete geçiren bu itici ve çekici etkenlerin yanında iletişim ve ulaşım olanaklarının gelişmiş olması gibi iletici etkenler de önemli rol oynamaktadır.¹¹² İletici etkenler, itici ve çekici etkenler arasındaki ilişkiyi sağlamaktadır. 1950’li yıllardan itibaren, karayolu ağının yaygınlaşmasına paralel olarak, en ücra köylere kadar Türkiye’nin hemen her yerinden başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere gününbirlik ulaşım olanağının ortaya çıkması iletici etkenlerin başında gelmektedir. Kentlere daha önce göç etmiş kişilerin arkadan gelenlere ev ve iş bulmada yardımcı olmasını içeren hısımlık ve hemşehrilik bağları ise ikinci önemli etkindir. Bunların dışında iletişim ve haberleşme imkânlarının gelişmesi, özellikle internetin

¹¹⁰ Öz, a.g.e., s.35.

¹¹¹ Erder, a.g.e., s.15-16.

¹¹² Canatan, a.g.e., 131.

yaygınlaşması, gazete ve televizyonların etkisi vb. konular da diğer iletici faktörlerdir.¹¹³

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Türkiye’de kırsal alanda yapısal bir dönüşüm yaşandığı ve bu dönüşümle birlikte kırsal alandan kentlere göçün arttığı ve kentleşmenin hızlandığı bilinen bir olgudur. Genellikle bu olgunun ortaya çıkışında iki önemli bağımsız değişkenin etkin olduğu kabul edilmektedir; bu değişkenlerin ilki, Türkiye’de nüfus artış hızının çoğalmasındır. Diğer ise, tarımsal kesimde hızlı bir mekanizasyona gidilmesidir. Bu iki bağımsız değişken bir diğerinin etkisini artırarak kırsal alandaki dengenin bozulmasına sebep olmuş ve yapısal bir dönüşümü başlatmıştır.¹¹⁴ Bu bağlamda şunu söyleyebiliriz ki; Türkiye’de iç ve dış göçler, esasen 1948 Marshall Planı ile Türkiye’ye 240 bin civarında traktörün girmesi sonucu gündeme gelmiştir. Böylece, makineli tarım kısa zamanda organik enerjiye dayalı ekip-biçme sürecini ortadan kaldırmış, birçok bölgede toplumsal hareketliliğe yol açmıştır. Çünkü bazı bölgelerde süren ağa, bey ve eşraf üçlüsünün oluşturduğu tarihsel yapılaşma, makineli tarım sonucu, atıl güçlerin iç ve dış göçe yönelmelerine yol açmıştır. Bu nedenle, kırsal alanlardan büyük çapta nüfus akışları gerçekleşmiştir.¹¹⁵

Genel olarak yapılan bu değerlendirmeden sonra şunu belirtmek gerekir ki, göçler dünya genelinde hemen hemen bütün ülkeler için geçerli olan bazı nedenlere dayanmaktadır. Bunlar; nüfus oranındaki büyüme, gençlerin nüfus içindeki oranı ve onların eğitim-öğretim seviyesi, istihdam olanakları, toplumdaki gelir farklılıkları, iletişim ve ulaşım yollarının genişlemesi, politik özgürlük, insan hakları ve son olarak da kentleşme oranıdır.¹¹⁶ Ancak, her ülke, sayılan bu nedenlerin dışında, kendi koşulları çerçevesinde farklı göç nedenlerine de sahiptir, işte Türkiye de, yapısı itibarıyla farklı göç nedenlerine sahiptir. Bu kapsamda Türkiye’nin kendine özgü göç nedenlerine değinmek faydalı olabilecektir.

¹¹³ Cevdet Yılmaz, “Türkiye’de Kırdan Kente Göç Sürecinde Etkili Olan Faktörlerden Biri; Evlilik Yoluyla Göç”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, S: 21, Erzurum, 2009, s.222.

¹¹⁴ İlhan Tekeli, “Türkiye Tarımında Mekanizasyonun Yarattığı Yapısal Dönüşümler Kırdan Kopuş Süreci”, **Türkiye’de Kentleşme Yazıları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1982, s.85.

¹¹⁵ Orhan Türkdoğan, **Osmanlı’dan Günümüze Türk Toplum Yapısı**, 2. Baskı, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2004, s.425.

¹¹⁶ John Samuel, Susan George, “Globalization, Migration and Development”, Special Issue on Migration and Globalization, **Canadian Studies in Population**, Vol. 29 (1), 2002, s.31.

1.2.1. Güvenlik Sorunu

Türkiye'nin kendine özgü göç nedenlerinden biri güvenlik sorunudur. İnsan doğasının en temel ihtiyaçlarından birisi olan güvenlik olgusu göç konusunda da oldukça belirleyici bir niteliğe sahiptir.

Bu bağlamda, kentlere yönelik göçlerin en önemli sebepleri arasında güvenlik sorunu bulunmaktadır. Kendilerini güvende hissetmeyen bireyler ikamet ettikleri yeri terk ederek, kendilerini güvende hissedebilecekleri yerlere göç etmektedirler. Türkiye'de de zaman içerisinde güvenlik sorunu yaşanan yerlerde buradaki yerli halk, kitleler halinde yerlerini terk ederek göç etmişlerdir. Yerlerini terk etmeyenler ise sonradan göç etmeyi kendileri için son çare olarak görmüşlerdir.¹¹⁷

Türkiye'de 1984'de Güneydoğu'da başlayan silahlı terörist eylemler “kaç-göç” diye ifade edilen göç olaylarını meydana getirmiştir. Kırsal alanlardan önce yakın kent merkezlerine yönelen bu göç dalgaları daha sonraları metropollere yönelmiştir.¹¹⁸ Ortaya çıkan bu göç hareketleri doğal olarak bir takım sorunları beraberinde getirmiştir.

1.2.2. İstihdam İmkânlarının Yaratılamaması

Ekonomik açıdan geri kalmış bölgelerde iş olanaklarının olmaması ya da az olması, insanların bulunduğu yerleşim yerlerinden iş imkânı daha iyi olan bölgelere göç etmelerine neden olmaktadır.

Türkiye de 1950'lerden sonra bölgeler arası ve kırdan kente yönelik göçlere sahne olmuş ve bu durum kent nüfuslarını özellikle de büyük kentlerin nüfus yapısını etkilemiştir. Ekonomik ve sosyal etkiler yaratan bu gelişme, işgücü piyasaları ve işsizlik oranları açısından yapısal bir özellik taşımaktadır. Göç edenlerin önemli bir bölümü özellikle büyük kentlerde daha iyi iş imkânlarından yararlanmak için göç etmekte, ancak bilgi ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmelere uyum sağlayamamakta, bu da kentsel işsizlik oranlarının artmasıyla sonuçlanmaktadır.¹¹⁹ Çünkü kentlere göç

¹¹⁷ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.43-44

¹¹⁸ Orhan Türkdoğan, **Aydınlıktakiler ve Karanlıktakiler**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1996, s.83.

¹¹⁹ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.46.

genellikle kırsal kesimden gelmekte ve göç edenlerin büyük bir çoğunluğu ise işsizler, tarım işçileri, topraksız veya kısıtlı toprak sahiplerinden oluşmaktadır.¹²⁰ Bu niteliklere sahip olan göçmenlerin kentsel mekânlardaki işgücüne katılabilmeleri oldukça güç olmuştur.

Büyük işsizlik tehlikesi altında kalan kentler ise, iş güvencesinin olmamasının yarattığı sosyal ve psikolojik olumsuzluklar bir yana, makro düzeyde ekonomik kayıpların ortaya çıktığı ve kişi başına düşen gelir farklılıklarının giderek daha da derinleştiği mekânlar olmuşlardır.¹²¹ Yani denilebilir ki, kentte ortaya çıkan bu işsizlik olgusu gerek bireyleri etkilemiş gerekse ihtiyaç duyduğu niteliklerde işgücüne kavuşamayan iş kolları için de büyük sıkıntılar ortaya çıkararak kentsel mekânların yapısında da büyük sorunlar ortaya çıkarmıştır.

1.2.3. Ekonomik Nedenler

Türkiye’de yaşanan göç olgusunun temelinde yatan en önemli nedenlerden biri de ekonomik tabanlı nedenlerdir. Ekonomik olarak geri kalmış bölgelerde iş olanaklarının yetersizliği, bu bölgelerde yoğun göç hareketlerinin yaşanmasına neden olmaktadır.¹²² Bu bağlamda, kırsal alanlardan kentlere doğru meydana gelen iç göç olgusunun, ülkenin ekonomik gelişme seviyesi ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Şöyle ki; kentlerde ekonomik gelişmenin hızlanması ile birlikte buralara göç hareketleri hızlanacaktır.¹²³ Çünkü kişilere mesleki ve sosyal hareketlilik sağlayacak olan göç, kentteki ekonomik gelişmeyle birlikte kişilerin kullanabilecekleri fırsatların sayısını da arttıracaktır.¹²⁴

Ekonomik nedenlerden bir bölümü, köylü nüfusu köyünden iten, tarım kesiminin içinde bulunduğu olumsuz şartlardan kaynaklanan nedenlerdir. Bunlara

¹²⁰ Neşe Algan, “GAP Bölgesinde İç Göçler, Dış Göçler ve Kentleşme Açısından Bir Değerlendirme”, **Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi (Doç. Dr. Ümit Rüstem Algan’a Armağan)** C: 5, S: 1, 1995. s.317.; Ruşen Keleş ve Artun Ünsal, **Kent ve Siyasal Şiddet**, A.Ü.S.B.F. Yayınları, Ankara, 1982, s.27.

¹²¹ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.46.

¹²² **A.g.e.**, s.48.

¹²³ Fatih Çelik , “İç Göçlerin Fayda-Maliyet Yaklaşımı İle Analizi”, **Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, S:16, 2000, s.244.

¹²⁴ İlhan Tekeli, “ Göç Teorileri ve Politikaları Arasındaki İlişkiler”, **Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler**, Haz: İlhan Tekeli ve Leila Erder, Hacettepe Üniversitesi Yayınları D- 26, Ankara, 1978, s.17.

itici etmenler ya da olumsuz göç nedenleri de denilebilir.¹²⁵ Köylerden kentlere bir göç hareketinin yaşanması, tarımda bir üretim fazlasının, artık ürünün elde edilmesine bağlıdır. Bu ise, tarımda daha fazla sermaye kullanılmasını, daha üstün teknoloji ve girişim gücü ile üretimde bulunulmasını gerektirir. Birim toprak başına aynı miktarda veya daha fazla tarım geliri elde etmek için daha az insan gücüne gereksinim duyulduğunda, tarımsal nüfusun bir bölümü bu topraklardan göç edebilmektedir.

Bu bağlamda tarımda modern üretim araçlarının kullanılması, makinenin tarıma girmesi, tarım üretim sürecinin her aşamasında ilkel yöntemlerin terk edilerek, üretimi etkileyen yeni girdilerin artan oranda kullanılması, tarımda çalışmasına gereksinim duyulan insan gücü miktarını azaltmaktadır.¹²⁶ Dolayısıyla, tarım kesimindeki bu yapısal ve ekonomik şartlarda meydana gelen değişimlerin bu bölgelerdeki nüfusun yer değiştirme kararları üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Bu açıdan bakıldığında, Türk tarımındaki egemen koşulların özellikle 1950'lerden sonra, köylüyü köyünden ittiği sonucu karşımıza çıkar. Bu koşullar ise, tarımda verimin düşüklüğü ve tarımsal gelirin azlığı, mevcut gelirin ve tarımda toprak mülkiyetinin dengesiz dağılışı, tarım topraklarının çok parçalanmış oluşu ve tarımsal makineleşmenin etkileri olarak özetlenebilir.¹²⁷

Türkiye ekonomisi değerlendirildiğinde, sanayi ve hizmet sektörlerinin giderek artan payına karşılık tarım kesiminin payı azalmakta, fakat buna karşın bu oran hala yüksektir. İşgücünün yadsınamayacak bir bölümü tarım kesimindedir. Buna karşın, Türkiye'de tarımın verimliliği ve kişi başına düşen tarımsal gelir, köylüyü köyünde tutmaya yetmeyecek denli düşüktür.¹²⁸ Tarımdaki gelirin bu denli düşük olması ve toprağın çok eşitsiz dağılımı, köylüleri köylerini bırakmaya zorlamaktadır. Tarımsal işletmelerin yüzde 88 kadarı, işlenebilir toprakların ancak yüzde 48'i üzerinde çalışabilmektedir. Öte yandan işletmelerin yüzde 12'si toprağın yüzde 50'den çoğunu kullanmaktadır. Bu eşitsiz dağılıma ek olarak, toprağın toprak

¹²⁵ Ruşen Keleş, **Kentleşme Politikası**, 8. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara, 2004, s.27.

¹²⁶ Ruşen Keleş, **Kentbilim İlkeleri**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1976, s.35-36.

¹²⁷ Ruşen Keleş, "Türkiye'de Şehirleşme Eğilimleri", **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 25, S: 4, 1970, s.56.

¹²⁸ Akgür, **a.g.e.**, s.56-58.

sahibinin ölümünden sonra geride kalanlar arasında çok küçük parçalara bölünmesi de kırsal alanlardan kentlere olan göçü tetiklemiştir.¹²⁹

Ekonomik nedenlerden bir diğer kısmı ise, köyünde beslenemeyen, gelecek güvencesi bulamayan nüfusu kent merkezlerine çeken nedenlerdir. Bunlara çekici etmenler ya da olumlu göç nedenleri denir. Sanayileşmekte olan toplumlarda, kentlerdeki iş olanakları ve elde edilebilecek alternatif fırsatlar, köye nazaran daha hızlı çoğalır. Ekonomik gelişmeyle birlikte kişi başına düşen gerçek gelir yükseldikçe, kentlerde üretilen mal ve hizmetlere duyulan istek, tarım ürünleri isteğine nazaran daha fazla olur. Ayrıca üretim sisteminin aklîleşmesi sonucunda, önceden köylerde görülen bazı hizmetler kentlerde görülmeye başlanır. Sonuç olarak kentlerin sunduğu ekonomik üstünlükler, kentin büyümesiyle beraber artar ve daha fazla bireyi kırsal kesimlerden kentlere doğru çeker.¹³⁰ İşte bu çekim göçlerin oluşmasında büyük bir rol oynar.

Göç hareketinin yoğun olarak yaşandığı ülkelerin başında gelen Türkiye’deki göç hareketlerinin önemli bir bölümü ise, köyden kente doğru gerçekleşmektedir. Özellikle Türkiye’nin Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu ile Orta ve Batı Karadeniz Bölümleri ve Güneydoğu Anadolu Bölümü göç veren bölgeler olarak bilinmektedir. Bu bölgelerdeki göçün temel nedenlerinden biri ise; nüfusun bulunduğu ortamda kendine yetemez hale gelmesidir.¹³¹ Yani, buradaki nüfus, bulunduğu yerde ekonomik anlamda bir fırsat yakalayamayacağını düşünerek, bu fırsatların daha çok olduğunu düşündüğü yerlere göç etmektedir denilebilir.

Göçün temelinde yatan ana faktörler, nüfusun doğal artış hızı ve ekonomik gelişme hızıdır. Bu nedenle dikkate alınması gereken temel değişken ekonomik gelişme hızına göre nüfus artış hızının ne olduğudur. Birçok kalkınma planları hızlı bir ekonomik gelişme sağlamak amacıyla kentsel altyapıya öncelik vermeye devam etmekte ve kırsal alandaki altyapıyı tamamen ihmal etmektedir. Bu da kırdan kente göç akışını güçlendirmektedir.¹³² Yani; kentsel mekânların zaten var olan imkânlarının daha da iyileştirilerek, kırsal alanlara götürülmeyen hizmetler ve yaratılamayan fırsatlar Türkiye’de iç göçü teşvik eden bir etkidir denilebilir.

¹²⁹ Kongar, **a.g.e.**, s.550.

¹³⁰ Keleş, **Kentleşme ...**, s.28-29.

¹³¹ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.48-49.

¹³² Gökçe, **a.g.e.**, s.71.

1.2.4. Teknolojik Nedenler

Burada değinilecek göçün nedenlerinden biri olan teknolojik nedenler esasen itici veya çekici bir etki yapmaktan ziyade daha çok iletici bir rol oynamaktadır.

Gerek sanayi devriminin getirdiği değişiklikler, gerekse tarımın içinde bulunduğu şartlar, kentleşmeyle birlikte göçün de hızlanmasını teknolojik gelişmelerle birlikte sağlamışlardır. Artan üretimin kentleşmede rol oynaması, ürünün kolay ve ucuz taşınmasını sağlayacak teknolojik araçların gelişmesine bağlıdır. 17.y.y. sonunda buhar makinesinin bulunmasına kadar ancak birkaç kentin nüfusu 100.000'i aşabilmiştir. Buhar makinesinin bulunması ile birlikte, buhar gücü bir taraftan türlü üretim etkinliklerinin, bir taraftan da yönetim hizmetinin ve dağıtım etkinliklerinin fabrikalar yakınında birikmesine yol açmıştır. Bunun yanında elektrik enerjisinin sanayide artan oranda kullanılması nüfusun ve sanayinin belli merkezlerde toplanmasına yardımcı olmuştur.¹³³ Bu bağlamda denilebilir ki, ortaya çıkan bu teknolojik gelişmeler, nüfusun belli bir bölümünün kırsal alanlardan kentlere aktarılmasını sağlamıştır.

Daha yakın dönemler ile birlikte gelişmekte olan ülkelerde teknoloji yoğun üretime geçilmesi, ekonomide işsizlik sorununu da beraberinde getirmektedir. Yine bu ülkelerde istihdam edilen işçilerin büyük bir kısmının düşük beceri ve donanımına sahip olması, teknoloji yoğun üretim sürecinde istihdam edilememelerine neden olmuştur. Bunun nedeni ise, işçilerin üretime sokulan makineleri kullanacak bilgi ve beceriden yoksun olmalarıdır. Bunun sonucunda da gelişmekte olan ülkelerde ekonomik yetersizlikler nedeniyle işgücünün başka şehirlere veya ülkelere göçü ortaya çıkmaktadır.¹³⁴

Bu kapsamda, Türkiye'de 1950'lerden sonra tarımda makineleşme ve teknolojik yenilikler kullanımında önemli ilerlemeler kaydedildiği bilinmektedir. Tarımda kullanılan traktör sayısı giderek artmış, buna koşut olarak işlenen tarımsal alanlarda da artış sağlanmış ve verimlilik yükselmiştir. 1945'de 1156 olan traktör sayısı 1950'de 16.585, 1960'da 42.136, 1970'de 105.865, 1975'de 243.066, 1978'de 370.259, 1980'de 437.367, 1990'da ise 1.545.675 rakamına ulaşmıştır. Bununla

¹³³ Keleş, **Kentleşme...**, s.30.

¹³⁴ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.53.

orantılı olarak traktörle işlenen tarımsal alan da 1945'te 85.000 hektar iken 1990 yılında 21.500.000 hektarlık bir alana ulaşmıştır.

Bu gelişmeyle birlikte bir de olumsuz bir durum ortaya çıkmıştır. Makineleşme ve teknolojik değişim yaygınlaştıkça tarımdaki işsizler ordusuna her geçen gün yeni insanlar katılmaktadır. Tarıma giren her makine beş-on kişinin yapacağı işi üstlenmektedir. Bunun anlamı ise gelecekte daha çok tarım işçisinin tarım dışı alanlara itileceğidir. Bunun sonucu olarak da göçe zemin hazırlanmaktadır.¹³⁵ Görüldüğü gibi, ortaya çıkan bu olumlu gelişmenin olumsuz sonuçları olmuştur. Bu olumsuzluğun giderilebilmesi için ise, farklı iş alanlarında istihdam yaratılması gerekmektedir denilebilir.

1.2.5. Nüfus Artışı

Bir toplumun yaşayış ve gelişmesinde sayısal büyüklüğü de önemli bir etkidir.¹³⁶ Bu nedenle nüfus artışı birçok olguya neden olduğu gibi, göçün nedenlerinden de biridir. Türkiye'de hızlı bir nüfus artışının ilk etkileri 1950'li yıllarda ortaya çıkmış, 1950'li yılların kalkınma faaliyetleri ile birlikte bölgeler arası farklılıklar daha belirgin hale gelmiş, hızlı nüfus artışı ve tarımda mekanizasyon nedeniyle göç hareketleri hızlanmıştır.¹³⁷

Doğurganlık oranının artması ve ölüm oranının düşmesi, nüfus artışını belirleyen iki temel faktördür. Nüfus artışı, bu iki sebep dışında göçlere bağlı olarak da değişmektedir. Göçlerin temel nedenlerinden birisi olan hızlı nüfus artışları az gelişmiş ülkelerde, bölge bazında ise gelişmemiş bölgeler ve kırsal alanlarda yüksek orandadır.¹³⁸

Türkiye açısından bir değerlendirme yapılacak olursa; 1927–1945 yılları arasında bir durgunluk içinde olan nüfus, 1948-1950 yıllarından itibaren çok hızlı bir

¹³⁵ Akgür, **a.g.e.**, s. 59-60.; Emre Kongar, **İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı 2**, 5. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985, s. 400.

¹³⁶ Bahattin Akşit, "Kapitalist Pazarın ve Modern Teknolojinin İki Antalya Köyüne Girişi ve İşleyişi" **Köy, Kasaba ve Toplumsal Değişme**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1985, s.43.

¹³⁷ Yusuf Ziya Özcan, "İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar", **Türkiye'de İç Göç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.78.

¹³⁸ Öztürk ve Altuntepe, **a.g.m.**, s.1594.

büyüme kaydetmeye başlamıştır. Doğal nüfus artışına neden olan doğumların aniden bu şekilde artmasının çeşitli sebepleri olabilir. Bunlardan biri; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda tarım ürünlerindeki fiyat artışı olabilir. Çünkü fiyat artışları doğal olarak küçük toprak sahibi köylüleri arazilerini genişletmeye ve işgücü oluşturacak çocukların sayısını arttırmaya yöneltmiştir. Ayrıca, Marshall Planı'na rastlayan dönemde kırsal alanlara daha geniş çapta tıbbi yardımın sağlanması ve ilaç dağıtım hizmetinin de yapılabilmesi de göz önünde tutulursa, çocuk ölüm oranındaki azalma da kolayca anlaşılabilecektir. Ortalama yaşam süresinin uzaması, bu veya buna benzer faktörlerin altında Türkiye 1950–1960 yılları arasında, yılda %2.8 oranında bir nüfus büyümesine sahne olmuştur. Bu denli büyük bir demografik artış da şüphesiz ki göç üzerinde büyük bir rol oynamaktadır.¹³⁹

Tablo- 4: Yıllara Göre Türkiye’de Kadın- Erkek ve Toplam Nüfus

YIL	TOPLAM NÜFUS	ERKEK	KADIN
1927	13.648.270	6.563.879	7.084.391
1935	16.158.018	7.936.770	8.221.248
1940	17.820.950	8.898.912	8.922.038
1945	18.790.174	9.446.580	9.343.594
1950	20.947.188	10.572.557	10.374.631
1955	24.064.763	12.233.421	11.831.342
1960	27.754.820	14.163.888	13.590.932
1965	31.391.421	15.996.964	15.394.457
1970	35.605.176	18.006.986	17.598.190
1975	40.347.719	20.744.730	19.602.989
1980	44.736.957	22.695.362	22.041.595
1985	50.664.458	25.671.975	24.992.483
1990	56.473.035	28.607.047	27.865.988
2000	67.803.927	34.346.735	33.457.192
2008*	71.517.100	35.901.154	35.615.946
2009*	72.561.312	36.462.470	36.098.842

Kaynak : www.tuik.gov.tr. (10.2.2010)

* Diğer yıllar genel nüfus sayım sonuçları iken, 2008 ve 2009 rakamları ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) sonuçlarıdır.

¹³⁹ Nur Vergin, “Hızlı Şehirleşmenin Sosyolojik ve Siyasal Sonuçları”, **Din, Toplum ve Siyasal Sistem**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.138-139.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi Türkiye nüfusu sürekli bir şekilde artmakta olup bu artışa karşılık istihdam olanaklarının bu oranda bir artış içerisinde olmaması gerek ülke içerisindeki göç hareketlerine gerekse ülke dışına doğru yönelen dış göçlere temel teşkil etmektedir denilebilir.

Türkiye’yi de içeren gelişmekte olan ülkelerdeki içgöçler, kimi açılardan batı deneyimlerinden farklıdır. Bu farklardan biri de nüfus artışıdır. Sanayileşmiş ülkelerde, sanayileşme-kentleşme sürecinde nüfus, yüksek doğum- yüksek ölüm hızlarından düşük doğum- düşük ölüm hızlarına geçmiş, nüfus artışının düşük düzeyde kalması, kentsel alanlarda temel yapılanma sorunlarının ortaya çıkmasını engellemiştir. Ne var ki, gelişmekte olan ülkelerde yüksek doğum- düşük ölüm hızları sonucu oluşan hızlı nüfus artışının görüldüğü bir dönem yaşanmıştır. Batı modeline giren ülkelerin yaşadığı nüfus dönüşümü, gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşmemiş, buna karşılık doğurganlıkta, sanayileşmeden bağımsız olarak bir azalma süreci başlamıştır.¹⁴⁰

Yapılan bu değerlendirmelerden sonra denilebilir ki, Türkiye nüfusu, özellikle kentlerde ciddi bir büyüklüğe ulaşmıştır. Nüfus artışı ile birlikte kentlerdeki ekonomik etkinlikler ve istihdam olanaklarındaki genişleme ve refahın yükseltilmesi yeterli ölçüde sağlanamamıştır.¹⁴¹ Yani artan bu nüfusu istihdam edebilecek anlamda bir ekonomik yapılanmaya ulaşamamıştır. Bu sebeple özellikle dış göçte bu hızlı nüfus artışının ve bu büyük nüfusun etkisi oldukça önemlidir.

1.2.6. Siyasal Nedenler

Göç olgusunun temelinde yatan bir diğer neden ise siyasal nedenlerdir. Çeşitli düzeylerde verilen siyasal kararlar, yönetim yapısının özellikleri, hukuk kurumlarından bazıları ve uluslararası ilişkiler de göçü özendirici nitelik taşıyabilir.

Gezme, yerleşme ve ticaret özgürlüklerini kısıtlayan yasaların kaldırılması da göç üzerinde etki yapabilir. Ayrıca kimi kentlere, siyasal kararlarla başkent statüsü verilmesi veya bazı bölgeleri ekonomik anlamda serbest bölge ilan etmek gibi

¹⁴⁰ Peker, **a.g.m.**, s.298.

¹⁴¹ Ayda Eraydın, “Kentleşme-Kalkınma ve Nüfus”, **Türkiye’nin Nüfus ve Kalkınma Yazını**, Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, S: 3, Haz: Akın Atauz, vd., TÜBİTAK Matbaası, Ankara, 2003, s.33.

nedenler buralara göçü hızlandıracaktır. Örneğin Ankara 1920’lerde 20 bin nüfuslu bir kent iken başkent olduktan sonra nüfusu hızla artmıştır.¹⁴²

Sayılan bu nedenler dışında genel olarak, siyasal nedenler arasında ise şunlar sayılabilir.¹⁴³

- Çeşitli düzeylerde verilen siyasal kararlar, yönetim yapısının özellikleri ve uluslararası ilişkiler,
- Savaşlar ve siyasal anlaşmazlıklar,
- Yönetimde merkezîyetçilik,
- Siyasal kararlarla kentlere başkent statüsünün verilmesi,
- Sanayileşmeye öncelik veren ekonomik ve toplumsal kalkınma planları ve toprak reformları.

Yukarıdaki nedenlerden de anlaşılacağı üzere siyasal nedenler genel olarak devlet tarafından gerçekleştirilen eylemler neticesinde ortaya çıkmaktadır. Böylece, gerek vatandaşların gerekse bir toplumun tamamının şekillenmesinde büyük rol oynayan “devlet”, bireylerin yaşam yerlerinin tercihlerinde de etkin bir rol oynamaktadır.

1.2.7. Sosyo-Psikolojik Nedenler

Sosyo-psikolojik nedenler, köy ve kent yaşam biçimleri arasındaki farklılıklardan kaynaklanır. Bunlara genellikle kentlerin çekici özellikleri denilebilir. Öyle ki, kentlerin sahip olduğu birçok toplumsal ve kültürel olanaklar ve hizmetler çok çekicidir. Kentlerin özgür havası, daha geniş bir grubun üyesi olma isteği, kentli olmanın gururunu paylaşma, bu nedenlerin başlıcalarıdır.¹⁴⁴ Ancak, F. Braudel’in sözleriyle, atasözü “kentin havası özgür kılar” diyorsa da, bu, onun bireyleri mutlu kıldığı ve karın doyurduğu anlamına gelmiyordu¹⁴⁵ ve maalesef kente göç edenler ya düşük gelirli işlerde çalışıyor, ya da hiç iş bulamıyorlardı. Bu da onları çok daha farklı sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır.

¹⁴² Rüstem Erkan, **Kentleşme ve Sosyal Değişme**, 2. Baskı, Bilimadamı Yayınları, Ankara, 2004, s.85.

¹⁴³ Keleş, **Kentleşme...**, s.31-32.

¹⁴⁴ **A.g.e.**, s.33.

¹⁴⁵ Kürşat Bumin, **Demokrasi Arayışında Kent**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.65.

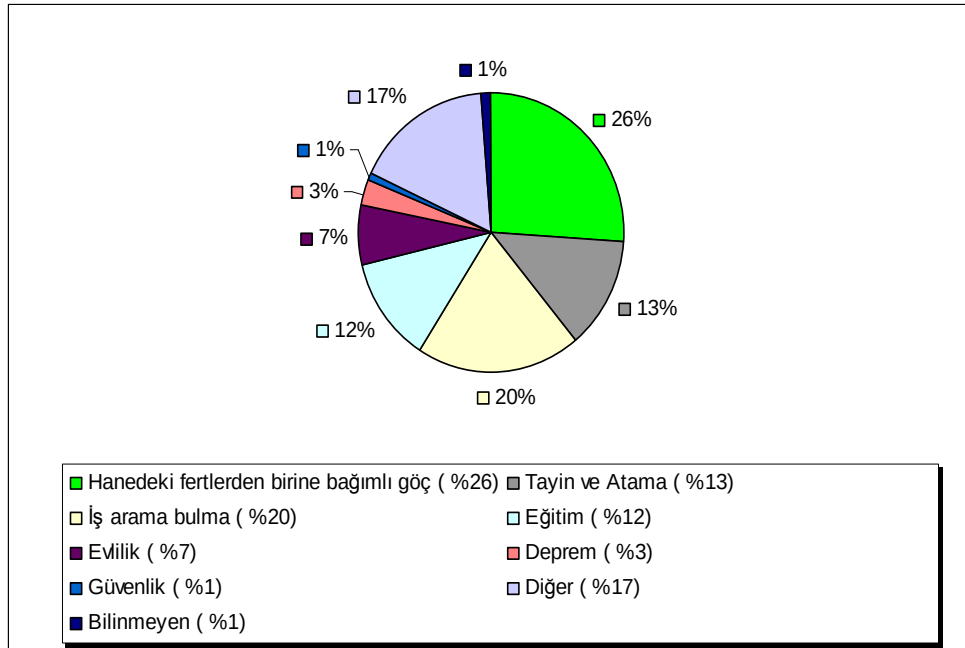
Bazı yerlerde, köyden kente göç etmeye, belli bir toplumsal aşağılık duygusunu ortadan kaldıran bir “yükseliş” gözüyle bakılır. Örneğin, “İstanbul’un taşı, toprağı altın” sözü büyük kentin çekiciliğini anlatan bir deyim olarak dilimize yer etmiştir. İşte bu sebeple birçok köy kökenli kişiler öğrenimlerini tamamladıktan veya askerliklerini bitirdikten sonra kentlere yerleşmişlerdir. Ayrıca yurtdışından dönen işçilerin, çoğunlukla aileleriyle birlikte büyük kentlerde yerleşme eğilimleri vardır.¹⁴⁶ Çünkü kent içerisinde barındırdığı birçok çekici etken sayesinde buralara yerleşen bireylere de belli sosyal statü sağlayabilir.

Günümüzde sosyo-psikolojik nedenleri oluşturan en önemli faktör medyadır. Televizyonun yaygın kullanımı, iletişim kanallarının genişlemesi ve kolay ulaşılabilirliği, ayrıca kente daha önce göç etmiş olanların kırsal kesimle ilişkilerinin belli bir ölçüde devam etmesi kentlerin yaşam biçiminin kırsal alanda iyi bilinmesine yol açmıştır. Aynı köyden ya da akrabalar arasında daha önce kente göç etmiş olanlardan özellikle daha iyi bir yaşam düzeyine erişmiş olanlar model olarak alınmaktadır. İşte bu nedenler, göçün sosyo-psikolojik nedenlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.¹⁴⁷

Göç, birçok kaynaktan beslenebilen bir olgudur. Burada sayılan bu nedenlerle beraber DİE’nin 2000’de yaptığı sayım sonuçlarına göre hazırladığı bilgiler ışığında Türkiye’de gerçekleşen göçlerin nedenlerine ilişkin şu sonuçlara ulaşılmıştır.

¹⁴⁶ Keleş, **Kentleşme...**, s.33.

¹⁴⁷ Erkan, **a.g.e.**, s.130.

Grafik-2: Göç Eden Nüfusun Göç Etme Nedenleri

Grafikten de anlaşılacağı üzere; yapılan araştırma neticesinde; göç eden nüfusun, % 26'sının hanedeki fertlerden birine bağımlı olarak, % 13'ünün tayin ve atama sebebiyle, % 20'sinin iş arama- bulma amacıyla, % 12'sinin eğitim sebebiyle, % 7'sinin evlilik nedeniyle, % 3'ünün deprem nedeniyle, % 1'inin güvenlik nedeniyle göç ettiğini ortaya koymuştur.¹⁴⁸

Yukarıda Türkiye'nin kendi koşullarından kaynaklanan birçok göç nedenine değinilmiştir. Bu nedenler arasında genel olarak birçok ülkenin de yaşadığı göç sürecinin nedenleriyle benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bu nedenler incelendikten sonra, göçün ortaya çıkardığı sorunlara da değinmek faydalı olabilecektir.

¹⁴⁸ Baran A. Dural, Sedef Zeyrekli, "Göç Sorunu ve Gecekondulu Nüfusun İktidara Yürüyüşü", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, 15(4), 2006, s.7.

1.3. GÖÇÜN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

Daha önce de belirtildiği gibi göç, hem nedenleri bakımından hem de sonuçları bakımından hemen hemen tüm toplulukların tarihsel süreçte en çok etkilendikleri olgulardan biri olmuştur. Bu bağlamda geç sanayileşen toplumlarda yüzyılın ikinci yarısına damgasını vuran gelişmenin, köylülüğün çözülmesi ve topraktan kopan insanların kentsel alanlara göçü olduğu söylenebilir. Tarihleri binlerce yıl öncesine dayanmasına rağmen, birçok ülkelerdeki kentler şuanda, bu kitlesel göç nedeniyle ortaya çıkan sorun ve yıkımlara sahne olmaktadır.¹⁴⁹

Türkiye de 1950’li yıllarla birlikte ortaya çıkan kırdan kente göç olgusuyla karşılaşmış ve yoğunluğu giderek azalmakla birlikte hala devam eden bu sürecin ortaya çıkardığı ekonomik, toplumsal, çevresel v.b. sorunlarla baş etmek zorunda kalmıştır.¹⁵⁰ Çünkü Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, göç olgusu, ülkeye kentleşme ve canlılık getirmesinin yanı sıra, birçok ekonomik ve sosyal problemi de bünyesinde taşımaktadır.¹⁵¹

Genelde, göç sürecinde, köyün genç ve dinamik gruplarının kente akın ettiği bilinmektedir.¹⁵² Yani; göçle birlikte bir yerdeki nüfusun aktif kesimi gitmekte, daha az girişimci, daha az dinamik olan kesim kalmaktadır. Bu da net göç veren yerlerin gelişme hızlarını düşürmektedir. Kişinin yer değiştirmesinin sadece üretim faktörü olarak değil aynı zamanda da bir tüketici olduğu göz önüne alınırsa, göç veren yerlerin pazar olarak görece avantajlarını kaybettikleri bunun da gelişmeyi bir başka yönden etkilediği ortaya çıkar.¹⁵³ Bu kapsamda hem kırdan kente hem de kentten kente gerçekleşen göçlerde göçü veren birimin, ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşamında olumlu ve olumsuz bir takım değişiklikler ortaya çıktığı bilinmektedir. Göçün bu birimlerin sosyo-ekonomik yapısında ortaya çıkardığı en önemli sonuçlardan biri ise, genç, nitelikli ve üretken nüfusunun bir bölümünü

¹⁴⁹ Mübeccel Kıray, “Topraktan Kopan Köylülerin Kentlerde Yaşama Stratejisi”, **Kentleşme Yazıları**, 3. Basım, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2007, s.184.

¹⁵⁰ Kurt, **a.g.m.**, s.137.

¹⁵¹ Nilay Evcil, Vedia Dökmeci, Gülay Başarır Kiroğlu, “Regional Migration In Turkey: Its Directions and Determinants”, **46th European Congress of the Regional Science Association**, Volos-Greece, August 30th -September 3rd 2006. www.sre.wu-wien.ac.at (9.9.2009)

¹⁵² Orhan Türkoğlu, **Seçilmiş Bazı Yerli ve Göçmen Gruplar Üzerinde Sosyal Değişme Örnekleri**, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1971,s.34.

¹⁵³ Tekeli, “İç Göç Sorunsalı...”, s.16.

kaybetmesidir. Göç seçici bir yapıya sahiptir. Bunun anlamı; göç edenler içinde daha çok üretim yapabilecek genç ve üretken erkek nüfusun yer almasıdır. Göçü veren birimde üretim için gerekli nüfusun yitirilmesine neden olduğu için, yoğun ve kitlesel göçlerin, göç veren toplumunun sosyo-ekonomik yaşamında olumsuz sonuçlar yarattığı açıktır.

Bir diğer önemli nokta ise; göç veren alanlardan büyük kent merkezlerine doğru gerçekleşen nüfus hareketleri, yalnızca bir işgücü kaybına neden olmaz. Bununla beraber sermayenin ve diğer ekonomik kaynaklarında belli kentsel merkezlere akarak orada yoğunlaşmasına neden olur. Böylece, nüfusun üretken kesiminin ve sermayenin yer değiştirmesine bağlı olarak göç veren bölgenin gelişme hızı da düşer. Bu durum gerek kır-kent arasındaki gerekse kentler arasındaki gelişmişlik farklarıyla, sosyal ve mekânsal eşitsizlikleri arttıran bir etkiye sahip olduğundan, sonraki süreçte, göçü daha da arttıran bir etkide bulunur. Bunun yanında, özellikle kentler arasında gerçekleşen göçlerde, kişilerin yer değiştirmesinin, göç veren kentlerde nüfusun azalmasına, pazarın daralmasına ve böylece, ekonomik canlılığın yitirilmesine neden olduğu görülmektedir.¹⁵⁴

Bir başka deyişle; göç eden kitlenin cinsiyet ve yaş gruplarına bağlı olarak, göç alan yerlere adı geçen özellikler açısından yığılmalar, göç veren yerlerde ise azalmalar olacaktır. Ayrıca nüfusun niteliksel yapısında da (okur-yazarlık, tahsil, iş ve meslek bilgisi ile bunlara bağlı olarak kalifiye eleman miktarında ve diğer konularda) yapısal değişimler meydana gelecektir. Oluşan bu değişimler toplumun yapısını, kültürünü, ekonomik, politik v.b. bütün kurumlarını etkileyecektir.¹⁵⁵

Bir diğer sorun alanı ise; göç eden nüfusun yeni yaşam yerine uyumunu gerçekleştirip gerçekleştiremediğiyle ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Kişileri yeni bir topluluğa götüren, dolayısıyla yeniden uyum sağlama sorunlarıyla karşı karşıya getiren bir yer değiştirme olan göç, göç eden kişinin belli büyüklükteki bir yerleşme ya da emek pazarı dışına göç eden kişi olması, belli bir topluluğu terk ederek yeni bir topluluk içine girmesi, bununla beraber yeni toplumsal ilişkiler kurmasını zorunlu kılmakta ve böylece çok sayıda uyum sorunu yaratmaktadır.¹⁵⁶ Bu bağlamda

¹⁵⁴ Kaygalak, **a.g.e.**, s.18-19.

¹⁵⁵ Akkayan, **a.g.e.**, s.20.

¹⁵⁶ Tekeli, "İç Göç Sorunsalı...", s.9-10.

Türkiye’de özellikle 1980’ler sonrası dönemde yaşanan ülke içi çalkantılar, bölgesel farklar ve etnik sorunlarla bütünleşen göç olgusu, bir yanda ‘mağdur’ diğer yanda ‘suçlu’ ya da ‘sosyal problem’ olarak algılanacak göçmenlerin, kentsel yaşamda gitgide öne çıkmasını sağlamıştır.¹⁵⁷ Çünkü köylü nüfusun kente gelmesi ve emeğini arz etmesi ve hatta iş bulması onun kente uyumu açısından yeterli olmamaktadır. Kültürel bir değişim geçirmesi kentli yaşam kalıplarını benimsemesi, kentin fırsatlarından faydalanması gerekmektedir. Bu elbette ki kısa sürede gerçekleşen bir olgu değildir. Birkaç nesil içinde gerçekleşmektedir.¹⁵⁸ Başka bir perspektiften bakıldığında göç eden kimse, toplumdaki yeni koşullara uyum sağlarken, yaşadığı topluluğu değiştirmektedir. Burada göçü tanımlayıcı temeli “topluluk” ya da bir yerleşme biçimi oluşturmaktadır. Çünkü kişinin yaşadığı yerden ayrılması kişinin toplumda eskiden kurduğu ilişkilerin değişmesini yeni ilişkiler içerisine girmesini gerektirir. Eğer bu şartlar tamamlanırsa bir uyumdan söz edilebilir¹⁵⁹ ki; bu durumda pek mümkün görünmemektedir. Şöyle ki; köy ve kentin, hayat tarzları, gelenek ve görenekleri, kültürleri, iş alanları işbölümü bakımından birbirinden farklıdır ve köyden göç eden insanların eski davranış ve alışkanlıklarını, örf ve adetlerini geldikleri yerde bırakmadıkları aşikârdır. Göçle birlikte kültürleri de onlarla beraber gelmektedir.¹⁶⁰ Dünya ülkelerine bakıldığında, kente göç edenler genellikle kentle bütünleşip eski alışkanlıklarını terk etmektedirler. Ancak bu süreç az gelişmiş ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından farklı işlemektedir. Kente göç edenlerin bazıları, kentle bütünleşirken, bazı kesimler kentte ayrı gruplar oluşturmakta veya kent kültürünü kendi kültürleri ile dejenere etmektedirler.¹⁶¹

Her göç olgusu hem bireysel, hem de toplumsal düzeyde bir uyum sağlamaktadır. Ama kısa zaman sürecinde bu uyum çoğu defa gerek bireysel gerekse toplumsal düzeyde sancılı olmakta ve doğurduğu sorunların çözülmesi için çaba

¹⁵⁷ Kaya, **a.g.e.**, s.68.

¹⁵⁸ Tekeli, “İç göç sorunsalı...”, s.17.

¹⁵⁹ İlhan Tekeli, Leila Erder, “Göç Gözlemlerinde Zamanda ve Alanda Toplulaştırma Sorunları”, **Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler**, Haz: İlhan Tekeli ve Leila Erder, Hacettepe Üniversitesi Yayınları D- 26, Ankara, 1978, s.62.

¹⁶⁰ Kemal Görmez, **Şehir ve İnsan**, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1991, s.29

¹⁶¹ **A.g.e.**, s.29.

gerektirmektedir.¹⁶² Bu sorunların çözülmesi ise çok yönlü ve büyük çaba gerektirir. Öyle ki; göç etmiş kimselerin bütünleşme sorunu, kentsel mekânla doğrudan ilişkili olup birçok kurum, kuruluş ve kentsel alanda aktif birçok oluşumun katılımı ile çözülmesini gerektiren bir niteliğe sahiptir.¹⁶³ Buradan hareketle denilebilir ki; göç sonrası ortaya çıkan bütünleşme sorunu birçok kişi ve kurumun ortaklaşa katılımı ile çözümlenecek bir sorundur.

Göç sonucunda ortaya çıkan sorunlara genel olarak değinildikten sonra, şunu söyleyebiliriz ki, göç olgusu hemen hemen her toplum için çözümlenmesi zor bir sorun alanları yaratmış ve yaratmaya devam etmektedir. Bu nedenle bazı sorun alanlarına daha derin değinmek faydalı olabilecektir.

1.3.1. Göçün Ortaya Çıkardığı Başlıca Sorunlar

“İnsanları, bir yere bağlı olarak düşünmek yerine, insanları yaşamları boyunca yeryüzünde belli güzergâhlar üzerinde hareket ediyorlar diye düşünmek, varolan gerçeğin daha doğru bir göstergesi olabilir. İnsanların belli bir yerde doğduğu, farklı yerlerde eğitildiği değişik yerlerde çalıştığı, iklim ve çevre koşulları uygun bir yerde emekliliğini geçirdiği düşünülebilir. İnsanın yerle ilişkisi böyle bir güzergâh halinde düşünüldüğünde, yer değiştiren insan göç eden insan olmaktan çıkarak, dünyadaki güzergâhını gerçekleştiren bir insana dönüşür.”¹⁶⁴ Göç, bu bakış açısıyla sorun oluşturan bir olgu olmaktan çıkabilir. Ancak ne yazık ki özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Türkiye’de üzerinde en çok durulan konulardan biri olan kırlardan kentlere, özellikle büyük şehirlere yönelen kitle halindeki nüfus hareketleri, yani göçler, ortaya gerek ekonomik gerekse sosyal alanlarda sorunlar ortaya çıkarmış ve bugün Türkiye’nin gerçekten en hayati problemlerinden biri haline gelmiştir.¹⁶⁵

Bu kapsamda, Türkiye’de, özellikle 1950 sonrası dönemde etkisini hissettiren bölgelerarası ve ülke dışına göçün, 1980 sonrasında daha da hızlanarak hem göç

¹⁶² İlhan Tekeli, “Türkiye’nin Göç Tarihindeki Değişik Kategoriler”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.449.

¹⁶³ Kaya, **a.g.e.**, s.16.

¹⁶⁴ Tekeli, “İç Göç Sorunsalı...”, s.19.

¹⁶⁵ Sami Öngör, “Türkiye’de İç Göçler Karşısında Yüzbinden Fazla Nüfuslu Şehirlerin Durumu”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C:20, S:1, 1965, s.261.

edilen merkezlerde, hem de terk edilen yerlerde sosyal, kültürel, ekonomik vb. açılardan değişim ve sorunlara sebep olması¹⁶⁶ nedeniyle burada göçle birlikte ortaya çıkan değişimler ve bu değişimlerin doğurduğu sorunlar üzerinde durulacaktır.

1.3.1.1. Göçün Çalışma Hayatı Üzerindeki Etkileri

İkinci dünya savaşı'ndan sonra köylülüğün hayatında son derece köklü değişimler başladı. Bunlardan ilki ve en önemli olanı, yeni ürünler, traktörlerle gelen yeni bir teknoloji ve pazara yönelik üretimin çok büyük bir emek fazlası yaratmasıydı. Beklenmedik bir nüfus artışına ve kimi durumlarda politik çatışmalara yol açan demografik değişimlerle de birleşen bu emek fazlası, köylüleri kendi topraklarını terk etmeye zorladı. Dolayısıyla köylüler, kendi kendine yeterli köy yaşamına bir kez daha geri dönmek üzere kentlere göç ettiler.¹⁶⁷

Göç eden bireyin sosyal hayata katılması, kentliler tarafından kabul ve saygı görmesi, büyük çapta eğitim ve öğretim düzeyi ile ilgiliyken¹⁶⁸, çalışma hayatına katılabilmesi de büyük çapta mesleki bilgi ve deneyime sahip olmasını gerektirir. Fakat maalesef; bilindiği üzere göçmenler, kente uzmanlaşmış ve farklılaşmış işlerde hiçbir deneyimleri olmadan gelmişlerdir; dolayısıyla kentin mesleki yapısına uyum sağlayacak becerilerden yoksundurlar. Eğitimsizdiler ve kent yaşamını tanımıyorlardı. Kendisi de hızla değişen kentte dış sistem, onların ihtiyaçlarını karşılayabilecek mekanizmalardan, mesleki eğitim benzeri hizmetleri sağlayabilecek kurumlardan, planlı yerleşim alanlarından ya da sorunlarına çözüm bulabilecek oluşumlardan yoksundu.¹⁶⁹ Bu nedenle kente göç eden köylünün yeni üretim ilişkilerine girmesi, yani çalışma hayatına katılması, kendi toprağından kopması gibi kolay ve çabuk olmamıştır.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Kerem Karabulut, Dilek Polat, "Türkiye'de Yaşanan Göç Olgusu Üzerine Bir Alt Bölge Uygulaması", İnönü Üniversitesi, 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, Malatya, 24-25 Mayıs 2007. www.eisemp8.inonu.edu.tr (9.9.2009)

¹⁶⁷ Kıray, "Topraktan...", s.184.

¹⁶⁸ Orhan Gökçe, "Almanya'da Uyum ve Dışlanma Arasında Türk Gençleri", **Türk Yurdu Dergisi**, C:26, S:224, Nisan 2006, s.9.

¹⁶⁹ Kıray, "Topraktan ...", s.184-185.

¹⁷⁰ Mübeccel Kıray, "Gecekondu: Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Topraktan Kopma ve Kentle Bütünleşememe", **Kentleşme Yazıları**, 3. Basım, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2007, s.97.

Bu çerçevede, göç edilen kentin meslek dağılımı ve toplumsal yapısı ile bütünleşmede, göç eden nüfusun göçle kente yerleşen emek gücünün niteliği önemli bir etmendir. Göç eden nüfusun yaşı, eğitim ve başarı düzeyi, mesleki deneyimi, kente aktarılan kaynaklar, vb. özellikleri, göçmen nüfusun beceri düzeyi düşük işlerden yükseklerine geçmesinde ve kentle bütünleşmesinin hız ve niteliğinde önemli rol oynayan etmenler olmaktadır.¹⁷¹ Bir başka deyişle; göç edenlerin kentteki çalışma hayatına etkisi, göçmen tipolojisine bağlı olarak çeşitli farklılıklar gösterir. Göç eden grup içerisinde genç, eğitilmiş ve üretken nüfus çoğunluktaysa, göç alan yer açısından, genç işgücünün miktarını arttırdığından bu yer açısından olumlu katkıları olduğu söylenebilir. Ayrıca, göç edenlerin belli niteliklere sahip olmasının da kentsel ekonomi açısından bir kazanım sağlayacağı söylenebilir. Diğer taraftan bu olumlu durum özellikle tam istihdama yakın işgücü piyasasının söz konusu olduğu kentsel sistemlerde geçerlidir. Bunun dışında kalan yerlerde ise işgücü piyasasının taraflarından olan işçi sınıfının ekonomik ve örgütsel çıkarları açısından olumsuz, işverenler açısından ise olumlu etkileri olmaktadır.¹⁷²

Göçen nüfusun işgücüne katılma oranları genel nüfusa göre düşüktür. Bunlar çoğunlukla hizmet sektöründe ikinci derecede, sanayide ve ücretli olarak çalışmaktadırlar.¹⁷³ Bunun nedeni ise; kentsel nüfusa sonradan gelenlerin kentsel iş deneyimlerinin olmaması veya az olması ve örgün öğretim kurumlarından kentli nüfusa göre daha az yararlanmış olmalarıdır. Bunun sonucu olarak da, genellikle kentli nüfus yaratılan örgün bilgi ve beceriye dayalı işleri elde etmede kente sonradan gelenlere göre daha avantajlıdır.¹⁷⁴

Türkiye de kırdan kente göç, diğer ülke uygulamalarında olduğu gibi kentlerdeki sanayileşme ile birlikte oluşturulan fabrikaların iş gücü ihtiyacını karşılamak ve göç eden bireylerin daha iyi ekonomik koşullara ulaşması için yapılan bir nüfus hareketliliğidir.¹⁷⁵ Ancak, kente gelen her istediğini bulamaz durumdadır. Bulamadığı gibi de birçok yoksunluklar içerisinde yuvarlanmaktadır. İş bulurum umuduyla gelen işsiz, ev yaparım umuduyla gelen evsiz kalmaktadır böylece. Çünkü

¹⁷¹ Ersoy, **a.g.e.**, s.59.

¹⁷² Kaygalak, **a.g.e.**, s.20-21.

¹⁷³ Balcıoğlu, **a.g.e.**, s.17.

¹⁷⁴ Ercan Tatlıdil, **Kentleşme ve Gecekondu**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1989, s.12-13.

¹⁷⁵ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s. 60.

Türkiye’de hiçbir zaman kırdaki boşalma oranında kentte iş alanı açma ve yeterli konut sağlanamamıştır. Böylece kırdaki üretici olan kesim kente gelişinde tüketici olmakta; ayrıca kentte iş arayan büyük bir işsizler yığını oluşmaktadır.¹⁷⁶ Çünkü hızlı kentleşme sanayi alanındaki gelişmenin ve kalkınmanın itici bir gücü olarak düşünülürken, göç ile iş talep eğrisindeki hızlı artışın yaratılan iş arzı eğrisinin altında kalması, kentlerde istihdam sorununu yaratmıştır. Özellikle kırsal kesimden gelen endüstriyel çalışma bilgisi ve deneyimi olmayan, eğitim düzeyi düşük işgücünün, tarım dışı üretim ve hizmet faaliyetlerinin yoğunlaştığı kentlerde ihtiyaç duyulan nitelikli işgücü arasında yer almasında da sorunlar ortaya çıkmaktadır.¹⁷⁷

Yukarıda da değinildiği gibi Türkiye’deki köyden kente göç hızı, sanayileşme hızının çok üzerindedir. Bunun neticesinde sanayinin veya iş piyasasının gelen göçü emme kapasitesi düşüktür. Böyle olunca da göçmenler ya iş bulamamakta ya da çok az gelirli işlerde çalışmaktadırlar. Fakat yine de tarımsal yapının özelliklerinden dolayı kente göç etmek zorunda kalan kitleler gelirleri çok az da olsa kentte yaşama arzusundadırlar.¹⁷⁸ Yani; kentsel sefaleti kırsal fakirliğe tercih etmektedirler.¹⁷⁹ Bunun birçok nedeni olabilir. Bunlar arasında; kentte yaşamının bir statü kazandırdığı görüşüne sahip olunması, kentteki koşulların ne olursa olsun terk edilen yerdeki koşullardan daha iyi olduğu görüşü olabilir.

1.3.1.2.Göçün Aile Hayatı Üzerindeki Etkileri

Toplumun çekirdeğini oluşturan aile, sosyal değişmelerin olumlu ya da olumsuz etkilerinin en çabuk ve en açık biçimde görüldüğü birimdir. İçinde yaşadığımız yüzyılın sahne olduğu değişimler evrensel boyutlarıyla pek çok sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Toplumsal değişmeler, kontrol altına alınabildiği ve iyi yönlendirmeler yapılabildiği ölçüde olumsuz etkilerden arındırılarak sağlıklı gelişmelere dönüşebilir.

¹⁷⁶ Öz, a.g.e., s.49.

¹⁷⁷ Tatlıdil, a.g.e., s.1.

¹⁷⁸ Görmez, a.g.e., s.41-42

¹⁷⁹ Kerim Özdemir, “Türkiye’de Kırsal Sanayinin Kentlere Olan Göçler Üzerine Etkileri”, **Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu- 2003 Bildiriler Kitabı**, Cilt: 2, Devlet Planlama Teşkilatı ve Pamukkale Üniversitesi Ortak Yayını, 2004, s.108.

Bu kapsamda aileler, birlik ve beraberliğini koruyabilmek ve sahip olduğu kaynakları en iyi şekilde kullanmak için, ihtiyaçlarını büyük bir dikkatle belirlemeye ve rasyonel seçimler yapmaya özen göstermektedir.

Türkiye’de sosyal değişimler sanayileşme ile birlikte 1940’lı yıllarda başlamıştır. Sanayileşmenin doğal sonucu olarak ortaya çıkan kentleşme ve köyden kente göç olgusu, ailenin geleneksel yapısını büyük ölçüde değişime uğratmıştır. Artık, geleneksel kır ailesi yerini çekirdek aileye bırakmaktadır. Köyden kente göç olgusu, şehir hayatına adaptasyon çabalarının yanı sıra; ekonomik, sosyal ve birçok etkenle birlikte ailelerin dayanışma mekanizmalarını yeniden uyarlamakta, örf-adet, gelenekler gibi tarihi normların çağdaş şartlar içinde yeni kalıplarını üretmektedir.

Kişilerin bir yerden başka bir yere göç etmesi, göç edenlerin kendileri üzerinde ve taşıdıkları grup ve yapı üzerinde değişik etkiler yaratmaktadır. Bu etkilerin en önemlilerinden biri, göç edenin aile hayatı üzerinde yarattığı önemli bir etki olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸⁰

Göç eden ailelerin özellikle de gecekondu ailesinin yapısında önemli değişiklikler meydana gelmektedir. Öncelikle gecekondu ailesi, köy ailesine göre kişileri daha az, üyeleri arasındaki iş-güç biçimi çeşitlenmiş, yararlı gördüğü bir takım köy özelliklerini sürdüren, buna karşılık uygun bulduğu kent özelliklerinden bir bölümünü zamanla kabullenmiş, toplumsal değer ve alışkanlıkları bakımından bir ucu köyde, öbür ucu kentte iki aile tipi arasında bir geçiş durumu göstermeye başlar. Yapısal olarak değişme ise, çekirdekleşme sürecini hızla yaşayan bu ailelerin, ana, baba ve çocuklardan oluşan dar aile yapısını geçmesinde görülür.¹⁸¹ Sayılan bu değişimlerle birlikte, şu da söylenebilir ki; aile içerisindeki işbölümü de farklılıklar gösterebilir. Örneğin; geleneksel kırsal ailede kadına yüklenen bazı görevler, kentte kadının iş piyasasına katılmasıyla birlikte değişime uğrayabilir ve bu görevler müşterek bir hal alabilir.

¹⁸⁰ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.60-61.

¹⁸¹ İbrahim Yasa, “Gecekondu Ailesi (Geçiş Halinde Bir Aile Tipolojisi)”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C:25, S:4, 1970, s.10-13.

1.3.1.3. Göçün Toplum Hayatı Üzerindeki Etkileri

Çeşitli nüfus hareketleri biçimlerinde gerçekleşen ve insan topluluklarının temel özelliklerinden biri olarak ortaya çıkan göç, geçmişte olduğu gibi günümüzde de toplumların gerek ekonomik yapısını gerekse sosyo-kültürel yapısını etkilemeye devam etmektedir.¹⁸²

Göç ‘kök’leri koparır, toplumsal örgütsüzlüğe, toplumsal düzenin alt üst olmasına, uyumsuzluğa, acı ve ıstıraba ve hatta “günahkârlığa” yol açar; “geleneksel sınırları” ortadan kaldırır. Bu çerçevede göçmenler kentle bütünleşememiş, marjinal bir kesim oluştururlar. Bunlar kentteki yaşamlarını “kentlileşemeyen köylüler” veya “sahte kentliler” olarak sürdürürler.¹⁸³ Bunun temelinde ise kır ve kent toplumu arasındaki farklar yatmaktadır. Şöyle ki; kır toplumu; tarıma dayanan ekonomisi, gelişmemiş işbölümü, türdeş nüfusu, yüz yüze ilişki biçimleri, dayanışma ve kan bağına dayalı yapısıyla, farklılaşmış bir nüfusa sahip bürokratik örgütlerin ve kişisel olmayan ilişkilerin egemen olduğu, işbölümü ve uzmanlaşmaya dayalı kent toplumundan oldukça farklıdır.¹⁸⁴ Dahası köyde köyün yaşama biçimi ile şekillenmiş ve doğumdan itibaren öğrenilen ihtiyaç karşılama yolları, kentte çok farklı bir yapıdadır. Örneğin, köyde fizyolojik ihtiyaçlardan yiyecek, giyecek ve barınma ihtiyaçları, köyün işbölümünde yer alan iş türünde çalışarak karşılanırken, kentte, kent işbölümünde yer alan ve köydekilerden çok farklı iş türlerinden birinde çalışmakla karşılanacaktır.¹⁸⁵ İşte sayılan bu farklılıklar nedeniyle kırdan kente göç edenler birçok uyum sorunu ile karşı karşıya kalırlar. Bu uyum sorunlarını doğuran kır ve kent arasındaki diğer farklar ise şu şekilde sıralanabilir;¹⁸⁶

— Kırsal alanda akrabalar, komşular ve aile grupları içinde gerçekleşen ilişkilerin yerine, kentte iş ilişkileri ve arkadaşlık ilişkileri mevcuttur.

¹⁸² Vildan Akan, “Göç ve Gençlik”, **Toplum ve Göç**, 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1997, s.521.

¹⁸³ M.B. KIRAY, Squatter Housing: Fast Depeantization and slow Workerization in Underdeveloped Countries, Paper given to 7th World Congress of Sociology, Varna’dan aktaran Melih Ersoy, **Göç ve Kentsel Bütünleşme**, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayın No:2, Ankara, 1985, s. 87.

¹⁸⁴ Kaygalak, **a.g.e.**, s.27.; Cevat Geray, “Türkiye’de Kırsal Yerleşme Düzeni ve Köy-Kent Yaklaşımı”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 30, S:1, 1975, s.45.

¹⁸⁵ Nur Alkış, **Gecekonuda Yaşayan Yetişkinlerin Mesleki Eğitim İhtiyaçları ve Katılma Engelleri**, Yıldız Teknik Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1993, s.1.

¹⁸⁶ Erkan, **a.g.e.**, s.252.

— Kırsal kesimdeki akrabalar ve komşular arasındaki yardımlaşma ilişkilerini, kentlerde, borçlanma, kredi alma vs. gibi şekillerde resmi kurumlar almaktadır.

— Kırsal alanda insanların ilişkilerini denetleyen sosyal normlar, kentlerde yerini resmi normlara bırakmaktadır.

—Kırsal alanda yaş, cinsiyet, aile gibi itibar kaynağı olan faktörlerin yerini kentlerde ekonomik özellikler almaktadır.

İşte kır ve kent toplumu arasındaki bu farklılıklar, göçmenlerin kent toplumuna uyum sorunlarının temelidir.

Burada bu farklılıklardan bahsedilirken kent toplumu ve kır toplumu arasındaki bir diğer farktan; kamu hizmetlerinden faydalanma derecesine de değinmek gerekmektedir. Kamu hizmetleri arasında yer alan veya devletin yerine getirmeyi bir ödev olarak yüklediği görevlerden eğitim, sağlık, kültür ve ulaşım, mesken gibi çeşitli hizmetler, kentlerde gerçekleştiği oranlarda, köylerde gerçekleşmemektedir. Bu konuda devletin bütün mali fedakârlıklarına rağmen, köy yerleşme alanlarına götürülmek istenilen bu kamu hizmetleri, çeşitli nedenlerle gerçekleşmemektedir. Bu nedenler arasında ise; köy yerleşme birimlerinin dağınık olması (ki Türkiye genelinde köy yerleşme birimlerinin dağınıklığı göz önüne alınırsa, kamu hizmetlerinin, bütün bu yerleşme alanlarına kentlerdeki gerçekleşme seviyesinde götürülmesi hem ekonomik değildir hem de devlet bütçesine çok büyük ölçüde mali külfet getirir.) ve köy yerleşme alanlarına bu hizmetleri götürecek ve genelleştirecek personelin, gerek nitelik, gerekse nicelik yönünden yetersiz olması, bulunmaktadır.¹⁸⁷ Nedenleri sayılan bu kamu hizmetlerinin görülmesindeki farklılık kır ve kent arasındaki diğer bir önemli farktır.

Geleneksel ve tarımsal topluluklardan kentsel sanayi ve hizmetler sektörlerindeki modern ve akılcı örgütlenmelere doğru akan göç etmiş kimseler, bir yandan eski ilişkilerini ve kimliklerini sürdürme, öte yandan yeni ilişkileri ve kimlikleri kurma ve dönüştürme pratiklerini gerçekleştirmektedirler.¹⁸⁸ Çünkü herhangi bir köylü, kültürel kimliğini koruyacağım diye kentte köylü olarak yaşayamaz. Köylü

¹⁸⁷ Eyüp G. İsbir, **Şehirleşme ve Meseleleri**, Genişletilmiş 2. Baskı, Gazi Büro Yayınları, Ankara, 1991, s.87.

¹⁸⁸ Bahattin Akşit, "İçgöçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler", **Türkiye'de İç Göç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.31-32.

kimliğini değiştirmek kendi kimliğini kentli koşullarda yeniden üretmek zorundadır.¹⁸⁹ İşte bu yeni bileşimde kent kültürü ideolojisi ve ekonomisinin hâkim unsurlar olmasına karşılık göçmenlerin kırdan taşıdıkları, beraberlerinde getirdikleri kültürel, ideolojik ve ekonomik öğelerde varlığını sürdürmekte ve böylelikle birbirlerini karşılıklı etkileyen yepyeni bir eklemlenmiş kentsel yapı ortaya çıkmaktadır.¹⁹⁰

İşte kendilerini bu yeni yapının içerisinde bulan kente göç eden köylüler zaman içinde kentlileşmektedir. Bu bağlamda kentlileşen insanda, ekonomik ve sosyal olmak üzere iki bakımdan değişme olmaktadır. Bunlar; ekonomik bakımdan kentlileşme ve sosyal bakımdan kentlileşmedir. Ekonomik bakımdan kentlileşme, kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerle sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşir. Sosyal bakımdan kentlileşme ise, kır kökenli insanın türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir.¹⁹¹ Bu kapsamda Türk toplumunun giderek kentlileşmekte olduğu ve şehirlerdeki yeni göçmenler olarak bu süreçte çok sayıda ve karmaşık sorunla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Bu sorunların başında ise, gerek ekonomik bütünleşme açısından gerekse sosyal bütünleşme açısından kent yaşamına çok yönlü uyum güçlüğü gelmektedir¹⁹² ve bu güçlükler birçok gerginlik ve hatta çatışmayı da beraberinde getirmektedir.

Göç nedeniyle kültürel farklılıklar ve gerginlikler meydana gelebilmektedir. Kültür çatışması ise en çok gençleri etkilemektedir. Göç eden genç, çevresinde farkına vardığı heyecanlı ve renkli bir hayatı isteyecek ve elde etmeye çalışacaktır. Ama kentlilerin göç edenlere karşı ön yargılı olması¹⁹³, ve hatta göç tarihinin gösterdiği gibi, yabancıların ve göçmenlerin çoğu kez kentlilerce, kültürel kimliği

¹⁸⁹ İlhan Tekeli, "Türkiye'de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine", **Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne**, 2. Baskı, Ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul, 2002, s.19.

¹⁹⁰ Ersoy, **a.g.e.**, s.17.

¹⁹¹ Kemal Kartal, "Kentlileşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti" **Amme İdaresi Dergisi**, C:16, S:4, 1983, s.92.

¹⁹² Korel Göymen, "Kentle Bütünleşme Sürecinin Yönetsel Boyutu", **Kentsel Bütünleşme**, Yayına Hazırlayan: Türköz Erder, Türkiye Geliştirme Araştırmaları Vakfı Yayın No: 4, Ankara, 1982, s.99.

¹⁹³ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.62.

tehdit eden kişiler olarak algılanmaları,¹⁹⁴ göç edenleri soyutlandırmaktadır. Bu uyumsuzluklara tepki olarak gençler kendini kanıtlama, kendi yaşlılarına özenme ve otoriteye baş kaldırma gibi etkenlerle suça yönelebilirler. Göç eden ailelerin, genellikle hemen iş bulamamaları nedeniyle de çocuklar niteliksiz işlere, hatta dilencilik, tombalacılık vb. işlere yönelebilirler. Çocukların erken yaşta çalışmak zorunda kalması, onların hem eğitimini olumsuz yönde etkileyebilmekte hem de iş çevresinde zararlı alışkanlıklar kazanmasına yol açabilmektedir.

Göç edenler çevre semtlerde bir süre köy hayatını sürdürebilmektedirler. Ancak bir süre sonra çevre semtlerde oturanlar kabuk değiştirmekte, ya oturduğu semt sınıf atlamakta ya da kendileri merkez veya yarı merkez semtlere taşınmaktadırlar. Diğer yandan, yaşanan sosyal değişim beraberinde değer yargılarını değiştirmektedir. Her geçen zaman parasal ilişkilerinin güç kazanması sonucu, artık giderek tüm insani ilişkiler bu temelde biçim almaktadır. Dayanışma, paylaşım gibi temel insani değerler, bu süreçte olumsuz yönde etkilenmektedir. Şu halde denilebilir ki, göç olgusu toplumsal değişimin en önemli göstergelerinden biridir.¹⁹⁵ Ancak bu dönüşüm hemen bir anda gerçekleşmemektedir. Göçmenler farklı aşamalardan geçerek dönüşüm sürecini yani kentleşme sürecini yaşarlar. Bu nedenle göçmenlerin geçirdikleri bu dönüşüm sürecinde geçirdikleri aşamalara değinmek faydalı olabilecektir.

Bu aşamalar ise şunlardır;¹⁹⁶

1. İlk aşamaya, kent görüş ve tutumlarına bir hazırlık adımı olarak kent giyim şeklini ve bazı kente özgü alışkanlıkları benimseme damgasını vurmaktadır. Yapay bir değişim olmasına karşın kent kıyafetleri göçmen için daha yüksek bir toplumsal varoluş biçimine geçişi simgeler. Acemice uydurulmuş kent kıyafetinin altında köy kişiliğini saklayabilir. Fakat göçmenin zihninde kıyafet değişikliği, kent hayatının maddi ve sonunda kültürel yönlerine uyum sağlama arzusunun ve buna hazırlıklı oluşunun göstergesidir.

¹⁹⁴ Thomas Faist, "Göç- Güvenlik Bağı: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası Uluslararası Göç ve Güvenlik" **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, Der. Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.27.

¹⁹⁵ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.62.

¹⁹⁶ Kemal H. Karpat, **Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm**, Çev. Abdülkerim Sönmez, İmge Kitabevi, Ankara, 2003, s.215-217.

2. Kentlileşmenin ikinci aşaması ise; göçmenin su, elektrik ve ulaşım gibi kent hizmet ve olanaklarını benimsemesi ve mevcut iseler bunları paylaşması, yiyecek ve giyeceklerini dükkân ve mağazalardan satın almasından oluşur. Bu, aynı zamanda bir konut inşa etme ve yerleşim yeriyle yakın bir uyum geliştirme zamanıdır. Bu aşama kent ile bütünleşmenin fiziksel yönünü temsil eder ve başarılı bir şekilde tamamlanması belediye yetkililerinin göçmene kentsel olanak ve hizmetleri sağlamaya istekli oluşları kadar göçmenin sürekli istihdam ve yeterli gelir sağlama becerisine de bağlıdır. Bu ilk iki aşamanın kısmen başarılı bir şekilde tamamlanması genellikle kentten hoşnutsuluk hissi doğurur.

3. Üçüncü aşama ise; göçmenin kentin diğer insanlarıyla ilişki kurmaya istek duymasından ileri gelir. Göçmen kendisi hakkında kendisi için üstün ya da ideal olarak düşündüğü kent biçimlerine göre şekillendirilmiş yeni bir fikir oluşturur. Göçmenin sahip olduğu bazı değerlerin, özellikle aile ve topluluk ilişkileriyle ilgili olanların, kentte hüküm sürenlerden daha iyi olduğuna karar verme olasılığı anlamında bu kritik bir aşamadır; böylece değişmeye karşı direnç geliştirebilir. Böyle bir gelişme göçmenin yaşı, köye bağlılık düzeyi, kentte kalış süresi, kent sakinleriyle iletişim düzeyi ve kentsel iktisadi, toplumsal ve siyasal faaliyetlere katılma düzeyince belirlenir.

4. Dördüncü ve son aşama ise; göçmenin kentle bütünüyle özdeşleşmesinden, yani kendisinin köye değil, kente ait olduğuna dair kişisel inanç ve kanısından oluşur. Bu dönüşümün derecesi, göçmenin kendi köyüne yabancılaşma duygusu oranında kente bağlanmasında aranmalıdır. Göçmenin köyle bağlantısının ve oradaki akrabalarına olan ilgisinin devam etmesinin onun kentle tam bütünleşmesini engellediği ya da geciktirdiği akla gelebilir. Ancak, “kökenlerinin” olması ve kentte aşırı güçlüklerle karşılaşma halinde, ne kadar yoksul olursa olsun dönecek bir yerinin olması fikri göçmen için güven tazeleyicidir.

Sayılan bu aşamalar göçmenin kentlileşmesi için gerekli olan aşamalardır. Ancak bu aşamalara bakıldığında genel olarak sosyal anlamda bir kentlileşme sürecinin aşamaları olduğu görülebilir. Bu bağlamda denilebilir ki; birey sosyal bütünleşmeyi bu aşamalarla gerçekleştirebilir. Ancak Kartal’ın belirttiği üzere¹⁹⁷

¹⁹⁷ Kartal, **a.g.m.**, s.92.

kentlileşmenin bir de ekonomik boyutu vardır. Ekonomik anlamda kentlileşme ise; göç eden bireyin kentsel mekânda kente özgü bir iş türünde çalışması ile gerçekleşebilecektir. Ancak bu oldukça zordur. Çünkü genellikle gelişmekte olan ülkelerde sanayinin gelişme hızı, gelen göçleri karşılayamayacak düzeydedir. Bunun yanında göçmen kimselerin kentlerdeki sanayi sektörünün gerektirdiği vasıflardan veya bu vasıfları kazanmak için gerekli olan eğitim seviyesinden yoksun olması ve hızlı ve devamlı çalışma temposuna alışık olmamalarından¹⁹⁸ dolayı bu kimselerin kente özgü bir meslek türüne girebilmeleri de oldukça zor görünmektedir.

1.3.1.4. Göçün Kentleşme Hayatı Üzerindeki Etkileri

Geleneksel toplumda, tarımsal teknoloji değişiklik geçirememiştir. Bütün mülkiyet şekilleri, yönetimdeki kurumlaşmalar, ulaşım örgütü gibi kentsel yapı da bu faktörün etrafında şekillenmektedir.¹⁹⁹ Ancak geleneksel yapının değişmesiyle birlikte kentin yapısında hem fiziksel anlamda hem de sosyo-kültürel anlamda büyük dönüşümler yaşanmıştır. İşte kentsel yapının bu farklı yönleri olan değişmesinin temelinde yatan neden ise göçtür.

Bu bağlamda, sosyal dinamikliğin en önemli alanlarından birini oluşturan iç ve dış göçler, Türk toplumunun günümüzdeki en önemli sorunlarından biridir. Köylülük kimliğinin, farklı nedenlerle korunamaması veya gereken duyarlılığı görememesi, aynı zamanda metropol alanlarda gecekondulaşma sürecinin giderek kök salmasına yol açmıştır. Sağlıksız bir kentleşme ve göçler Türk toplumunun günümüzdeki en önemli dramlarından birini oluşturmaktadır.²⁰⁰

Küreselleşme sürecinin meydana getirdiği ekonomik ve politik değişimler, sosyal faaliyetlerin ve gündelik yaşamın gerçekleştiği yer olan kentsel mekânda izlenmektedir. Buna göre küreselleşme sürecinin yaratmış olduğu sosyal değişim, kentli grupların yaşam koşullarını farklı biçimlerde değiştirmekte; olumlu veya olumsuz yönde değişen alışkanlıkları kentsel mekânda yansımaları bulmaktadır. Göç

¹⁹⁸ Turan Yazgan, **Şehirleşme Açısından Türkiye’de İşgücünün Demografik ve Sosyo-Ekonomik Bünyesi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 1310, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968, s.88.

¹⁹⁹ İlber Ortaylı, “Devenin Taşıma Maliyeti Eğrisi Üzerine Bir Deneme”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 28, S: 1, 1973, s.181.

²⁰⁰ Türkdoğan, **Osmanlı’dan...**, s.458.

olgusunun sonucunda oluşan nüfus artışı ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan kentleşme olgusu, çok sayıda sorunu beraberinde getirmiştir.²⁰¹ Özellikle sanayi devrimi'nden bu yana ortaya çıkan gelişmeler açısından ortaya çıkan genel eğilim, göç sürecinde göçü alan birim olarak kentlerin ön plana çıkmasıdır. Bu nedenle; göç sürecinin, göçü alan birim üzerindeki sonuçlarının değerlendirilmesi genellikle kent mekânı üzerinden yapılmaktadır. Göç; özellikle, yoğun ve kontrolsüz biçimde yaşandığı dönemlerde kentin ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik yaşamına damgasını vuran bir olgu olarak ortaya çıkar. Göçün yoğun ve kontrolsüz biçimde yaşanması, bu olgunun kentler üzerindeki etkisini arttıran önemli bir unsurdur.²⁰²

Aşağıdaki tablo ve grafikte de göçle birlikte azalan kır nüfusuna oranla artan kent nüfusunun değişimleri açıkça görülebilmektedir.

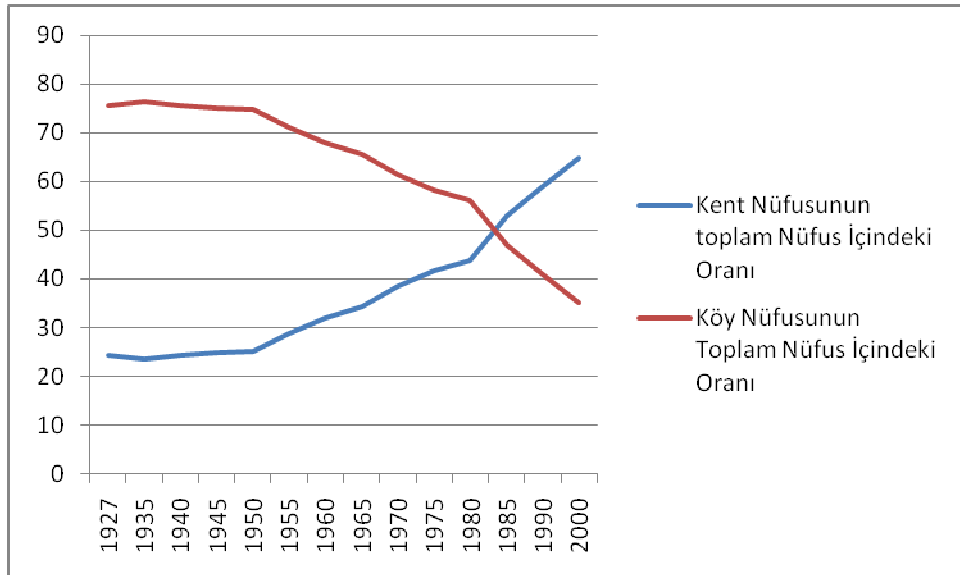
²⁰¹ Akan ve Arslan, **a.g.e.**, s.62-63.

²⁰² Kaygalak, **a.g.e.**, s.19.

Tablo-5: Sayım Yıllarına Göre Kentsel ve Kırsal Nüfus Değişimi

Yıl	Toplam Nüfus	Kent Nüfusu	Köy Nüfusu	Kent Nüfusunun toplam Nüfus İçindeki Oranı (%)	Köy Nüfusunun Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%)
1927	13 648 270	3 305 879	10 342 391	24,22	75,78
1935	16 158 018	3 802 642	12 355 376	23,53	76,47
1940	17 820 950	4 346 249	13 474 701	24,39	75,61
1945	18 790 174	4 687 102	14 103 072	24,94	75,06
1950	20 947 188	5 244 337	15 702 851	25,04	74,96
1955	24 064 763	6 927 343	17 137 420	28,79	71,21
1960	27 754 820	8 859 731	18 895 089	31,92	68,08
1965	31 391 421	10 805 817	20 585 604	34,42	65,58
1970	35 605 176	13 691 101	21 914 075	38,45	61,55
1975	40 347 719	16 869 068	23 478 651	41,81	58,19
1980	44 736 957	19 645 007	25 091 950	43,91	56,09
1985	50 664 458	26 865 757	23 798 701	53,03	46,97
1990	56 473 035	33 326 351	23 146 684	59,01	40,99
2000	67 803 927	44 006 274	23 797 653	64,90	35,10

Kaynak: www.tuik.gov.tr (15.12.2010)

Grafik- 3: Sayım Yıllarına Göre Kentsel ve Kırsal Nüfus Değişimi* (%)

* Tablo 5'deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablo ve grafikte de görülmektedir ki, yıllarla birlikte kent nüfusunun sürekli artmasıyla birlikte köy nüfusu giderek azalmıştır. Özellikle dikkat edilirse köy nüfusunun toplam nüfus içerisindeki payının 1950’den sonra büyük bir oranda düştüğü ve bununla beraber kent nüfusunun toplam nüfus oranındaki payının yine bu tarihten itibaren önemli ölçüde yükseldiği görülecektir.

İşte bu bağlamda artan toplam nüfus içerisindeki kentsel nüfus oranının, 1949 sonrası ortaya çıkardığı konut problemi büyükşehirler için çok büyük bir sorun haline gelmiştir. Gerek yerel yönetimler gerekse merkezi yönetim bu problemle başa çıkmak için etkili bir konut politikası uygulamaya hazır değildi. Bu büyük konut eksikliği baskısı ve aşırı kalabalık göçmenleri kendi çözüm yollarını bulmaya yöneltti. Bu yol; başka özel kişilere veya kamu otoritesine ait alanlarda inşa edilen “gecekondu”ydı.²⁰³

Kentsel sorunlar giderek sanayileşmiş ve sanayileşmekte olan toplumlarda siyasi tartışmaların merkezinde yer almaktadır.²⁰⁴ Bu sorunların başında da şüphesiz gecekondu problemi gelmektedir. Kelime anlamı olarak, birtakım kişilerin genellikle kendilerinin olmayan topraklar üzerinde, bir kısmının ise kendilerine ait topraklar üzerinde, kısa zamanda, izinsiz, imar mevzuatına aykırı ve sağlık koşullarından yoksun olarak yapmış veya yaptırmış olduğu konut olarak tanımlanan gecekondu,²⁰⁵ bir zorunluluğun, bir umutsuzluğun, yerleşme sistemlerine yansımış biçimidir ve Türkiye’ye özgü bir olgu değildir. Türkiye’ye özgü olan “gecekondu” sözcüğüdür. Başka ülkelerde ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin büyük kentlerinde, gecekondu olgusu vardır ve benzer koşullar içinde, benzer nedenlerle yer almaktadır; yoksulluğun, geri kalmışlığın simgelediği bir gelişme biçiminin ve düzeyinin ürünüdürler.²⁰⁶ Türkiye’de bu yapılara “gecekondu” denmesinin nedeni ise; yapılmış olanın aşağı yukarı bir gece içerisinde yapılıp bittiğini ifade etmektir. Gecekondu vatandaşı, gecekonduğunu, ya başkasına ait bir arazi parçası üzerinde yahut kendi arazisi üzerinde imar izni almadan inşa ettiğinden, yahut da bu şekilde yapmak yolunu seçtiği için, konutunu, mevcut kanun ve yönetmeliklerin “inşa sırasında

²⁰³ Cevat Geray, “Urbanization In Turkey”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C:24, S:4, 1969, s.168.

²⁰⁴ Manuel Castells, **Kent, Sınıf, İktidar**, Çev: Asuman Erendil, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1997, s.209.

²⁰⁵ Yasa, **a.g.m.**, s.9.; İbrahim Yasa, “Gecekondu” Families In Ankara and Some Problems Regarding The City”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 22, S:4, 1967, s.75.

²⁰⁶ Keleş, **100 Soruda...**, s.182.

hemen” yıkılmasını içeren hükmünden kurtarmak ve belediye encümenlerinden karar çıkana kadar zaman kazanmak amacıyla, alelacele ve çoğu hallerde de yardımlaşmalı olarak bir gece içerisinde yapıp tamamlamak zorunda kalmıştır. “Gecekondu” deyimini de ifadesini bu yapılaş şekline almaktadır.²⁰⁷ Buradan hareketle gecekonduların şu özellikleri taşıdığı söylenebilir.²⁰⁸

1. Başkasına ait yerde yapılmış olmak,
2. İmar mevzuatına aykırı olmak,
3. Sağlıksız olmak ve fenni olmamak,
4. Alelacele yapılmış olmak.

Kentlere göç eden ve buradaki konut gereksinimleri, meşru olanaklarla karşılanamayan nüfus, yeni bir olguyu; gecekondulaşmayı yaratmıştır. Kırsal alandan büyük kentlere gelen kişiler belediyelerin, devletin ve başka kişilerin arsaları üzerinde kendine konutlar yaparak konut gereksinimlerini karşılamaya çalışmışlardır ve ortaya gecekondu olgusunu çıkarmışlardır. Gecekondu sözcüğü zaman içinde yalnız resmi bir terim niteliği kazanmakla kalmamış “gecekondu mahallesi”, “gecekondu halkı” gibi Türkiye’nin toplumsal gerçeğini biçimlendiren yeni kavramlar da yaratmıştır. Yarım yüzyıldır Türkiye’nin gündeminde olan gecekondu olgusu bu süreç içinde, ülkenin toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal süreçleri ile tam bir etkileşime girmiş, bir yandan bu süreçleri etkilerken, öte yandan kendisi de onlardan etkilenmiş, ama sonuç olarak bugünkü yapımızın temel belirleyicilerinden biri haline gelmiştir.²⁰⁹

1950’lerden sonra köy ve kasaba özelliklerini devam ettiren gelenekli tarihi yapımızla, kentleşme süreci içine itilmiş modern toplum kuruluşları arasına sıkışmış getto kültürünü oluşturan²¹⁰ bir başka deyişle, kırsallığın kentsel yörelerde kimliğini sürdürmeleri anlamını taşıyan gecekondu olgusu, gerek sayısal anlamda gerekse içinde barındırdığı nüfus ve bu nüfusun kentsel nüfustaki payı yıllarla birlikte sürekli

²⁰⁷ Turhan Yörük, **Gecekondu Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri**, 3. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2006, s.55.; Kongar, **İmparatorluktan...**, s. 412.

²⁰⁸ Mahir Gençay, **Gecekondu Problemi**, İmar ve İskan Bakanlığı Yayınları, Gürsoy Basımevi, Ankara, 1962, s.5.

²⁰⁹ Kongar, **21. Yüzyıl...**, s.562.

²¹⁰ Orhan Türkdoğan, **Değişme Kültür ve Sosyal Çözüm**, Genişletilmiş 2. Baskı, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.112.

artmış ve günümüzde artık Türk toplum dinamiklerinin en önemli alanlarından biri haline gelmiştir.²¹¹

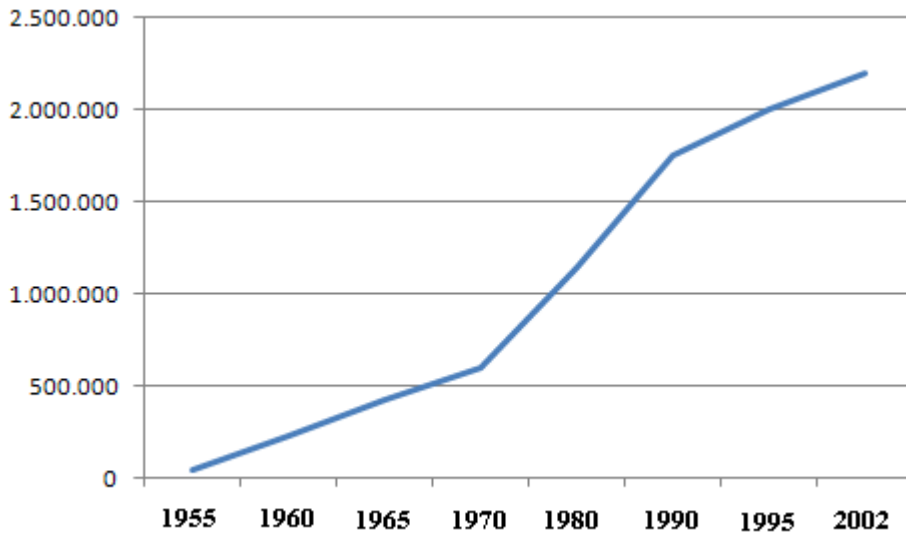
Gecekonduların, içinde barındırdığı nüfusun ve bu nüfusun kentsel nüfustaki payının yıllarla birlikte ne denli arttığını aşağıdaki tabloda ve grafiklerde açıkça görebiliriz.

Tablo- 6: Türkiye’de Gecekondulu ve Gecekondulu Nüfus

Yıllar	Gecekondulu	Gecekondulu Nüfus	Kentsel Nüfustaki Payı (%)
1955	50.000	250.000	% 4.7
1960	240.000	1.200.000	% 16.4
1965	430.000	2.150.000	% 22.9
1970	600.000	3.000.000	% 23.6
1980	1.150.000	5.750.000	% 26.1
1990	1.750.000	8.750.000	% 33.9
1995	2.000.000	10.000.000	% 35.0
2002	2.200.000	11.000.000	% 27.0

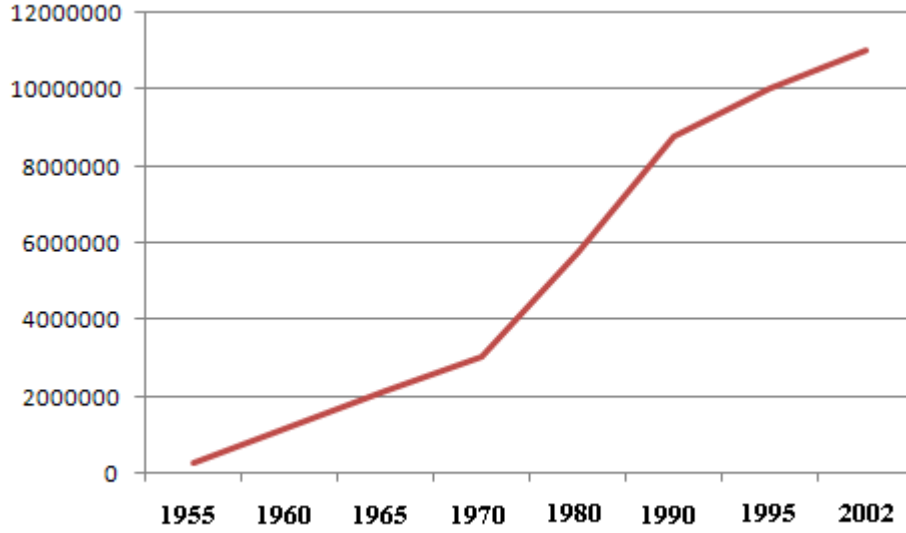
Kaynak: Keleş, *Kentleşme...*, s.561.

Grafik-4.1: Yıllar- Gecekondulu Sayısı*

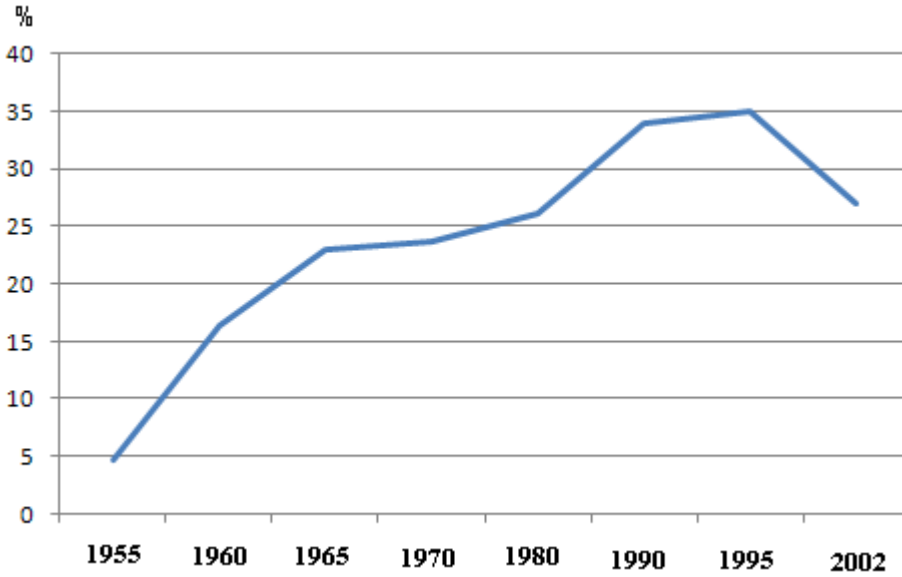

* Tablo 5’deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

²¹¹ Orhan Türkdoğan, *İstanbul Gecekondulu Kimliği*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.17.

Grafik- 4.2: Yıllar- Gecekondulu Nüfus*

* Tablo 5'deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Grafik- 4.3: Yıllar- Gecekondulu Nüfusun Kentsel Nüfustaki Payı*

* Tablo 5'deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablo ve grafiklerde de görüleceği gibi 1955'den 1995'e kadar, gecekondu sayısı, gecekondu nüfus ve bu nüfusun kentsel nüfustaki payı sürekli bir artış göstermiştir. Ancak 1995 ve 2002 yıllarına dikkat edilirse gecekondu sayısının

ve gecekondulu nüfusun artmasına karşın bu nüfusun kentsel nüfus içerisindeki payının azaldığı görülecektir.

Gecekonduların ortaya çıkmasının ve hızla artmasının en önemli sebebi, köylerden kentlere olan nüfus akınları, yani göçlerdir. Çeşitli nedenlerle kırdan kente yönelen göçler, kentsel mekânda farklı ve yeni sorunlar yaratarak kendini en doğal taleplerden birisi olan konut alanında dışa vurmuştur. Çünkü kente yeni gelenler öncelikle barınma ihtiyacını karşılamak istemişlerdir. Bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik ciddi planlama ve altyapı çalışmaları da olmadığından, barınma sorunu, kentleri kuşatan bir gecekondulaşma olgusunu başlatmıştır.²¹² Çünkü yoğun nüfus çeken kent merkezlerinin konut arzı sınırlılığı, kiraların yükselmesine neden olmaktadır ve düşük gelir grubu içinde yer alan, kente yeni katılan kesim yüksek kiraları karşılayabilecek sürekli gelire sahip olamamaktadır. Gerek konut açığı gerekse kentsel kiraların yüksekliği, bu grubun gecekondu yapımına yönelmesinin başlıca nedeni olmaktadır.²¹³ Çünkü gecekondu, köylerden kentlere göç eden nüfusun, kentlerdeki konut arzının eksikliği karşısında, barınma ihtiyaçlarını gelir azlığı nedeniyle en ucuz yoldan giderebilecekleri çözüm yoludur.²¹⁴ Şöyle ki; gecekondu konutunun ucuzluğu, her şeyden önce, yapıyı yapanın kendisi, arkadaşları ve akrabalarının sağlanan karşılıksız emek ve daha sonra becerili emeğe en az ücretin ödenmesi yolu ile sağlanmasına dayanır.²¹⁵ Bu nedenle de göç eden birey, insan ihtiyaçlarının en temel konularından biri olan barınma ihtiyacını bu yolla karşılayacaktır.

Gecekondu olgusuna önem kazandıran bütün nedenler ekonomik ve toplumsal yapısı Türkiye'ye benzeyen bütün ülkelerde vardır. Gelişen ülkelerde kentlere göçmüş kitleler, kamu kuruluşlarına, ya da özel kişilere ait arsalarla el koyarak, buldukları geleneksel yapı malzemelerinden, akraba ve tanıdıklardan hatta zaman zaman kamu görevlilerinden de yardım alarak yüzbinlerce gecekondu yapmışlardır. Gecekondu konusunda araştırma yapan bazı araştırmacılar, bu ailelere

²¹² Mazhar Bağlı, "Türkiye'de Göç ve Kentleşme: Toplumsal Dönüşümün Mekânsal ve Kentsel Boyutu", **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, İstanbul, 2006, s.223.

²¹³ Tathdil, **a.g.e.**, s.15.

²¹⁴ İstiklal Alpar ve Samira Yener, **Gecekondu Araştırması**, DPT Sosyal Planlama Başkanlığı, Ankara, 1991, s.6.

²¹⁵ Mübeccel Kıray, "Gecekondu- Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Toprakdan Kopma ve Kentle Bütünleşememe", **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 27, S: 3, 1972, s.563.

ucuz arsa sağlanmış olsaydı, gecekondu diye bir sorunun kalmayacağı, çünkü gecekondu yapanların devletin önemli görevini paylaştıklarını, devletin yükünü hafiflettikleri görüşünü ileri sürmüşlerdir.²¹⁶ Bu görüşü biraz daha somutlaştırmak için şu olay iyi bir örnek teşkil etmektedir; “Hasan Fathi, gecekonduların kuruluşundaki yaratıcılıktan, kendilerine hiçbir şey verilmeyen milyonlarca insanın konut sorunlarının çözümünde gösterdikleri inanılmaz çabadan, Lima’da yaşanan bir olaydan kalkarak övgüyle söz etmektedir: 1959’da Lima’da yüzbin kişi kente onyedi kilometre uzaklıktaki boş bir alana yerleşmek için gizlice örgütlenir, sokakları, meydanları, okulları ve kiliseleri de içine alan bir yerleşme planı hazırlarlar. Bir gece yarısına yakın, ellerinde planları ve malzemeleriyle yola çıkan binlerce insan, saat 22:00 – 24:00 arasında bin ev kurarlar. Polisin geceyarısı hareketi engellemesine rağmen beşbin kişi buraya yerleşmeyi başarır. “Eğer beşbin kişi” demektir Hasan Fathi, “resmi engellemeye rağmen planlarını çizdikleri bir banliyöye bir gecede yerleşebiliyorsa, bu insanlar devletin biraz özendirmesiyle ne yapmazlar?”²¹⁷ Gerçekten de bu bakış açısının haklı yönleri bulunmaktadır. Kamu otoritesi karşısında bu tür bir eylemi gerçekleştirenlerin, eğer ki bu otoritenin de kendilerine destek vermesiyle çok daha başarılı bir hareket gerçekleştirebilecekleri düşünülebilir.

Burada fiziksel sorunlardan sonra sosyo-psikolojik sorunlara da değinmek faydalı olabilecektir. Kırdan kente göç hareketi, kentteki istihdam açığıyla orantılı bir şekilde gerçekleştiğinde ülke için faydalı olabilmekte; kentin sunabileceği olanak ve istihdam düzeyinin üstünde olduğunda ise Türkiye’deki gibi birçok sorunu beraberinde getirebilmektedir. Bunun sonucu olarak da, çarpık kentleşme ile birlikte, ayrı bir kültür olarak gecekondu olgusunu oluşturmakta ve kentte birbirinden çok farklı ve kopuk bireylerin ve yaşayış tarzlarının oluşmasına sebep olmaktadır.²¹⁸ Öyle ki; Türkiye’de kırdan kente göçün doğurduğu yığınlaşma sürecini yaşayan göçenler; kent çevresini hızla saran gecekondu kuşağında oturmakta; bir taraftan kır özelliklerini kente taşımaya çalışan öte yandan kent özelliklerine uyum sağlamak zorunda kalan kırla kent arasına sıkışmış, yaşamlarında zaman zaman kente tepkiyi

²¹⁶ Keleş, **100 Soruda...**, s.183.

²¹⁷ Bumin, **a.g.e.**, 182.

²¹⁸ Dural, Zeyrekli, **a.g.m.**, s.6.

zaman zaman da kıra özlemi sergileyen yeni bir alt kültür oluşturmuşlardır.²¹⁹ Ortaya çıkan bu durum kentte iki ayrı kültür yapısı meydana getirecek ve yapılar arasında da çatışmalar olabilecektir.

Her toplumsal yapı, sahip olduğu üslubunu ve yaşam pratiklerini kendi topluluğu içinde anlamlandırır ve oluşturur. Şehir kültürünün birey hayatında bir anlam ifade edebilmesi için şehirli tutumlara ve davranışlara sahip olanlarla ortak paydalar kurulmuş veya sağlanmış olması gerekir.²²⁰

Bu bağlamda, mükemmel bir yaşam tarzı olarak gördükleri kent hayatında etkili kentsel ekonomik organizasyonlara, yüksek refah seviyesine ve eğitim imkânlarına ulaşmayı hedefleyen göçmenler, aşamalı olarak bazı adetlerini, dilsel ifadelerini ve eski yaşam tarzları ile olan bağlantılarını bırakmaktan çekinmezler. Ancak yine de, lidere itaat, otoriteye saygı ve ortak yardımlaşma gibi kırsal kültürün belirgin özelliklerini ortaya koyan kırsal özelliklerini ve kır kökenlerini görmezden gelemezler.²²¹ Bu da kente sonradan göç eden kırsal kökenlilerin bir türlü kentli olma durumunu gerektiren alışkanlıklara sahip olamamaları sonucunu doğurur. Çünkü bunlar hem ilişkiler açısından hem de düşünce yapısı bakımından kopup geldikleri köylerinden henüz kopmuş değildirler.²²² Bunun nedeni ise göçmenlerin gerek memleketleri ile gerekse yerleşmeyi tercih ettikleri mekânlardaki memleketlileri ile ilişkilerini devam ettirmeleridir. Bu da göç etmiş kimselerin göç ettikleri yerin normlarına ve davranış kalıplarına adapte olmak veya bunları reddedip, bunların yerine geldikleri yerin normlarına ve davranış kalıplarına daha derinden bağlanma ikilemi içerisine girmelerine neden olmaktadır.²²³

Aslında hemşeri ve yakın akrabalarıyla kolonileşerek gecekondulaşma sürecini hızlandırmaları, onların şehirleşme ve şehir kültürüne benzeme duygusuna

²¹⁹ Birsan Gökçe, vd., **Gecekondularda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü**, T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Yayın No: 75, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s.1.

²²⁰ Bağlı, **a.g.m.**, s.222.

²²¹ Kemal H. Karpat, "The Politics of Transition: Political Attitudes and Party Affiliation In The Turkish Gecekondu", ", **Political Participation In Turkey, Historical Background and Present Problems**, Edited By: Engin D. Akarlı ve Gabriel Ben-Dor, Boğaziçi University Publications, İstanbul, 1975, s.91.

²²² Bağlı, **a.g.m.**, s.222-223.

²²³ Jan Fidrmuc, Orla Doyle, "Does Where You Live Affect How You Vote? An Analysis of Migrant Voting Behavior", http://www.iza.org/conference_files/EUEnlarge2007/fidrmuc_j3661.pdf (10.10.2009).

olan iç tepkinin şekil değiştirmesinden başka bir anlam taşımaz. Her gün biraz daha büyük şehirlerin kalabalıkları arasında yalnızlıklarını, güçsüzlüklerini hisseden bu göçmenler, ayakta kalabilmek için birbirine tutunmayı bir zorunlu şart olarak kabul ederler. Bu gelişimin bir sonucu olarak, köylerinden kopup gelen bu insanlar, büyük şehirlerin kenar mahallelerine ne kadar çok kümelenirlerse o kadar fazla şehirle bütünleşmeye direnç gösterirler. Bu bakımdan gecekondulaşma derecesi, kentle bütünleşme süreciyle ters orantılıdır.²²⁴

Kentle bütünleşme konusunda ortaya çıkan bir diğer sorun ise, kentin tüm kentlileri kapsayacak bir donanımına sahip olmaması, bu bağlamda, göçmenlere kentsel iş, konut, eğitim, güvenlik ve sağlık imkânlarını sağlayamamasından kaynaklanır. Bu nedenle göçmenler kendi başlarının çaresine bakılmaya itilmektedir. Onlarda çeşitli cemaatlerin, grupların üyesi veya yandaşı olmaktadır. Ortaya çıkan bu farklı ve bütünleşme için zararlı kimlikler, kentli kimliğinin önüne geçerek kentle bütünleşmeye engel oluştururlar.²²⁵

Kentle bütünleşme karşısında yaşanan bu sorunlardan sonra bir başka sosyopsikolojik sorun alanı daha bulunmaktadır. Bu sorun alanı ise güven sorunudur ve şu şeklide açıklanabilir. Kırsal yerleşme alanlarından, kentlere göç ederek buralardaki hizmet sektöründe küçük bir hizmet karşılığında çalışan düşük gelirli kişiler, kendilerine güven verecek her şeye ve ilişkiye büyük önem atfederler. Bu güven verecek faktörlerin başında da başını sokacak bir yere sahip olma yani “gecekondu yapmak” gelir. Ancak yapılan gecekondunun, başkasının arazisi üzerinde olması, her an yıktırılma tehlikesinin bulunması bu güven duygusunu olumsuz yönde etkileyecektir.²²⁶ Bunun sonucunda da göç etmiş bireyler bir güven sorunu yaşayarak zaten önyargılı oldukları kent hayatına karşı biraz daha çekingen yaklaşacaklardır.

Göç olgusu içerisinde birçok sorunu barındırmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere birçok sorun alanı yaratan göç olgusu her toplumda farklı özelliklere sahiptir. Bu nedenle Türkiye’de görülen göç hareketinin özelliklerine değinmek faydalı olabilecektir.

²²⁴ Orhan Türkdoğan, **Kültür-Değişme ve Toplumsal Çözülme**, 2. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.224–225.

²²⁵ Kemal Görmez, **Kent ve Siyaset**, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997, s.20.

²²⁶ İsbir, **a.g.e.**, s.82.

1.4. Türkiye’de Görülen Göç Hareketlerinin Özellikleri

Daha önce de bahsedildiği gibi göç çok farklı nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Genel olarak bütün ülkeler için ortak özellikler taşımasının yanı sıra her ülkelerin kendi koşulları çerçevesinde de farklı özellikler taşıyan göç olgusuna sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu kapsamda Türkiye’de görülen göç hareketlerinin temel özelliklerini ise şu şekilde sıralanabilir;²²⁷

1. Türkiye’deki göç olgusu, ülkemizin toplumsal- ekonomik bir ürünüdür. Toplumsal yapımızdan ayrı düşünülemez. Yapısal bir değer taşır. Toplumsal yapıyla iç içe olduğundan çözümü de yapısal değişiklikle olanaklıdır.

2. Türkiye’deki göç olgusu yarı-feodal yapımızdaki çözümlerin yarattığı karmaşayla ilişkilidir. Kır- kent arasındaki değişime bu açıdan bakmak gerekir.

3. Türkiye’deki göç olgusunda, Türkiye’nin yarı bağımlı oluşunun ve emperyalist sermayenin büyük etkinliği vardır. Türkiye emperyalizme yarı bağımlıdır. Bu nedenle de emperyalist sermaye de kentlerimize olumsuz biçimde akarak, buraları çekici kılmıştır.

4. Göç olgusu toplumsal, ekonomik ve aynı zamanda kültürel biçimlidir.

5. Türkiye’deki göç olgusu biraz da siyasal yönetimce yaratılmış koşulların ürünüdür. Kapitalistleşme için emperyalist sermayeyle yerli sermaye kolay kazanacağı kente bol yatırım yapmış, böylece kent çekici kılınmıştır.

6. Hem devlet yatırımları, hem özel girişimin yatırımları kent çevresinde hem de belli bölgelerde belli kentlere odaklaştığında kırsal kesimin olanakları kurutulmuş, böylece kırlar göçe itici duruma getirilmiştir.

7. Kırsal kesim toplumsal hizmetler bakımından yoksun bırakılırken, kent bu hizmetlerle donatılmıştır.

8. Göçler genellikle sanayileşmiş bölgelere yığılmıştır.

9. En çok göç veren iller, ekonomik yoksunluğa itilmiş, toplumsal hizmetlerden yoksun bırakılmış Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinde bulunan illerdir.

²²⁷ Öz, a.g.e., s.58-59.

10.Göç edenlerin siyasal katılımları olumlu sonuçlar vermekte. Gittikleri yerlerde kendilerini göçe iten toplumsal- ekonomik yapıya karşı çıkmaktalar, siyasal savaşımlarını vermektedirler.

Göç, her toplumda farklı özelliklere sahip olan bir olgudur. Yukarıda sayılan Türkiye'deki göç hareketlerinin özelliklerine bakıldığında görülecektir ki, bazı toplumlarda görülen göç hareketleri ile benzerlikler içermesine karşın Türkiye'nin kendine has özelliklere sahip bir göç olgusu mevcuttur.

2.BÖLÜM

SİYASAL KATILMA VE GÖÇ EDENLERİN SİYASAL DAVRANIŞLARI

2.1. SİYASAL KATILMA: Tanım

Gelişmiş, modernleşmiş bir toplumun en belirgin özelliklerinin, o toplumun sanayileşmesi, kentleşmiş oluşu, diğer ülkelere karşı her alanda bağımsızlığını koruyacak olanaklara sahip oluşu, yeniliklere açık oluşu, eğitimin yaygınlığı olması yanında, belki de en belirgin özelliği halkının siyasal hayata etkin biçimde katılımıdır.²²⁸ Öyle ki, Huntington'un da belirttiği gibi, modern devlet geleneksel devletten büyük ölçüde bireylerin geniş kapsamlı olarak politikaya katılması ve geniş ölçekli politik birimlerin kamu politikalarına yön vermesiyle ayrılmaktadır.²²⁹ Lerner de modern toplumun katılımcı toplum olduğunu ve buna karşın geleneksel toplumun katılımcı olmadığını belirtir.²³⁰

Bu nedenle modern demokratik toplumların en temel koşullarından biri, özgür bir katılma ortamının varlığıdır. Bu bağlamda birey özgürce katılım göstererek kendisini bir yurttaş olarak ülke yönetimine ve yürütülecek politikalara ortak olarak görürken, ülke politikalarını yürüten, kamu gücünü elinde bulunduranlar da gerçekleştirecekleri faaliyetlerini halktan aldıkları onayla meşru bir halde sunabileceklerdir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra geçen dönemin en belirgin özelliklerinden biri geleneksel siyasi yapıların değişimi olmuştur. Milyonlarca insan, sömürge hali durumundan çıkarak bağımsız devletlerin vatandaşları olmuştur. Bu değişim

²²⁸ Suna Kili, **Çayırhan: Bir Orta Anadolu Köyünde Toplumsal Değişme ve Siyasal Davranış**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1978, s.3.

²²⁹ Samuel P. Huntington, **Political Order in Changing Societies**, New Haven, 1968, s.36.'dan aktaran Ergun Özbudun, "Political Participation In Rural Turkey", **Political Participation In Turkey, Historical Background and Present Problems**, Edited By: Engin D. Akarlı ve Gabriel Ben-Dor, Boğaziçi University Publications, İstanbul, 1975, s.33.

²³⁰ Daniel Lerner, *The Passing of Traditional Society*, Glencoe, 1958, s.50-51.'den aktaran Ergun Özbudun, "Political Participation In Rural Turkey", **Political Participation In Turkey, Historical Background and Present Problems**, Edited By: Engin D. Akarlı ve Gabriel Ben-Dor, Boğaziçi University Publications, İstanbul, 1975, s.33.

kendisini sadece hukuki anlamda değil, ülkelerin sosyal yapısında da hissettirmiştir. Bu süreçte, daha önce birincil ilişkiler çerçevesinde köylerde ve kırsal alanlarda yaşayan bireyler kendilerini kentlerin ikincil ilişkiler içeren yapısı içerisinde bulmasını sağlayacak göç olgusu ön plana çıkmıştır. Bu göç olgusu ile birleşen ekonomik yapıdaki değişimler, iletişim kanallarının hızlanması ve çoğalması geleneksel yapıyı altüst etmiştir. Oluşan bu yeni şartlar, bireyleri ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda daha aktif bir rol oynamaya itmiştir. Bu kapsamda ortaya çıkan değişimler geniş halk kitlelerini siyasal hayatın ortasına çekmiştir. Bu da doğal olarak bir katılma olgusunu ortaya çıkarmıştır.²³¹

İşte sayılan bu gelişmelerle birlikte ortaya çıkan ve çağdaş demokratik bir kurum olan ve demokrasilerde anayasal bir temele sahip olan siyasal katılma²³² birçok siyasal bilimci tarafından araştırmalara konu edilmiştir. Ancak kavramın tanımlanmasında tam bir anlaşmaya varılamamıştır. Bu nedenle burada farklı tanımlamalara yer vererek kavramın içeriğini açıklamak faydalı olabilecektir.

Öztekin, siyasal katılmayı; “Toplumu oluşturan bireylerin, bir siyasal davranış türü olarak alınan ya da alınacak her türlü siyasal, ekonomik ve toplumsal kararlar karşısında gösterdikleri tepkiler, eğilimler ve yaklaşımlar” olarak tanımlamıştır.²³³

Özbudun, siyasal katılmayı; “Vatandaşların, merkezi veya yöresel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı, başarılı veya başarısız eylemlere girişmeleri” olarak tanımlamıştır.²³⁴

Çam, siyasal katılmayı; “Siyasal sitem içinde yurttaşların doğrudan ya da dolaylı biçimde yöneticilerin seçimini ve kararlarını etkilemeyi amaçlayan eylemlerin bütünü” olarak tanımlamıştır.²³⁵

Kapani, siyasal katılmayı; basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan, geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsayan, toplum üyesi kişilerin siyasal sistem

²³¹ Deniz Baykal, **Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi**, A.Ü.S.B.F. Yayınları No: 302, Ankara, 1970, s.3.

²³² M. Akif Çukurçayır, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, 3. Baskı, Çizgi Kitabevi, Konya, 2006, s.41.

²³³ Ali Öztekin, **Siyaset Bilimine Giriş**, 3. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2001, s.223.

²³⁴ Ergun Özbudun, **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s.4.

²³⁵ Esat Çam, **Siyaset Bilimine Giriş**, Genişletilmiş 6. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 1999, s.169.

karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavram olarak tanımlamıştır.²³⁶

Dursun, siyasal katılmayı; “bir siyasal toplumda bireylerin yerel ve ulusal düzeyde siyasal yöneticileri seçme ve yöneticilerin kendi istekleri ve menfaatleri doğrultusunda karar almalarını temin amacıyla gösterdikleri her türlü davranış ve eylemler” olarak tanımlamıştır.²³⁷

Çukurçayır, siyasal katılmayı; sadece seçimlere katılmaktan, bürokrasi ve siyasal karar alma sürecinin her aşamasına müdahil olmaya kadar uzanan bir katılım olarak tanımlamıştır.²³⁸

Turan siyasal katılmayı; “özel şahısların ve onların oluşturduğu daha kapsamlı birimlerin kendilerini yöneten kadroların seçim ve eylemlerini etkilemek için giriştikleri çabalar” olarak tanımlamıştır.

Yukarıdaki tanımlardan hareketle, genel olarak yönetime ve yürütülen politikalara ortak olma amacı güden siyasal katılma sadece siyasal demokrasilere özgü bir olgu değildir. Örneğin; Suudi Arabistan’da yeni bir kral seçilmesi gerektiği zaman, Suud soyunun ve diğer aşiretlerin ileri gelenleri toplanmakta ve Suud ailesinden gelmesi şartıyla kimin kral olması üzerinde tartışılmakta ve sonuçta bir aday üzerinde oydaşma sağlanmaktadır.²³⁹ Bu örnek göz önüne alındığında denilebilir ki; gerçek anlamda özgür bir siyasal katılma ortamı varlığından söz edebilmek için siyasal katılmanın tüm vatandaşlara açık olması, hiçbir kişi ya da grubun kendiliğinden diğerlerine oranla siyasette söz sahibi olma hakkını kendinde görememesi gerekir. Şüphesiz, uygulamada bazı kişi ve toplulukların siyasette daha etkin olmaları söz konusudur. Burada belirtilmek istenen, hiç kimsenin soy, ırk, yüksek öğrenim, vb. niteliklere göre toplumu yönetme hakkına sahip olduğunu iddia edemeyeceğidir.²⁴⁰

Siyasal katılma genel olarak yurttaşların ülke yönetimine ortak olmalarının en güçlü yolu olduğu söylenebilir. Ancak toplum içinde her bireyin aynı düzeyde ve biçimlerde katılma faaliyetleri içinde olduğu söylemek doğru olmayacaktır. Toplum

²³⁶ Munci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, 15. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003, s.130–131.

²³⁷ Davut Dursun, **Siyaset Bilimi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2002, s.230.

²³⁸ Çukurçayır, **a.g.e.**, s.43.

²³⁹ İlter Turan, **Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar**, Türkiye Denizciler Sendikası Eğitim Dizisi–7, İstanbul, 1986, s.16.

²⁴⁰ Turan, **a.g.e.**, s.16.

içinde bu faaliyetlere gerek nitelikleri gerekse imkânları bakımından bireylerin farklı düzeylerde ve biçimlerde katıldıkları bilinmektedir. Bu kapsamda siyasal katılma düzeyleri ve biçimlerine de değinmek faydalı olabilecektir.

2.1.1. Siyasal Katılma Düzeyi ve Biçimleri

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere, siyasal katılmanın tanımlanmasında genel ölçüt, bireyin siyasal eylemlerinin mevcut yönetim mekanizmalarını hedef aldığı veya bu mekanizmalarının aldığı kararları etkilemeye ve bu kararları alacak olanların seçimini hedef almış olmasıdır. Bu hedef alma, bireyin bir siyasal partiye üye olması gibi somut ve dolaysız bir yolla gerçekleşebileceği gibi, dolaylı yollarla da gerçekleşebilir.²⁴¹

İster dolaylı ister dolaysız olsun tüm siyasal katılma faaliyetleri içerisinde en önemli yeri seçimlere katılma ve oy kullanmanın tuttuğu söylenebilir. Ancak vatandaşların demokratik siyasetin en ayırt edici özelliklerinden biri olan yarışmacı seçimlere katılması ya da oy verme, siyasal süreçte siyasal katılma faaliyetlerinden yalnızca biridir. Vatandaşlar siyasal sürece sorunları tartışmak, seçim faaliyetlerinde aktif rol almak, siyasal grup faaliyetlerinde yer almak, görevli memurlarla doğrudan ilişkilerde bulunmak gibi birçok farklı yolla siyasete katılırlar.²⁴²

Yani birey birçok farklı düzeyde ve biçimde siyasal katılma faaliyetlerinde bulunabilir. Bu nedenle burada siyasal katılmada bireylerin içinde bulundukları bu farklı düzey ve biçimlere değinmek faydalı olabilecektir.

²⁴¹ Esat Öz, **Otoriterizm ve Siyaset**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996, s.27.

²⁴² G. Bingham Powell, **Çağdaş Demokrasiler Katılma, İstikrar ve Şiddet**, Çev: Mehmet Turhan, Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Derneği Ortak Yayını, “S” Yayınları, Ankara, 1990, s.17–21.

2.1.1.1. Siyasal Katılma Düzeyi

Demokrasi açısından düzeyi ne olursa olsun bir siyasal katılma derecesinin gerekliliğini şarttır. Bu düzey sadece kimlerin yönetici olacağını seçmeye katılmaktan ibaret olabileceği gibi, daha ileri düzeylerde de faaliyetleri içerebilir.²⁴³

Şüphesiz, herhangi bir toplumda tüm yurttaşların, siyasete aynı ölçüde ilgi duyduğu söylenemez. Yurttaşların kimi daha bilgili, kimi bilgisizdir. Yine, kimi siyasal iktidarı, etkilemeye, yönetici konumuna geçmeye çalışırken, kimi yurttaşlar da daha pasif bir tavır sergiler.²⁴⁴ Bir başka deyişle, vatandaşların siyasal sistem karşısındaki tutumları ve davranışları çok çeşitlidir. Bazıları siyasal sistemi olduğu gibi kabul ederek kendini bu sistemin normlarına göre uyarlamaya çalışırken, bazıları da sistemi değiştirmek için çaba gösterirler.²⁴⁵

Belli bir biçim ve düzeyi olmaması sebebiyle siyasal katılma birçok biçim ve düzeyde gerçekleşebilir. Sonuçta siyasal katılma bir süreçtir ve belirli aşamalarla gerçekleşir. Bu süreçte, katılımcıların nitelikleri ve katılım biçimleri temel değişkenlerdir.²⁴⁶ Bu kapsamda yurttaşların siyasete duydukları ilgi derecesine göre farklı düzeylerde katılma faaliyetlerinde bulunacakları söylenebilir. Bu seviyeler önemsiz bir meraktan, oldukça yoğun bir eyleme kadar uzanabilir. Robert A. Dahl siyasal katılmanın bu boyutlarını, 1- Merak, 2-İlgi, 3- Bilgi, 4-Eylem olarak sıralamaktadır.²⁴⁷ Bu sıralamaya göre yurttaşlar, farklı boyutlarda siyaset faaliyetlerinde bulunabilirler. Yine bu seviyeler de, Baykal'ın da belirttiği gibi, kendi aralarında farklı yoğunluk derecelerine sahip olabilir; siyasal konuları az merak edenler, çok merak edenler ya da siyasal konularda az bilgi sahibi olanlar ve çok bilgi sahibi olanlar gibi. Bu nedenle; kişilerin farklı yoğunluktaki katılma düzeylerini derecelendirmede; Verba ve Nie'nin sınıflandırmasına da değinmek faydalı

²⁴³ M. Margaret Conway, "Fostering Group-Based Political Participation" **Political Socialization, Citizenship Education, and Democracy**, Edited by: Orit Ichilov, Teachers College Pres, New York, 1990, s.298.

²⁴⁴ İnan Özer, **Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004, s.83.

²⁴⁵ Bülent Daver, **Siyaset Bilimine Giriş**, 5. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1993, s.203.

²⁴⁶ M. Akif Çukurçayır, Gülise Gökçe, "Yerel Siyaset ve Katılma Davranışı: Konya'da Katılım Eğilimleri", **S.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 2, S: 3, Nisan 2002, s.131.

²⁴⁷ Robert A. Dahl, **Modern Political Analysis**, (New Jersey: Prentice-Hall, 1963), s.56-57'den aktaran Deniz Baykal, **Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi**, A.Ü.S.B.F. Yayınları No: 302, Ankara, 1970, s.31.

olabilecektir. Bu sınıflandırmada yurttaşların siyasal yaşama altı düzeyde katılabilecekleri öne sürülmüş ve şöyle bir sınıflandırma getirilmiştir.²⁴⁸

1. Siyasal Sürece Hiç Katılmayanlar: Bu yurttaşlar seçimlerde oy kullanmak da dahil olmak üzere siyasetle hiç ilgilenmemektedirler.

2. Yalnızca Oy Kullananlar: Bunlar sadece oy kullanmakta ve bunun dışında siyasete çok ilgi duymamaktadırlar. Geniş bir kitle sadece oy kullanmakla yetinmektedir.

3. Kişisel Sorunlarıyla Sınırlı Katılmacılar: Bu kişiler hem oylarını kullanmakta hem de kişisel sorunlarıyla ilgili olarak devlet memurlarıyla ilişkide bulunmaktadır.

4. Topluluk Düzeyinde Katılmacılar: Bu kişiler, bireysel çıkarlarının ötesinde yaşadıkları çevre ile ya da içinde yer aldıkları toplulukların sorunlarının çözümü için siyasal iktidarı, belediye ve siyasal yönetimi etkilemeye çalışırlar.

5. Kampanyacılar: Seçim kampanyalarında aktif rol alan kişilerdirler ki bu yolla katılma düzeylerini yükseltirler.

6. Siyasal Partilerde Görev Alanlar: Bu kişiler siyasal partilerde görev almakla beraber diğer siyasal etkinliklere de faal olarak katılırlar.

Siyasal katılma düzeyleri ile ilgili; her siyasal sistem için anlam taşıyan siyasal faaliyet türlerinin belirlenmesi ve bunların ifade ettikleri siyasal yoğunluğa göre sıralanmasının gerektiğini belirten Baykal, aynı faaliyet tiplerinin farklı sitemlerde farklı anlamlar ifade etmesi veya farklı yoğunluklar taşımasının mümkün olduğunu; Amerika’da çok yaygın kullanılan “adaylara ya da partilere para yardımıyla bulunma” maddesinin diğer ülkelerde de kullanılabileceğinin şüpheli olduğu örneğiyle açıklar. Bununla birlikte bütün ülkelerde bireylerin siyasal katılma düzeylerini üç gruba ayırmaktadır. Bunlar;²⁴⁹

1. Siyasal Olayları İzleme: İzleme faaliyetleri; kitle iletişim araçları, açık oturum ile siyasal olayları takip etmeyi, dinleyici sıfatıyla parti kongre ve mitinglerine katılmayı, özel temaslarda siyasi konularla ilgilenmeyi içerir. Bu faaliyetlerin ortak niteliği, ağırlığın siyasal hayattan haberdar olmaya yönelmiş

²⁴⁸ Verba Sidney ve Nie Norman, **Participation In America: Political Democracy and Social Equality**, New York, 1972, s.74’den aktaran İnan Özer, **Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004, s.85–86.

²⁴⁹ Baykal, **a.g.e.**, s.32-34.

olmasıdır. Bu kategorideki birey; bir nevi siyasal haber tüketicisi ve siyasal sahnenin seyircisidir.

2. Siyasal Olaylar Hakkında Tavır Takınma: Bu kategorideki birey, siyasal olaylar karşısında bir tutum sahibi olarak, izlemeden daha yoğun bir siyasal faaliyet ifade eder. Burada belli siyasal alternatiflerin yanında ya da karşısında tutum almak söz konusudur. Birey bunu kitle iletişim araçları yoluyla veya özel temaslarla yapabilir.

3. Siyasal Olayların İçine Karışma: Bu grup siyasal katılmanın en ileri şeklinin görüldüğü gruptur. Siyasal partilere veya siyasal derneklere üye olmak, bunlar içerisinde görev alma yürüyüş ve mitinglere katılmak gibi faaliyetler bu kategori içerisinde sayılabilir. Burada önemli olan; bireyin siyasal olayları dışarıdan izlemesi ya da kendi kontrolü dışında gelişen olaylar karşısında tavır takınması değil, bizzat siyasal olayların içinde yer almasıdır.

Siyasal demokrasilerde, yönetilenlerin siyasal sürece ve tüm hükümet işlerine, her düzeyde katılma hakkı ve olanağı bulunmasına karşın²⁵⁰ katılma eylemine gösterilen ilgi tüm yurttaşlarda aynı yoğunlukta olmamaktadır. Çünkü katılma faaliyetleri bir takım zorluklar içermektedir. Bu bağlamda eylemin kolaylığı ya da zorluğu göz önüne alınarak Milbrath tarafından yapılan siyasal katılma düzeylerinin sınıflandırılmasına da değinmek faydalı olabilecektir. Bu sınıflandırmada en kolay katılma eylemleri izleyici davranışları, zor faaliyetler geçiş eylemleri ve daha zor olanlar da gladyatör eylemleri olarak sıralanmaktadır.

²⁵⁰ Turan, **a.g.e.**, s.16.; Nermin Abadan, “Ankara Şehir Nüfusunun Siyasi Eğilimlerinden Bazı Örnekler Nisan 1964”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 20, S: 2, 1965, s.495.

Tablo- 7: Siyasal Katılma Düzeyleri ve İçerdikleri Faaliyetler

Gözlemci Eylemler (İzleyici Eylemler)	- Siyasal uyarılara açık olmak. - Oy kullanmak. - Tartışmalara girmek. - Başkalarını belirli bir yönde oy kullanmaya ikna etmek. - Rozet takmak.
Aracı Eylemler (Geçiş Eylemleri)	- Siyasal bir liderle ilişki kurmak. - Bir partiye ya da adaya parasal yardım yapmak. - Siyasal mitinglere katılmak.
Siyasal Mücadeleye Yönelik Eylemler (Gladyatör Eylemler)	- Seçim kampanyasında çalışmak. - Faal parti üyeliği yapmak. - Strateji belirleme toplantılarına katılmak. - Siyasal fonlar toplamaya çalışmak. - Siyasal bir mevki için aday olmak. - Siyasal bir mevki sahibi olmak.

Kaynak: Çam, a.g.e., s.174.

Yukarıda ki tabloda da görüleceği gibi; İzleyici eylemler; bir partinin rozetini taşımak veya oy kullanmak gibi basit eylemleri içerir.

Geçiş eylemleri ise; siyasal organlarla ilişkide bulunmak, siyasal toplantılara katılmak ve partilere maddi yardımda bulunmak gibi daha zor eylemleri içerir.

Son olarak gladyatör eylemler ise; siyasal eylemlerde etkin bir rol oynamak üzere bir partiye üye olmak veya bir siyasal organ için aday olmak gibi en üst seviyede yoğunluk gerektiren eylemleri içermektedir.

2.1.1.2.Siyasal Katılma Biçimleri

Siyasal tutum ve davranış biçimleri gerek sıklıkları gerekse içerikleri bakımından toplumdan topluma farklılık göstermektedir.²⁵¹ Bu farklılıklar özellikle modernleşmiş veya modernleşmemiş toplumlar arasında daha belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki, modernize toplumlarda bireyler daha az modernize olmuş toplumların bireyelerine oranla siyasi katılıma daha fazla rağbet

²⁵¹ Gabriel A. Almond, Sidney Verba, **The Civic Culture Political Attitudes and Democracy In Five Nations**, Little, Brown and Company, Canada, 1965, s.186.

göstermektedirler.²⁵² Bu anlamda çağdaş demokrasiler de yurttaşlığın temelini, siyasal kontrolün sağlanmasına katılmak olarak kabul etmektedir. Bunun ise, seçimler yoluyla gerçekleşeceği bilinmektedir. Ancak bilinen bir diğer nokta ise, çağdaş demokrasilerin seçime indirgenemeyeceğidir. Çünkü seçimler demokrasilerde belli sürelerde (4–5 yılda bir) yapılmaktadır.²⁵³ Bu nedenle bu süre dışında gerçekleşecek faaliyetlere de değinmek gerekmektedir.

Toplumdaki bireylerin siyasal karar süreçleri içinde yer alabilmesine bu kararların oluşumunu etkileyebilmesini sağlayan siyasal katılma²⁵⁴ çok farklı boyutlarda faaliyetleri içerisinde barındırmaktadır. Demokrasilerde halk sadece belli sürelerde oy kullanıp sonra köşesine oturmaz. Siyasal katılma sürekli olarak devam eden bir olaydır. Vatandaşlar dilekçe, toplu dilekçe, milletvekillerine mektup yazma, telefon etme, yüz yüze görüşme, kamu bürokrasisine aynı yollarla fikir, itiraz, düşünce, istek belirtmek, grev yapmak, boykot yapmak, yürüyüş ve gösteri düzenlemek gibi faaliyetlerde bulunarak siyasal kararları seçimler arasındaki dönemlerde de etkilemeye devam ederler.²⁵⁵

Nie ve Verba siyasal katılmayı; “vatandaşların hükümet yetkililerinin seçimini ve onların yaptıkları işleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemek amacıyla giriştikleri yasal eylemler”²⁵⁶ olarak tanımlamıştır. Görüldüğü gibi bu tanım sadece yasal faaliyetleri içermektedir. Oysaki yasadışı faaliyetler de siyasal katılma davranışı içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle siyasal katılma biçimlerini; olağan siyasal katılma ve olağandışı siyasal katılma biçimleri olarak sınıflandırarak şu şekilde açıklanabilir.²⁵⁷

Olağan siyasal katılma biçiminin içerdiği faaliyetler şu şekilde sıralandırılabilir.

- Oy kullanmak,
- Bireyin kendi adına kamu otoritesinden istekte bulunması,

²⁵² Lester W. Milbrath, M. L. Goel, **Political Participation, How and Why Do People Get Involved In Politics?**, Second Edition, Rand McNally College Publishing Company, Chicago, 1977, s.125.

²⁵³ Ali Yaşar Sarıbay, **Siyasal Sosyoloji**, 4. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 1998, s.69.

²⁵⁴ Tefik Çandar, “Milli Mücadele’de Siyasal Katılımın Oluşumu Açısından Direniş ve Gösteriler”, **Amme İdaresi Dergisi**, Atatürk’ün Doğumunun 100. Yılı Özel Sayısı, C: 14, S: 4, Aralık 1981, s.41.

²⁵⁵ Ersin Kalaycıoğlu, “Türkiye’de Siyasal Kültür ve Demokrasi”, **Türkiye’de Demokratik Siyasal Kültür**, Haz: Ergun Özbudun, Ersin Kalaycıoğlu. Levent Köker, Türk Demokrasi Vakfı, Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi Yayınları, Ankara, 1999, s.48.

²⁵⁶ Norman H. Nie, Sidney Verba, **Siyasal Katılma, Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı**, Çev: İlter Turan ve Tunçer Karamustafaoğlu, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları, Ankara, 1989, s.1.

²⁵⁷ Turan, **a.g.e.**, s.38-43.

- Topluluk adına kamu yetkilileriyle temas kurma,
- Gönüllü kuruluşlar aracılığıyla siyasete katılma,
- Partilerin düzenledikleri faaliyetlere katılmak,
- Son olarak da, yerel ve ulusal düzeyde seçimle gelinen kamu görevlerine aday olmak ve seçimi kazanma durumunda ise, kamu görevini icra etmektir.

Görüldüğü gibi olağan siyasal katılma biçimleri yasal ve normal olarak kabul edilen faaliyetleri içermektedir.

Diğer siyasal katılma biçimi ise olağandışı siyasal katılma biçimidir. Olağandışı siyasal katılma biçimlerinden bahsederken şunu belirtmek gerekir ki, burada kastedilen, her zaman başvurulmayan katılma türleridir. Bu bağlamda olağandışı siyasal katılmanın kapsamına giren eylemler yasal olabileceği gibi yasadışı da olabilir. Ancak bir eylemin olağandışı olması, o eylemin mutlaka yasadışı olacağı anlamına gelmez. Örneğin; gösteri yürüyüşü yapmak her zaman başvurulmayan bir yol olduğundan olağandışı olarak nitelendirilebilecek olmasına karşın çoğu durum ve ortamda yasadışı olarak nitelendirilmez. Buradan hareketle olağandışı siyasal katılma biçimini; içinde bulunulan siyasal sistem ve durumun özelliklerine göre yasal veya yasadışı sayılabilecek eylemler ve her sistemde yasalara aykırı sayılacak olağandışı siyasal katılma eylemler olarak ayırabiliriz.

İçinde bulunulan siyasal sistem ve durumun özelliklerine göre yasal veya yasadışı olabilecek olağandışı siyasal katılma eylemlerini şu şekilde sıralayabiliriz.

- Kamu yetkililerine sunulmak üzere dilekçeler hazırlayarak imza toplamak,
- Kamu politikalarını etkilemek üzere bildiriler yayınlamak,
- Açık ya da kapalı alanlarda mitingler düzenlemek,
- Gösteri yürüyüşleri yapmak,
- Grev düzenlemek.

Her siyasal sistemde yasalara aykırı sayılacak olağandışı siyasal katılma biçimi eylemlerini ise şu şekilde sıralayabiliriz.

- Siyasal sonuçlar elde etmek amacıyla özel ya da kamu görevlisi kişilerin canını ve malını tehdit etmek ve bu tehditleri gerçekleştirmek.
- Kamu binalarına zarar vermek.

- Ayaklanmalar düzenlemek.
- İhtilal yapmak.

Görüldüğü gibi olağandışı siyasal katılma biçimin içerdiği faaliyetler her zaman gerçekleştirilmeyen bu nedenle anormal olarak kabul edilen ve şiddet içeren ve yasadışı faaliyetleri kapsamaktadır.

Demokratik siyasal sistemin diğer siyasal rejimlerden ayrılan en önemli yönünü teşkil eden özelliği meşruiyetini halka dayandırmasından, yani halk egemenliğinden almış olmasıdır. Bu sistemde yönetme yetkisini elinde bulunduranlar, halkın yani yönetilenlerin oylarıyla iş başına gelirler ve ancak onların rızası, onayı ve güveni devam ettiği sürece iktidarda kalabilirler. Halkın tercihleri ise şüphesiz ki seçimler yoluyla siyasete yansımayaacaktır.²⁵⁸ Bu bağlamda seçimler, siyasal katılma içerisinde en önemli yere sahiptir denilebilir. Bununla birlikte yukarıda da görüldüğü gibi bireyler sadece seçimlere katılma yoluyla değil bilakis çok farklı düzeylerde ve biçimlerde, farklı siyasal katılma faaliyetlerinde bulunmaktadır. Ancak burada karşımıza çıkan en önemli soru en asgari düzeyde de olsa insanlar gerek maddi gerekse fiziksel anlamda bir takım fedakârlıklara katlanmaları gerekmesine rağmen neden siyasete katılmaktadırlar? Bunun çok farklı nedenleri olabileceği gibi genel olarak bir değerlendirme yapılması da faydalı olabilecektir.

2.1.2. İnsanlar Neden Siyasete Katılırlar?

Toplum içinde bazı insanlar, o toplum içinde yaşamalarına rağmen toplumsal değer ve politik kurumlara değer vermekten ya da aktif olarak politik hayata katılmaktan uzak dururlar. Ancak bu tip bireylerin toplumda olmasının yanı sıra büyük bir çoğunluk böyle değildir.²⁵⁹ Toplumun büyük bir kısmı gerek bireysel gerekse örgütlü biçimde farklı düzey ve biçimlerde katılma faaliyetleri içinde bulunurlar. İnsanların, bireysel veya örgütsel olarak farklı düzey ve biçimlerde her toplumda siyasete katılmalarının ise birçok nedeni olabilir. Bu nedenlerin başında katılım duygusunun bireylerin yurttaşlık görevini yerine getirme güdüsünü tatmin

²⁵⁸ Birol Akgün, **Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002, s.117.

²⁵⁹ Robert A. Dahl, **Modern Political Analysis**, Fifth Edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1991, s.95.

ettiği için bireylerin katılma davranışı içinde bulundukları söylenebilir.²⁶⁰ Bunun dışında birey kendi gelişimine katkı sağlamak için de katılma davranışı içine girebilir. Şöyle ki; yönetime katılmanın, ki bunun en yaygın yolu oy kullanmaktır, seçmenlerin kişisel gelişimine katkısı olduğu söylenmektedir.²⁶¹ Bunların dışında genel olarak insanların siyasete katılma nedenleri, ana hatları ile beş grupta toplanabilir. Bunlar;²⁶²

1. İnsanlar bireysel ve örgütsel çıkarlarını korumak, kendisine ve yakın çevresine bazı menfaatler sağlamak, çevresini, içinde yaşadığı toplumu, ülkesini ve dünyayı daha iyi tanıyıp, gerek kendi ülkesinde gerekse dünya üzerinde meydana gelen siyasal ve toplumsal olayları daha iyi anlayabilmek ve bu olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurabilmek için siyasete katılırlar.
2. İnsanlar, mesleksek ve örgütsel olarak yeni bireylerle arkadaşlık kurabilmek, onlarla meslek, örgüt, toplum, ülke, dünya sorunları ile ilgili olarak karşılıklı tartışıp yorumlar yapabilmek için siyasete katılırlar.
3. İnsanlar, siyasi konularda kendisini geliştirerek, eksikliklerini gidermek, özellikle de çevresine karşı kültür düzeyinin yüksekliğini kanıtlayarak, kendisinin kişisel ve psikolojik tatminsizliklerini gidermek veya en azından psikolojik olarak tatmin olmak için siyasete katılırlar.
4. İnsanlar, değişik düzeylerde siyasetle ilgilenerek, toplumsal ve siyasal gelişmelerin karşısında siyasal kültürünün geliştiğini kanıtlayıp zamanla toplum içinde bir yer edinerek, etkin pozisyonlara gelebilmek için siyasete katılırlar.
5. İnsanlar, kendisine, ailesine ve çevresine karşı ülkesindeki ve dünyadaki siyasal ve toplumsal olaylara yabancılaşmamak için siyasete katılırlar.

Sayılan bu nedenlerde de görüldüğü gibi insanlar mikro bazda kendilerini psikolojik olarak tatmin etmek sebebiyle siyasete katılabilecekleri gibi, makro bazda

²⁶⁰ Herbert A. Asher, Bradley M. Richardson, Herbert F. Weisberg, **Political Participation**, Campus Verlag GmbH, Frankfurt Germany, 1984, s.10.

²⁶¹ Gerald M. Pomper, **Elections In America Control and Influence In Democratic Politics**, Dodd, Mead & Company, New York, 1968, s.27.

²⁶² Öztekin, **a.g.e.**, s.231.

hem ülkesini hem de dünyayı etkileyen gelişmelere müdahil olmak istemeleri nedeniyle siyasete katılmaktadırlar.

Bu nedenlerle birlikte insanların siyasete katılmalarına etki eden birçok farklı kaynak mevcuttur. Bunlar bireylerin siyasete olan ilgilerini belirlemenin yanı sıra katılma düzeylerini ve biçimlerini de şekillendirmektedir. Bu nedenle bu kaynakların neler olduğu ve siyasal katılma ile ilişkilerinin nasıl oluştuğuna değinmek faydalı olabilecektir.

2.1.3. Siyasal Katılma ve Siyasal Kaynaklar

Çağımızın en yaygın toplumsal-siyasal örgütlenme biçimi ulusal devletin özünü oluşturan ilkelerden biri, iktidarın gücünü yönetilenlerden almasıdır. İktidarın ilahi kaynaklara dayandığı düşüncesinin bırakılarak, yönetilenlerin rızasına dayandırılması uzun bir siyasal değişim süreci sonucu ortaya çıkmıştır. Sanayi devriminden sonra, yönetimden etkilenenler yani yönetilenler giderek toplum adına uyulması zorunlu kararlar alma işlemine katılma isteği göstermişler, birçok toplumda uzun ve zorlu geçen bir süreçten sonra tüm yönetilenlerin siyasal sürece katılma hakkına sahip oldukları anlayışı gelişmiş ve yerleşmiştir. Bugün ise, modern siyasal toplumlarda siyasal katılma bir veri olarak benimsenmekten öteye, iyi vatandaşın katılımcı vatandaş olduğu düşüncesi yaygın kabul görmektedir.²⁶³ Yani bu yeni dönemde yurttaş farklı bir anlam yüklenmiştir. Bu bağlamda yurttaş artık kamusal etkinlikleri izleyen değil biçimlendiren bir özne olarak görülmektedir. Bu biçimlendirmeyi gerçekleştirmesi için de, yönetsel ve siyasal etkinliklere katılabilmesi gerekmektedir.²⁶⁴ Bununla birlikte burada en önemli nokta vatandaşların yönetsel ve siyasal etkinliklere katılması yani; “iyi vatandaş” olmasını etkileyen kaynakların neler olduğudur. Özellikle, modern ve çoğulcu yaşam ilişkilerinin egemen olduğu toplumlarda yurttaşların, siyasal katılma faaliyetlerine

²⁶³ İlter Turan, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Güryay Matbaacılık, İstanbul, 1977, s.67.

²⁶⁴ Orhan Gökçe, Gülise Gökçe, M. Akif Çukurçayır, “Kent Yönetimine Katılım Katılımın Bir Boyutu Olarak Etkinlik Duygusunun Konya Örneğinde Analizi”, **S.D.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S: 4 (Güz), 1999, s.195.

daha aktif ve farklı yollarla dahil oldukları çağımızda,²⁶⁵ yurttaşların bu katılma faaliyetlerine etki eden kaynakların neler olduğu ve nasıl etkiler yarattığı sorusu ön plana çıkmaktadır.

Siyasal kaynaklar, içerisindeki eşitsizlik sayesinde bazı vatandaşların hükümet politikaları, kararları ve eylemleri üzerinde diğer vatandaşlardan önemli derecede fazla nüfuza sahip olmasını sağlamasının²⁶⁶ yanında bireylerin siyasal katılma davranışları üzerinde oldukça önemli etkiler yaratmaktadırlar. Bu nedenle burada katılma davranışına etki eden veya şekillendiren bu kaynaklara değinmek faydalı olabilecektir.

Bir bireyin, diğer bireylerin siyasal tutum ve davranışlarını kendi siyasal isteği doğrultusunda etkileyebilmek amacıyla kullanabileceği her türlü araçlar olarak tanımlanabilecek olan siyasal kaynakların siyasal katılmaya etkilerini, siyasal kaynakları sınıflandırarak değerlendirmek mümkündür. Bu kapsamda siyasal kaynaklar sekiz farklı kategoride değerlendirilebilir.²⁶⁷ Bunlar; cinsiyet, yaş, kentleşme, eğitim, meslek, kitle iletişim araçlarını izleme, örgüt üyeliği ve gelir olarak sıralanabilir.

2.1.3.1. Cinsiyet

Siyasal katılma üzerinde etkisi bulunan en önemli kaynaklardan birisi şüphesiz ki cinsiyettir. Toplum hayatı içinde birçok konuda yarattığı etkinin yanında cinsiyet, siyasal katılma konusunda da fark yaratan bir etkidir. Bu kapsamda siyasal katılma söz konusu olduğunda, tüm dünyada erkeklerin kadınlara göre daha ileri durumda olduğu bilinmektedir. Gerek dar anlamda siyasal haklar bakımından olsun, gerekse geniş anlamda katılma hakları bakımından olsun, genellikle her yerde, erkekler ön planda varlık gösterirken, kadınlar ancak ikinci derecede etkin olmaktadır.²⁶⁸ Kadınların siyasal katılmanın her biçiminde erkeklere oranla daha az varlık göstermeleri evrensel bir eğilimi yansıtmaktadır. Ekonomik ve siyasal

²⁶⁵ Mehmet Aslan, Gazanfer Kaya, “1980 Sonrası Türkiye’de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C: 5, S: 1, s.213.

²⁶⁶ Robert A. Dahl, **Demokrasi Üstüne**, Çev: Betül Kadioğlu, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2001, s.182.

²⁶⁷ Hasan Duran, “Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı-Kütahya Örneği”, **D.P.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, S:13, Aralık 2005, s.133.

²⁶⁸ Cem Eroğlu, **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, 2.Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1999, s.107.

gelişmelerin ileri düzeylerinde olan toplumlarda dahi, kadınların oy kullanması yakın geçmişte gerçekleşmiş bir olgudur. Birçok toplumda uzun süre siyasetin erkelere has bir iş olduğu anlayışı egemen olmuştur. Kadınların siyasal bakımdan erkeklerle eşit olduğu görüşü yaygınlaştıktan sonra da, çok sayıda sosyal ve ekonomik faktör kadınların siyasal katılmasını azaltıcı etkide bulunmuştur.²⁶⁹

Bu durumun açıklanmasında cinsiyet ve siyasal katılma arasındaki ilişkiyi belirleyen üç hipotez ileri sürülebilir. İlk olarak, cinsiyetin siyasal katılmayı sosyo-ekonomik statü üzerindeki etkisi dolayısıyla belirlediği; bir başka deyişle; kadınların erkeklere nazaran daha düşük bir sosyo-ekonomik statüye sahip olmaları nedeniyle erkeklere oranla siyasal yaşama daha az katıldıkları öne sürülebilir. İkincisi, kadınların düşük sosyo-ekonomik statüde olmaları nedeniyle erkeklere nazaran daha az sahip olabildikleri kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik, örgütsel üyelik dolayısıyla siyasal yaşama daha az katıldıkları öne sürülebilir. Son olarak da kadının toplumun ona atfettiği aile ve eve yönelik bir rol üstlenmesinin dışında bir çabaya girişmesinin zor olması ve bu bağlamda siyasal faaliyetler için yoğun zaman ve enerji harcayamayacak olması nedeniyle erkeklere oranla daha az siyasetle ilgileneyeceği iddia edilebilir.²⁷⁰ Tabi bu öne sürülen savların yanında, kadınların her düzeyde siyasete katılmaları erkeklere oranla hemen hemen her toplumda daha az olmasına karşın, toplumların yapısına göre kadınlar arasında siyasete katılmanın boyutlarının ve yoğunluğunun değiştiği de göz ardı edilmemelidir.

Burada değinilmesi gereken bir diğer husus ise; kadınlarda siyasal katılma faaliyetinin düşük seviyede olması, aslında siyasal yaşama ve genel olarak siyasal konulara duyulan ilgi azlığının bir göstergesi olduğunun varsayılabilir. Buna örnek ise; siyasal içerikli kamuoyu araştırmalarında “bilmiyorum” ya da “fikrim yok” gibi yanıtların daha çok kadınlardan gelmekte olduğu gösterilebilir.²⁷¹

Burada kadınların siyasal katılma davranışlarını ve toplumsal hayat içerisindeki rollerini tarihsel bir süreç içerisinde inceleyen Tekeli’nin yaptığı değerlendiremeye de değinmek gerekmektedir. Tekeli; kadınların oy vermeye

²⁶⁹ Turan, **Siyasal Sistem...**, s.80.

²⁷⁰ Ersin Kalaycıoğlu, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma**, Gür-Ay Matbaası, İstanbul, 1983, s.19–20.

²⁷¹ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, 7. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1999, s.157.

erkeklerden daha az yatkın olduklarını yani erkeklere oranla kadınların oy verme eğilimlerinin daha düşük olduğunu, kadınların tutucu olduklarını; oy tercihlerinin değişken olduğunu ve bu kapsamda siyasal tercihlerinin daha az istikrarlı olduğunu; ideolojilerden ve parti programlarından daha çok adayların kişiliğinden etkilendiklerini ve son olarak da evli çiftlerde kadınların kocası gibi oy verme eğiliminde olduklarını ileri sürmüştür.²⁷²

Sonuç olarak; oy verme davranışı da dâhil olmak üzere her düzeyde siyasete katılma hemen hemen her toplumda erkeklere oranla, kadınlarda daha azdır. Bununla birlikte bazı istisnalar ve olağanüstü şartlar dışında gelişmiş ülkelerdeki kadınlar siyasete daha çok katılmakta ve daha çok ilgilenmektedirler.²⁷³ Burada Türkiye açısından bir değerlendirme yapılırsa, Afacan'ın da yapmış olduğu araştırma neticesinde ulaştığı sonuçlarda da değindiği gibi özellikle cinsiyet bağlamında Türkiye ve Batı toplumları arasında siyasal katılma konusunda önemli farklar bulunmaktadır.²⁷⁴ Doğal olarak bu durum Çam'ın da belirttiği üzere eğitim düzeyi yükseldikçe kadınların siyasete ilgisinin artması²⁷⁵ hususu ile ilgilidir. Bu bağlamda, gelişmiş ülkelerde kadınların eğitim seviyeleri yüksek olduğundan siyasete olan ilgileri yüksek iken, gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerdeki kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması nedeniyle siyasete duydukları ilginin daha az olacağı söylenebilir.

2.1.3.2. Yaş

Siyasal katılmaya etki eden bir diğer siyasal kaynak da “yaş”tır. Siyasete katılma olgusunu yaş faktörü ekseninde değerlendirdiğimizde karşımıza çıkan durum, hemen hemen tüm toplumlarda özellikle 16-20 yaş arasındaki gençlerin her düzeyde siyasete fazla ilgi duymadıkları²⁷⁶ orta yaşın zirvelerinde siyasete katılmaya ilginin oldukça ilerlediği ve yaşlılık döneminde bu ilginin azaldığıdır. Ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki; yaş grupları veya kuşakları farklı siyasal

²⁷² Şirin Tekeli, **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1982, s.129.

²⁷³ Öztekin, **a.g.e.**, s.229.

²⁷⁴ H. Hakan Afacan, “Siyasal Katılma ve Cinsiyet Roller: Konya ve Yöresi Örnek Uygulaması”, **S.D.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S: 4 (Güz), 1999, s. 267.

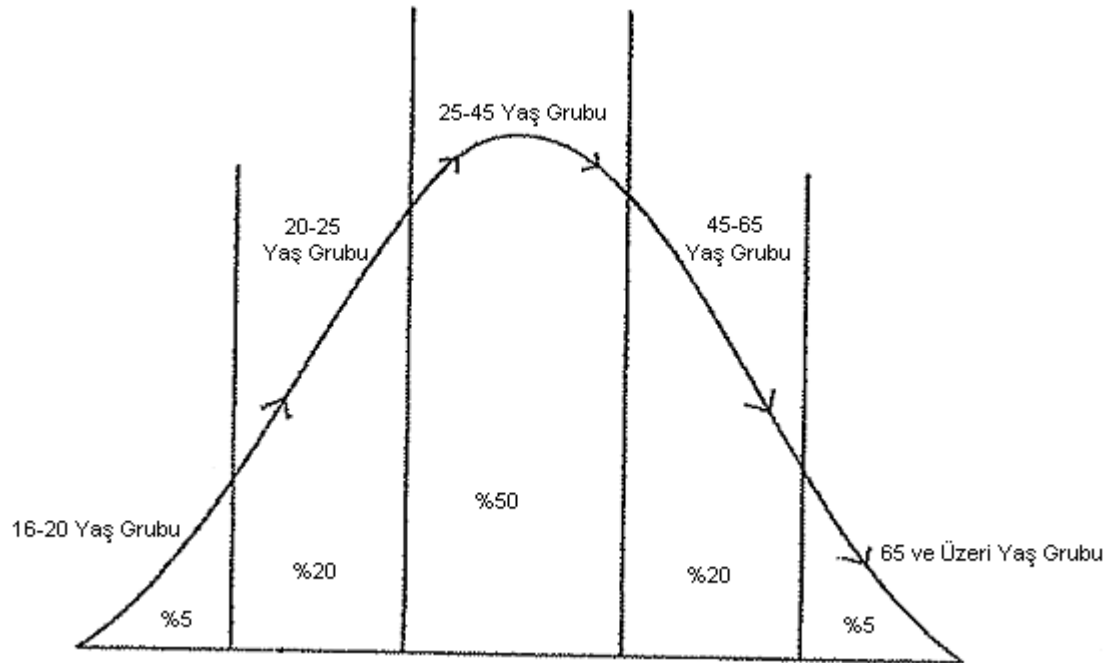
²⁷⁵ Çam, **a.g.e.**, s.170-171.

²⁷⁶ Öztekin, **a.g.e.**, s.229.

toplumsallaşma dönemlerinde ve farklı ulusal ve uluslararası olayların yaşandığı dönemlerde gençlerin siyasal katılma oranları farklılık gösterebilir. Buna en iyi örnek ise; 1960'lı yıllarda başlayan ve birçok alanda etkisini hissettiren geniş çaplı gençlik hareketleri gösterilebilir.²⁷⁷ Fransa'da 1968 yılında ortaya çıkan bu sol-öğrenci olaylarını takiben, şiddet ve planlanmış eylem biçimleri Türkiye'de de genç üniversite öğrencileri arasında da yayılmıştır.²⁷⁸

Yaş ile siyasal katılma arasındaki ilişkiye sahip olunan dünya görüşü ekseninde bakıldığında ise durum şudur: Gençler yaşlılara oranla genellikle daha ilericidirler, bir başka deyişle orta yaşlı kuşaklarda tutucu-muhafazakâr eğilimler artarken, genç kuşaklarda belirgin eğilimin değişikliklerden yana olduğu görülmektedir.²⁷⁹

Şekil- 2: Genel olarak Siyasal Katılma-Yaş İlişkisi

Kaynak: Öztekin, a.g.e., s.230.

²⁷⁷ Kalaycıoğlu, a.g.e., s.20-21.

²⁷⁸ Nermin Abadan, "The Politics of Students and Young Workers In Turkey", **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 26, S: 1, 1971, s.90.

²⁷⁹ Ahmet Taner Kışlalı, "Siyasal Tutumlarda Kuşak ve Cinsiyet Etkenleri (Bir Alan Araştırması)", **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 31, No: 1-4, 1976, s.117.

Yukarıdaki şekilden de anlaşılacağı gibi; genel olarak tüm toplumlar için bir genelleme yapıldığında bir davranış biçimi olarak bireylerin her düzeyde siyasete katılımında yaşın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda, siyasete katılmada orta yaşa doğru yoğunluk artmakta, orta yaş geçildiğinde de hızlı bir düşüş gözlenmektedir.²⁸⁰ Bunun nedeni ise şu şekilde açıklanabilir. Gençler iş hayatına dahil olunca, seçimlere daha yüksek oranda katılmakta, uç partilerden zaman ilerledikçe merkez partilere doğru siyasal eğilimleri kaymaktadır. Yaşlılarda da, yaş ilerlemesiyle birlikte emeklilik durumu oluşunca, psiko-sosyolojik yönden toplumdan bir kopma olmakta, bunun bir göstergesi de seçimlere katılmama biçiminde ortaya çıkmaktadır.²⁸¹ Bu bağlamda bir değerlendirme yapılacak olursa ilerici fikirlere sahip olan gençler, tutucu eğilimlere sahip olan orta yaşlı ve yaşlı kimselere göre daha fazla katılım faaliyetleri içinde bulunabileceklerdir. Çünkü gençler sahip oldukları ilerici fikirler neticesinde mevcut siyasal ortamdaki bazı durumların değişmesi için çaba sarfedeceklerdir denilebilir.

Yaş ile siyasal katılma ilişkisi üzerinde dikkat çeken bir değerlendirme yapan Dursun ise bu ilişkiyi şöyle açıklamaktadır. Belli yaş gruplarının belli siyasal katılma eylemlerinde bulunmaları eğiliminin daha çok olduğunu belirten Dursun, gençlerin zaman ve enerji olarak belli siyasal eylemlere elverişli durumda bulunmaları, aile ve geçim yükünü taşımamaları, disiplinli ve kontrollü çalışmayı gerektiren bir meslek sahibi olmamaları gösteri yürüyüşü, boykot, grev, seçim kampanyalarında görev alma, protesto eylemlerinde bulunma gibi faaliyetlere katılmalarına imkan tanımaktadır. Çünkü gençlerin bu tür eylemler için hem zamanları hem de enerjileri vardır. Buna karşın, zaman ve enerji bakımından daha sınırlı imkânlarla sahip olan orta yaş ve yetişkinler için gösteri yürüyüşüne katılma, grev, boykot, seçim faaliyetlerine katılmak daha zordur. Çünkü bunların aile geçindirme, mesleklerinin gereklerini yerine getirme gibi sorumlulukları olduğundan siyasal eylemlere katılmaları da sınırlı olmaktadır.²⁸² Yapılan bu değerlendirmelerden sonra, siyasal kaynaklardan biri olan “yaş”ın siyasal katılma üzerinde oldukça önemli bir belirleyici olduğu söylenebilir.

²⁸⁰ Öztekin, **a.g.e.**, s.230-231.

²⁸¹ Çam, **a.g.e.**, s.171.

²⁸² Dursun, **a.g.e.**, s.241.

2.1.3.3. Kentleşme

Siyasal katılma üzerinde etkili olan bir diğer kaynak ise kentleşmedir. Sanayileşmeye koşut olarak ortaya çıkan bir süreç olan kentleşme, dar anlamda nüfusun büyük oranının tarımdan ve topraktan kopup tarım dışı alanlarda, sanayide, karmaşık örgütlerde ve dolayısıyla köyden başka yerlerde, kentlerde hayatlarını kazanmaya ve yaşamaya başlamaları demektir.²⁸³ Ancak bu şekilde bir tanımlama eksik kalacaktır. Çünkü kentleşme olgusu bir toplumun ekonomik, toplumsal, siyasal, vb., alanlarda geçirdiği dönüşümlerden doğar. Bu nedenle kentleşme tanımı yapılırken bu dönüşümlere de değinilmesi gerekir. Bu kapsamda kentleşme; “sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir.”²⁸⁴

Bu tanımdan hareketle sanayileşmeyle birlikte kır kökenli bireylerin kentlerde yaşamaya başladığı söylenebilir. Ancak birey sadece kentte yaşayarak kentli olmayacaktır. Birey sosyal, ekonomik, siyasal, vb., alanlarda kente özgü davranış şekilleri geliştirerek kentli olacaktır. Bu bağlamda konumuz açısından önemli olan süreç kentlileşmedir. Kentlileşme; iki yönlü bir süreçtir. İlki; ekonomik bakımdan kentlileşmedir. Ekonomik bakımdan kentlileşme; bireyin geçimini tamamen kentte ve kente özgü işlerle sağlıyor olmasıyla gerçekleşir. Diğeri ise; sosyal bakımdan kentlileşmedir. Sosyal bakımdan kentlileşme ise; kır kökenli bireyin çeşitli konularda kente özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşir.²⁸⁵ Bu süreçlerin bireylerin siyasal tutum ve davranışlarında da kente gelişleriyle birlikte bir takım değişiklikler yaratacağı söylenebilir. Çünkü kentsel yaşam modern-katılımcı bir kültür çerçevesinde sürmektedir. Buradan hareketle bireyin değer yargıları, tutum ve davranışlarını çevrenin etkisiyle şekillendireceği düşünülürse, kentte yaşayanların kente hâkim olan

²⁸³ Mübeccel Kıray, “Toplumsal Değişme ve Kentleşme”, **Kentsel Bütünleşme**, Yayına Hazırlayan: Türköz Erder, Türkiye Geliştirme Araştırmaları Vakfı Yayın No: 4, Ankara, 1982, s.57.

²⁸⁴ Keleş, **Kentleşme...**, s.21-22.

²⁸⁵ S. Kemal Kartal, **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentlileşme**, 2. Baskı, Adım Yayıncılık, Ankara, 1992, s.21.

modern-katılımcı kültürün uzantısı olarak siyasal yaşamda etkin faaliyette bulunmaları beklenir. Ayrıca, kentsel çevre, eğitim, kitle iletişim araçlarını izleme gibi bir takım avantajları içinde yaşayanlara, kırsal çevrede yaşayanlara oranla daha çeşitli ve fazla oranda sunmaktadır.²⁸⁶ Bu da doğal olarak bireyin siyasal bilinçlenmesini sağlayacaktır denilebilir. Yani birey, siyaseti, kendisinin ve dâhil olduğu grubun çıkarlarını gerçekleştirme ve korumanın bir aracı olarak sayan bir anlayışa ulaşacak ve bu yönde örgütlenerek, oluşturduğu yeni davranış kalıpları çerçevesinde faaliyetlerde bulunacaktır.²⁸⁷

Buna karşılık, şehir hayatının topluluğu zayıflatıcı etkisinin olduğu ve bundan dolayı da siyasal katılma üzerinde olumsuz etkiler yarattığı da savunulmuştur. Bu görüşe göre; bireyin yerleşim yerinin büyümesiyle birlikte bireyin siyasal hayata katılmasını artıran faktörlerin etkinliği azalmakta olduğundan birey karmaşıklaşan siyasal sistemden giderek uzaklaşacaktır. Karmaşık bir hal alan ve uzmanlaşan siyasal sistemde etkili olamama bireyi bir yabancılaşma olgusu ile karşı karşıya getirecektir. Sistem üzerinde herhangi bir etki veya değişiklik yaratamayacağını düşünen ve yabancılaşan bireyin siyasal hayata katılımını beklemek de doğru olmayacaktır. Bu nedenle yerleşim yeri büyüdükçe katılma sıklığının azalacağı da beklenebilir.²⁸⁸

Bu iki görüşün de kendi içerisinde haklı yönleri bulunabilir. Ancak buna karşın dünya genelinde ortaya çıkan genel eğilim kentleşmenin siyasal katılmayı arttırdığı yönündedir. Yapılan birçok araştırma da bunu doğrular niteliktedir. Bununla birlikte aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülke örneklerinin bunun aksine bir durum sergilediği ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda Türkiye açısından bir değerlendirme yapılırsa kırsal kesimde katılma oranının kentlere oranla daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.²⁸⁹ Kırsal, bunun arka planındaki belirleyici etkenin, büyük kentteki katılmanın daha bağımsız ve daha bilinçli bir yapı sergilerken, kırsal kesimdeki katılmanın çoğunlukla bağımlı bir özellik taşıması olduğunu

²⁸⁶ Ersin Kalaycıoğlu, “Siyasal Katılmanın Koşullarına Genel Bir Bakış: Türkiye Örneği”, **Türkiye’de Siyaset: Süreklilik ve Değişim**, Der: Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, Der Yayınları, İstanbul, 1997, s.539.

²⁸⁷ Özer Ozankaya, **Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1971, s. 218.

²⁸⁸ Dursun, **a.g.e.**, s.244.

²⁸⁹ Vergin, **a.g.m.**, s.156.

belirtmektedir. Bunda eğitim seviyesinin de etkisi olmakla beraber, toplumsal ilişkilerin ve toplumsal ortamın etkisi daha fazladır. Kırsal bölgelerdeki aile ilişkileri ve dayanışma bir yandan, bazı durumlarda da ağa, aşiret reisi ve benzeri toplumsal güçlerin etkisi diğer yandan kişinin bağımsız katılımını zorlaştırmaktadır. Türkiye’de kırsal kesimdeki seçime katılma oranının genel olarak kentsel kesimlere göre daha yüksek oluşu bu nedenden kaynaklanmaktadır.²⁹⁰

Burada şunu belirtmek gerekir ki, bu değerlendirme yapılırken kıstas olarak “seçimlere katılma” oranları göz önüne alınmıştır. Bu nedenle siyasal katılma yalnızca seçimlere katılmaya indirgenirse bu durum doğrudur. Ancak siyasal katılma sadece seçimlere katılma ya da oy verme davranışını değil, siyasal güç ve çıkar elde etme, yönetsel işlerin yürütülmesinde görev alma, karar verme sürecinde etkin olma ya da halkın yasa koyucu ve yürütücü olarak kamu görevlerini bizzat yerine getirmesine kadar uzanan çok ve çeşitli faaliyetleri de kapsamaktadır.²⁹¹

Buradan hareketle şüphesiz ki köy toplumlarında yaşayan bireylerin eğitim ve gelir seviyelerinin kentlerdeki bireylere oranla daha düşük olması, meslek durumundan da daha elverişsiz şartlara sahip olmaları, kitle iletişim araçlarından daha az faydalanmaları gibi nedenler göz önüne alınırsa yüksek bir siyasal katılma seviyesi beklenmeyecektir.²⁹² Bu kapsamda siyasal katılma yalnızca seçimlere katılma faaliyetini içeren olgu olarak değil de diğer birçok faaliyeti de kapsayan bir olgu olarak düşünülerek tekrar bir değerlendirme yapılacak olursa kentlerdeki siyasal katılmanın, kırsal yerleşmelere göre daha büyük bir oranlı olacağı söylenebilir.

2.1.3.4. Eğitim

Hemen hemen her modern toplumun genç nüfusunu, topluma ve toplumun siyasi işlerine katılmaları yönünde yetiştirmek için çaba sarfettiği günümüzde,²⁹³ bu

²⁹⁰ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, s.187–188.

²⁹¹ Birkan Uysal, **Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 209, Ankara, 1984, s.1.

²⁹² Baykal, **a.g.e.**, s.66.

²⁹³ Lester W. Milbrath, “Environmental Understanding: A New Concern For Political Socialization”, **Political Socialization, Citizenship Education, and Democracy**, Edited by: Orit Ichilov, Teachers College Pres, New York, 1990, s.281.

amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan en önemli kaynağın eğitim olduğu söylenebilir. Çünkü eğitim, bireyin kişiliğinin gelişiminde, yüksek statülü bir meslek sahibi olmasında, yüksek gelire sahip olmasında, yüksek bir kültür seviyesine ulaşmasında, vb. alanlarda bireye olumlu katkılar sunmakla birlikte onun dünya görüşünü etkilemekte ve siyasal davranışlarının şekillenmesinde de oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

Eğitimin siyasal katılma eğilimini arttırdığı söylenebilir. Öyle ki; eğitimin diğer kaynaklara nazaran siyasal katılma üzerinde en fazla etki eden değişken olduğu birçok araştırma sonucu ortaya konmuştur.²⁹⁴ Eğitim düzeyi yüksek olan kişiler eğitim düzeyi daha düşük olanlara göre daha yüksek bir katılma eğilimindedirler.²⁹⁵ Çünkü siyasal olayları inceleyip, değerlendirme olanağı eğitim sayesinde artmakta, siyasal bilinçlenme güçlenmektedir.²⁹⁶

Kalaycıoğlu'na göre, eğitimin siyasal katılma üzerindeki bazı etkileri şu şekildedir.²⁹⁷

1. Eğitim seviyeleri daha yüksek olan yurttaşlar için siyasal katılma bir yurttaşlık görevidir.
2. Birey, çıkar temini için toplumun kendisine tanımış olduğu olanakları sahip olduğu siyasal kaynakları kullanarak değerlendirebileceğini ve hatta bunu nasıl yapabileceğini eğitim kurumlarından faydalandığı süre içerisinde öğrenebilecektir.
3. Eğitim sayesinde birey belli bir gelire ve toplumsal statüye sahip olacaktır. Yani, eğitim sağlayacağı gelir etkisiyle, ona sahip olanların toplumda daha yüksek ve etkili mevkilere varmalarını ve en azından bu durumlarını koruyabilmek için siyasal yaşamda daha etkin bir rol oynamalarını sağlayabilecek bir kaynaktır.
4. Eğitimli bireyler, kendileri gibi eğitimli insanlardan oluşan bir gruba üye olur. Bu sayede birçok nüfuzlu kişilerle ilişkiye girerek yönetim kademesiyle de ilişkiler geliştirebilir.

Sayılan bu etkilerle birlikte eğitimli bir kimse ile eğitim almamış veya daha az düzeyde eğitimli kişiler arasında muhakkak ki bir takım farklılıklar olacaktır. Bu

²⁹⁴ Şaban Sitembölükbaşı, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.36.

²⁹⁵ Milbrath ve Goel, **a.g.e.**, s.98.

²⁹⁶ Çam, **a.g.e.**, s.171.

²⁹⁷ Kalaycıoğlu, **a.g.e.**, s.26-27.

farklar arasında siyasal davranış şekilleri de yer almaktadır. Eğitimle siyasal davranış arasında en açık ilişki onun siyasal katılma eğilimini arttırmasıdır.²⁹⁸ Çünkü eğitilmiş kişiler, eğitimsiz kişilere oranla; hükümetin birey üzerindeki etkisinin daha çok farkındadırlar, siyasal gelişmeleri izlemekte ve seçim kampanyalarına da daha fazla ilgi göstermektedirler, siyaset hakkında daha bilgilidirler, siyasal konuları daha çok konuşurlar ve siyasal tartışmalara katılmaya daha eğilimlidirler, siyasal ilgi alanları daha geniştir ve hükümeti etkileme konusunda kendilerini daha etkili görürler.²⁹⁹

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer önemli husus ise; eğitimin hangi yönü ile siyasal davranışı etkilediğidir. Eğitim, sadece bilginin aktarılması ve zihni yeteneklerin geliştirilme aracı değil, aynı zamanda toplumların kendilerine özgü değerlerinin, davranış biçimlerinin yeni kuşaklara aktarılmasında da oldukça önemli rol oynayan bir etkidir. Eğitimin bu yönü, önemli siyasal sonuçlar yaratacak niteliktedir.³⁰⁰ Çünkü topluma belli amaçlar doğrultusunda bilgi, tutum ve davranış kazandırma faaliyeti olan eğitim, toplumun bilinçlenmesi için gerekli etmenlerin en önemlilerindendir. Planlı ve bilinçli bir yönlendirmeye açık olan eğitim, siyasal iktidarların, yöneticilerin ve ideolojilerin kendilerine uygun bireyler yetiştirmek gibi hedeflerine ulaşmalarını sağlayacak önemli bir araçtır.³⁰¹ Bu nedenle dünyanın her yerinde siyasi liderler ve yönetimler de eğitimin bu öneminin farkına varmış ve eğitimi devlet kontrolü altına almak için çalışmışlardır. Bu kapsamda siyasi liderler ve yönetimler ister özel olsun ister devlet okulu olsun müfredatlarının belirlenmesi için müdahil olmuşlardır.³⁰²

Görüldüğü gibi eğitim gerek siyasal davranış şeklinin biçimlenmesinde gerekse siyasal katılma üzerinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

2.1.3.5. Meslek

Bireyin sosyal statüsünü gösteren önemli bir ölçüt olan meslek; bireyin yaşadığı çevre ve görmüş olduğu eğitim gibi etkenler tarafından

²⁹⁸ Sitembölükbaşı, **a.g.e.**, s.36.

²⁹⁹ Almond ve Verba, **a.g.e.**, s.317-318.

³⁰⁰ Baykal, **a.g.e.**, s.53.

³⁰¹ Sitembölükbaşı, **a.g.e.**, s.28.

³⁰² Kay Lawson, **The Human Polity, An Introduction to Political Science**, Second Edition, Houghton Mifflin Company, Boston U.S.A., 1989, s.154.

şekillendirilmektedir.³⁰³ Görmüş olduğu eğitim ve yaşamış olduğu kentsel çevrenin etkisiyle sosyal statüsü yüksek olan bir mesleğe sahip olan birey, içerisinde yine kendisi gibi eğitilmiş ve sosyal statüsü yüksek olan mesleklerle sahip olan bireyler bulunan özel bir gruba üye olacaktır. Bu da bireyin siyasete daha fazla ilgi duymasını sağlayacaktır. Çünkü birey bu ortamda bürokratik temaslarda bulunabilecek, bu sayede de uygulanacak politikalardan haberdar olacak ve bunlara müdahil olmaya çalışacaktır.³⁰⁴

Her meslek grubunun kendi bünyesinde barındırdığı kişilerin aynı etkinlikte siyasal katılma faaliyetleri içinde olduğu söylemek şüphesiz ki doğru olmayacaktır. Meslek ve siyasal katılma arasındaki ilişkinin ilk anda fark edilmesini engelleyen bazı sebepler vardır. Çünkü bunu yapmak için mesleklerin birbirlerine göre durumlarını gösterecek bir boyut sıralaması gerekir ki, meslek çeşitlerinin gittikçe arttığı bir dönemde bunu yapmak oldukça güçtür.³⁰⁵ Bu engellere rağmen, çok sınırlı kategoriler üzerinde çalışmak ve kesinlik aramaktan vazgeçmek şartlarıyla meslek-siyasal katılma ilişkisi konusunda bazı genellemelere ulaşmak mümkün olmuştur.³⁰⁶ Bu bağlamda mesleğin siyasal davranışı ancak şu yollarla etkileyebileceği düşünülebilir.³⁰⁷

- Meslek, insana siyasal önem içeren yetenekler ya da ustalıklar kazanma imkânını verebilir,
- Belli bir siyasal görüşü olan insanlarla aynı ortamda olunmasını sağlayarak, etkileşim imkânı yaratabilir.
- Üyesi bulunulan meslek grubu dolayısıyla hükümetin uygulayacağı politikalarda menfaati bulunabilir.
- Mesleklerin gerektirdiği roller, bireyleri kolayca siyasal hayatta yer alabilmesini sağlar.

Sayılan bu etkiler de göz önüne alınarak meslek grupları içerisinde bir derecelendirme yapılacak olursa, serbest meslek sahiplerinin daha etkin bir siyasal

³⁰³ Çukurçayır, **a.g.e.**, s.94.

³⁰⁴ Kalaycıoğlu, **a.g.e.**, s.31.

³⁰⁵ Baykal, **a.g.e.**, s.45.

³⁰⁶ Baykal, **a.g.e.**, s.46.

³⁰⁷ Robert E. Lane, **Political Life**, New York: The Free Press, 1965, s.331.'den aktaran Deniz Baykal, **Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi**, A.Ü.S.B.F. Yayınları No: 302, Ankara, 1970, s.46.

katılma davranışı içerisinde olduğu söylenebilir. Çünkü bu gruba mensup olan bireyler siyasal kararlardan daha fazla etkilenmektedirler ve bu nedenle de karar mekanizmasına daha fazla etki etmeye çalışacaktır.³⁰⁸

Son olarak genel bir değerlendirme yapılacak olursa, bazı meslekler siyasal katılmayı artıcı yönde etkide bulunurken bazıları ise sınırlandırıcı etkide bulunmaktadır. Bazı meslekler siyasal kararlardan ve hükümetlerin faaliyetlerinden direk olarak etkilenmektedirler. Bu nedenle bu tür meslek gruplarının ilgileri sürekli hükümet üzerindedir. Bir diğer değerlendirme ise; grup olarak icra edilen mesleklerin mensupları, bağımsız olarak icra edile meslek mensuplarından daha çok siyasetle ilgilirlirler. Çünkü grup içerisinde meslek dayanışması ve çalışanların birbirlerini etkilemesi daha yüksektir. Bağımsız iş kollarındaki çalışanlarda ise dayanışma ve etkileme düzeyi düşüktür ve bunun sonucunda da siyasal katılma üzerindeki etkisi de sınırlı kalmaktadır.³⁰⁹

2.1.3.6. Kitle İletişim Araçlarını İzleme

Günümüzde kitle iletişim araçlarının bireylerin siyasal konular karşısında tutum ve davranışları üzerinde oldukça önemli bir rolü vardır. Kitle iletişim araçları, türlerinin çoğalması, bunlara ulaşım yollarının kolaylaşması ve her geçen gün daha fazla insanın bunları kullanmasıyla günlük yaşamın oldukça büyük bir parçası haline gelmiştir. Kitle iletişim araçları yönetim ve siyaseti kavranılabilir kılmakla birlikte, demokratik gelişmenin olmazsa olmaz araçları haline gelmiştir.³¹⁰

Günümüzde bilgi gerçek güç olarak kabul edilmektedir. Bilginin, “güç” olmasının yanında, yönetimden bir talepte bulunabilmek için bile, kamu işleri, yönetilenlerin hakları yönetimden yakınma ve dilekte bulunma yolları hakkında asgari seviyede de olsa bilgi sahibi olunması zorunludur. Bu bilgiyi sağlayacak olan araç da toplumda bir iletişim düzeninin bulunmasıdır.³¹¹ Bu bağlamda, bireyler gerek ulusal gerekse uluslararası siyasal sistemlerden, gerekse bu sistemleri oluşturan öğelerin neler olduğunu, nasıl ilişkiler içinde olup, ne tür işlevlere sahip oldukları

³⁰⁸ Çukurçayır, a.g.e., s.95.

³⁰⁹ Dursun, a.g.e., s.239.

³¹⁰ Çukurçayır, a.g.e., s.95.

³¹¹ Eroğul, a.g.e., s.73-74.

hakkındaki bilgilerinin tamamını ya da önemli bir bölümünü bu düzen içerisinde bulunan kitle iletişim araçları sayesinde edinmektedirler.³¹²

Bu kapsamda kitle iletişim araçları siyasal toplumsallaşma işlevi sayesinde, toplumsal yapının karmaşıklaşması ile birlikte, karmaşık bir hal alan siyasal sistemlerin algılanabilir bir seviyeye indirgenmesi ve böylece siyasal bilinçlenmenin sağlanması görevini yerine getirmektedir.³¹³ Bu açıdan, bilgilendirilmiş bir kamuoyu olmadan, yönetimin demokratik olmasının imkânsızlığı da göz önüne alındığında,³¹⁴ kitle iletişim araçlarının yönetim mekanizmalarının demokratik bir hal almasını sağlayan bilgili kamuoyu yaratılmasında oldukça önemli bir rolü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Burada değinilmesi gereken bir diğer husus; kitle iletişim araçlarının propaganda amacıyla da kullanıldığıdır. Günümüzde hemen hemen bütün ülkelerde siyasal savaşlarda iletişim araçlarının gittikçe daha çok önem kazandığı düşünülürse, seçim savaşlarının da kitle iletişim araçlarıyla yapıldığı sonucuna ulaşmak zor olmayacaktır.³¹⁵ Özellikle seçim dönemlerinde siyasi parti liderlerinin ve kamuoyu yapımcılarının yandaş toplamak ve yandaşlarının desteğinin devamını sağlamak için kitle iletişim araçlarını kullandıkları bilinmektedir. Bu bağlamda kitle iletişim araçlarının yayınları bireyi siyasal eyleme teşvik eden bir güdü kaynağı olarak kullanılmaktadır.³¹⁶ Görsel medyanın siyasal katılım üzerinde yoğun bir etkisinin söz konusu olduğu günümüzde,³¹⁷ özellikle televizyonun politik kampanyalarda ve giderek politik iletişim sürecinde seçmenlerin karar almaları bakımından belirleyici bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir.³¹⁸

³¹² Kalaycıoğlu, **a.g.e.**, s.33.

³¹³ Orhan Gökçe, **İletişim Bilimine Giriş: İnsanlararası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi**, 5. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s.178–179.

³¹⁴ Dilys M. Hill, **Democratic Theory and Local Government**, George Allen & Unwin LTD, London, 1974, s.160.

³¹⁵ Hıfzı Topuz, **Televiyon, Radyo, Basın ve Afişle Seçim Savaşları**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1977, s.121.

³¹⁶ Kalaycıoğlu, **a.g.e.**, s.34.

³¹⁷ Vahap Sağ, Nevzat Güldiken, Mustafa Çağlayandereli, “Sivas’ta Göç Olgusunun Siyasal Katılma Üzerine Etkileri”, **Toplum ve Göç**, 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1997, s.408.

³¹⁸ Şükrü Balcı, “Medya ve Siyaset İlişkilerinde Siyasal Reklam: Güncel Örnekler Üzerinden Bir Değerlendirme”, **Medya ve Siyaset**, Ed: Zülfikar Damlapınar, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005, s.156.

Bu kapsamda kitle iletişim araçlarının siyasal katılma veya siyasal davranışlar üzerindeki etkisine değinmek faydalı olabilecektir. Bu etkiler şunlardır;³¹⁹

1. Kitle iletişim araçlarından daha fazla yararlanmak siyasal tartışmayı artırır.
2. Kitle iletişim araçlarından yararlanma, kökleşmiş olan siyasi kanaati değiştirmekten çok, onun kökleşmesini sağlar.
3. Siyasal haberlere duyulan ilgi kişiyi siyasal eyleme hazırlar.

Kitle iletişim araçlarının siyasal katılma üzerindeki bu etkileri göz önüne alarak şu sonuca ulaşılabilir. Kitle iletişim araçlarının yayınlarından en fazla faydalananlar siyasal yaşama en sık, bu yayınlardan en az faydalananlar ise en seyrek biçimde siyasal yaşama katılacaklardır.³²⁰ Bu bağlamda özellikle kentsel mekânda kitle iletişim araçlarının yayınlarına daha fazla maruz kalan bireylerin, kırsal yerleşmelerde bu olanaklardan daha az faydalanan bireylere göre daha yüksek oranla siyasal hayata katılacakları söylenebilir.

2.1.3.7. Örgüt Üyeliği

Geleneksel toplumdan modern sanayileşmiş toplumlara geçi sürecindeki toplumlarda, sanayileşmiş toplumlarda, sanayileşmenin getirdiği uzmanlaşma ve kentleşme sonucu insanlar arası işbölümü artacak, farklı iş alanları ve meslek türleri ortaya çıkacaktır. Bu yeni ortaya çıkan meslekler de yeni sınıfları doğuracaktır. Bu yeni sınıflar da toplumda kendilerini kabul ettirebilmek, hak ve çıkarlarını savunabilmek için de örgütlenme gereğini duyacaklardır.³²¹ Bu da demokrasinin gerektirdiği şekilde örgütlerin ve örgütlere üye olanların sayısını arttıracaktır. Bu kapsamda denilebilir ki; ne kadar çok dernek, vakıf, sendika ve organizasyon varsa demokratik ortam o oranda oluşur. Çünkü örgütlenmemiş kesimler, gruplar, seslerini duyuramaz, yönetime ağırlığını koyamaz ve dolayısıyla katılımcı bir toplum

³¹⁹ Atakan Okutan, **Türkiye’de Kentleşme ve Siyasal Yapı**, Türk Demokrasi Vakfı Yayını, Ekin Matbaacılık, Ankara, 1995, s.45–46.

³²⁰ Kalaycıoğlu, **a.g.e.**, s.34.

³²¹ Öztekin, **a.g.e.**, 227.

görüntüsü yaratamazlar.³²² Yani; demokratik bir toplum özelliği kazanma, örgütlenme olmadan gerçekleşemez.

Örgüt ve örgütlenme olayının doğuşuna neden olan etkenler; kentleşme, kentleşme sonucu ortaya çıkan yeni meslek türleri ve eğitim olanaklarıdır.³²³ Birey bu sayılan etkenlerle birlikte siyasal bir etki yaratabilmek için diğer eş niteliklere sahip bireylerle ortak hareket etmesi gerektiği; yani, bir örgütlenme içerisine girilmesinin gerektiği bilincine varmış olabilecektir. Bu bağlamda bir örgüt olarak nitelendirilebilecek olan siyasal partilerin üyelerini bir siyasal sosyalizasyona tabi tuttuğu söylenebilir. Çünkü parti örgütü; üyelerine partinin temel siyasetine uygun temel tavırları kazandırmak ve onları siyasal hayatı yorumlamada kullanabilecekleri bilgileri vererek, üyelerini partinin yönelimine uygun düşünce yapısı ile donatmaktadır.³²⁴ Bu nedenle bir örgüt olarak siyasal partilerin üyelerine siyasal eğitim verdikleri de söylenebilir.

Siyasal örgütlere üye olup siyasete katılanlar, örgütlerinin vereceği görevleri yerine getirerek siyasal ve toplumsal gelişmelere daha aktif olarak katılırlar. Esasen bir toplumun çoğulcu, katılımcı ve çağdaş demokratik değerleri taşıyıp taşımadığının önemli göstergelerinden biri vatandaşların siyasal örgütlere üye olarak siyasete katılıp katılamadıklarıdır.³²⁵

Siyasal katılmada etkin olan örgüt tipi sadece siyasal partiler değildir. Bunların dışında işçi ve memur sendikaları (KESK, DİSK, MEMUR-SEN, vb.), işadamlarının oluşturdukları dernekler (TÜSİAD, MÜSİAD, vb.), çevre koruma düşüncesi etrafında birleşmiş vakıf veya dernekler (TEMA, vb.), gibi örgütler de hükümet politikalarını etkilemekte ve hatta yön vermektedirler. Bu kapsamda bu örgütlere üye olan bireyler de bu örgütler üzerinden yönetime katılmakta bir başka deyişle siyasal katılma faaliyetlerinde bulunmaktadır.

³²² Recep Yazıcıoğlu, **Demokratik Katılım ve Yeniden Yapılanma**, Eramat Matbaacılık, Erzincan, 1995, s. 11.

³²³ Kalaycıoğlu, **a.g.e.**, s.34.

³²⁴ Baykal, **a.g.e.**, s.123-124.

³²⁵ Öztekin, **a.g.e.**, s.234.

2.1.3.8. Gelir

Bireylerin siyasal katılma davranışların etki eden bir diğer kaynak ise gelirdir. Siyasal kaynaklar içerisinde önemli yeri olan gelirle siyasal katılma arasında orantılı bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre bireylerin gelir seviyelerinin yükselmesinin siyasal katılma yönünde olumlu etki yaratacağı, varlıklı olanların daha az varlıklı olanlara göre daha çok siyasal hayata katılabilecekleri ileri sürülmüştür. Bunu doğrulayan bazı araştırmalar olmasına karşın, her zaman ve her yerde gelirin siyasal katılmayı artırıcı yönde kesin bir etkiye bulunabileceğini söylemek doğru olmayacaktır.³²⁶ Ancak genel olarak bir değerlendirme yapılırsa, alt gelir gruplarında siyasete katılma yoğunluğunun, üst gelir gruplarına göre çok daha az olduğu söylenebilir. Özellikle de bu alt gelir grupları Türkiye'deki gibi kaderci ve şükürcü bir kültür yapısına sahipse bu oran daha da azalmaktadır. Üst gelir gruplarının genellikle kültür ve eğitim düzeylerinin yüksek olması, örgütlenmiş olmaları her düzeyde siyasete katılımlarını arttıracaktır.³²⁷

Üst gelir gruplarının ilgisi, siyasi meseleleri izlemelerinden, siyasi gelişmeler hakkında haberdar olma yeteneğine sahip olmalarından ve çıkarları ile yakından ilgilenmelerinden kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan alt gelir grupları güç hayat şartları ve ağır geçim baskısı altında bulunmaları nedeniyle, katılım faaliyetlerine – özellikle seçimlere katılmaya- hayat tarzlarını değiştirebilecek bir araç olarak bakmaktadırlar.³²⁸

Ekonomik anlamda yaşanan modernleşme ile birlikte bireylerin gelir seviyelerinde yaşanan değişme veya artış, özellikle toplumun sosyal tabakalaşma sisteminde ve örgütsel yapısında meydana getirdiği değişmelerle birlikte siyasal katılmayı etkiler. Çünkü toplumlar ekonomik anlamda geliştikçe, orta sınıfların toplam nüfus içerisindeki oranı artar; yani toplum yapısı bir piramit şeklinden çıkarak, alt ve üst uçları nispeten dar, ortası geniş bir elmas görünümü alır. Yapılan araştırmaların birçoğu göstermiştir ki, yüksek gelir seviyesine erişmiş kişiler siyasal faaliyetlere daha fazla ilgi göstermekte ve katılmaktadır. Bu bağlamda, toplumda orta

³²⁶ Dursun, **a.g.e.**, s.238.

³²⁷ Öztekin, **a.g.e.**, s.226.

³²⁸ Nermin Abadan, Ahmet Yücekök, “1961-1965 Seçimlerinde Büyük Şehirlerde Gelir Durumuna Göre Oy Verme Davranışları”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 21, S: 4, 1966, s.107.

sınıflara mensup kişilerin oranlarının yükselmesi, siyasal katılmanın da artması sonucunu doğurur.³²⁹ Bu nedenle yüksek ekonomik gelişme gösteren ülkelerin, düşük gelişme seviyesindeki ülkelere oranla daha yüksek bir katılım oranına sahip olduğunu söyleyebiliriz.³³⁰ Bunu ise, Karl W. Deutsch'un gerçekleştirmiş olduğu ve sosyal mobilizasyon ve politik gelişme arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışması ile örneklendirebiliriz. Deutsch ekonomik anlamda gelişmiş olan ülkelerde, politik hayata katılan insan sayısının da buna orantılı olarak arttığını belirtmiştir. Bununla birlikte kırdan kente gelen insanların geldikleri yerde ekonomik gelir elde etmeye başlamalarına ve kitle iletişim araçlarından daha fazla yararlanmaya başlamaları ile sosyal ve politik hayata ilgilerinin artacağını da belirtmiştir.³³¹

Görüldüğü gibi siyasal katılma, birçok farklı siyasal kaynaktan beslenmekte ve bu kaynaklar tarafından şekillendirilmektedir. Sayılan bu kaynaklar tek başlarına bir etki yaratabildikleri gibi, diğer kaynaklarla da etkileşime girerek siyasal katılma üzerinde etki yaratabilmektedirler. Örneğin; kentleşme, bireylerin siyasal katılma davranışlarında olumlu ya da olumsuz bir etki yaratabilmektedir. Ancak, kentleşme sayesinde kentlerdeki yüksek eğitim olanaklarından faydalanarak bireyin eğitim seviyesinin yüksek olmasıyla beraber statüsü yüksek bir meslek sahibi olması, bunun neticesinde de yüksek bir gelire sahip olunması ve bu olanakla birlikte bireyin kitle iletişim araçlarından daha fazla faydalanabilmesi imkânının ortaya çıkması, kitle iletişim araçlarından daha fazla faydalanması ile birlikte siyasal bilinçlenmenin artmasıyla örgütlere üye olunması gibi birçok ilişki ağını da beraberinde taşıyarak bir etkileşim yaratarak bireyin siyasal katılmasına etki edebilmektedir.

Siyasal kaynaklar her zaman ve her mekânda aynı etkiyi yaratmamaktadırlar. Toplumdan topluma ve hatta bireyden bireye katılma durumları farklılık gösterebilmektedir. Ancak burada Türkiye açısından bir değerlendirme yapılacak olursa Türk halkının genel olarak siyasal katılma faaliyetlerinin en temel öğelerinden biri olan seçimlere katılma konusunda oldukça istekli olduğu görülmektedir.

³²⁹ Özbudun, **a.g.e.**, s.8.

³³⁰ Milbrath and Goel, **a.g.e.**, s.94.

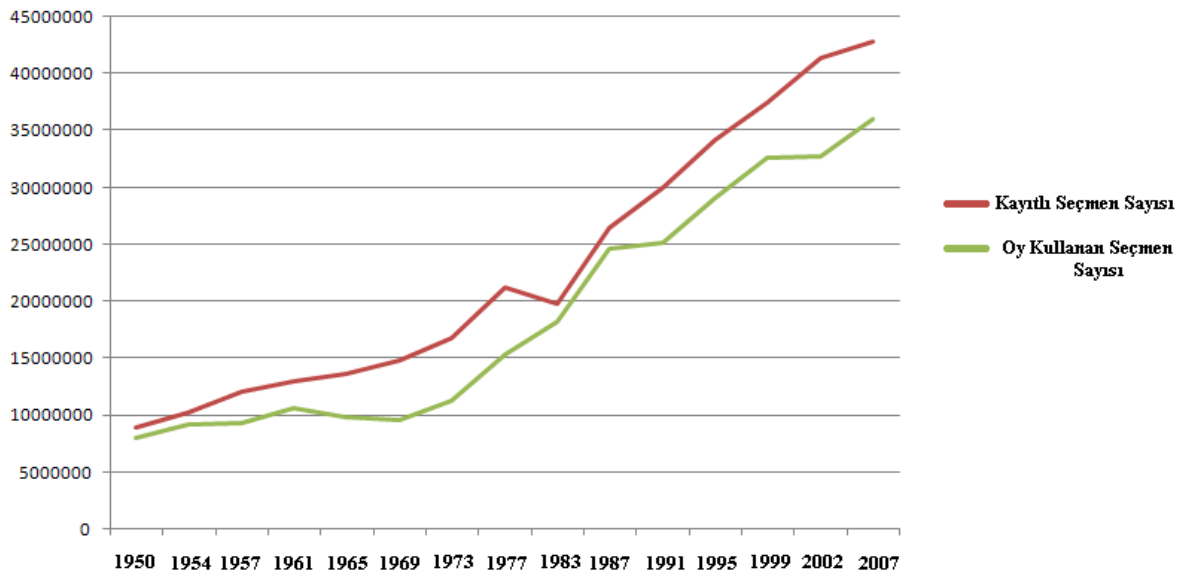
³³¹ Karl W. Deutsch, "Social Mobilization and Political Development" **The American Political Science Review**, Vol: LV, No: 3, 1961, s.496-498.

Tablo-8: Seçim Yılına Göre Kayıtlı Seçmen, Oy Kullanan Seçmen Sayısı ve Katılım Oranı

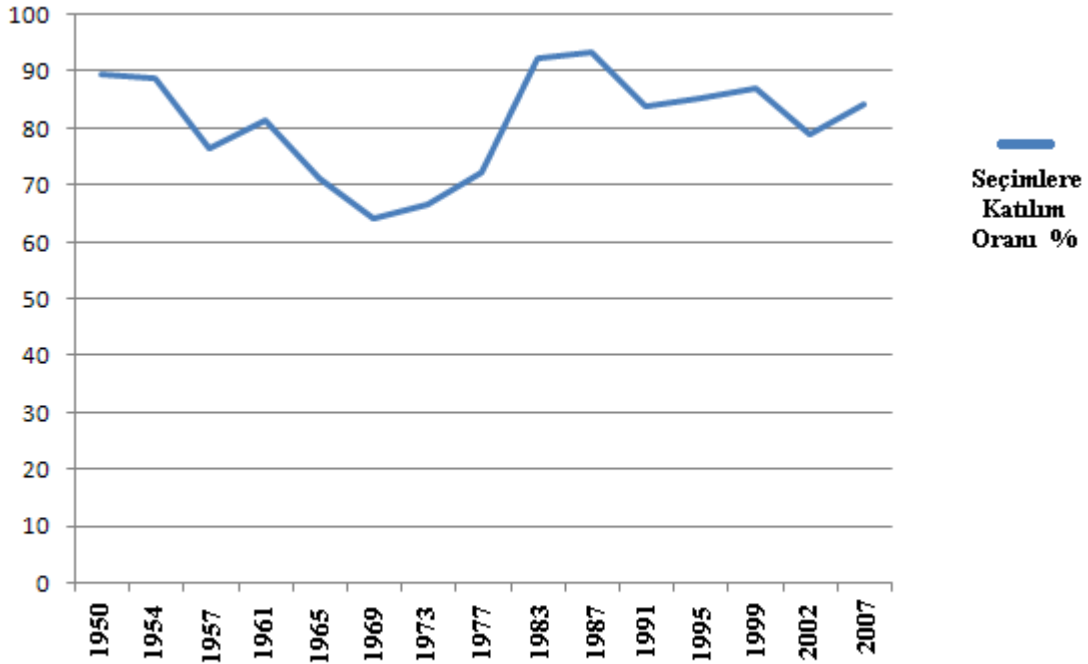
Seçim Yılı	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı (%)
1950	8.905.743	7.953.085	89.3
1954	10.262.053	9.095.617	88.6
1957	12.078.623	9.250.949	76.6
1961	12.925.395	10.522.716	81.4
1965	13.679.753	9.748.678	71.3
1969	14.788.552	9.516.035	64.3
1973	16.798.164	11.223.843	66.8
1977	21.207.303	15.358.210	72.4
1983	19.767.366	18.238.362	92.3
1987	26.376.926	24.603.541	93.3
1991	29.979.123	25.157.089	83.9
1995	34.155.981	29.101.469	85.2
1999	37.495.217	32.656.070	87.1
2002	41.407.027	32.768.161	79.1
2007	42.799.303	36.056.293	84.2

Kaynak: www.tuik.gov.tr (10.03.2010)

Grafik-5.1. Yıllara Göre Kayıtlı Seçmen Sayısı ve Oy Kullanan Seçmen Sayısı*

* Tablo-7'deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Grafik-5.2. Yıllara Göre Seçimlere Katılım Oranı*

* Tablo-7’deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablo ve grafiklerden de anlaşılacağı üzere Türk halkı 1969 ve 1973 seçimleri dışında genel olarak %70’in üzerinde seçimlere katılma oranına sahiptir. Yine bu %70’lik oran birkaç istisna dışında genel olarak %80’lik bir oranın üzerine ulaşmaktadır.

Bir toplumun demokratik olup olmaması vatandaşların farklı görüş ve tepkilere sahip olmasına bağlıdır. Toplumun küçük bir kısmı hükümet işlerine ve kamu politikalarına sürekli olarak ilgi gösterirken, büyük bir çoğunluğu sadece kritik zamanlarda –özellikle de seçimlerde- hükümet işlerine ve kamu politikalarına katılma eğilimi gösterirler.³³² Bu durumun oluşmasında şüphesiz ki yukarıda sayılan siyasal kaynakların etkisi çok büyüktür. Bununla birlikte daha önce de değinildiği gibi bireylerin içinde yaşadıkları sosyo-kültürel mekânların yani çevrelerinin gerek sosyal davranış normlarında gerekse siyasal davranış biçimlerinin şekillenmesinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Bu kapsamda konumuzla ilgili olarak

³³² Hill, a.g.e., s.160.

göçmenlerin genelde siyasal davranışlarının özelde ise siyasal katılma biçimlerinin şekillenmesinde göç ettikleri yeni yerin oldukça önemli rolü olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle göçmenlerin siyasal davranışlarına değinmek faydalı olabilecektir.

2.2. GÖÇ EDENLERİN SİYASAL DAVRANIŞLARI

Türkiye’de kırdan kente yönelen nüfus hareketleri, ülkenin toplumsal, ekonomik, siyasal yapısını biçimlendiren temel öğelerden birisidir. Toplumsal ve ekonomik değişmelerin etkileriyle kırdan başlayarak kentlere yönelen göçler kentleşme olgusunu karşımıza çıkarmıştır. Kentleşme toplumsal ve ekonomik değişmelerin bir sonucu olmasına karşılık, Türkiye’nin sosyo-ekonomik ve siyasal yapısı üzerinde oldukça büyük ve derin etkileri olan bir olgudur.³³³ Burada konumuzla ilgili olarak değineceğimiz etki alanı ise bireyin siyasal davranışları, bu bağlamda siyasal katılımı üzerindeki değişimlerdir.

Kentleşme barındırdığı nitelikler nedeniyle modernleşmenin bir göstergesi olarak kabul edilir. Modernleşmenin ise katılma davranışı üzerinde önemli etkilerinin olduğu, modernleşme süreci ve kentleşme ile siyasal katılmanın yalnız düzeylerinde değil, biçim ve temellerinde de önemli değişmeler olduğu gözlenmektedir.³³⁴ Türkiye’de de kentsel yaşamın, diğer siyasal kaynak ve eğilimlerden ayrı olarak siyasal katılmaya belirleyici bir etki yaptığı görülmektedir. Yalnız bu etki kırdan kente doğru gidildikçe siyasal katılmayı azaltıcı yöndedir.*³³⁵

Bu kapsamda burada yapılacak ilk tespit; köyden kente göç eden bu bağlamda tarımsal kesimden sanayi kesimine geçen bir kişinin, yeni yerleşme yerinde, ilk yıllarda genellikle oy kullanmama davranışını seçmekte olduğudur. Birey, yerleşme yerinde geçen sürenin uzamasıyla birlikte siyasal davranışlarında daha katılımcı bir tutum içine girmektedir.³³⁶ Geçen bu süre içerisinde kente gelen kitleler, kitle iletişim

³³³ Özer, a.g.e., s.96.

³³⁴ Görmez, Kent..., s.33.

³³⁵ Kalaycıoğlu, “Siyasal Katılmanın...”, s.548. (Ayrıca bkz. Deniz Baykal, **Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi**, A.Ü.S.B.F. Yayınları No: 302, Ankara, 1970; Ergun Özbudun, **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975)

*Bu önermenin içerdiği ikileme daha önce değinilmiştir. Bkz. s.96.

³³⁶ Çam, a.g.e., s.171.

araçları sayesinde siyasal yönden bilinçlenecektir. İç dayanışma, ev sahibi olmayı isteme, gecekondu yoluyla bunu sağlama aşamalarından sonra bu kişiler dernek, sendika, siyasal parti destekçisi olma yoluyla siyasal sürece etkili biçimde katılmaya başlayacaklardır.³³⁷ Bu görüşü, göçmenlerin kent yapısına katılımlarını, göçmenlerin yaşadıkları kentin toplumsal hayatına kentin göçmen olmayan yerlileri kadar katılıp katılmadıklarını ve eğer katılıyorlarsa bunun ne kadar zaman içinde gerçekleştiğini test ederek açıklamaya çalışan Zimmer'in çalışması ile örneklendirebiliriz. Zimmer elde ettiği sonuçlar neticesinde, göçmenlerin katılım konusunda yerlilerden farklılık gösterdiğini, fakat göçmenlerin göç ettikleri toplumda yaşadıkları sürenin uzamasıyla katılımlarının arttığını ve kentlerden gelen göçmenlerin, kırsal bölgelerden gelen göçmenlere göre daha fazla katılım gösterme eğilimde oldukları sonucuna ulaşmıştır.³³⁸ Yani ortaya çıkan sonuç göstermiştir ki, kente göç eden bireylerin siyasal katılma oranları kentte yaşama süreleri ile orantılı bir şekilde artmaktadır.

Kentlere göç olayı, bozucu ve yıkıcı siyasal etkilere sahiptir. Çünkü göç sonucunda geleneksel değer sistemleri yıkılmakta, sosyal kontroller zayıflamakta, aile ve soy bağları güç kaybetmekte, dolayısıyla da ortaya genel bir köksüzleşme, sosyal atomlaşma, güvensizlik ve izolasyon ve anomi durumu ortaya çıkmaktadır.³³⁹ Dini inançların, geleneklerin ve törelerin hazırladığı psikolojik zemin üzerinde köy ekonomisinin verebildiği malzeme ile kurulan sosyal yapı içinde yaşayan köylünün bir birey olarak davranışları, kentlerde yaşayan insanların davranışlarından çok farklıdır. Köylünün kente gelmesiyle bu sosyal yapının birçok yönden değişmesi ile birlikte köylünün psiko-sosyal özelliği de değişime uğramaktadır.³⁴⁰ Bu bağlamda, kentleşme sürecinin birçok etkenle birleşerek, geleneksel davranış kalıpları üzerinde tahrip edici bir etkisinin olduğu, bunların yerine yenilerini getirdiği ve göçmenlerin kent vasıtasıyla başlı başına bir siyasal deney içerisine girdiği ve siyasi havayı yaşadığı ifade edilmektedir. Bu kapsamda kentlilerin daha katılımcı ve siyasal

³³⁷ Okutan, **a.g.e.**, s.36.

³³⁸ Basil G. Zimmer, "Participation of Migrants In Urban Structures", **American Sociological Review**, Vol: 20, No: 2, 1955, s.218-224.

³³⁹ Özbudun, **a.g.e.**, s.167.

³⁴⁰ Orhan Tuna, "Türkiye'de Gecekondu Önleme Bölgeleri Hakkında Bir Araştırma ve Yeni Bir Model Taslağı", **Sosyal Siyaset Konferansları: Yirmisekizinci Kitap**, Bilmen Basımevi, İstanbul, 1977, s. 11-12.

sitemden daha talepkar olmaya başladıkları söylenebilir.³⁴¹ Ancak, Özbudun'un da belirttiği üzere,³⁴² gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalar bu görüşleri doğrularken, Türkiye ve bazı gelişmekte olan ülkelerdeki seçim deneyimlerinin bu görüşe uymadığı görülmektedir.

Kentleşme olgusu içerisinde kente göç etmiş kimselerin kullandıkları oyun yönünde bir değişme olduğu varsayılmaktadır. Burada karşımıza iki farklı görüş çıkmaktadır. Bunlardan ilki; kentleşmenin yarattığı görece yoksul kesimlerde ve gecekondu alanlarında, çoğunlukla düşük gelire sahip olan hizmet sektörünü oluşturan marjinal toplulukların siyasal tutumlarının “tutucu” olduğu varsayımdır. Çünkü bu topluluk içerisinde yaşayan bireyler neticede kırdakinden daha fazla bir gelire sahip olmakta, bir gecekonduya sahip olarak kendilerini daha fazla güvende hissedecek ve birçok belediye hizmetlerinden de yararlanabilecektir. Bu durumda mevcut düzene karşı bir tavır sergilemesine gerek kalmayacak ve mevcut durumunu korumaya çalışacaktır. Bir diğer görüş ise; göç ederek kente gelen bu kimselerin düşük gelire sahip hizmet sektöründe çalışan kimseler olduğunu ve bu kesimin siyasal davranışlarının devrimci bir eğilime kayabileceğini savunmaktadır. Bu kapsamda da göç sonucu ortaya çıkan kentleşmeyle birlikte çağdaşlaşan, siyasal yönden bilinçlenen topluluklarda siyasal eğilimlerin sola kayması beklenir.³⁴³ Bu toplulukların siyasal eğilimlerinin sola kaymasının bir başka nedeni ise, göç sonucunda ortaya çıkan yeni aktörlerin, sosyal, politik, etnik ya da kültürel çıkarlarını ve kimliklerini, genellikle göç ettikleri yerlerin demokrasi adına farklılıkları savunan kesimin desteği ile kurulan örgütler üzerinden yeniden düzenlemeleridir.³⁴⁴ Bunun da genel olarak sol eğilimli gruplar üzerinden yürütüleceği söylenebilir. Burada göçmenler ve örgütler ilişkisinin bir başka boyutuna da değinmek gerekmektedir. Kente gelen göçmen yalnızlık içinde olmak istemeyecek ve kendisi ile eşdeğer niteliklere sahip (en azından aynı yerde doğmuş) kişilerle bir arada olmaya çalışacaktır. Bu nedenle de hemşehri derneklerine girebilecektir. Üyesi olduğu bu örgüt de onun siyasal katılmasında etkiler

³⁴¹ Görmez, **Kent...**, s.34.

³⁴² Özbudun, **a.g.e.**, s.106.

³⁴³ Keleş, **Kentleşme...**, s.39-41.

³⁴⁴ Rıva Kastoryano, “Uluslararası Türk Milliyetçiliği: Yurtdışında Yaşayan Türklerin Milliyetçilik Tanımı”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.68.

yaratabilecektir. Ki bir de bu örgüt siyasal katılım ve temsil eksikliğini gidermek amacıyla göçmenler tarafından kültür dernekleri biçiminde kurulmuş olan çok sayıdaki temsil organlarından biriyse bu etki kaçınılmaz olacaktır.³⁴⁵

Göç ile siyasal katılma arasındaki ilişkiyi, göçün siyasal katılmayı arttırıp arttırmadığına göre değerlendirdiğimizde de karşımıza iki bakış açısı çıkmaktadır. Bunlardan ilki olumlu bir bakış açısıyla göçün siyasal katılmayı arttıracak görüşüdür. Kent hayatının demokrasinin ön koşulu olan katılmacılığı geliştiren bir faktör olduğunu toplumsal bir veri olarak kabul eden bu görüşe göre; göç toplum içerisinde yapısal bir değişim teşkil etmekte ve toplumsal sistemin çözülmesine neden olmaktadır. Bu süreç içerisinde bulunan göçmen kitle de göç sonucu oluşan kentleşme yoluyla başlı başına bir siyasi deney içine girmekte olup yeni bir siyasal havayı yaşamaktadır. Bu oluşumların siyasal düzeyde sonucu ise, kentlileşen kitlenin daha katılımcı olmasına ve siyasal sistemden daha çok sayıda ve daha geniş kapsamlı taleplerde bulunmasına, yani siyasal katılımının artmasına yol açmaktadır.

Buna karşılık, bir diğer görüş ise göç sonucu kentte yaşamak ile siyasal katılma arasında herhangi bir ilişki olmadığını savunmaktadır. Buna göre; göç sonucu oluşan kentleşmenin siyasallaşma ile paralel bir biçimde gelişmemesi çeşitli toplumsal verilere dayandırılmaktadır. İlk olarak, göçmenlerin ekonomik açıdan marjinal olmaları göz önünde tutularak, siyasal bakımdan da marjinal bir durum içinde oldukları savunulmaktadır. Bir diğer kıstas ise, göçmenlerin kentte yaşamakla özerk bir yapıda siyasal hayata hemen girememekte olduklarıdır. Dış kaynaklardan alınan bilgi, tavsiye emirlerle yönlendirilme alışkanlığı içerisindeyler. Bu durum onların belirli siyasi partiler veya ideolojileri reddetmelerine yol açmakla kalmayıp, siyasetin tümünü, siyasal olguyu bir bütün olarak dışlamalarına neden olmaktadır.³⁴⁶

Sayılan bu iki görüşün de kendi içerisinde haklı yönleri bulunmaktadır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, her koşul her birey üzerinde aynı etkiyi yaratmayacaktır. Bu nedenle bu konuda tam bir kesinlik aramak doğru olmayabilecektir. Sonuçta yapılan her araştırma ulaştığı ampirik bilgilere farklı bir zaman diliminde ve farklı bir çevrede gerçekleştirdiği uygulama ile ulaşacaktır. Bu

³⁴⁵ Bianca Kaiser, "Türkiye'de ki Avrupa Birliği Yurttaşları: Siyasal ve Toplumsal Katılımın Önündeki Engeller", **Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.483.

³⁴⁶ Vergin, **a.g.m.**, s.145-148.

da farklı zamanlarda ve farklı çevrelerde yapılan bu araştırmalarla bir kesinliğe ulaşılamayacağının düşünülmesini sağlayabilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA’DA GÖÇ, KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA KONULU ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. ALAN ARAŞTIRMASININ KONUSU, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Alan araştırmasının temel amacı, bireylerin yaşamlarını birçok yönden etkileyen göç olgusunun, siyasal katılma davranışları üzerindeki etkisinin Konya örneğinde ortaya konmasıdır. Bununla birlikte diğer bir amaç ise Konya’ya göç etmiş bireylerin kentsel bütünleşme durumlarını da saptamaktır. Modern demokratik toplumların en temel göstergelerinden biri olan siyasal katılma davranışı Konya örneğinde göç etmiş bireylerde nasıl bir değişiklik göstermektedir? Konya’ya göç etmiş bireyler kentle bütünleşme sağlayabilmişler midir? Bu temel sorular çerçevesinde, birçok soruyla birlikte ortaya varsayımlar konulmadan Konya’da göçmenlerin siyasal katılma ve kentsel bütünleşme konularındaki mevcut durumları saptanmaya çalışılacaktır.

3.1.2. Araştırma Evreni

Araştırma evreni, Konya’nın merkez ilçeleri olan Selçuklu, Meram ve Karatay ilçeleridir. Bu ilçelerin farklı mahalleleri rastlantısal olarak belirlenmiş ve araştırma bu sahalarda gerçekleştirilmiştir.

3.1.3. Araştırma Yöntemi, Veri Toplama Teknikleri ve Çözümleme

Kullanılacak olan veriler anket uygulanarak elde edilmiştir. Ankette yer alan sorular 2010 yılı 15 Nisan-15 Mayıs tarihleri içerisinde yukarıda adı geçen ilçelerdeki Konya’ya göç etmiş bireylere uygulanmıştır. Anket sorularının hazırlanmasında Kemal Görmez’in ‘Kent ve Siyaset’, İnan Özer’in “Kentleşme,

Kentlileşme ve Kentsel Değişme”, Yusuf Akan ve İbrahim Arslan’ın “Göç Ekonomisi” adlı eserlerinden büyük ölçüde faydalanılmıştır. 320 denek üzerinden gerçekleştirdiğimiz çalışmada bazı anketler değerlendirme dışı bırakılmıştır. 308 anket değerlendirmeye alınmış ve çözümleme bu 308 anket üzerinden yapılmıştır. Her bir anket 40 sorudan oluşmaktadır. Bütün sorular kapalı uçlu olarak hazırlanmıştır. Sorular, katılanların bireysel özelliklerini saptama isteği ile birlikte bireylerin Konya’ya göç sonrası birçok bakımdan geçirdikleri değişimlerini ve yaşadıkları çevreleriyle ilişkilerini saptama amacına yönelik olarak hazırlanmıştır. Araştırmamız durum tesbitine yönelik bir çalışmadır. Bu nedenle başka kentlerde yapılmış olan çalışmalarla karşılaştırma yapılmayacaktır.

Anketlerden elde edilen sonuçlar, tablolar haline getirilmiş ve çözümleme yapılmıştır. Çözümleme yöntemi olarak bilgisayar destekli istatistik programı olan ve özellikle sosyal bilimlerde alanındaki araştırmalarda kullanılan SPSS (Statistical for Social Sciences) programından yararlanılmıştır.

3.2. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

3.2.1. Deneklerin Cinsiyet Dağılımı

Çizelge 1: Cinsiyetiniz?

Cinsiyet	Sayı	%
Erkek	179	58,1
Kadın	129	41,9
TOPLAM	308	100

Herhangi bir cinsiyet kotası koymadan yapmış olduğumuz araştırmada deneklerin % 58,1’i erkek, % 41,9’u ise kadındır.

3.2.2. Deneklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Çizelge 2: Yaşınız?

Yaş Grubu	Sayı	%
18-29	114	37
30-43	124	40,3
44-55	60	19,5
56 ve üzeri	10	3,2
TOPLAM	308	100

Araştırmamıza katılan deneklerin %37'si 18-29, %40,3'ü 30-43, %19,5'i 44-55, %3,2'si 56 ve üzeri yaş gruplarındadır.

3.2.3. Deneklerin Eğitim Durumları

Çizelge 3: Eğitim Durumunuz?

	Sayı	%
Okur-Yazar	3	1,0
İlkokul mezunu	16	5,2
Ortaokul mezunu	21	6,8
Lise mezunu	84	27,3
Üniversite ve Üstü	184	59,7
TOPLAM	308	100

Eğitim şüphesiz ki bireylerin yaşamlarının her alanını etkileme bakımından oldukça büyük bir etkindir. Bununla birlikte bireylerin eğitim sayesinde siyasete karşı ilgi ve bilgilerinin artacağı ve kentte yaşama gereklerine daha yüksek oranda sahip olabilecekleri düşünülebilir.

Araştırmamızda, deneklerin %1'inin okur yazar olduğu yani ilkokul mezunu bile olmadığı, %5,2'sinin ilkokul mezunu, %6,8'inin ortaokul mezunu, %27,3'ünün Lise mezunu, %59,7'sinin Üniversite ve üstü eğitim kurumlarından mezun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.4. Deneklerin Gelir Durumları

Çizelge 4: Aylık Gelir Durumunuz?

	Sayı	%
100-500 TL	25	8,1
501-1000 TL	84	27,3
1001-3000 TL	147	47,7
3001 TL ve üstü	19	6,2
Cevap Yok	33	10,7
TOPLAM	308	100

Araştırmamıza katılan deneklerin %8,1'i 100-500 TL arası, %27,3'ü 501-1000 TL arası, 47,7'si 1001-3000 TL arası, %6,2'si 3001 TL ve üzeri gelir elde ettiklerini belirtmişlerdir. %10,7'si ise gelir durumlarını belirtmemişlerdir. Cevap

belirtmeyen grup içerisinde ev hanımları ve öğrenciler bulunmaktadır. Ancak bazı ev hanımları ve öğrenciler aile reisinin kendilerine sağladığı geliri kendi gelirleri olarak belirtmişlerdir.

3.2.5. Deneklerin Mesleklere Göre Dağılımı

Çizelge 5: Mesleğiniz?

	Sayı	%
Devlet memuru	50	16,2
Kamu sektöründe üst, orta düzey yönetici	10	3,2
Özel sektör çalışanı	85	27,6
Kamu sektöründe işçi	9	2,9
Emekli	10	3,2
Ev hanımı	30	9,7
Öğrenci	37	12,0
Öğretmen	16	5,2
Esnaf, tüccar vb. serbest meslek sahibi	21	6,8
Avukat, doktor, mühendis vb. serbest meslek sahibi	22	7,1
Diğer	18	5,8
TOPLAM	308	100,0

Araştırmamıza katılan deneklerin %16,2'si devlet memuru, %3,2'si Kamu sektöründe üst, orta düzey yönetici, %10,4'ü özel sektörde memur, %2,9'u kamu sektöründe işçi, %17,2'si özel sektörde işçi, %3,2'si emekli, %9,7'si ev hanımı, %12'si öğrenci, %5,2'si öğretmen, %6,8'i esnaf, tüccar, vb., serbest meslek sahibi, %7,1'i avukat, doktor, mühendis, vb., serbest meslek sahibidir.

Deneklerin %5,8'i ise diğer cevabını vermiştir. Bu grupta site görevlisi, tezgahlar ve seyyar satıcı gibi işleri yapanlar bulunmaktadır.

3.2.6. Deneklerin Hanede Yaşayan Kişi Sayıları

Çizelge 6: Hanede yaşayan kişi sayısı?

	Sayı	%
1-2 Kişi	72	23,4
3-5 Kişi	199	64,6
6 ve üzeri kişi	37	12
Toplam	308	100

Deneklerin %23,4'ü yaşadıkları hanede 1-2 kişi, %64,6'sı 3-5 kişi, %12'si ise 6 ve üzeri kişinin yaşadığını belirtmişlerdir. Bu Çizelgeye bakıldığında genel olarak deneklerin aile biçimlerinin çekirdek aile tipine uygun olduğu söylenebilir.

3.2.7. Deneklerin Kaç Yıldır Konya'da İkamet Ettikleri

Çizelge 7: Kaç yıldır Konya'da ikamet ediyorsunuz?

	Sayı	%
1 Yıldan az	20	6,5
1-5 Yıl	120	39,0
6-10 Yıl	88	28,5
11 Yıldan fazla	80	26,0
Toplam	308	100

Yaşanılan yerde ikamet etme süresinin arttıkça, alışkanlıkların ve yaşam biçimlerinin yaşanılan yere uyarlandığı ve böylece kentsel bütünleşme durumunun geliştiği düşünülebilir.

Araştırmamıza katılan deneklerin % 6,5'i 1 yıldan az, %39'u 1-5 yıl arası, %28,5'i 6-10 yıl arası, %26'sı ise 11 yıldan fazla süredir Konya'da ikamet ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların yarısından fazlası 5 yıldan fazla süredir Konya'da ikamet etmektedirler.

3.2.8. Deneklerin Konya'ya Hangi İlden Göç Ettikleri

Çizelge 8: Konya'ya hangi ilden geldiniz?

	Sayı	%		Sayı	%
Adana	6	1,9	İçel	9	2,9
Adıyaman	1	,3	İstanbul	20	6,5
Afyon	4	1,3	İzmir	15	4,9
Ağrı	1	,3	Kars	2	,6
Amasya	1	,3	Kastamonu	2	,6
Ankara	34	11,0	Kayseri	5	1,6
Antalya	8	2,6	Kırşehir	1	,3
Artvin	4	1,3	Kocaeli	8	2,6
Aydın	3	1,0	Kütahya	5	1,6
Balıkesir	2	,6	Malatya	11	3,6
Bingöl	1	,3	Manisa	3	1,0
Bolu	5	1,6	K.Maraş	8	2,6
Burdur	4	1,3	Nevşehir	4	1,3
Bursa	5	1,6	Niğde	3	1,0
Çankırı	1	,3	Ordu	4	1,3
Çorum	5	1,6	Rize	3	1,0
Denizli	1	,3	Sakarya	3	1,0
Diyarbakır	4	1,3	Samsun	7	2,3
Edirne	3	1,0	Sinop	1	,3
Elazığ	23	7,5	Sivas	2	,6
Erzincan	2	,6	Tekirdağ	1	,3
Erzurum	8	2,6	Trabzon	5	1,6
Eskişehir	6	1,9	Şanlıurfa	1	,3
Gaziantep	9	2,9	Van	2	,6
Giresun	1	,3	Yozgat	4	1,3
Gümüşhane	2	,6	Aksaray	4	1,3
Hakkari	2	,6	Karaman	6	1,9
Hatay	8	2,6	Kırıkkale	7	2,2
Isparta	5	1,6	Osmaniye	3	1,0
			Toplam	308	100

Araştırmamıza 58 farklı ilden Konya'ya göç etmiş denek katılmıştır. Bu iller arasında çok büyük farklılıklar bulunmamakla birlikte Ankara %11 ile en yüksek orana sahiptir.

3.2.9. Deneklerin Konya'ya Gelmeden Önceki Yaşadıkları Yerin Türü

Çizelge 9: Konya'ya gelmeden önce nerede ikamet ediyordunuz?

	Sayı	%
İl merkezi	178	57,8
İlçe	113	36,7
Köy	17	5,5
Toplam	308	100

Deneklerin %57,8'i il merkezinde, %36,7'si ilçede, %5,5'i ise köyde ikamet ettiklerini belirtmişlerdir.

3.2.10. Deneklerin Konya'ya Geliş Nedenleri

Çizelge 10: Konya'ya Gelme nedeniniz nedir?

	Sayı	%
Tayin	91	29,5
Eğitim	84	27,3
Ekonomik nedenler	77	25,0
Konya'da hayat şartları daha iyi olduğu için	5	1,6
Akraba ve hemşerilerim Konya'da olduğu için	15	4,9
Zorlayıcı şartlar nedeniyle (Kan davası, terör vb.)	6	1,9
Fikrim Yok	30	9,7
Toplam	308	100

Araştırmamıza katılan deneklerin %29,5'i tayin, %27,3'ü eğitim, %25'i ekonomik nedenler, %1,6'sı Konya'da hayat şartlarının daha iyi olması, %4,9'u akraba veya hemşehrilerinin Konya'da olması, %1,9'u zorlayıcı şartlar nedeniyle Konya'ya göç ettiklerini belirtmişlerdir.

Eğitim sebebiyle Konya'ya gelenlerin ve daha önce mesleğini öğrenci olarak belirtenlerin oranına bakıldığında bir orantısızlık görülmektedir. Bu, eğitim sebebiyle Konya'ya gelenlerin eğitimleri bittikten sonra Konya'da kaldıkları varsayımı ile açıklanabilir.

Temel olarak ekonomik nedenlerden kaynaklı göçlerin ise oldukça önemli bir payı bulunmaktadır.

3.2.11. Deneklerin Oturdukları Konutların Mülkiyet Durumları

Çizelge 11: Oturduğunuz konutun mülkiyeti size mi ait?

	Sayı	%
Ev sahibi	104	33,8
Kiracı	164	53,2
Lojman	26	8,5
Akraba ya da aile fertlerinden birine ait	14	4,5
Toplam	308	100

Deneklerin %33,8'i ev sahibi, %53,2'si kiracı, %4,5'i akraba ya da aile fertlerinden birine ait konutta, %8,5'i ise lojmanda oturmaktadır.

3.2.12.1. Deneklerin Konya'dan Başka Bir Yere Göç Etme Düşünceleri

Çizelge 12: Konya'dan başka bir yere göç etmeyi düşünür müsünüz?

	Sayı	%
Memleketime dönmek istiyorum	93	30,2
Daha fazla gelir elde edebileceğim bir yere göç etmeyi düşünüyorum	54	17,5
Hayır düşünmüyorum	102	33,2
Fikrim Yok	38	12,3
Diğer	21	6,8
Toplam	308	100

Deneklerin %30,2'si memleketlerine geri dönmek istemektedir. %17,5'i ekonomik kaygıları göz önüne alarak daha fazla gelir elde edebilecekleri bir yere göç etmeyi düşünmektedir. % 33,2'si Konya'dan başka bir yere göç etmeyi düşünmemektedir. Bu oran oldukça olumlu bir sonucu ortaya çıkarmaktadır. Konya'ya göç eden bireylerin arasında Konya'da kalmak isteyenler oldukça yüksektir.

Burada deneklerin %6,8'i diğer cevabını işaretlemişlerdir. Bu grubun içerisinde çalıştıkları kurum ya da kuruluş tarafından tayin edilirlse mecburen gitmek zorunda olduklarını belirten denekler bulunmaktadır.

3.2.12.2. Konya'da Kalış Süresine Göre Başka Yere Göç Etme İsteği Durumu

Çizelge 13: Konya'da kalış süresine göre başka yere göç isteği

Süre		Sayı	%
1 Yıdan az	Evet, memleketime geri dönmeyi düşünüyorum	4	23,5
	Daha fazla gelir elde edebileceğim bir yere göç etmeyi düşünüyorum	3	17,6
	Hayır, düşünmüyorum	2	11,8
	Fikrim yok	6	35,3
	Diğer	2	11,8
	TOPLAM	17	100
1-5 Yıl	Evet, memleketime geri dönmeyi düşünüyorum	47	39,2
	Daha fazla gelir elde edebileceğim bir yere göç etmeyi düşünüyorum	24	20,0
	Hayır, düşünmüyorum	25	20,8
	Fikrim yok	14	11,7
	Diğer	10	8,3
	TOPLAM	120	100
6-10 Yıl	Evet, memleketime geri dönmeyi düşünüyorum	30	34,1
	Daha fazla gelir elde edebileceğim bir yere göç etmeyi düşünüyorum	15	17,0
	Hayır, düşünmüyorum	30	34,1
	Fikrim yok	11	12,5
	Diğer	2	2,3
	TOPLAM	88	100
11 Yıdan	Evet, memleketime geri dönmeyi düşünüyorum	11	13,8
	Daha fazla gelir elde edebileceğim bir yere göç etmeyi düşünüyorum	12	15,0
	Hayır, düşünmüyorum	44	55,0
	Fikrim yok	7	8,8
	Diğer	6	7,5
	TOPLAM	80	100

Konya’da kalış süresine göre deneklerin başka yere göç etme isteği durumları değerlendirildiğinde durum şudur: Konya’da geçirilen süre arttıkça deneklerin Konya’dan başka bir yere göç etme isteği düzenli bir şekilde azalmaktadır. 1 yıldan az süredir Konya’da ikamet eden deneklerin “Konya’dan başka bir yere göç etmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri “Hayır, düşünmüyorum” cevabının oranı %11,8’dir. Bu oran 1-5 yıl arası bir süredir Konya’da ikamet edenlerde %20,8, 6-10 yıl arası süredir Konya’da ikamet edenlerde %34,1, 11 yıldan fazla süredir Konya’da ikamet edenlerde ise %55’dir. Buradan hareketle, Konya’da kalış süresi arttıkça deneklerin başka bir yere göç etme isteği azalmaktadır denilebilir.

3.2.13. Deneklerin Konya’ya Geldikten Sonraki Ekonomik Durumları

Çizelge 14: Ekonomik durumunuz Konya’ya geldikten sonra değişti mi?

	Sayı	%
Şimdiki daha iyi	159	51,6
Şimdi daha kötü	26	8,4
Bir değişiklik olmadı	117	38,0
Fikrim yok	6	2,0
TOPLAM	308	100

Deneklerin %51,6’sı ekonomik durumlarının Konya’ya geldikten sonra daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Buradan hareketle -özellikle deneklerin meslek gruplarına bakılırsa sabit maaşlı olanların ağırlıklı olduğu görülecektir- Konya’da yaşamının göç edilen diğer illere oranla daha ucuz bir maliyeti olduğu düşünülebilir. Ekonomik durumlarının daha kötüye gittiğini belirtenlerin oranı ise %8,4’tür. Bu oranın ekonomik durumlarının daha iyi olduğunu ve bir değişiklik olmadığını belirtenlerin oranlarına bakıldığında çok büyük olmadığı söylenebilir.

3.2.14. Deneklerin Kendilerini Konyalı Olarak Görüp Görmemeleri Durumu

Çizelge 15: Kendinizi Konyalı olarak görüyor musunuz?

	Sayı	%
Evet	81	26,3
Hayır	207	67,2
Fikrim yok	20	6,5
TOPLAM	100	100

Deneklerin %26,3'ü kendilerini Konyalı olarak görmektedirler. Bu oran ile Konya'da kalma süresi karşılaştırıldığında bir orantı olduğu düşünülebilir. 10 yıldan fazla Konya'da ikamet edenlerin kendilerini Konyalı olarak gördükleri düşünülebilir.

Deneklerin %67,2'si kendilerini Konyalı olarak görmemektedir. Bu oran yüksek olarak görünse de sorunun niteliği açısından bir değerlendirme yapılırsa ve Türkiye'de hemen hemen herkesin kendi memleketi ile övündüğü ve kendi kimliğini memleketine göre şekillendirdiği düşünülürse, bu oranın Konya örneğinde oldukça olumlu olduğu düşünülebilir.

3.2.15. Deneklerin Tekrar Seçim Yapma İmkânları Bulunması Durumunda Konya'yı Tercih Etme Durumları

Çizelge 16: Bugün tekrar seçim yapma imkânınız olsaydı tekrar Konya'ya göç eder miydiniz?

	Sayı	%
Evet	152	49,4
Hayır	88	28,6
Fikrim yok	68	22,0
TOPLAM	308	100

Deneklerin neredeyse yarıya yakını %49,4'ü tekrar bir seçim yapsalar yine Konya'ya göç edeceklerini belirtmişlerdir. Bu oran oldukça olumlu bir orandır. Buradan hareketle deneklerin büyük bir çoğunluğunun alternatif seçim şansları olsa dahi Konya'yı tercih edecekleri söylenebilir.

Deneklerin %28,6'sı ise tekrar bir seçim yapma şansları olsa Konya'yı tercih etmeyeceklerini belirtmişlerdir. Bu grubun içerisinde ekonomik durumlarının

Konya'ya geldikten sonra kötüleştiğini belirtenlerin ve daha fazla gelir elde edebileceği bir yere göç etme isteğini belirtenlerin olduğu söylenebilir.

3.2.16. Konya'yı Sahiplenme Duygusu

Çizelge 17: Sizce Konya'nın gerçek sahibi kimdir?

	Sayı	%
Devletin	46	14,9
Belediyenin	18	5,8
Konyalıların	77	25,0
Hiç Kimsenin	14	4,5
Hepimizin	125	40,6
Bilmiyorum	21	6,8
Diğer	7	2,4
TOPLAM	308	100

Deneklerden % 14,9'u devletin, %5,8'i belediyenin, %25'i Konyalıların, %4,5'i hiç kimsenin, %40,6'sı hepimizin, %6,8'i bilmiyorum, %2,4'ü ise diğer cevabını vermiştir. Görüldüğü gibi %40,6'lık bir oran ile "Hepimizin" cevabı verilmiştir. Buradan hareketle deneklerin Konya'yı sahiplendikleri söylenebilir. Burada "diğer" cevabını verenlerden cevapları yazmaları istenmiştir. Verilen cevaplar arasında "ALLAH" ve "MEVLANA" gibi farklı cevaplar bulunmaktadır.

3.2.17. Deneklerin Semtleri İle İlgili Dernek, Vakıf veya Herhangi Bir Başka Kuruluşun Faaliyetlerine Katılma Durumları

Çizelge 18: Bugüne kadar oturduğunuz semtinizle ilgili herhangi bir dernek, vakıf veya başka herhangi bir kuruluş faaliyetine katıldınız mı?

	Sayı	%
Evet, bu tür faaliyetlere sıklıkla katılıyorum	18	5,8
Birkaç defa katıldım	64	20,8
Hayır, hiç katılmadım	226	73,4
Toplam	308	100

Deneklerin %5,8'i bu tür faaliyetlere sıklıkla katıldıklarını, %20,8'i birkaç defa katıldığını, %73,4'ü ise hiç katılmadığını belirtmiştir.

Deneklerin oturdukları semt ile ilgili toplantılara katılma oranları oldukça düşüktür. Ancak daha önce belirtilen kendilerini Konyalı olarak görenlerin oranına bakılırsa ve bu tür faaliyetlere sıklıkla katılanlar ve birkaç defa katılanların oranları birlikte göz önüne alınırsa iki durum arasında bir bağ kurulabilir.

3.2.18. Deneklerin herhangi bir Dernek, Vakıf veya Herhangi Bir Kuruluşa Üyelik Durumları

Çizelge 19: Herhangi bir Dernek/Vakıf veya başka bir kuruluşa üyeliğiniz var mı?

	Sayı	%
Evet, üyeliğim var	70	22,7
Hayır, üyeliğim yok	201	65,3
Üyeliğim yok ama ara sıra toplantılara katılıyorum	23	7,5
Evet, aktif olarak çalışmalara da katılıyorum	6	1,9
Fikrim yok	8	2,6
Toplam	308	100

Deneklerin %22,7'si Herhangi bir Dernek/Vakıf veya başka bir kuruluşa üyelikleri olduklarını belirtmiştir. %1,9'u üyeliğinin bulunduğunu ve aktif olarak çalışmalarına da katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu iki oran birleştğinde üyelikleri bulunanların oranı %24,6'dır. Bu oran oldukça olumlu görünmektedir. Özellikle Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının sayılarının azlığı ve Türk halkının bu tür kuruluşlara Avrupa ülkelerinin vatandaşlarına oranla soğuk baktığı³⁴⁷ göz önünde bulundurulursa bu oranın oldukça iyi olduğu düşünülebilir.

³⁴⁷ Türkiye'de 80 bin 757 dernek faaliyet gösteriyor. Buna göre her 866 kişiden biri dernek faaliyetlerinde bulunuyor. Almanya'da 2 milyon 100 bin, Fransa'da 1 milyon 470 bin, ABD'de 1 milyon 200 bin dernek bulunuyor. Fransa ve Almanya'da nüfusa oranlandığında her 40 kişiye 1 dernek düşüyor. Ancak her 10 Fransız'dan 4'ü en az bir derneğin faaliyetine katılıyor. Nüfusun beşte biri ise en az iki derneğe üye bulunuyor. ABD'de 1 milyon 200 bin dernek bulunuyor. Her 15 Amerikalıdan biri bu tür kuruluşlarda çalışıyor. (<http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=236>) (15.04.2010)

3.2.19. Dernek, Vakıf veya Herhangi Bir Kuruluşa Üye Olan Deneklerin Üye Oldukları Kuruluşların Türleri

Çizelge 20: Eğer herhangi bir dernek/vakıf veya başka bir kuruluşa üyeliğiniz varsa bu kuruluşun faaliyet konusu nedir?

	Sayı	%
Memur Derneği	8	8,1
İşçi Sendikası	4	4,1
Dini grup/Cemaat	6	6,1
Spor Klubü	5	5,1
Sosyal Yard. Derneği	14	14,1
Mesleki Dernek	18	19,1
Hemşehri Derneği	27	27,1
Kültürel Dernek	11	11,1
Diğer	6	6,1
TOPLAM	99	100

Bu Soruda deneklerin sadece üye oldukları değil, aynı zamanda üye olmamalarına rağmen toplantılarına katıldıkları kuruluşlar da değerlendirilmiştir.

Deneklerin %8,1'i Memur derneğine, % 4,1'i işçi sendikası, %6,1'i dini grup/cemaatlere, %5,1', Spor klübüne, %14,1', Sosyal yardımlaşma derneklerine, %19,1'i mesleki derneklere, %27,1'i Hemşehri derneklerine, %11,1'i Kültürel derneğe, %6,1'i de farklı biçimlerdeki kuruluşlara üye olduklarını belirtmişlerdir.

Hemşehri derneklerine üye olanların oranının en yüksek olduğu görünmektedir. Bu durum Konya'ya göç eden bireylerin kendi memleketlileri ile ilişkilerde bulunmak istemesinden kaynaklanabilir denilebilir.

3.2.20. Deneklerin Siyasi Partilere Üyelik Durumları

Çizelge 21: Herhangi bir siyasi partiye üye misiniz?

	Sayı	%
Evet, Üyeliğim var	25	8,1
Hayır, Üyeliğim yok	280	90,9
Cevap Yok	3	1,0
Toplam	308	100

Deneklerin %8,1'i siyasi partilere üye olduklarını, %90,9'u ise üyeliklerinin olmadığını belirtmişlerdir. %1'i ise bu soruya cevap vermemişlerdir.

Deneklerin oldukça büyük bir kısmı siyasi partilere üye değildirlir. Bunun nedenini aşağıdaki soruda saptamaya çalıştık.

3.2.21. Siyasi Partilere Üye Olmayan Deneklerin Siyasi Partilere Üye Olmama Nedenleri

Çizelge 22: Neden herhangi bir siyasi partiye üye olmadınız?

	Sayı	%
Yasal engellerden dolayı	44	15,8
Siyasi partilere güvenim yok	75	26,8
Zamanım yok	60	21,4
Ailem İstemediği İçin	11	3,9
Polis takibinden korktuğum için	1	0,3
Diğer	26	9,3
Cevap Yok	63	22,5
Toplam	280	100

Siyasi partilere üye olmayan deneklerin %15,8'i yasal engellerden dolayı, %26,8'i siyasi partilere güveninin olmamasından, %21,4'ü zamanı olmadığından, %3,9'u ailesi istemediğinden, %0,3'ü polis takibinden korktukları için siyasi partilere üye olmadıklarını belirtmişlerdir. %9,3'ü ise diğer cevabını vermiştir. Bu soruda “diğer” cevabını veren deneklerden cevaplarını yazmaları istenmiştir. Verilen cevaplar içerisinde, siyasetle ilgilenmediklerini ve partilere üye olmanın gereksiz olması cevapları bulunmaktadır.

Siyasi partilere üye olan deneklere neden üye oldukları sorulmuştur. Aşağıdaki Çizelgede bu durum saptanmaya çalışılmıştır.

3.2.22. Siyasi Partilere Üye Olan Deneklerin Siyasi Partilere Üye Olma Nedenleri

Çizelge 23: Neden bir siyasi partiye üye oldunuz?

	Sayı	%
Liderini Beğendiğim için	11	44
Parti politikalarını beğendiğim için	7	28
Çevremin etkisi yüzünden	1	4
İşlerimi daha iyi halledebilmek için	4	16
Çevremde Saygın Biri olmak için	2	8
Toplam	25	100

Siyasi partilere üye olan deneklerin %44'ü partinin liderini beğendiği için, %28'i parti politikalarını beğendiği için, %4'ü çevresinin etkisi yüzünden, %16'sı işlerini daha iyi halledebilmek için, %8'i çevresinde saygın biri olmak için siyasi partilere üye olduklarını belirtmişlerdir. %44'lük oranla ilk sırada bulunan “Liderini beğendiğim için” cevabı, Türk halkının liderlere duyduğu sempatinin bir göstergesi olarak düşünülebilir.

3.2.22.1. Deneklerin Komşuluk İlişkileri

Çizelge 24: Komşularınızla ilişkileriniz nasıldır?

	Sayı	%
Çok iyi	67	21,8
İyi	158	51,4
Ne iyi Ne Kötü	79	25,6
Kötü	2	0,6
Çok Kötü	2	0,6
Toplam	308	100

Deneklerin %21,8'i komşuları ile ilişkilerinin çok iyi olduğunu, %51,4'ü iyi olduğunu, 25,6'sı ne iyi ne kötü olduğunu, %0,6'sı kötü olduğunu, %0,6'sı ise çok kötü olduğunu belirtmişlerdir. “İyi” ve “Çok iyi” seçenekleri beraber değerlendirildiğinde Konya'ya göç etmiş deneklerin genellikle komşuları ile ilişkilerinin olumlu olduğu sonucuna ulaşılabilir.

3.2.22.2. Deneklerin Konya’da Kalış Süresine Göre Komşuluk İlişkileri

Çizelge 25: Konya’da kalış süresine göre komşuluk ilişkileri

Süre		Sayı	%
1 Yıldan Az	Çok iyi	1	5,9
	İyi	8	47,1
	Ne İyi Ne Kötü	8	47,1
	TOPLAM	17	100
1-5 Yıl	Çok iyi	25	20,8
	İyi	53	44,2
	Ne iyi ne kötü	40	33,3
	Kötü	2	1,7
	TOPLAM	120	100
6-10 Yıl	Çok iyi	18	20,5
	İyi	46	52,3
	Ne iyi ne kötü	23	26,1
	Çok kötü	1	1,1
	TOPLAM	88	100
11 Yıldan fazla	Çok iyi	22	27,5
	İyi	50	62,5
	Ne iyi ne kötü	7	8,8
	Cevap yok	1	1,3
	TOPLAM	80	100

Daha önce de değinildiği gibi deneklerin komşuluk ilişkileri oldukça olumlu bir orandadır. Bununla birlikte Konya’da geçirilen süre arttıkça deneklerin komşuluk ilişkileri iyi ve çok iyi olarak artmaktadır. Bu iki seçenek bir arada değerlendirildiğinde ortaya çıkan durum şudur: 1 yıldan az süredir Konya’da ikamet eden deneklerin “iyi” ve “çok iyi” cevapları bir arada değerlendirilirse bu oran %53’tür, 1-5 yıl arası süredir Konya’da ikamet eden deneklerin “iyi” ve “çok iyi” cevapları bir arada değerlendirilirse bu oran bu %65’tir, 6-10 yıl arası süredir Konya’da ikamet edenlerin “iyi” ve “çok iyi” cevapları bir arada değerlendirilirse bu oran %72,8’dir, 11 yıldan fazla süredir Konya’da ikamet edenlerin “iyi ve “çok iyi” cevapları bir arada değerlendirilirse bu oran %90’dır. Bu sonuçlardan hareketle Konya’da geçen yaşam süresi arttıkça deneklerin komşuluk ilişkileri sürekli olarak iyi yönde bir artış göstermektedir.

3.2.23. Deneklerin Komşuları ile Görüşme Sıklıkları

Çizelge 26: Komşularınızla ne sıklıkla görüşürsünüz?

	Sayı	%
Sürekli	31	10,1
Sık sık	78	25,3
Bazen	139	45,1
Çok az	56	18,2
Hiç Görüşmeyiz	4	1,3
TOPLAM	308	100

Denekler%10,1'i sürekli, %25,3'ü sık sık, %45,1'i bazen, %18,2'si çok az, komşularıyla görüştüklerini belirtirken, %1,3'ü hiç görüşmeyiz cevabını vermiştir. Genel olarak deneklerin komşuluk ilişkileri de göz önüne alınırsa komşularıyla ilişkilerinin iyi olduğu ve görüştükleri sonucuna ulaşılabilir.

3.2.24. Deneklerin Yerel Siyaset Bilgi Durumları

Çizelge 27: İlçe belediye başkanınızın adını ve hangi partiden olduğunu biliyor musunuz?

	Sayı	%
Evet	217	70,5
Hayır	71	23,1
Fikrim Yok	20	6,4
TOPLAM	308	100

Deneklerin %70,5'i ilçe belediye başkanlarının isimlerini ve hangi partiden olduğunu bildiğini beyan etmiştir. Bu durum deneklerin Konya'ya daha sonradan yerleşmiş olmalarına rağmen kentsel siyasete ilgilerinin olduğu şeklinde değerlendirilebilir. "Hayır" cevabını verenlerin oranı ise %23,1'dir. Bu oran fikrim yok cevabını veren %6,4 ile birlikte değerlendirilebilir. Bunun neticesinde de ilçe belediye başkanının adını ve partisini bilmeyenlerin oranının %29,5 olduğu söylenebilir.

3.2.25.1. Deneklerin Kentli İnsanı Algılama Biçimleri

Çizelge 28: Sizce kentli/Şehirli olmanın en belirgin özelliği nedir?

	Sayı	%
Modern Olmak	58	18,8
Zengin Olmak	17	5,5
Eğitimli Olmak	45	14,7
Sosyal Olmak	38	12,4
Kentte Yaşıyor Olmak	34	11,0
Kentin imkânlarından faydalanmak	114	37,0
Diğer	2	0,6
Toplam	308	100

Deneklerin %18,8'i modern olmak, %5,5'i zengin olmak, %14,7'si eğitimli olmak, %12,4'ü sosyal olmak, %11'i kentte yaşıyor olmak cevaplarını verirken, %37'si kentli insanı kentin imkânlarından faydalanmak cevabını vermiştir. Bu oran deneklerin büyük bir bölümünün kentli insanı kentin imkânlarından faydalanan insan olarak görmektedir sonucu çıkarılabilir. Burada “diğer” cevabını verenlerden cevaplarını yazmaları istenmiştir. Verilen cevaplar “diğer insanlara saygılı olmak” şeklindedir.

3.2.25.2. Eğitim Durumuna Göre Kentli İnsanı Algılama Biçimi

Çizelge 29: Eğitim durumuna göre kentli insanı algılama biçimi

Eğitim Durumu		Sayı	%
Okur-Yazar	Modern Olmak	1	33,3
	Kentin imkânlarından faydalanmak	2	66,7
	TOPLAM	3	100
İlkokul Mezunu	Zengin olmak	5	31,3
	Eğitimli olmak	5	31,3
	Kentte yaşıyor olmak	1	6,1
	Kentin imkânlarından faydalanmak	5	31,3
	TOPLAM	16	100
Ortaokul Mezunu	Modern olmak	4	19,0
	Eğitimli olmak	3	14,3
	Sosyal olmak	1	4,8
	Kentte yaşıyor olmak	6	28,6
	Kentin imkânlarından faydalanmak	7	33,3
	TOPLAM	21	100
Lise Mezunu	Modern olmak	14	16,7
	Zengin olmak	12	14,3
	Eğitimli olmak	5	6,0
	Sosyal olmak	9	10,7
	Kentte yaşıyor olmak	13	15,5
	Kentin imkânlarından faydalanmak	31	36,9
	TOPLAM	84	100
Üniversite ve üstü	Modern olmak	39	21,2
	Eğitimli olmak	32	17,4
	Sosyal olmak	28	15,2
	Kentte yaşıyor olmak	14	7,6
	Kentin imkânlarından faydalanmak	69	37,5
	Diğer	2	1,1
	TOPLAM	184	100

Burada deneklerin eğitim durumlarına göre kentli insanı algılama biçimi karşılaştırılmıştır. İlkokul mezunu olan deneklerin %31,3'ü kentli olmayı zengin olmak olarak değerlendirmektedir. Bir önceki Çizelgeye bakıldığında görülecektir ki “zengin olmak” cevabını verenlerin hepsi ilkokul mezunudur. Ortaokul, lise, üniversite ve üstü eğitim kurumlarından mezun olanların cevapları arasında ise zengin olmak cevabı hiç yoktur. Bu grupta kentin imkanlarından faydalanmak

cevabından sonra modern olmak, eğitilmiş olmak ve kentte yaşıyor olmak cevapları ön plana çıkmaktadır.

3.2.26. Deneklerin Kent Hayatının Gelenek Görenekler Üzerindeki Etkisine Bakışları

Çizelge 30: Sizce kent yaşamı alışkanlık ve yaşam biçimlerinde bir değişme yaratıyor mu?

	Sayı	%
Gelenek ve Göreneklere verilen değer azalıyor	203	65,9
Gelenek ve göreneklere verilen değer artıyor	9	2,9
Bir değişiklik yaratmıyor	60	19,5
Bilmiyorum	36	11,7
TOPLAM	308	100

Deneklerin %65,9'u kent hayatının gelenek ve göreneklere verilen değeri azalttığı yönünde düşünce beyan etmişlerdir. Buradan hareketle deneklerin oldukça büyük bir bölümünün kent hayatına bakış açılarının gelenek ve göreneklere azalttığı yönünde olduğu söylenebilir. %2,9'luk bir grup ise kent hayatının gelenek ve göreneklere verilen değeri artırdığı cevabını vermiştir. Burada bu grubun kent hayatı içerisindeki karmaşa ve düzensizlik durumundan korunmak için deneklerin gelenek ve göreneklere daha sıkı sarıldıkları düşüncesine sahip oldukları sonucu çıkarılabilir.

3.2.27. Deneklerin Konya'ya Geldikten Sonra Alışkanlık ve Yaşam Biçimlerinde Değişiklik Durumları

Çizelge 31: Siz Konya'ya göç ettikten sonra alışkanlık ve yaşam biçiminizde bir değişiklik oldu mu?

	Sayı	%
Evet, çok büyük değişiklikler oldu	106	34,4
Hayır, pek olmadı	195	63,3
Fikrim yok	7	2,3
TOPLAM	308	100

Denekler kendi alışkanlık ve yaşam biçimlerinde Konya'ya geldikten sonra bir değişiklik olup olmadığı sorusuna %63,3 lük bir oranla “hayır, pek olmadı” cevabını vermişlerdir. Bir önceki Çizelgeye bakıldığında %65,9'luk bir oranla kent hayatının gelenek ve göreneklere verilen değerin azalttığı yönünde deneklerin cevap verdikleri görülmektedir. Bu durum deneklerin %57,6'sının daha önce ikamet ettikleri yerleşim türünün kent merkezi olduğu belirtmesi ile açıklanabilir. Çünkü daha önce il merkezinde ikamet eden bireylerin Konya il merkezine yerleştikten sonra (çalışma Konya'nın merkez ilçelerinde gerçekleştirilmiştir) alışkanlık ve yaşam biçimlerinde değişme ortaya çıktığını belirtmeleri beklenemez. Bu nedenle bu durum bu iki Çizelge'nun kendi aralarında orantılı olduğunu göstermektedir.

3.2.28. Deneklerin Sinema ya da Tiyatroya Gitme Alışkanlıkları

Çizelge 32: Sinema ya da tiyatroya gider misiniz?

	Sayı	%
Sık sık	61	19,8
Nadiren	69	22,4
Bazen	131	42,5
Hiç Gitmem	47	15,3
TOPLAM	308	100

Deneklerin %19,8'i sık sık, %22,4'ü nadiren, %42,5'i bazen sinema ya da tiyatroya gittiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda daha önce yapılan “deneklerin kentli insanı algılama biçimi” değerlendirmesi ve deneklerin bu soruya oldukça yüksek bir oranla “kentin imkanlarından faydalanmak” cevabını verdikleri göz önüne alınırsa deneklerin %84,7'sinin bu imkanlardan faydalanmalı durumu daha da anlaşılabilmektedir. Özellikle Konya'nın il merkezinde oldukça sınırlı sayıda sinema salonu ve tiyatro etkinliğinin olduğu düşünülürse deneklerin bu kadar yüksek oranda sinema ya da tiyatroya gitmeleri oldukça önemli olarak değerlendirilebilir.

3.2.29. Deneklerin Türkiye'nin Yönetiminde En Etkili Gördükleri Grup

Çizelge 33: Sizce Türkiye'nin yönetiminde en etkili grup hangisidir?

	Sayı	%
İşçiler	3	1,0
Askerler	39	12,7
Bürokratlar	42	13,6
İş adamları	26	8,4
Din Adamları	7	2,3
Bilim adamları	3	1,0
Siyasetçiler-Milletvekilleri	176	57,1
Diğer	12	3,9
TOPLAM	308	100

Deneklerin %57,1'i Türkiye'nin yönetiminde en etkili grup olarak Siyasetçiler ve Milletvekilleri'ni görmektedirler. Bu grubu sırasıyla %13,6 ile Bürokratlar, %12,7 ile askerler, %8,4 ile işadamları, %2,3 ile din adamları, %1'lik oranları ile işçiler ve bilim adamları takip etmektedir. Burada %3,9'luk bir grup "diğer" cevabını işaretlemişlerdir. "Diğer" cevabını verenlerden cevaplarını yazmaları istenmiştir. Verilen cevaplar arasında "AB", "ABD" ve "Dış güçler" gibi farklı yanıtlar bulunmaktadır.

3.2.30. Deneklerin Siyaset ve Hükümetle İlgili İşleri Takip Etme Durumları

Çizelge 34: Siyaset ve hükümetle ilgili işleri ne derece takip edersiniz?

	Sayı	%
Düzenli-Sürekli	80	26,0
Zaman zaman	185	60,0
Hiç takip etmem	43	14,0
TOPLAM	308	100

Deneklerin %26'sı düzenli-sürekli olarak, %60' ise zaman zaman siyaset ve hükümetle ilgili işleri takip ettiklerini belirtmişlerdir. Bu iki oran bir arada değerlendirildiğinde deneklerin oldukça büyük bir kısmının siyaset ve hükümetle ilgili işleri takip ettikleri görülmektedir. %14'lük bir kesim ise siyaset ve hükümetle

ilgili işleri hiç takip etmediklerini belirtmişlerdir. Bu gruba neden hiç takip etmedikleri sorusu sorulmuştur. Aşağıdaki Çizelge da bu durum açıklanmaya çalışılacaktır.

3.2.31. Siyaset ve Hükümetle İlgili İşleri “Hiç Takip Etmeyen” deneklerin Takip Etmeme Nedenleri

Çizelge 35: Siyaset ve hükümetle ilgili işleri takip etmeme nedeninizi söyler misiniz?

	Sayı	%
Yeterli Bilgim yok	13	26,0
Zamanım yok	5	10,0
Takip etsem de değişen bir şey olmaz	19	38,0
Siyaset bana göre değil	13	26,0
TOPLAM	50	100

Siyaset ve hükümetle ilgili işleri takip etmeme nedenlerine, deneklerin %26’sı yeterli bilgin yok, %10’u zamanım yok, %38’i takip etsem de değişen bir şey olmaz, %26’sı siyaset bana göre değil cevaplarını vermiştir. Burada dikkat edilirse 50 denek bu soruya yanıt vermiştir. Oysa ki “hiç takip etmem” cevabını verenlerin sayısı 43’tür. Bu Soruya Çizelge 31’de “Hiç Takip Etmem” cevabını verenlerin yanı sıra “Zaman zaman takip ederim” diyen 7 kişi de çok nadir takip ettiklerini belirterek cevap vermiştir.

3.2.32. Deneklerin Siyasal Konulara ve Olaylara İlişkin Haberlere Ulaşma Araçları

Çizelge 36: Siyasi konulara ve olaylara ilişkin haberleri nereden alırsınız?

	Sayı	%
Gazeteden	76	24,7
Radyodan	3	1,0
Televizyondan	212	68,8
Yakın Çevremdeki İnsanlardan	15	4,9
İş arkadaşlarımdan	2	0,6
TOPLAM	308	100

Deneklerin %68,8'i siyasi konulara ve olaylara ilişkin haberleri televizyondan aldıklarını belirtmişlerdir. Bu oran oldukça yüksektir. Bu cevabı %24,7 ile gazete, %4,9 ile yakın çevremdeki insanlardan, %1 ile radyodan ve %0,6 ile iş arkadaşlarımdan cevapları takip etmektedir.

3.2.33.Deneklerin Siyasal Düşüncelerinin Kimler Tarafından Etkilendikleri

Çizelge 37: Siyasal düşüncelerinizi en çok kim(ler) etkiler?

	Sayı	%
Hiç kimse	134	43,5
Eş ve Aile	39	12,7
İş arkadaşları	10	3,2
Komşu-Akraba	10	3,2
Devlet Büyükleri	24	7,8
Gazete-Radyo-Televizyon	79	25,7
Diğer	9	2,9
Cevap Yok	3	1,0
TOPLAM	308	100

Deneklerin %43,5'i siyasal düşüncelerini hiç kimsenin etkilemediği cevabını vermişlerdir. Buradan hareketle deneklerin %43,5'inin siyasal konularda daha kemikleşmiş düşüncelere sahip oldukları değerlendirilebilir.

Gazete-Radyo-Televizyon'un %25,7'lik bir oranla deneklerin siyasal düşüncelerini etkileyen ilk etken olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla; %12,7 ile eş ve aile, %7,8 ile devlet büyükleri %3,2'lik oranlarla iş arkadaşları ve Komşu-Akraba cevapları takip etmektedir. Burada %2,9'luk bir grup "diğer" cevabını vermişlerdir. "Diğer" cevabını veren deneklerden cevaplarını yazmaları istenmiştir. Verilen cevaplar arasında farklı siyasi parti liderlerinin isimleri yer almaktadır.

3.2.34.Deneklerin Konya'ya Gelmeden Önce Yerel veya Milletvekili Seçimlerinde Oy Kullanma Durumları

Çizelge 38: Konya'ya göç etmeden önce yerel veya milletvekili seçimlerinde oy kullandınız mı?

	Sayı	%
Evet	233	75,6
Hayır	75	24,4
TOPLAM	308	100

Deneklerin %75,6'sı Konya'ya göç etmeden önce yerel veya milletvekili seçimlerinde oy kullandıklarını belirtirken, %24,4'ü oy kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

3.2.35.Deneklerin Konya'ya Göç Ettikten Sonra Yerel veya Milletvekili Seçimlerinde Oy Kullanma Durumları

Çizelge 39: Konya'ya göç ettikten sonra yerel veya milletvekili seçimlerinde oy kullandınız mı?

	Sayı	%
Evet	243	78,9
Hayır	65	21,1
TOPLAM	308	100

Deneklerin %78,9'u Konya'ya göç ettikten sonra yerel veya milletvekili seçimlerinde oy kullandıklarını belirtirken, %21,1'i oy kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Konya'ya göç etmeden önce seçimlerde oy kullananlar ile Konya'ya göç ettikten sonra seçimlerde oy kullananların sayılarına bakıldığında oy kullanma oranında %3,3'lük bir artış olduğu görülmektedir.

3.2.36.1. Deneklerin Konya'ya Göç Ettikten Sonra Oy Verdikleri Partiyi Değiştirme Durumları

Çizelge 40: Daha önce oy verdiğiniz partiye Konya'ya geldikten sonra tekrar oy verdiniz mi?

	Sayı	%
Aynı partiye oy verdim	117	38
Farklı partiye oy verdim	88	28,6
Konya'da oy kullanmadım	62	20,1
Cevap Yok	41	13,3
TOPLAM	308	100

Deneklerin %38'i Konya'ya göç ettikten sonra daha önce oy verdikleri partiye tekrar oy verdiklerini belirtirken, %28,6'sı Konya'ya göç ettikten daha önce oy verdikleri partiden başka bir partiye oy verdiklerini belirtmişlerdir. Konya'ya göç ettikten sonra oy verdikleri partiyi değiştirenlerin oranı bu grup içerisinde çok büyük bir oran olarak karşımıza çıkmasa da genel olarak bir değerlendirme yapılırsa, Türk seçmenin farklı dönemlerde siyasi parti tercihlerini değiştirmesi durumu ile orantılı bir durumun ortaya çıktığı söylenebilir.

3.2.36.2. Deneklerin Eğitim Durumlarına Göre Oy Verdikleri Partinin Konya'ya Göç Ettikten Sonra Değişme Durumu

Çizelge 41. Eğitim durumuna göre oy verilen partinin Konya'ya göç ettikten sonra değişme durumu

		Sayı	%
Okur Yazar	Aynı partiye oy verdim	1	33,3
	Farklı partiye oy verdim	1	33,3
	Konya'da oy kullanmadım	1	33,3
	TOPLAM	3	100
İlkokul Mezunu	Aynı partiye oy verdim	2	12,5
	Farklı partiye oy verdim	7	43,8
	Konya'da oy kullanmadım	3	18,7
	Cevap Yok	4	25,0
	TOPLAM	16	100
Ortaokul Mezunu	Aynı partiye oy verdim	9	42,9
	Farklı partiye oy verdim	6	28,5
	Konya'da oy kullanmadım	3	14,3
	Cevap Yok	3	14,3
	TOPLAM	21	100
Lise Mezunu	Aynı partiye oy verdim	31	36,9
	Farklı partiye oy verdim	25	29,8
	Konya'da oy kullanmadım	19	22,6
	Cevap Yok	9	10,7
	TOPLAM	84	100
Üniversite ve Üstü Mezunları	Aynı partiye oy verdim	74	40,2
	Farklı partiye oy verdim	49	26,6
	Konya'da oy kullanmadım	36	19,6
	Cevap Yok	25	13,6
	TOPLAM	184	100

Eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte siyasal fikirlerin daha kemikleşmiş bir hal alacağı ve değişmesinin daha zor olacağı yönündeki düşünceleri çalışmamızda deneyimlemek amacıyla yapmış olduğumuz karşılaştırma neticesinde ulaşılan sonuçlar şöyledir: İlkokul mezunları Konya'ya göç ettikten sonra büyük bir oranla (43,8) daha önce oy verdikleri partiyi değiştirmişlerdir. Ortaokul mezunlarının %28,5'i oy verdikleri partiyi değiştirdiklerini belirtirken, Lise mezunlarının %29,8'i daha önce oy verdikleri partiyi değiştirdiklerini belirtmişlerdir. Üniversite ve üstü eğitim kurumlarından mezun olanlarda ise bu oran en düşüktür. Üniversite ve üstü eğitim kurumlarından mezun olan deneklerin %40,2'si oy verdikleri partiyi değiştirmediklerini bir başka deyişle; Konya'ya gelmeden önce oy verdikleri partiye, Konya'ya geldikten sonra da oy verdiklerini belirtmişlerdir. Üniversite ve üstü eğitim kurumlarından mezun olan deneklerin %26,2'si farklı bir partiye oy verdiklerini belirtmişlerdir.

3.2.36.3. Cinsiyete Göre Konya'ya Göç Ettikten Sonra Oy verilen Partinin Değişmesi Durumu

Çizelge 42: Cinsiyete Göre Oy Verilen Partinin Değişmesi

Cinsiyet		Sayı	%
Erkek	Aynı Partiye Oy Verdim	81	45,3
	Farklı Partiye Oy Verdim	51	28,5
	Konya'da Oy Kullanmadım	26	14,5
	Cevap Yok	21	11,7
	Toplam	179	100
Kadın	Aynı Partiye Oy Verdim	36	27,9
	Farklı Partiye Oy Verdim	37	28,7
	Konya'da Oy Kullanmadım	36	27,9
	Cevap Yok	20	15,5
	Toplam	129	100

Cinsiyete göre oy verilen partinin Konya'ya geldikten sonra değişme durumu şöyledir: Erkek denekler siyasi parti değiştirme konusunda kadın deneklere nazaran daha tutucudurlar. Erkeklerin Konya'ya göç ettikten sonra %45,3'ü daha önce oy verdikleri partiye tekrar oy verdiklerini belirtirken kadınlarda bu oran %27,9 dur.

3.2.37. Deneklerin Çevresindekilerle (Akraba-eş-dost/arkadaş) Siyaset Hakkında Konuşma Sıklıkları

Çizelge 43: Çevrenizdekilerle (akraba-eş-dost/arkadaş) siyaset hakkında konuşur musunuz?

	Sayı	%
Sürekli konuşurum	32	10,4
Konuşurum	80	26,0
Bazen Konuşurum	92	29,8
Nadiren Konuşurum	67	21,8
Hiç Konuşmam	37	12,0
TOPLAM	308	100

Deneklerin %10,4'ü sürekli olarak, %26'sı konuştuklarını, %29,8'i bazen, %21,8'i nadiren çevresindekilerle (akraba-eş-dost/arkadaş) siyaset hakkında konuştuklarını belirtmişlerdir. Bu oranlara bakıldığında büyük bir çoğunluğun siyaset hakkında çevresindekilerle konuştukları sonucuna ulaşılabilir.

%12'lik bir grup ise çevresindekilerle (akraba-eş-dost/arkadaş) siyaset hakkında konuşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu oran deneklere sorulan "Siyaset ve hükümetle ilgili işleri ne derece takip edersiniz?" sorusuna "hiç takip etmem" cevabını verenlerin (%14) oranı ile karşılaştırıldığında bu oranların birbirleriyle yakın değerlerde çıktıkları görülecektir.

3.2.38. Deneklerin Belediyenin Alacağı Kararlar Üzerinde Etkili Olup-Olmamaları Konusundaki Düşünceleri

Çizelge 44: Belediye'nin alacağı kararları etkileyebilme gücünüz olduğuna inanıyor musunuz?

	Sayı	%
Evet	65	21,1
Hayır	174	56,5
Bilmiyorum	69	22,4
TOPLAM	308	100

Belediye'nin alacağı kararlar üzerinde etkilerinin olmayacağını düşünenlerin oranı %56,5'tir. Buna karşılık %21,1'i ise belediyenin alacağı kararlar üzerinde etkili olabileceklerini belirtmişlerdir. %22,4'lük bir grup ise belediye'nin alacağı kararlar üzerinde etkilerinin olup olmayacağını bilmediklerini belirtmişlerdir.

3.2.39. Deneklerin Siyasetle Uğraşanların Amaçlarına Bakışları

Çizelge 45: Sizce siyasetle uğraşanların gerçek amacı nedir?

	Sayı	%
Ülkeye/vatandaşa hizmet	101	32,8
Zengin olmak	101	32,8
Meşhur olmak	13	4,2
Yakınlarına çıkar sağlamak	56	18,2
Diğer	37	12,0
TOPLAM	308	100

Burada deneklerin %32,8'lik oranlarla ilk sıraya “Zengin olmak” ve “Ülkeye/Vatandaşa hizmet etmek” cevaplarını koydukları görülmektedir. Ancak bu durum %18,2 oranı bulunan “Yakınlarına çıkar sağlamak” cevabı ile beraber değerlendirildiğinde siyasetle uğraşanların gerçek amaçlarının maddi çıkarlar çerçevesinde oldukları düşüncesinin denekler tarafından büyük bir oranla ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

%4,2'lik bir oranda ise “Meşhur olmak” cevabı verilmiştir. %12'lik bir oranda ise “Diğer” cevabı verilmiştir. Diğer cevabı verenlerden cevaplarını yazmaları istenmiştir. Verilen cevaplar arasında; “Hepsi” “Aslında

Ülkeye/Vatandaşa hizmet olması gerekirdi, maalesef öyle değil” gibi farklı cevaplar bulunmaktadır.

3.2.40. Deneklerin, Vatandaşların Hükümeti Veya Belediyeyi Etkilemek İçin Ne Yapılması Gerektiği Konusundaki Düşünceleri

Çizelge 46: Bir vatandaş hükümeti ya da belediyeyi etkilemek için ne yapmalıdır?

	Sayı	%
Seçimlerde oy kullanmalı	104	33,8
Çevresindeki olaylarla ilgilenmeli ve bilgi sahibi olmalı	135	43,8
Dernek/Sivil Toplum Kuruluşlarına üye olmalı	16	5,2
Siyasi Parti Faaliyetlerine Katılmalı	21	6,8
Siyasilere Mektup Yazmalı, Onları Ziyaret etmeli	6	1,9
Protesto Eylemlerine Katılmalı	15	4,9
Diğer	4	1,3
Cevap Yok	7	2,3
TOPLAM	308	100

Bu soruda “Çevresindeki olaylarla ilgilenmeli ve bilgi sahibi olmalı” cevabı %43,8’lik bir oranla ilk sırada yer almaktadır. Buradan hareketle deneklerin büyük çoğunluğunun, siyaseti etkilemek için öncelikle bilgi sahibi olunması ve çevresindeki gelişmelere duyarlı olunması gerektiğine inandıkları söylenebilir.

“Seçimlerde oy kullanmalı” cevabı ise ikinci sırada yer almaktadır. Bu cevabı takiben ise sırasıyla %6,8 ile “Siyasi parti faaliyetlerine katılmalı”, %5,2 ile “Dernek/Sivil Toplum kuruluşlarına üye olunmalı”, %4,9 ile “protesto eylemlerine katılmalı”, %1,9 ile Siyasilere mektup yazmalı ve onları ziyaret etmeli” cevapları izlemektedir.

3.2.41. Deneklerin Kamu Kurumlarında İşlerini Halletme Biçimleri

Çizelge 47: Herhangi bir kamu kurumuna bizzat işiniz düştüğünde bu işinizi nasıl hallediyorsunuz?

	Sayı	%
Normal (Prosedür-Kurallar yoluyla) Yolla	233	75,6
Araya Tanıdık(Aracı) sokuyorum	34	11,0
İlgili birimdeki tanıdık/hemşerilerle hallediyorum	30	9,7
Fikrim Yok	11	3,5
TOPLAM	308	100

Normal (Prosedür-Kurallar yoluyla) yolla işlerini halledenlerin oranı %75,6 gibi oldukça büyük bir orandadır. Bu cevabı %11 ile “Araya tanıdık (Aracı) sokuyorum” cevabı izlemektedir. Son sırada ise %9,7 ile “İlgili birimdeki tanıdık/hemşehrilerimle hallediyorum” cevabı gelmektedir. Bu durum ankete katılan deneklerin hemşehrilik bağlarını kamu kurumlarındaki işlerini halletme de pek yaygın olarak kullanmadıklarını göstermektedir.

3.2.42. Deneklerin Siyasi Yelpazede Kendilerini Gördükleri Yer

Çizelge 48: Siyasi yelpazede kendinizi nerede görüyorsunuz?

	Sayı	%
Muhafazakâr-dindar	38	12,3
Liberal/Demokrat	47	15,3
Muhafazakâr-Milliyetçi	45	14,6
Merkezde	28	9,1
Türk Milliyetçisi	67	21,8
Sosyal Demokrat	28	9,1
Aşırı solcu	2	0,6
Aşırı milliyetçi	9	2,9
Diğer	12	3,9
Fikrim yok	18	5,8
Cevap Yok	14	4,5
TOPLAM	308	100

Deneklerin siyasi yelpazede kendilerini konumlandıkları yer sıralamasında ilk sırayı %21,8 ile “Türk Milliyetçisi” cevabı almaktadır. Bu cevabı sırasıyla %15,3 ile “Liberal/Demokrat”, %14,6 ile “Muhafazakâr-Milliyetçi”, %12,3 ile “Muhafazakâr-Dindar”, %9,1 ile aynı oranda olan “Sosyal Demokrat” ve “Merkezde”, %2,9 ile “Aşırı Milliyetçi”, %0,6 ile “Aşırı solcu” cevapları izlemektedir.

%5,8 ile “Fikrim yok” cevabını verenler arasında ise kendilerini siyasi yelpazede herhangi bir yere konumlandıramadıklarını belirtenler ve siyasetle hiç ilgilenmediklerini belirtenler bulunmaktadır.

“Diğer” cevabını verenlerin oranı ise %3,9’dur. Bu gruptaki deneklerden cevaplarını yazmaları istenmiştir. Verilen cevaplar arasında, “Atatürkçü”, “Atatürk Milliyetçisi”, “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı” gibi farklı cevaplar bulunmaktadır.

3.2.43.1. Deneklerin Kendilerini Konya’da Güvende Hissetme Durumları

Çizelge 49: Konya’da kendinizi güvende hissediyor musunuz?

	Sayı	%
Evet	262	85,1
Hayır	25	8,1
Fikrim yok	21	6,8
TOPLAM	308	100

%85,1 gibi çok büyük bir oranda denekler kendilerini Konya’da güvende hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum Konya’nın güvenli bir şehir olmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Kendilerini güvende hissetmeyenlerin oranı ise %8,1’dir. “Fikrim Yok” cevabını işaretleyenlerin oranı ise %6,8’dir.

3.2.43.2. Cinsiyete Göre Deneklerin Konya’da Kendilerini Güvende Hissetme Durumları

Çizelge 50: Cinsiyete göre deneklerin Konya’da kendilerini güvende hissetmeleri

Cinsiyet		Sayı	%
Erkek	Evet	163	91,0
	Hayır	8	4,5
	Fikrim Yok	8	4,5
	TOPLAM	179	100
Kadın	Evet	99	76,7
	Hayır	17	13,2
	Fikrim Yok	13	10,1
	TOPLAM	129	100

Erkek deneklerin %91 gibi çok büyük bir çoğunluğu kendilerini güvende hissettiklerini belirtirken, kadın deneklerde bu oran –yine yüksek olmakla birlikte- erkeklere nazaran düşük bir seviyede kalmaktadır. Kadın deneklerin %76,7’si Konya’da kendilerini güvende hissetmekte olduklarını belirtmişlerdir.

3.2.44. Deneklerin Konya İle İlgili Haberlere Ulaşmada Kullandıkları Kaynaklar

Çizelge 51: Konya ile ilgili bilgileri nereden/hangi kaynaktan sağlarsınız?

	Sayı	%
Yerel gazeteler	27	8,8
Yerel Televizyon	143	46,4
İnternet	89	28,9
Radyo	2	0,6
Takip Etmem	47	15,3
TOPLAM	308	100

Deneklerin %46,4'ü Konya ile ilgili bilgilere ulaşmada kaynak olarak yerel televizyonlardan faydalandıklarını belirtmişlerdir. Bu cevabı %28,9 ile “İnternet”, %8,8'i “Yerel gazeteler” ve %0,6 ile “Radyo” cevapları takip etmektedir.

Burada %15,3'lük bir oranla “Takip etmem” cevabı denekler tarafından işaretlenmiştir.

Genel olarak deneklerin büyük bir bölümünün (%84,7) Konya ile ilgili bilgilere/haberlere ilgi duydukları söylenebilir. Bu durum daha önce sorulan “Kendinizi Konyalı olarak görüyor musunuz?” sorusuna verilen %67,2'lik “Hayır” cevabı ile karşılaştırıldığında deneklerin büyük çoğunluğunun kendilerini Konyalı olarak görmemelerine rağmen yaşadıkları yer ile ilgilendiklerini bu bağlamda Konya ile ilgili bilgi ve haberlere ilgi gösterdikleri söylenebilir.

3.2.45. Deneklere Göre Türkiye'nin En Önemli Üç Sorunu

Çizelge 52: Sizce Türkiye'nin en önemli üç sorunu nedir? (Bu soruda deneklerden üç şık işaretlemeleri ve işaretlemeyi önem sırasına göre 1,2,3, diye yazmaları istenmiştir)

	1. Öncelik		2. Öncelik		3. Öncelik		Σ
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
İşsizlik-İstihdam	142	46,1	33	10,7	35	11,4	210
Ekonomik sorunlar/Hayat Pahalılığı	27	8,7	46	14,9	48	15,6	121
Yoksulluk ve Hayat pahalılığı	14	4,5	44	14,3	41	13,3	99
Eğitim	30	9,7	25	8,1	27	8,8	82
Türkiye'nin bölünme tehlikesi	34	11,0	26	8,4	8	2,6	68
Kürt sorunu	20	6,5	22	7,1	26	8,4	68
Rüşvet ve Yolsuzluk	10	3,2	23	7,5	21	6,8	54
Ahlaki yozlaşma	4	1,3	12	3,9	20	6,5	36
Yargı bağımsızlığı	2	0,6	14	4,5	13	4,2	29
Ergenekon-Balyoz gibi darbe iddiaları	3	1,0	12	3,9	11	3,6	26
Türban	2	0,6	6	1,9	15	4,9	23
Demokrasi-Fikir Özgürlüğü	5	1,6	6	1,9	10	3,2	21
Sağlık-Sosyal güvenlik	3	1,0	6	1,9	10	3,2	19
İrtica	2	0,6	9	2,9	5	1,6	16
Hükümet-Ordu ilişkisi	3	1,0	6	1,9	7	2,3	16
Suç-Kapkaç	3	1,0	7	2,3	3	1,0	13
Demokratik açılım	3	1,0	8	2,6	1	0,3	12
Sivil anayasa	1	0,3	2	0,6	4	1,3	7
Türkiye Ermenistan ilişkileri	-	-	1	0,3	3	1,0	4
TOPLAM	308	100	308	100	308	100	

Deneklerin %46,1 gibi büyük bir oranı Türkiye'nin en önemli sorununun İşsizlik-İstihdam olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte ilk üç sırada İşsizlik-İstihdam, Ekonomik sorunlar/Hayat pahalılığı ve Yoksulluk ve Hayat Pahalılığı sorunları yer almaktadır. Genel olarak bir değerlendirme yapılırsa deneklerin en önemli sorunlar olarak belirttikleri bu sorunlar ekonomik temelli sorunlardır.

3.2.46. Deneklere Göre Konya'nın En Önemli Üç Sorunu

Çizelge 53: Sizce Konya'nın en önemli üç sorunu nedir? (Bu soruda deneklerden üç şık işaretlemeleri ve işaretlemeyi önem sırasına göre 1,2,3, diye yazmaları istenmiştir)

	1. Öncelik		2. Öncelik		3. Öncelik		Σ
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
İstihdam/İş olanaklarının yetersizliği	61	19,8	62	20,1	55	17,9	178
Kültürel faaliyetlerin az oluşu	61	19,8	58	18,8	50	16,2	169
Ulaşım	40	13,0	26	8,4	22	7,1	88
Kiraların yüksek oluşu	21	6,8	43	14,0	22	7,1	86
Çevre Düzenlemesi	16	5,2	27	8,8	35	11,4	78
Cevap Yok	3	1,0	24	7,8	48	15,6	75
Sağlık Hizmetlerinin Yetersizliği	39	12,7	14	4,5	15	4,9	68
Eğitim Olanaklarının Yetersizliği	18	5,8	14	4,5	25	8,1	57
Altyapı	32	10,4	15	4,9	9	2,9	56
Diğer	11	3,6	10	3,2	19	6,2	40
Güvenlik Hizmetlerinin Yetersizliği	6	1,9	15	4,9	8	2,6	29
TOPLAM	308	100	308	100	308	100	

Deneklere göre Konya'nın en önemli üç sorunu sırasıyla; İşsizlik-İstihdam, Kültürel Faaliyetlerin az oluşu ve Ulaşım sorunlarıdır. İlk sırada yer alan İşsizlik-İstihdam sorunu deneklere göre Türkiye'nin en önemli sorunu ile aynıdır. Bu da ekonomik temelli bir sorun olan İşsizlik-İstihdam sorununun Konya için de önemli bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Kültürel faaliyetlerin az oluşu sorunu ise Konya için deneklere göre ikinci önemli sorundur. Üçüncü sırada ise ulaşım sorunu yer almaktadır.

Burada deneklerin bazıları Konya'nın sorununun bulunmadığını belirtirken bazıları Konya'nın ikinci veya üçüncü bir sorunu bulunmadığını belirterek 2. ve 3. şıkkı işaretlememişlerdir.

3.3. Değerlendirme

Konya'nın merkez ilçeleri; Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinde 320 denekle yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilen anket uygulamasından elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuçlar:

1. Hemen hemen her meslekten, yaştan, cinsiyetten ve gelir grubundan denek katıldığı araştırma, Konya'ya göç etmiş bireylerin Konya ile bütünleşmede oldukça olumlu bir durumun olduğunu göstermektedir. Ankete katılanların "Konya'nın gerçek sahibinin kim olduğu" konusundaki vermiş oldukları "hepimizin" cevabı bu durumu destekler niteliktedir. Bununla birlikte, deneklerin tekrar seçim yapma imkanları bulursa yine Konya'ya geleceklerini belirtenlerin oranlarına bakıldığında deneklerin büyük çoğunluğunun Konya'ya gelmekten dolayı, yapmış oldukları tercihte mutsuz olmadıkları sonucu çıkmaktadır.
2. Deneklerin büyük bir bölümü Konya'ya geldikten sonra ekonomik durumlarının daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum deneklerin ekonomik anlamda Konya'da yaşamının uygun olduğu düşüncesine sahip olduklarını göstermektedir. Şüphesiz ki ekonomik şartlar bireylerin yaşamlarını şekillendiren en önemli faktörlerdendir. Bu nedenle ekonomik olarak avantajlı gördükleri Konya'da yaşamaktan mutlu oldukları söylenebilir.
3. Deneklerin çok büyük çoğunluğu (%73,4) oturdukları semtleri ile ilgili olarak herhangi bir faaliyete katılmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu oran deneklerin çevreleri ile ilgili gelişmelere kayıtsız kaldıkları ve yerel siyaset konusunda duyarsız oldukları anlamını taşımamaktadır. Zira ilçe belediye başkanlarının adlarını ve hangi partiden olduklarını bilenlerin oranı ve Konya ile ilgili bilgi ve haberleri çok büyük oranla takip ettikleri düşünülürse bu durumun çok da olumsuz olmadığı görülmektedir. Deneklerin büyük çoğunluğunun dernek/vakıf gibi kuruluşlara üye olmadıkları da ortaya çıkan sonuçlardandır. Daha önce de değinildiği gibi genel olarak Türk toplumunun dernek/vakıf üyeliği konusunda isteksiz olduğu da düşünülürse bu durumun bir yansıması çalışmamızda da görülmektedir.
4. Deneklerin yalnızca %8,1'i siyasi partilere üyedir. Bu oran oldukça düşük görünmektedir. Ancak bu durumun nedenini saptamaya çalıştığımız soruya bakıldığında deneklerin siyasi partilere çok da güven duymadıkları görülecektir. Bununla birlikte yasal engellerden dolayı da siyasi partilere üye olmadıklarını

belirten deneklerin oranı da oldukça yüksektir. Bu durum vatandaşların daha aktif ve katılımcı olmasını engellemesi bakımından mevcut düzenlemelerin olumsuz şartlar içerdiğinin bir göstergesidir.

4. Konya'ya göç etmiş bireylerin genel olarak komşuları ile iyi ilişkiler içinde oldukları ve komşuları ile görüştükleri gözlemlenmiştir. Şüphesiz ki bir yerleşim yerinde birlikte yaşanan insanlarla iyi ilişkilere sahip olmak yaşanan yerde mutlu olmanın temel koşullarındandır. Bu bağlamda Konyalıların, Konya dışından gelenlerle iyi ilişkiler kurması, göç etmiş bireylerin Konya'yı sahiplenmesi ve Konya ile bütünleşmesini oldukça etkileyecektir.

5. Deneklerin büyük bir çoğunluğunun tiyatro ya da sinema alışkanlıklarının olduğu sonucu şunu göstermektedir ki; denekler kültürel faaliyetlere de oldukça ilgi göstermektedirler. Bu bağlamda Konya'nın önemli sorunlarından birinin de kültürel etkinliklerin sayısının az olması olarak cevaplandırıldığı da göz önüne alınırsa, Konya gibi büyük bir kentin şehir merkezinde yalnızca iki ayrı sinema salonunun olması ve tiyatro oyun sayısının az olması Konya için büyük bir eksiklik olduğu görülmektedir.

6. Deneklerin çoğunluğu hem genel siyasete karşı ilgili hem de düzenli olarak siyaset ve hükümetle ilgili işleri takip etmektedirler. Bu durum yerel siyaset için de geçerlidir. Deneklerin %70 den fazlası ilçe belediye başkanının adını ve partisini bilmekte, %84,7'si de Konya ile ilgili bilgi ve haberleri takip etmektedirler.

Denekler günlük yaşamlarında da siyasi konulara ilişkin olarak gerek yakın çevreleriyle gerekse arkadaşlarıyla siyaset hakkında konuşmaktadırlar. Bu durum deneklerin siyasete karşı ilgilerinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

7. Araştırmamız için en önemli alanlardan birisi deneklerin Konya'ya geldikten sonra siyasal katılma davranışlarının ne derece etkilendiğidir. Bu kapsamda sorduğumuz sorulardan aldığımız cevaplara göre; deneklerin %78,9'u Konya'ya geldikten sonra yerel veya genel seçimlerde oy kullanmıştır. Bu da daha önce açıkladığımız gibi deneklerin genel ve yerel siyasete olan ilgisinin bir başka göstergesidir. Çalışmamız açısından önem taşıyan bir diğer konu deneklerin siyasi parti tercihlerinin Konya'ya geldikten sonraki değişme durumlarıdır. Bu kapsamda ortaya çıkan sonuç: deneklerin %28,6'sının Konya'ya geldikten sonra siyasi tercihlerinde; siyasi parti tercihlerinde

değişme olduğudur. Bu durum; bir takım siyasi partilerin siyaset sahnesinden çekilmesi ve yeni bir parti olan AKP'nin siyaset sahnesine girmesi ile açıklanabilir. Ancak yine de deneklerin büyük bir bölümünün (%38) daha önce oy verdikleri partiye Konya'ya geldikten sonra da oy vermeleri durumu önemlidir. Bu durum ise deneklerin büyük çoğunluğunun Üniversite ve üstü eğitim kurumlarından mezun olmaları ile ilişkilendirilebilir. Çünkü eğitim seviyesi yükseldikçe siyasi düşüncelerdeki esneklik oranı düşmektedir. Bir başka deyişle eğitim seviyesi yüksek insanlar siyasi parti tercihlerinde daha sabit bir duruma sahiptirler. Bu düşünce eğitim seviyesine göre oy verilen partinin Konya'ya göç ettikten sonra değişme durumunu karşılaştırdığımız da doğrulanmaktadır. Gerek sayı bakımından gerekse oran bakımından Üniversite ve üstü eğitim kurumlarından mezun olanların siyasi parti tercihlerinin yüksek oranla değişmedikleri görülmektedir.

8. Araştırma sonucunda ulaştığımız bir başka ilgi çekici nokta ise deneklerin siyasetle uğraşanların gerçek amaçlarına bakış durumudur. Denekler büyük bir bölümü siyasetle uğraşanların büyük ölçüde maddi çıkarlar amacıyla siyaset yaptıklarını düşünmektedirler.

9. Konya; denekler tarafından güvenli bir kent olarak değerlendirilmektedir. Deneklerin %85,1'i kendilerini Konya'da güvende hissettiklerini belirtmişlerdir. Ancak bu oran cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde erkeklerin %91'i, kadınların ise %76,7'si kendilerini Konya'da güvende hissetmekte oldukları görülmektedir.

10. Deneklerin Türkiye'nin en önemli sorunları olarak gördükleri konular ise ekonomik temelli sorunlardır. Deneklere göre Türkiye'nin en önemli sorunları sırasıyla; İşsizlik-İstihdam, Ekonomik sorunlar/Hayat pahalılığı ve Yoksulluk ve Hayat pahalılığıdır. Bu durum genel olarak yapılan kamuoyu yoklamalarında ortaya çıkan sonuçlarla eşdeğerdir. Bu durum deneklere göre Konya'nın en önemli sorunlarını ölçtüğümüz "Konya'nın en önemli sorunları nelerdir?" sorusu ile beraber değerlendirildiğinde İşsizlik-İstihdam sorununun Konya için de en önemli sorun olarak değerlendirildiği görülmektedir.

SONUÇ

Göç, insanlık tarihini şekillendiren en önemli olgulardan biridir. İnsanlığın ilk dönemlerinde avcılık ve yiyecek bulma gibi nedenlerden kaynaklanan göçler, günümüzde içeriğindeki değişmelerle birlikte ekonomik, teknolojik, sosyo-psikolojik vb., bir çok nedenle devam etmektedir. Ancak toplumların yapısını şekillendirme de oldukça büyük bir yeri olan göçler, bazı toplumlar ve ülkeler için olumlu sonuçlar doğururken, Türkiye gibi gelişmekte olan bir çok ülke için oldukça büyük ve çözümü güç sorunları beraberinde getirmektedir. Bir yanda kentlere göç etmek isteyen köylüler ve özellikle köydeki genç insanlar, bir yanda kentlerin gecekondularında köylerine geri dönme planları yapan, yer yer dönen işsizler Türkiye'deki bu sorunların giderek ağırlaştığının bir göstergesidir.³⁴⁸

Bu sorunların temelinde ise; planlamadan uzak bir kentleşme anlayışının varlığı yatmaktadır. Çünkü genel olarak birçok hükümet tarafından kentleşme sadece nüfus birikim süreci olarak algılanmış, bu nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için ise yapılanlar oldukça yetersiz kalmıştır. Bu durum da kentlerin birçok alanda (altyapı, yetersiz istihdam oranları) gelen göçleri karşılayamaması sonucunu doğurmuştur. Başka bir deyişle, kentleşme oranları, göç oranlarının oldukça altında kalmıştır. Bu durum kentlere gelen göçmenlerin kent içerisinde ayrı bir kültür oluşturmalarına sosyal-kentsel bütünleşme sorunları yaşamalarına neden olmuştur. Böylelikle kentlerde ikili bir yapı oluşmaktadır.

Bu sorunların giderilmesi ve bu ikili yapının ortadan kaldırılması için özellikle yoğun göç alan büyük kentlerde istihdam olanaklarının artırılması, yaşanılabilir sağlıklı konutların üretilmesi ve kente sonradan gelenlerin bütünleşme sorunlarını çözmeye yönelik girişimlerin yapılması gerekmektedir.

³⁴⁸ Hacı Kurt, **Türkiye'de Kent-Köy Çelişkisi**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2003, s.89.

Siyasal katılma, demokrasinin işlerliği açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Yönetimlerin demokratik olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle özgür bir katılma ortamının varlığı gerekmektedir. Ancak maalesef gerçekleştirdiğimiz çalışma sonucunda da ulaştığımız sonuçların da gösterdiği gibi Türkiye’de katılımın bir boyutu olan siyasi partilere üyelik konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Mevcut yasal düzenlemelerden ötürü vatandaşlar siyasi partilere üye olamamaktadırlar. Bu durum özgür bir katılma ortamının varlığına zarar vermektedir. Bu bakımdan mevcut yasal düzenlemeler, katılma olanaklarının artırılmasını sağlayacak ve kolaylaştıracak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Çünkü modern toplum olmanın temel göstergelerinde biri de katılımcı bir yapıya sahip olmaktır.

Siyasal katılma birçok farklı kaynak tarafından şekillendirilmektedir. Bu bakımdan çalışmamız kapsamında öne çıkan etki alanı ise “çevre”dir. Bireyin yaşadığı çevre onun yaşam pratikleri üzerinde birçok etki yaratırken, siyasi katılma davranışını da oldukça önemli ölçüde etkilemektedir.

Bu bağlamda göç sonrası değişen çevrenin bireyin siyasi katılma durumları üzerinde de oldukça önemli etkiler yaratması beklenebilir. Buradan hareketle “kentsel bütünleşme” olgusu büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü birey yaşadığı yer ile bütünleşir ve kendini oraya ait hissederse, yaşadığı yerle ilgili gelişmelere seyirci kalmayacak, olağan siyasi katılma davranışlarında bulunarak gelişmelere yön vermeye çalışacaktır. Aksi takdirde birey ya katılımdan uzak duracak ya da olağandışı (yasadışı) katılma biçimlerini benimseyecektir. Bu sebeple göç eden bireylerin göç ettikleri kentle bütünleşmesini sağlayacak uygulamalar gerçekleştirilmelidir.

Sonuç olarak; katılımcı bir toplum özelliğini kazanmak için yurttaşların katılım olanakları artırılmalı, yurttaşlar yönetsel süreçlerde söz sahibi olarak yer alabilmelidir.

Birey katılım olanakları sayesinde kendisini yönetenlere ve yönetim mekanizmalarına karşı yaptırım gücü var olan yurttaşlar olabilmelidir. Ancak bu sayede yönetim birimlerinin faaliyetleri “meşru” olarak sunulabilir. Yani yurttaş izleyici konumunda değil yön verici bir konuma ulaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ABADAN, Nermin, “Ankara Şehir Nüfusunun Siyasi Eğilimlerinden Bazı Örnekler Nisan 1964”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 20, S: 2, 1965.
- ABADAN, Nermin, YÜCEKÖK, Ahmet, “1961-1965 Seçimlerinde Büyük Şehirlerde Gelir Durumuna Göre Oy Verme Davranışları”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 21, S: 4, 1966.
- ABADAN, Nermin “The Politics of Students and Young Workers In Turkey”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 26, S: 1, 1971.
- ACAR, Mustafa, **Düzeltilici ve Özgürleştirici Bir Süreç Olarak Küreselleşme**, Orion Kitabevi, Ankara, 2009.
- AÇMA, Bülent “Economic Consequences of International Migration: Case of Turkey”, www.allacademic.com (1.9.2009)
- AFACAN, H. Hakan, “Siyasal Katılma ve Cinsiyet Roller: Konya ve Yöresi Örnek Uygulaması”, **S.D.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S: 4 (Güz), 1999.
- AKAN, Vildan, “Göç ve Gençlik”, **Toplum ve Göç**, 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1997.
- AKAN, Yusuf ve ARSLAN, İbrahim, **Göç Ekonomisi**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2008.
- AKÇAPAR, K. Şebnem, “Batı Avrupa’da Yaşayan Türk ‘İthal Gelinler’ ve Entegrasyon Sorunları: Belçika Örneği”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- AKGÜN, Birol, **Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.
- AKGÜR, G. Zeynep, **Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgelerarası Dengesizlik (1970–1993)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.
- AKKAYAN, Taylan, **Göç ve Değişme**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 2573, İstanbul, 1979.
- AKŞİT, Bahattin, “Kapitalist Pazarın ve Modern Teknolojinin İki Antalya Köyüne Girişi ve İşleyişi” **Köy, Kasaba ve Toplumsal Değişme**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1985.

- AKŞİT, Bahattin “İçgöçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler”, **Türkiye’de İç Göç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.
- ALGAN, Neşe “GAP Bölgesinde İç Göçler, Dış Göçler ve Kentleşme Açısından Bir Değerlendirme”, **Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi (Doç. Dr. Ümit Rüstem Algan’a Armağan)** C: 5, S: 1, 1995.
- ALKIŞ, Nur, **Gecekonduda Yaşayan Yetişkinlerin Mesleki Eğitim İhtiyaçları ve Katılma Engelleri**, Yıldız Teknik Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1993.
- ALMOND, A. Gabriel, VERBA, Sidney, **The Civic Culture Political Attitudes and Democracy In Five Nations**, Little, Brown and Company, Canada, 1965.
- ALPAR, İstiklal ve YENER, Samira, **Gecekonduların Araştırması**, DPT Sosyal Planlama Başkanlığı, Ankara, 1991.
- ARSLAN, Mehmet, “Yurtdışı İşçi Göçü Bağlamında Almanya’daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim ve Uyum Sorunları”, **Kentleşme Göç ve Yoksulluk**, 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı, Ed. Ahmet Alpay Dikmen, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2002.
- ASHER, A. Herbert, RICHARDSON, M. Bradley, WEISBERG F. Herbert, **Political Participation**, Campus Verlag GmbH, Frankfurt Germany, 1984.
- ASLAN, Mehmet, KAYA, Gazanfer, “1980 Sonrası Türkiye’de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C: 5, S: 1, 2004.
- BAĞLI, Mazhar, “Türkiye’de Göç ve Kentleşme: Toplumsal Dönüşümün Mekânsal ve Kentsel Boyutu”, **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, İstanbul, 2006.
- BAL, Hüseyin, **Kent Sosyolojisi**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2002.
- BALCI, Şükrü, “Medya ve Siyaset İlişkilerinde Siyasal Reklam: Güncel Örnekler Üzerinden Bir Değerlendirme”, **Medya ve Siyaset**, Ed: Zülfikar Damlapınar, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.
- BALCIOĞLU, İbrahim, **Sosyal ve Psikolojik Açından Göç**, Elit Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.
- BAYKAL, Deniz, **Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi**, A.Ü.S.B.F. Yayınları No: 302, Ankara, 1970.
- BUMİN, Kürşat, **Demokrasi Arayışında Kent**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- CANATAN, Kadir, **Göçmenlerin Kimlik Arayışı**, Endülüs Yayınları, İstanbul, 1990.
- CASTELLS, Manuel, **Kent, Sınıf, İktidar**, Çev: Asuman Erendil, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1997.

- CHAMBERS, Iain **Göç, Kültür, Kimlik**, Çev: İsmail Türkmen ve Mehmet Beşikçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005.
- CONWAY, M. Margaret, “Fostering Group-Based Political Participation” **Political Socialization, Citizenship Education, and Democracy**, Edited by: Orit Ichilov, Teachers College Pres, New York, 1990.
- ÇAĞLAYAN, Savaş “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S:17, 2006.
- ÇAM, Esat, **Siyaset Bilimine Giriş**, Genişletilmiş 6. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 1999.
- ÇANDAR, Tevfik, “Milli Mücadele’de Siyasal Katılımın Oluşumu Açısından Direniş ve Gösteriler”, **Amme İdaresi Dergisi**, Atatürk’ün Doğumunun 100. Yılı Özel Sayısı, C: 14, S: 4, Aralık 1981.
- ÇELİK, Fatih, “İç Göçlerin Fayda-Maliyet Yaklaşımı İle Analizi”, **Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, S:16, 2000.
- ÇUKURÇAYIR, M. Akif, GÖKÇE, Gülise, “Yerel Siyaset ve Katılma Davranışı: Konya’da Katılım Eğilimleri”, **S.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 2, S: 3, Nisan 2002.
- ÇUKURÇAYIR, M. Akif, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, 3. Baskı, Çizgi Kitabevi, Konya, 2006.
- ÇUKURÇAYIR, M. Akif, “Kentlerin Konup-Göçenleri ve “Tutunamayanları””, **Yeni Meram**, 03.04.2010
- DAHL, A. Robert, **Modern Political Analysis**, Fifth Edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1991.
- DAHL, A. Robert, **Demokrasi Üstüne**, Çev: Betül Kadioğlu, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2001.
- DANIŞ, A. Didem, “İstanbul’daki Iraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar”, **Türkiye’ye Uluslararası Göç**, Ed: Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski, Çev: Mutlu Çomak-Özbatır, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010.
- DAVER, Bülent, **Siyaset Bilimine Giriş**, 5. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1993.
- DEUTSCH, W. Karl, “Social Mobilization and Political Development” **The American Political Science Review**, Vol: LV, No: 3, 1961.
- DİKEN, Bülent “Göç: Eleştiri ve Politika Ötesi”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.

- DURAL, A. Baran, ZEYREKLİ, Sedef, “Göç Sorunu ve Gecekondulu Nüfusun İktidara Yürüyüşü”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, 15(4), 2006.
- DURAN, Hasan, “Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı-Kütahya Örneği”, **D.P.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, S:13, Aralık 2005.
- DURSUN, Davut, **Siyaset Bilimi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2002.
- ERAYDIN, Ayda, “Kentleşme-Kalkınma ve Nüfus”, **Türkiye’nin Nüfus ve Kalkınma Yazını**, Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, S:3, Haz: Akın Atauz, vd., TÜBİTAK Matbaası, Ankara, 2003.
- ERDER, Sema, **Refah Toplumunda Getto**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- ERKAN, Rüstem, **Kentleşme ve Sosyal Değişme**, 2. Baskı, Bilimadamı Yayınları, Ankara, 2004.
- EROĞUL, Cem, **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, 2.Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.
- ERSEL, Birsal, “Türkiye’den Yurt Dışına İşçi Göçü Akımı ve Ortaya Çıkardığı Sosyal Politika Sorunları”, **Kentleşme Göç ve Yoksulluk**, 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı, Ed. Ahmet Alpay Dikmen, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2002.
- ERSOY, Melih, **Göç ve Kentsel Bütünleşme**, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayın No:2, Ankara, 1985.
- ES, Muharrem, ATEŞ, Hamza, “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S: 48, İ.Ü.İ.F. Yayını, İstanbul, 2004.
- EVCİL, Nilay, DÖKMECİ, Vedia, KIROĞLU, Gülay, “Regional Migration In Turkey: Its Directions and Determinants”, **46th European Congress of the Regional Science Association**, Volos-Greece, August 30th -September 3rd 2006. www.sre.wu-wien.ac.at (9.9.2009)
- FAİST, Thomas “Göç- Güvenlik Bağı: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası Uluslararası Göç ve Güvenlik” **Kökler ve Yollar: Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der. Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- FİDRMUC, Jan, DOYLE, Orla, “Does Where You Live Affect How You Vote? An Analysis of Migrant Voting Behavior”, http://www.iza.org/conference_files/EUEnlarge2007/fidrmuc_j3661.pdf (10.10.2009)
- GENÇAY, Mahir, **Gecekondulu Problemi**, İmar ve İskân Bakanlığı Yayınları, Gürsoy Basımevi, Ankara, 1962.
- GERAY, Cevat, “Urbanization In Turkey”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C:24, S:4, 1969.

- GERAY, Cevat, “Türkiye’de Kırsal Yerleşme Düzeni ve Köy-Kent Yaklaşımı”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 30, S:1, 1975.
- GIDDENS, Anthony, **Sosyoloji**, Yayına Hazırlayan: Cemal Güzel, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2008.
- GÖKÇE, Birsen, vd., **Gecekondularda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü**, T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Yayın No:75, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993.
- GÖKÇE, Birsen, **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar**, Savaş Yayınevi, Ankara, 1996.
- GÖKÇE, Orhan, GÖKÇE, Gülise, ÇUKURÇAYIR, M. Akif, “Kent Yönetimine Katılım Katılımının Bir Boyutu Olarak Etkenlik Duygusunun Konya Örneğinde Analizi”, **S.D.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S: 4 (Güz), 1999.
- GÖKÇE, Orhan, **İletişim Bilimine Giriş: İnsanlararası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi**, 5. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.
- GÖKÇE, Orhan, “Almanya’da Uyum ve Dışlanma Arasında Türk Gençleri”, **Türk Yurdu Dergisi**, C:26, S:224, Nisan 2006.
- GÖNÜLLÜ, Müzeyyen, “Dış Göç”, **P.A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, S:1, 1996.
- GÖRMEZ, Kemal, **Şehir ve İnsan**, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1991.
- GÖRMEZ, Kemal, **Kent ve Siyaset**, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997.
- GÖYMEN, Korel “Kentle Bütünleşme Sürecinin Yönetimsel Boyutu”, **Kentsel Bütünleşme**, Yayına Hazırlayan: Türköz Erder, Türkiye Geliştirme Araştırmaları Vakfı Yayın No: 4, Ankara, 1982.
- GÜNDÜZ, Mustafa, YETİM, Nalan, “Terör ve Göç”, **Toplum ve Göç**, 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1997.
- GÜRBÜZ, Şefika, “Kırdan Kente Zorunlu Göçün Nedenleri ve Sonuçları”, **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Sistem Matbaacılık, İstanbul, 2006.
- HİLL, M. Dilys, **Democratic Theory and Local Government**, George Allen & Unwin LTD, London, 1974.
- IŞIK, Oğuz ve PINARCIOĞLU, M. Melih, **Nöbetleşe Yoksulluk: Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
- İÇDUYGU, Ahmet, ÜNALAN, Turgay, “Türkiyede İçgöç Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri”, **Türkiye’de İç Göç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.

- İÇDUYGU, Ahmet, SİRKECİ, İbrahim, “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”, **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.
- İSBİR, G. Eyüp, **Şehirleşme ve Meseleleri**, Genişletilmiş 2. Baskı, Gazi Büro Yayınları, Ankara, 1991.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi APK Daire Başkanlığı Araştırma Müdürlüğü, **İstanbul’u Bekleyen Sosyal Riskler Araştırması: 2, İstanbul’a Muhtemel Göç Dalgaları**, Gökçe Ofset, İstanbul, 2004.
- İŞÇİ, Metin, **Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme**, Der Yayınları, İstanbul, 2000.
- KAİSER, Bianca, “Türkiye’de ki Avrupa Birliği Yurttaşları: Siyasal ve Toplumsal Katılımın Önündeki Engeller”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- KALAYCIOĞLU, Ersin, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma**, Gür-Ay Matbaası, İstanbul, 1983.
- KALAYCIOĞLU, Ersin, “Siyasal Katılmanın Koşullarına Genel Bir Bakış: Türkiye Örneği”, **Türkiye’de Siyaset: Süreklilik ve Değişim**, Der: Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, Der Yayınları, İstanbul, 1997.
- KALAYCIOĞLU, Ersin, “Türkiye’de Siyasal Kültür ve Demokrasi”, **Türkiye’de Demokratik Siyasal Kültür**, Haz: Ergun Özbudun, Ersin Kalaycıoğlu. Levent Köker, Türk Demokrasi Vakfı, Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi Yayınları, Ankara, 1999.
- KAPANİ, Munci, **Politika Bilimine Giriş**, 15. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003.
- KARABULUT, Kerem, POLAT, Dilek, “Türkiye’de Yaşanan Göç Olgusu Üzerine Bir Alt Bölge Uygulaması”, İnönü Üniversitesi, 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, Malatya, 24-25 Mayıs 2007. www.eisemp8.inonu.edu.tr (9.9.2009)
- KARPAT, H. Kemal, “The Politics of Transition: Political Attitudes and Party Affiliation In The Turkish Gecekondu”, **Political Participation In Turkey, Historical Background and Present Problems**, Edited By: Engin D. Akarlı ve Gabriel Ben-Dor, Boğaziçi University Publications, İstanbul, 1975.
- KARPAT, H. Kemal, **Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm**, Çev. Abdülkerim Sönmez, İmge Kitabevi, Ankara, 2003.
- KARTAL, Kemal, “Kentlileşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti” **Amme İdaresi Dergisi**, C:16, S:4, 1983.

- KARTAL, S. Kemal, **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme**, 2. Baskı, Adım Yayıncılık, Ankara, 1992.
- KAŞTORYANO, Rıva, “Uluslararası Türk Milliyetçiliği: Yurtdışında Yaşayan Türklerin Milliyetçilik Tanımı”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- KAYA, Ayhan, **Türkiye’de İç Göçler Bütünleşme mi Geri Dönüş mü?**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009.
- KAYGALAK, Sevilay, **Kentin Mültecileri (Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme)**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2009.
- KELEŞ, Ruşen, “Türkiye’de Şehirleşme Eğilimleri”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 25, S: 4, 1970.
- KELEŞ, Ruşen, “Bölgesel Gelişme ve Yurtdışına Göç”, **Göç ve Gelişme: Uluslararası İşgücü Göçünün Boğazlıyan İlçesi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma**, Haz: Nermin Abadan Unat, vd., Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1975.
- KELEŞ, Ruşen, **Kentbilim İlkeleri**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1976.
- KELEŞ, Ruşen, **100 Soruda Türkiye’de Kentleşme, Konut ve Gecekondu**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1978.
- KELEŞ, Ruşen ve ÜNSAL, Artun, **Kent ve Siyasal Şiddet**, A.Ü.S.B.F. Yayınları, Ankara, 1982.
- KELEŞ, Ruşen, **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, 2.Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1998.
- KELEŞ, Ruşen, **Kentleşme Politikası**, 8. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara, 2004.
- KIRAY, Mübeccel, “Gecekondu- Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Topraktan Kopma ve Kentle Bütünleşememe”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 27, S: 3, 1972.
- KIRAY, Mübeccel “Toplumsal Değişme ve Kentleşme”, **Kentsel Bütünleşme**, Yayına Hazırlayan: Türköz Erder, Türkiye Geliştirme Araştırmaları Vakfı Yayın No: 4, Ankara, 1982.
- KIRAY, Mübeccel, “Gecekondu: Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Topraktan Kopma ve Kentle Bütünleşememe”, **Kentleşme Yazıları**, 3. Basım, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2007.
- KIRAY, Mübeccel, “Topraktan Kopan Köylülerin Kentlerde Yaşama Stratejisi”, **Kentleşme Yazıları**, 3. Basım, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2007.
- KIŞLALI, Ahmet Taner “Siyasal Tutumlarda Kuşak ve Cinsiyet Etkenleri (Bir Alan Araştırması)”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 31, No: 1–4, 1976.
- KIŞLALI, Ahmet Taner, **Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1995.
- KIŞLALI, Ahmet Taner, **Siyaset Bilimi**, 7. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.

- KİLİ, Suna, **Çayırhan: Bir Orta Anadolu Köyünde Toplumsal Değişme ve Siyasal Davranış**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1978.
- KOCAMAN, Tuncer, **Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)**, DPT Yayınları, Ankara, 2008.
- KONGAR, Emre **İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı 2**, 5. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985.
- KONGAR, Emre, **21. Yüzyılda Türkiye**, 38. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006.
- KURT, Hacı, **Türkiye’de Kent-Köy Çelişkisi**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2003.
- KURT, Hacı, “Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri”, **Ç.O.M.Ü. İ.İ.B.F. Yönetim Bilimleri Dergisi**, C: 4, S: 1, 2006.
- LAWSON, Kay, **The Human Polity, An Introduction to Political Science**, Second Edition, Houghton Mifflin Company, Boston U.S.A., 1989.
- MARSHALL, Gordon, **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999.
- MILBRATH W. Lester, GOEL, M. L., **Political Participation, How and Why Do People Get Involved In Politics?**, Second Edition, Rand McNally College Publishing Company, Chicago, 1977.
- MILBRATH, W. Lester, “Environmental Understanding: A New Concern For Political Socialization”, **Political Socialization, Citizanship Education, and Democracy**, Edited by: Orit Ichilov, Teachers College Pres, New York, 1990.
- NIE H. Norman ve VERBA, Sidney, **Siyasal Katılma, Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı**, Çev: İlter Turan ve Tunçer Karamustafaoğlu, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları, Ankara, 1989.
- OKUTAN, Atakan, **Türkiye’de Kentleşme ve Siyasal Yapı**, Türk Demokrasi Vakfı Yayını, Ekin Matbaacılık, Ankara, 1995.
- ORTAYLI, İlber, “Devenin Taşıma Maliyeti Eğrisi Üzerine Bir Deneme”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 28, S: 1, 1973.
- OZANKAYA, Özer, **Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1971.
- ÖNGÖR, Sami “Türkiye’de İç Göçler Karşısında Yüzbinden Fazla Nüfuslu Şehirlerin Durumu”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C:20, S:1, 1965.
- ÖZ, Baki, **Türkiye’de Göç Olgusu, Sorunları ve Çözümü**, Gençlik Basımevi, İstanbul, 1978.

- ÖZ, Esat, **Otoriterizm ve Siyaset**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996.
- ÖZBUDUN, Ergun, “Political Participation In Rural Turkey”, **Political Participation In Turkey, Historical Background and Present Problems**, Edited By: Engin D. Akarlı ve Gabriel Ben-Dor, Boğaziçi University Publications, İstanbul, 1975.
- ÖZBUDUN, Ergun, **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975.
- ÖZCAN, Yusuf Ziya, “İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar”, **Türkiye’de İç Göç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.
- ÖZDEMİR, Kerim, “Türkiye’de Kırsal Sanayinin Kentlere Olan Göçler Üzerine Etkileri”, **Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu- 2003 Bildiriler Kitabı**, Cilt: 2, Devlet Planlama Teşkilatı ve Pamukkale Üniversitesi Ortak Yayını, 2004.
- ÖZER, İnan, **Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004.
- ÖZTEKİN, Ali **Siyaset Bilimine Giriş**, 3. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2001.
- ÖZTÜRK, Mustafa, ALTUNTEPE, Nihat, “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, **Journal of Yaşar University**, 3 (11), 2008.
- PASKEVİCİUTE, Aida, ANDERSON, J. Christopher, “Immigrants, Citizenship and Political Action: A Cross-National Study of 21 European Democracies”, Annual Meeting of the American Political Science Association (APSA) in Chicago, IL, August 30-September 2, 2007. www.allacademic.com (9.9.2009)
- PAZARLIOĞLU. M. Vedat, “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”, **C.B.Ü. İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, C:14, S:1, 2007.
- PEKER, Mümtaz, “Türkiye’de İçgöçün Değişen Yapısı”, **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.
- PİPER, Nicola “Gender and Migration”, A Paper Prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration, 2005. www.gcim.org (9.12.2009)
- POMPER, M.Gerald, **Elections In America Control and Influence In Democratic Politics**, Dodd, Mead & Company, New York, 1968.
- POWELL, G. Bingham **Çağdaş Demokrasiler Katılma, İstikrar ve Şiddet**, Çev: Mehmet Turhan, Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Derneği Ortak Yayını, “S” Yayınları, Ankara, 1990.

- RAVENSTEIN, E.G., "The Laws of Migration", **Journal of the Statistical Society of London**, Vol.48, No.2, 1885.
- SAĞ, Vahap, GÜLDİKEN, Nevzat, ÇAĞLAYANDERELİ, Mustafa, "Sivas'ta Göç Olgusunun Siyasal Katılma Üzerine Etkileri", **Toplum ve Göç**, 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1997.
- SAMUEL, John, GEORGE, Susan, "Globalization, Migration and Development", Special Issue on Migration and Globalization, **Canadian Studies in Population**, Vol. 29 (1), 2002.
- SARIBAY, Ali Yaşar, **Siyasal Sosyoloji**, 4. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 1998.
- SAYAD, Abdelmelek, "Çifte Yokluk: Göç Ederken Kurulan Hayallerden Göçmen Olmanın Acılarına", Çev: Bediz Yılmaz, **Toplumbilim Dergisi**, Göç Sosyolojisi Özel Sayısı, S: 17, Ekim 2003.
- SEMay, Meltem, ARI, Oğuz, "İbrahim Yasa'nın Ankara'da Gecekondu Aileleri Kitabı Üzerine Bir İnceleme", **Prof. Dr. İbrahim Yasa'ya Armağan**, A.Ü.S.B.F. Yayınları, No:519, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1983.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.
- TATLIDİL, Ercan, **Kentleşme ve Gecekondu**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1989.
- TEKELİ, İlhan, "Göç Teorileri ve Politikaları Arasındaki İlişkiler", **Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler**, Haz: İlhan Tekeli ve Leila Erder, Hacettepe Üniversitesi Yayınları D- 26, Ankara, 1978.
- TEKELİ, İlhan, ERDER, Leila, "Göç Gözlemlerinde Zamanda ve Alanda Toplulaştırma Sorunları", **Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler**, Haz: İlhan Tekeli ve Leila Erder, Hacettepe Üniversitesi Yayınları D- 26, Ankara, 1978.
- TEKELİ, İlhan, "Türkiye Tarımında Mekanizasyonun Yarattığı Yapısal Dönüşümler Kırdan Kopuş Süreci", **Türkiye'de Kentleşme Yazıları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1982.
- TEKELİ, İlhan, "Türkiye'de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi", **Türkiye'de İçgöç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1998.
- TEKELİ, İlhan, "Türkiye'de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine", **Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne**, 2. Baskı, Ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul, 2002.

- TEKELİ, İlhan, “Türkiye’nin Göç Tarihindeki Değişik Kategoriler”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- TEKELİ, İlhan, “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskân Sorunu, **Göç ve Ötesi**, İlhan Tekeli Toplu Eserler- 3, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008.
- TEKELİ, İlhan, ERDER, Leila, “Göç Teorileri ve Politikaları Arasındaki İlişkiler”, **Göç ve Ötesi**, İlhan Tekeli Toplu Eserler-3, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008.
- TEKELİ, Şirin, **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1982.
- TEZCAN, Mahmut **Dış Göç ve Eğitim**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000.
- TOKSÖZ, Gülay, “Göç Alan Ülkelerin İşgücü Piyasalarındaki Gelişmeler ve Göçmen İşgücüne Talep: Almanya Örneği”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- TOLAN, Barlas, **Toplum Bilimlerine Giriş**, 3. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 1983.
- TOPRAK KARAMAN, Zerrin, **Kent Yönetimi ve Politikası**, 3. Baskı, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1995.
- TOPUZ, Hıfzı, **Televizyon, Radyo, Basın ve Afişle Seçim Savaşları**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1977.
- TUNA, Orhan, “Türkiye’de Gecekondu Önleme Bölgeleri Hakkında Bir Araştırma ve Yeni Bir Model Taslağı”, **Sosyal Siyaset Konferansları: Yirmisekizinci Kitap**, Bilmen Basımevi, İstanbul, 1977.
- TURAN, İlter, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Güryay Matbaacılık, İstanbul, 1977.
- TURAN, İlter, **Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar**, Türkiye Denizciler Sendikası Eğitim Dizisi-7, İstanbul, 1986.
- TÜMERTEKİN, Erol, **Türkiye’de İç Göçler**, İstanbul Üniversitesi Yayınları: 1371, İstanbul, 1968.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, **Seçilmiş Bazı Yerli ve Göçmen Gruplar Üzerinde Sosyal Değişme Örnekleri**, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1971.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, **Aydınlıktakiler ve Karanlıktakiler**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1996.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, **Değişme Kültür ve Sosyal Çözülme**, Genişletilmiş 2. Baskı, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1996.

- TÜRKDOĞAN, Orhan **Osmanlı'dan Günümüze Türk Toplum Yapısı**, 2. Baskı, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2004.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, **İstanbul Gecekondu Kimliği**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- TÜRKDOĞAN, Orhan **Kültür-Değişme ve Toplumsal Çözülme**, 2. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- UNAT ABADAN, Nermin, “ Akdeniz Ülkelerinden Yurtdışına İşçi Göçü” **Göç ve Gelişme: Uluslararası İşgücü Göçünün Boğazlıyan İlçesi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma**, Haz: Nermin Abadan Unat, vd., Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1975.
- UNAT ABADAN, Nermin, “Siyasal Partilere, Sendikalara, İşveren Kuruluşlarına ve Bürokrasiye Göre İşgücü Göçü Olgusu”, **Göç ve Gelişme: Uluslararası İşgücü Göçünün Boğazlıyan İlçesi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma**, Haz:Nermin Abadan Unat, vd., Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1975.
- UNAT ABADAN, Nermin, “Batı Avrupa ve Ortadoğu’ya Göç Eden Türk İşgücünün Sosyal Yasalar ve Toplum Yapısı Üzerindeki Etkisi”, **Prof. Dr. İbrahim Yasa’ya Armağan**, A.Ü.S.B.F. Yayınları, No:519, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1983.
- UNAT ABADAN, Nermin, **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002.
- UYSAL, Birkan, **Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 209, Ankara, 1984.
- ÜNALAN, Turgay, “Türkiye’ de İçgöçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi”, **Türkiye’de İçgöç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.
- VERGİN, Nur, “Hızlı Şehirleşmenin Sosyolojik ve Siyasal Sonuçları”, **Din, Toplum ve Siyasal Sistem**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- YALÇIN, Cemal, **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.
- YASA, İbrahim, “Gecekondu” Families In Ankara and Some Problems Regarding The City”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C: 22, S:4, 1967.
- YASA, İbrahim, “Gecekondu Ailesi (Geçiş Halinde Bir Aile Tipolojisi)”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C:25, S:4, 1970.
- YAZGAN, Turan **Şehirleşme Açısından Türkiye’de İşgücünün Demografik ve Sosyo-Ekonomik Bünyesi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 1310, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968.

YAZICIOĞLU, Recep, **Demokratik Katılım ve Yeniden Yapılanma**, Eramat Matbaacılık, Erzincan, 1995.

YILMAZ, Cevdet, “Türkiye’de Kırdan Kente Göç Sürecinde Etkili Olan Faktörlerden Biri; Evlilik Yoluyla Göç”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, S: 21, Erzurum, 2009.

YÖRÜKAN, Turhan **Gecekondular ve Gecekondulu Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri**, 3. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2006.

ZİMMER, G. Basil, “Participation of Migrants In Urban Structures”, **American Sociological Review**, Vol: 20, No: 2, 1955.

http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa (10.09.2009)

www.tuik.gov.tr (10.12.2009)

<http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=236> (15.04.2010)

GÖÇ ve SİYASAL KATILMA: KONYA ÖRNEĞİNDE KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA

İyi günler,
Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında "GÖÇ ve SİYASAL KATILMA: KONYA ÖRNEĞİNDE KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA" konulu bir tez çalışması yürütmekteyiz. Bu bağlamda Sizlerin görüşleri çalışmamızın ana omurgasını oluşturmaktadır. Bu açıdan aşağıdaki sorulara vereceğiniz yanıtların içtenliği ve doğruluğu araştırmanın sonuçları açısından çok büyük bir önem arz etmektedir. Ankette belirteceğiniz görüşler sadece bu araştırmada kullanılacaktır. Bu nedenle isim yazılmasına gerek yoktur. Verdiğiniz bütün bilgiler bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

Göstermiş olduğunuz ilgi ve bize ayırdığınız zaman için şimdiden teşekkür eder, Saygılarımızı sunarız.

Doç. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR - Arş. Gör. Rifat KARAKOÇ
Selçuk Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü
Tel: 0332 2233050-0536 2557460

Görüşülen Kişinin;

Cinsiyeti:

1() Erkek 2() Bayan

Yaşı:

1() 18-29 2() 30-43 3() 44-55 4() 56 ve üzeri

Eğitim durumu:

1() Okur-yazar değil 2() Okur-yazar 3() İlkokul mezunu 4() Ortaokul mezunu
5() Lise mezunu 6() Üniversite ve üstü 7() Fikrim yok

Medeni Durumu:

1() Evli 2() Bekar 3() Dul

Çalıştığınız Sektör:

1() Kamu sektörü 2() Özel sektör 3() Kendi işimde

Gelir Durumu:

1() 100-500 TL 2() 501-1000 TL 3() 1001-3000 TL 4() 3001 TL den fazla

Mesleği/Görevi:

1() Devlet Memuru 2() Kamu sektöründe üst-orta düzey yönetici
3() Özel sektörde memur 4() Kamu sektöründe işçi
5() Özel sektörde işçi 6() İşsiz
7() Emekli 8() Ev Hanımı
9() Öğrenci 10() Öğretmen
11() Çiftçi 12() Esnaf, Tüccar vb. serbest meslek sahibi
13() Avukat, Doktor, Mühendis vb. serbest meslek sahibi 14() Diğer(Lütfen belirtiniz).....

Hanede yaşayan kişi sayısı:

1() 1-2 kişi 2() 3-5 kişi 3() 6 ve üzeri

Anketin doldurulduğu;

İlçe (İsmi lütfen yazınız):.....

S1. Kaç yıldır Konya'da ikamet ediyorsunuz?

1() Bir yıldan az 2() 1-5 yıl 3() 6-10 yıl 4() 11 yıldan fazla

S2. Konya'ya hangi ilden göç ettiniz? (.....) (Lütfen İl Plaka Kodunu Yazınız)

S3. Konya'ya göç etmeden önce nerede ikamet ediyordunuz?

1() İl merkezinde ikamet ediyordum 2() İlçe de ikamet ediyordum 3() Köyde ikamet ediyordum

S4. Konya'ya göç etme/gelme nedeniniz nedir?

1() Tayin 2() Eğitim 3() Sağlık 4() Ekonomik nedenler
5() Konya'da hayat şartları daha iyi olduğu için 6() Akraba ve hemşehrilerim Konya'da olduğu için
7() Zorlayıcı şartlar nedeniyle (kan davası, terör, işsizlik vb.) 8() Fikrim yok
8() Diğer(Lütfen Yazınız).....

S5. Oturduğunuz konutun mülkiyeti size mi ait?

1() Evet 2() Hayır (Kiraçığım) 3() Lojman 4() Akraba ya da aile fertlerinden birine ait

S6. Konya'dan başka bir yere göç etmeyi düşünür müsünüz?

- 1()Evet memleketime geri dönmeyi düşünüyorum
 2()Daha fazla gelir elde edebileceğim bir yere göç etmeyi düşünüyorum
 3() Hayır düşünmüyorum
 4()Fikrim yok
 5()Diğer (Lütfen yazınız)

S7. Ekonomik durumunuz Konya'ya göç ettikten sonra değişti mi?

- 1() Evet, şimdiki daha iyi 2()Hayır, şimdi daha kötü 3()Aynı, bir değişiklik olmadı 4()Fikrim yok

S8. Siz kendinizi Konyalı olarak görüyor musunuz?

- 1()Evet 2()Hayır 3()Fikrim yok

S9. Bugün tekrar seçim yapma imkânınız olsaydı tekrar Konya'ya göç eder miydiniz?

- 1()Evet 2()Hayır 3()Fikrim yok

S10. Sizce Konya'nın gerçek sahibi aşağıdakilerden hangisi daha iyi tanımlar?

- 1() Devletin 2() Belediyenin 3()Konyalıların 4() Hiç kimsenin
 5()Hepimizin 6() Bilmiyorum 7() Diğer(Lütfen yazınız).....

S11. Bugüne kadar oturduğunuz semtinizle ilgili herhangi bir dernek, vakıf veya başka herhangi bir kuruluş faaliyetine katıldınız mı?

- 1() Evet bu tür faaliyetlere sıklıkla katılıyorum 2() Birkaç defa katıldım 3() Hayır hiç katılmadım

S12. Herhangi bir Dernek/Vakıf veya başka herhangi bir kuruluşa üyeliğiniz var mı?

- 1()Evet, üyeliğim var 2()Hayır üyeliğim yok 3()Üyeliğim yok ama ara sıra toplantılarına katılıyorum
 4()Evet, aktif olarak çalışmalarına katılıyorum 5()Fikrim yok

S13. Eğer bir Dernek/Vakıf veya başka herhangi bir kuruluşa üyeliğiniz varsa bu kuruluşun faaliyet konusunu lütfen söyler misiniz?

- 1() Memur derneği 2() İşçi sendikası 3() Dini grup/cemaat 4() Spor kulübü
 5() Sosyal yardımlaşma derneği 6() Mesleki dernek 7() Hemşehri derneği
 8() Kültürel dernek 9() Diğer(Lütfen yazınız).....

S14. Herhangi bir siyasi partiye üye misiniz?

- 1() Evet

- 2() Hayır

S15a. Cevabınız evet ise; neden üye oldunuz?

- 1() Liderini beğendiğim için
 2() Parti politikalarını beğendiğim için
 3() Çevremın etkisi yüzünden
 4() İşlerimi daha iyi halledebilmek için
 5() Çevremde saygın biri olmak için
 6() Diğer(Lütfen yazınız).....

S15b. Cevabınız "hayır" ise; neden üye olmadınız?

- 1() Yasal engellerden dolayı
 2() Siyasi partilere güvenim yok
 3() Zamanım yok
 4() Ailem istemediği için
 5() Polis takibinden korktuğum için
 6() Diğer(Lütfen yazınız).....

S16. Komşularınızla ilişkileriniz nasıldır?

- 1() Çok iyi 2() İyi 3() Ne iyi ne kötü 4() Kötü 5() Çok kötü

S17. Komşularınızla ne sıklıkla görüşürsünüz?

- 1() Sürekli 2() Sık sık 3() Bazen 4() Çok az 5() Hiç görüşmeyiz

S18. İlçe belediye başkanınızın adını ve hangi partiden olduğunu biliyor musunuz?

- 1() Evet 2() Hayır 3() Fikrim yok

S19. Sizce kentli/şehirli olmanın en belirgin özelliği nedir?

- 1() Modern olmak 2() Zengin olmak 3() Eğitimli olmak 4() Sosyal olmak
 5() Kentte yaşıyor olmak 6() Kentin imkânlarından faydalanmak
 5() Diğer(Lütfen yazınız).....

S20. Sizce kent yaşamı alışkanlık ve yaşam biçimlerinde bir değişim yaratıyor mu?

- 1() Evet gelenek ve göreneklere verilen değer azalıyor 2() Evet gelenek ve göreneklere verilen değer artıyor
 3() Hayır herhangi bir değişiklik yaratmıyor 4() Bilmiyorum

S21. Siz Konya'ya göç ettikten sonra alışkanlıklarınızda ve yaşam biçiminizde bir değişiklik oldu mu?

- 1() Evet çok büyük değişiklikler oldu 2() Hayır, pek olmadı 3() Fikrim yok

S22. Sinema ya da tiyatroya gider misiniz?

- 1() Sık sık 2() Nadiren 3() Bazen 4() Hiç gitmem 5() Fikrim yok

S23. Sizce Türkiye'nin yönetiminde en etkili grup hangisidir?

- 1() İşçiler 2() Askerler 3() Bürokratlar 4() Çiftçiler 5() İş adamları
6() Din adamları 7() Bilim adamları 8() Siyasetçiler-milletvekilleri 9() Diğer(Lütfen yazınız).....

S24. Siyaset ve hükümetle ilgili işleri ne derece takip edersiniz?

- 1() Düzenli-Sürekli 2() Zaman zaman 3() Hiç takip etmem

S25. (Lütfen 24. Soruya "Hiç takip etmem" cevabını verdiyseniz cevaplandırınız) Siyaset ve hükümetle ilgili işleri takip etmeme nedeninizi lütfen söyler misiniz?

- 1() Yeterli bilgim yok 2() Zamanım yok 3() Takip etsem de değişen bir şey olmaz
4() Siyaset bana göre değil 5() Diğer(Lütfen yazınız).....

S26. Siyasi konulara ve olaylara ilişkin haberleri nereden alırsınız?

- 1() Gazeteden 2() Radyodan 3() Televizyondan 4() Yakın çevremdeki insanlardan 5() İş arkadaşlarımdan

S27. Siyasal düşüncelerinizi en çok kim(ler) etkiler?

- 1() Hiç kimse 2() Eş ve Aile 3() İş arkadaşları 4() Komşu-Akraba 5() Devlet büyükleri
6() Gazete, Radyo, Televizyon 7() Diğer.....

S28. Konya'ya göç etmeden önce milletvekili veya yerel seçimlerde hiç oy kullandınız mı?

- 1() Evet 2() Hayır

S29. Konya'ya göç ettikten sonra milletvekili veya yerel seçimlerde hiç oy kullandınız mı?

- 1() Evet 2() Hayır

S30. Daha önce oy verdiğiniz partiye Konya'ya geldikten sonra tekrar oy verdiniz mi ?

- 1() Evet aynı partiye oy verdim 2() Hayır farklı partiye oy verdim 3() Konya'da oy kullanmadım

S31. Çevrenizdekilerle (akraba- eş-dost/arkadaş) siyaset hakkında konuşur musunuz?

- 1() Sürekli konuşurum 2() Konuşurum 3() Bazen konuşurum 4() Nadiren konuşurum 5() Hiç konuşmam

S32. Belediyenin alacağı kararları etkileyebilme gücünüz olduğuna inanıyor musunuz?

- 1() Evet 2() Hayır 3() Bilmiyorum

S33. Sizce siyasetle uğraşanların gerçek amacı nedir?

- 1() Ülkeye/vatandaşa hizmet 2() Zengin olmak 3() Meşhur olmak 4() Yakınlarına çıkar sağlamak
5() Diğer.....(Lütfen yazınız)

S34. Bir vatandaş hükümeti ya da belediyeyi etkilemek için ne yapmalıdır?

- 1() Seçimlerde oy kullanmalı 2() Çevresindeki olaylarla ilgilenmeli ve bilgi sahibi olmalı
3() Dernek/Sivil toplum kuruluşları gibi kuruluşlara üye olmalı 4() Siyasi parti faaliyetlerine katılmalı
5() Siyasilere mektup yazmalı, onları ziyaret etmeli 6() Protesto eylemlerine katılmalı 7() Diğer.....

S35. Herhangi bir kamu kurumuna bizzat işiniz düştüğünde bu işinizi nasıl hallediyorsunuz?

- 1() Normal (prosedür-kurallar yoluyla) yoldan hallediyorum 2() Araya tamdık (aracı) birilerini sokuyorum
3() İlgili birimdeki tamdıklar/hemşehirlilerle hallediyorum 4() Fikrim yok
5() Diğer.....(Lütfen yazınız)

S36. Siyasi yelpazede kendinizi nerede görüyorsunuz?

- 1() Muhafazakâr-dindar 2() Liberal/Demokrat 3() Muhafazakâr-Milliyetçi 4() Merkezde
5() Türk Milliyetçisi 6() Kürt Milliyetçisi 7() Sosyal Demokrat 8() Aşırı solcu
9() Aşırı Milliyetçi 10() Fikrim yok
11() Lütfen belirtiniz.....

S37. Konya'da kendinizi güvende hissediyor musunuz?

- 1() Evet 2() Hayır 3() Fikrim yok

S38. Sizce Türkiye'nin en önemli sorunu nedir? (Lütfen üç tane işaretleyiniz. İşaretlemeyi önem sırasına göre kutucuklara 1, 2, 3 diye yazarak yapınız.)

1() İşsizlik-İstihdam	2() Türkiye'nin bölünme tehlikesi	3() Yoksulluk ve Hayat Pahalılığı
4() İrtica	5() Suç-Kapkaç	6() Türban
7() Kürt sorunu	8() Rüşvet ve Yolsuzluk	9() Eğitim
10() Demokratik Açılım	11() Sağlık-sosyal güvenlik	12() Ahlaki yozlaşma
13() Demokrasi-Fikir Özgürlüğü	14() Yargı bağımsızlığı	15() Sivil Anayasa
16() Ergenekon-Balyoz gibi darbe iddiaları	17() Türkiye-Ermenistan ilişkileri	18() Hükümet ordu ilişkisi
19() Ekonomik Sorunlar/Hayat pahalılığı		

S39. Sizce Konya'nın en önemli sorunu nedir? (Lütfen üç tane işaretleyiniz. İşaretlemeyi önem sırasına göre kutucuklara 1, 2, 3 diye yazarak yapınız.)

1() Altyapı	2() Ulaşım
3() Çevre düzenlemesi	4() Kiraların yüksek oluşu
5() Sağlık hizmetlerinin yetersizliği	6() İstihdam/İş olanaklarının yetersizliği
7() Eğitim olanaklarının yetersizliği	8() Güvenlik hizmetlerinin yetersizliği
9() Kültürel faaliyetlerin az oluşu	10() Diğer(Lütfen Yazınız).....

S40. Konya ile ilgili bilgileri nereden/hangi kaynaktan sağlıyorsunuz?

1() Yerel gazetelerden	2() Yerel televizyonlardan	3() İnternette	4() Radyodan	5() Takip etmem